

ΠΑΡΘΕΝΩΝ

ΕΤΟΣ Α΄.

Σεπτέμβριος

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ Ζ΄.

ΚΛΗΔΟΝΕΣ

(Συνέχ. καὶ τέλος. Ἴδε φυλλ. δ΄.)

Β΄.

Κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τελοῦνται ἡ κλήδονες, εἶδος μαντείας πιθανῶς ἀρχαίας, ἂν καὶ ὁμοιοὶ ἀρχαῖοι τρόπον μαντικῆς δὲν γνωρίζομεν ὑπάρχοντα. Ἡ λέξις κλήδονας εἶναι ἀρχαία¹⁾, εὔρηται δὲ, ὡς

1) Κλήδων, μαντεία, ἐξηγεῖ ὁ Σουΐδας· καὶ ὑπ' αὐτὴν τὴν σημασίαν εὔρηται παρὰ τισι τῶν ἀρχαίων. (Αἰσχ. υλ. Προμηθ. 484. — Σοφοκλ. Ἡλέκτρ. 440 — Ἡροδοτ. Ε. 72. Θ. 91. 104. — Πρὸβλ. Ὀμήρ. Ὀδυσσ. Υ. 420. — Πλουταρχ. Ἡθικ. σ. 581 d.) Κλήδων δὲ θεὰ μαντικῆ, ἧς ἱερὸν ἦν ἐν Σμύρῃ, μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Πανσανίου (Θ. ια΄. 7.)

εἶδομεν, ἐν τῇ παλαιᾷ διαθήκῃ καὶ τοῖς Βυζαντινοῖς εἰς τὴν σημασίαν, ἣν ἔχει παρὰ τῷ καθ' ἡμᾶς λαφ. «Κληδὼν (sic) λέγεται τὸ διὰ τινῶν σημείων ζητεῖν γνῶναι, εἰ μέλλοι τις εὐπραγῆσαι, ἢ δυσπραγῆσαι, οἷα καὶ νῦν ποιουσί τινες, θέλοντες τὴν τύχην τὴν ἰδίαν καταμαθεῖν,» ἐξηγεῖ ὁ Ζωναράς¹⁾. Ὀμοίως καὶ ὁ Βλάσταρις λέγει: «Κληδὼν (sic) δὲ ἐστὶν ἡ διὰ τινῶν σημείων μαντεία, οὔτινοςοῦν ἐθέλοντος τὴν ἰδίαν τύχην καταμαθεῖν²⁾.»

Τὸ εἶδος τῆς διὰ τοῦ κλήδονα μαντείας, εἶναι ἰδιάζον εἰς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν, παρ' οὐδενὶ τῶν ἄλλων ἐθνῶν ἀπαντῶν³⁾, τῶν Ἀλβανῶν μόνου ἐξαι-

1) Ζωναράς, ἐν Συντάγματι θεῶν καὶ ἱερῶν κανόνων. ἐκδ. Ῥάλλη καὶ Ποτλῆ τ. II σ. 457.

2) Βλάσταρις, αὐτ. τ. VI. σ. 245.

3) Ἐν Βρετανίᾳ τῆ; Γαλλίᾳ; καὶ ἐν ταῖς

ρουμένων¹⁾, οἴτινες, ἔνεκεν τῆς καθημερινῆς μετὰ τῶν ἐν Ἡπειρῷ Ἑλλήνων συγχρωτίσεως, πολλά ἑλληνικά παρέλαβον καὶ διετήρησαν ἔθιμα. Διὰ τοῦ εἵδους τούτου τῆς μαντείας αἱ νεάνιδες ζητοῦσι νὰ μάθωσι τὴν τύχην των, ἥτοι τὰ περὶ τοῦ μέλλοντος αὐτῶν γάμου· καὶ τοῦτο ἴσως, ὡς παρατηρεῖ ὁ Sonnini²⁾, διότι ὁ ἅγιος Ἰωάννης εἶναι διὰ τὰς νεάνιδας τῆς Ἑλλάδος ὅ,τι ὁ ἅγιος Νικόλαος διὰ τὰς Γαλλίδας· ὁ ἅγιος εἰς ἃν ἀπευθύνουσι προσευχὰς ὁπως ταχέως νυμφευθῶσι.

Περιγραφὰς τοῦ κλήδονα ὅπως οὖν συντόμους ἔγραψαν ὁ Guys, ὁ Sonnini, ὁ Βυβιλάκης, ὁ Βρετὸς καὶ ὁ Passow³⁾. Ἐκ τῶν περιγραφῶν τούτων ἐραυζόμεθα καὶ ἡμεῖς τὰ κατωτέρω, λεπτομερεῖας τινὰς προσθέτοντες μὴ ἀναφερομένης ὑπ' αὐτῶν.

Ἀπὸ τῆς παραμονῆς τῆς ἑορτῆς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου συνέρχονται αἱ θέλουσαι νὰ μάθωσι τὴν τύχην των νεάνιδες εἰς συγγενικὴν τινα, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, οἰκίαν, καὶ θέτουσιν ἴδιον ἐκάστη γνώρισμα (σημάδι), ὡς δακτύλιον, νομίσμα⁴⁾, καρυόφυλλον⁵⁾, ἢ μόνον μῆλον⁶⁾ ἢ καὶ ἀπλῶς ὅτι δηποτε θελήσωσιν ἐν-

παρὰ τὰ Πυρρήνια γῶραις αἱ νεάνιδες τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου διὰ τινων μέσων προσπαθεῖν νὰ μαντεύσωσι τὸν μέλλοντα σύζυγόν των. (Le monde illustré. τ. III σ. 13.)

1) Hahn, Albanesische Studien τ. I σ. 144. 146.

2) Sonnini, Voyage en Grèce et en Turquie 1801 t. II p. 122.

3) Περὶ δὲ τῶν πυρῶν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ἐν Ἑλλάδι οὐδεὶς τῶν ἡμετέρων οὔτε τῶν ξένων ἔγραψεν, ἐκτὸς τοῦ κ. Εἰρ. Ἀστωπὶ ὅστις ἐν παρόδῳ ἐποίησατο μνηεῖαν αὐτῶν (Εἰρ. Ἀστωπ. ἰου, Ἀττικὸν ἡμερολόγιον 1866 σ. 16').

4) Guys, Voyage litteraire de la Grèce 1776 t. I p. 230—Bybilakis, Neugriechisches Leben. 1840 σ. 25.—M. Papadop. Vreto, Mélanges Néohelléniques. 1856 p. 49.

5) Bybilakis, ἐνθ. ἀν.

6) Sonnini Voyage en Grèce et en Turquie 1801 t. II p. 122.—Ἐπίσης θέτουσιν ἰδιαιτέρως κατὰ τὸν αὐτὸν περιηγητὴν (αὐτ. σ. 125), ἕτερον μῆλον, ὅπερ τηροῦσιν ἔπειτα ὡς πολῦτιμον καὶ τὸ δίδουσι εἰς τὰ προσφιλέστερα πρόσωπα.

τὸς ἀγγείου¹⁾ (στάμνα λαίνα²⁾ πλήρους ὕδατος, ἀμίλητο νερό³⁾ ἢ νερὸ ποῦ δὲ μιλιγέται καλουμένου· καὶ τοῦτο διότι ὁ κομίσας αὐτὸ δὲν ἐπιτρέπεται οὔτε λέξι νὰ ἐκστομίση καθ' ὁδόν⁴⁾. Ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον τὸ ἀμίλητο νερὸ συνειθίζεται νὰ φέρη ἐκ τῆς πηγῆς παῖς⁵⁾, οὐ ἀμφοτέροι αἱ γονεῖς ζῶσι (μονοκυρουδάτος⁶⁾, ὅπερ ἐνθυμίζει τὴν συνθήειαν τῶν ἀρχαίων, καθ' ἣν ἀμφιθαλεῖς παῖδες ἐλάμβανον μέρος ἢ καὶ ἤρχον πολλῶν τελετῶν ἐπισήμων⁷⁾. Τὸ ἀγγεῖον κοσμεῖται ἀκολούθως μὲ δάφνας καὶ μύρτους⁸⁾, ἢ μὲ τὸ φυτόν περκοπάδα⁹⁾, ὡς τοῦτο γίνεται ἐν Σέρβαις τῆς Μακε-

1) Ὁ Bartholdy (Bruchstücy zur nähern Kenntnis des heutigen Griechenerlands 1805 σ. 440. 441.) λέγει ὅτι ἐν Νάξῳ κάλαθον ἀντὶ ἀγγείου μεταχειρίζονται.

2) Bybilakis ἐνθ. ἀν.

3) Ἄμιλητον νερὸν, τὸ ὅποσον ἀρῶνται διὰ νυκτὸς καὶ μεταφέρουσι μὴδὲν λαλοῦντες, μεταχειρίζονται δὲ πρὸς κληδονισμοὺς καὶ ἄλλας μαντείας. (Σκαρλ. Βυζαντίου, Λεξικὸν τῆς καθ' ἡμᾶς Ἑλλ. διαλέκτου 1835. 1837—ἐν λ.)—Εἰς πολλὰς μαγγανείας ἢ καὶ μαγικά ἱατρικά μετεχειρίζοντο κατὰ τὸν μεσαίωνα οἱ Ἕλληνες τὸ ὕδωρ τοῦτο. (Ducan g., glossar. ad script. med. et inf. graecitatis σ. γ. ἄλαλον.—Πρὸβλ. καὶ ὅ,τι ἀνωτέρω ἐν τοῖς περὶ Στοιχειῶν λέγεται.)—Παρ' Ἀλβανοῖς τὸ ἀμίλητο νερὸ καλεῖται οὔτε τε παρολῆ (Hahn, Albanesische Studien. τ. I σ. 157.)

4) Guys ἐνθ. ἀν. «Elles vont ensuite, en observant un silence religieux.»

5) Ἐν Ἀνδριανουπόλει στέλλουσι παρὰ καὶ κόρην, ὡς σύμβολον γαμβρῆς καὶ νόμφης.

6) Bybilakis ἐνθ. ἀν.—Wachsmuth, das alte griechenland im neuen σ. 83. (Bonn. 1864.)

7) Ἄρχει δὲ τῆς δαφνηφορίας πατὴς ἀμφιθαλής. (Φωτ. Μυριόβιβλ. κωδ. 239 σ. 321. (24) ed Bekker.)—ἀμφιθαλεῖς ἰσράτευον, (Ἡλιοδωρ., Αἰθιοπικ. Α. 22.) εἰς γάμους ἐν Ἀθήναις· ὅπως οἱ patrimi καὶ matrimi ἐν Ῥώμῃ εἰς τὴν deductio τῆς νόμφης (Marquardt, Römische Alterthüm. τ. V. σ. 49. 52) καὶ εἰς τοὺς ludos seculares (Ζωσιμ., Β. 5.—πρὸβλ. Δίων. Κάσσ., ΝΘ. 7.—Διονυσ. Ἀλικαρνασ. Β. 22. 74.)

8) Guys, ἐνθ. ἀν.—Passow, Carmina popularia graeciae recentioris p. 614.—

9) Τὸ περικλύμενον τοῦ Διοσκοριδίου (Α. 13.)

δούλας, ὅπου οὐ μόνον τὸ ἀγγεῖον κοσμοῦσιν, ἀλλὰ καὶ τοὺς στύλους τῆς οἰκίας, καὶ τὴν ὄσφυν τῶν γυναικῶν, καὶ τὴν κεφαλὴν ἀκόμη τῶν παιδίων διὰ τοῦ αὐτοῦ φυτοῦ στέφουσιν ¹⁾, ἐξ ὧν ἀρχαϊκώτερον χαρακτηῖρα ἢ τελετὴ προσλαμβάνει. Ἐπειτα τὸ ἀγγεῖον κλείεται εἰς πολλὰς χώρας διὰ κλειδὸς ²⁾, κατὰ παρεξήγησιν πιθανῶς τοῦ ὀνόματος ³⁾, ἀφ' οὗ καλυφθῆ δι' ἐρυθροῦ ὑφάσματος, καὶ ἐκτίθεται τὴν νύκτα ὄλην ἐν ὑπαίθρῳ ⁴⁾, ἐπὶ τοῦ ἐξώστου τῆς οἰκίας ἢ ἄλλου ὑψηλοῦ μέρους ⁵⁾, ὅπως τὸ ἴδωσι τὰ ἄστρα (ἄστρονομισθῆ ⁶⁾, φυλάττεται δὲ ἐνίοτε ἔξω τὴν νύκτα ὑπὸ δύο παρθένων ⁷⁾.

Τὴν ἐπομένην ἡμέραν συνέρχονται κατὰ τὴν ὥραν, ἣν προηγουμένως ὥρισαν ⁸⁾, συνήθως μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῆς ἐκκλησίας ⁹⁾, ἐνίοτε δὲ καὶ κατὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου, καὶ μία νεᾶνις ἐμπρὸς ὄλων ἀποκαλύπτει τὸ ἀγγεῖον ¹⁰⁾, ἐν ᾧ ἄλλη ψάλλει τὸ ἐπόμενον ᾄσμα·

1) Πανταζίδου, Λέξεις Μακεδονικαί· ἐν Φιλιστορί τ. Γ'. σ. 249.

2) Sonnini, ἐνθ. ἀν.

3) Πολλοὶ ἀπατώμενοι ἐκ τῆς παρηγήσεως, γράφουσιν ἐσφαλμένως τὴν λέξιν κληθὸν ἀδι'η (κατὰ τὸ κληθὸν χέω, κληθὸν χος κλπ). — Ἐν τούτοις μαντεῖα διὰ κλειδὸς ἢ συνήθως κατὰ μεσαιῶνα· ἐνόμιζον ὅτι ἀλανθάστως ἀνεκάλυπτον ὅτι δὴ ποτε μυστικὸν πρὸ πάντων δὲ τὸν αὐτουργὸν κλοπῆς, ἐγγράφοντες τὸ ὄνομα τοῦ ὑπόπτου ἐπὶ κλειδὸς προσδεδεμένης εἰς εὐαγγέλιον, ὅπερ ἐξήρτητο ἐκ τοῦ δακτύλου νέας κόρης, ὡριμένην προσευγὴν ἀπαγγελλούσης· ἂν ἡ κλειδὸς ἐκινεῖτο, τοῦτο ἐθεωρεῖτο ὡς σημεῖον τῆς ἐνοχῆς. — Περὶ τοῦ τοιοῦτου τῆς κλειδομαντείας εἶδος, ὡς καὶ περὶ πολλῶν ἄλλων βλ. Delanere, Incrédulité et mécréance du sortilège pleinement convainue. traité 5.—Belot, Oeuvres p. 478. ἐν Jacob le bibliophile (Paul Lacroix), Curiosités des sciences occultes 1862 p. 314. — Collin de Plancy, Dictionnaire infernal. 1825 t. II p. 207.

4) Guys, ἐνθ. ἀν.

5) Sonnini, ἐνθ. ἀν.

6) Bybilakis, ἐνθ. ἀν.—Vrétto, ἐνθ. ἀν.

7) Passow, ἐνθ. ἀν.

8) Guys, ἐνθ. ἀν.

9) Sonnini, ἐνθ. ἀν.

10) Guys, ἐνθ. ἀν.

Ἄνοιξετε τὸν κλήδονα γὰρ τ' ἄτ Γιαννίου τῆ' ἡμέρας, τί σήμερα θεὸς νὰ βρεθῆ ὅπου εἶναι ριζικάρης. Καὶ πάλι ξανανοίξετε νὰ ὄγγῃ καὶ τὸ ῥικό τση, τση καλομοίρας καὶ ξανθῆς νὰ διῆ τὸ ριζικό τση.)

καὶ,

Ἄνοιξατε τὸν κλήδονα νὰ ὄγγῃ ὁ χαριτωμένος, Ὅλο τὸν κόσμον γύρισα, κ' ἐγὼ εἶμαι κερδεμένος. 2.)

Ἐκάστη τότε καλουμένη ὑπὸ τῆς κρατούσης τὸ ἀγγεῖον ἀπαγγέλλει ἢ αὐτοσχεδιάζει δίστιχόν τι, ἐν ᾧ ταυτοχρόνως ἐκείνη ἐκβάλλει τοῦ ἀγγείου ἐν ἀντικείμενον, ὅπερ δίδουσιν εἰς τὸν ἀρχῆθεν θέσαντα· ἐφαρμόζουσι δὲ ὅπως δύνανται κατὰ προσέγγισιν ἐπ' αὐτοῦ τὸ ἀπαγγελλθὲν δίστιχον, καὶ προσπαθοῦσιν ἐκ τούτου νὰ ἐξάξωσι ματεῖαν τινά ³⁾. Τῶν τοιούτων διστίχων παραθέτει τινὰ ὁ Guys ⁴⁾ μετὰ τῆς γαλλικῆς των μεταφράσεως:

Τί μ' ὀφελοῦν ἢ ὁμορφιαῖς τί μ' ὀφελοῦν τὰ
[κάλχη;
καὶ τ' ὀρεξίς μου (: τὰ κλειδιά νὰ τὰ κρατοῦσιν
[ἄλλοι *);

Τὰ γέλοια μὲ τὰ κλάυματα μὲ τὴν χαρὰν ἢ πρῖκα, μῖαν ὥραν ἐσπαρθήκασι κ' ὁμάδι ἐγεννηθῆκα. Γραῦτως μαζί γυρίζουσι, καὶ τῶνα τὰλλ' ἄλλάσσει, κ' ὅποιος ἐγέλα τὸ ταχὺ, κλαίει πρῖγου βρα-
[διάσει **).

4) Bybilakis, ἐνθ. ἀν. σ. 26. — Sanders, Das Volksleben der Neugriechen σ. 144. — Passow Carmina popul. graeciae. σ. 491. — Παραλλαγαί: στ. 2 σήμερον θέλει νὰ βρεθῆ ἀποῦνε: B. P. S.—ριζικά—ριζικάρης B.—στ. 3. καὶ πάλιν ξαν' ἀνοίξετε B. καὶ πάλιν τὸν ξαννοίξετε. S. P.—στ. 4. ριζικό—ριζικό τση. B.

2) Βλ. καὶ Guys, l. c. p. 231. ἄνις τὸν κλήδονα, ναύγι, ὁ χαριτωμένος ὅπου τὰ κάστρα πόλεμα, καὶ βιένι κερδεμένος.

3) Guys καὶ Vrétto, ἐνθ. ἀν.

4) Guys, ἐνθ. ἀν.

*) Τί μὲ φελοῦν ἢ ὁμορφιαῖς, τί μὲ φελοῦν τὰ
[κάλχη,
Καὶ τῆς ὀρεξέσ μου τὰ κλειδιά, νὰ τὰ κρα-
[τοῦσιν ἄλλοι;

**) Τὰ γέλια μὲ, τὰ κλαῖματα μὲ τὴν χορὰν ἢ
[πρῖκά.
Μῖαν ὥραν ἐσπαρθήκασι κ' ὁμάδι ἐγεννηθῆκα.
Τιὰ τὸς μάζα γυρίζουσι καὶ τὸ νὰ τ' ἄλλο
[ἄλασει.
Κέυπιοις ἐγέλα τὸ ταχὺ, κλαίει πρῖγου βρα-
[διάων.

Μοῖτρα κακὴ καὶ ἀντέγδικη, τυραννισμένη μοῖτρα, ποῖα πάθ' ἀπὸ τὸν ἔρωτα καὶ πίκραις δὲν ἐπῆ-
[ρα! *)

Ἄφ' οὗ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἴδωσιν ὄλαι τὴν τύχην των, πληροῦσι τὸ στόμα των ἀπὸ τὸ μαγικὸν τοῦ ἀγγείου ὕδωρ καὶ τρέχουσιν εἰς τὰ παράθυρα ἢ τὸν δρόμον, νομίζουσαι ὅτι τὸ πρῶτον ὄνομα, ἔπερ θὰ ἀκούσωσιν, εἶναι τὸ τοῦ μέλλοντος συζύγου των ¹⁾. Ὁ Guys ἀναφέρει ἕτερον τρόπον μαντικῆς διὰ τοῦ ὕδατος τούτου: οἱ θέλοντες νὰ μάθωσιν ἂν θὰ γίνῃ ὅ,τι ἐπιθυμοῦσι, πίνουσι μυστηριωδῶς ἐξ αὐτοῦ, νομίζοντες ὅτι, ἂν κατὰ τὴν προσέγγισιν τῶν χειλέων κοχλάσῃ τὸ ὕδωρ, εἶναι αἴσιον τοῦτο σημεῖον ²⁾. Ὑπάρχει δὲ καὶ ἕτερος τρόπος, ὃν καὶ ὁ Sonnini ἀναφέρει ³⁾, καὶ ὅστις ἔχει σχέσιν τινὰ πρὸς τὴν κοσκινομαντείαν, περὶ ἧς ἐν τοῖς περὶ μαγείας πραγματευόμεθα. «Μετὰ τὴν ἐκ τῆς λειτουργίας ἀπόλυσιν, λέγει ὁ περιηγητῆς οὗτος, αἱ νεάνιδες ἀνοίγουσι τὸ ἀγγεῖον καὶ μετὰ τινὰ ἄσματα,

Οἱ στίχοι οὗτοι εἰσὶν ἐξηγήμενοι ἐκ τῆς τραγωδίας Ἐρωφίλης τοῦ Κρητῆ ποιητοῦ Χορτάση, ζήσαντος κατὰ τὴν 16 ἑκατονταετηρίδα (Κ. Σάθα, ἱστορία τοῦ ζητήματος τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης σ. 84). — Τὸ γωμικὸν τοῦτο, μετέπεσεν εἰς παροιμίαν (βλ. Βενιζέλου, Παροιμίαι δημῶδεις 1867 σ. 285) καὶ ἐδημοσιεύθη πολλάκις ὡς ἄσματιον.) (Fauriel, Chants popul. de la Grèce t. II p. 274.—Passow, Germania popularia p. 570.—Λιανοτράγουδα, ἐκδ. Τεφάρικη 1868 σ. 152).

*) Μοῖτρα κακὴ καὶ ἀντέδικη, τυραννισμένη
[μοῖτρα,
πιὰ πάθη ἀπὸ τὸν ἔρωτα, πιαῖς πίκραις
[δὲν ἐπῆρα!

Ἄλλα δίστιχα τοιαῦτα τοῦ κλήδονα ἐξεδόθησαν ἐν τινι Πυθίᾳ (φυλλάδιον ὅμοιον πρὸς τὰ γαλλικὰ Almanach des oracles,) προσηρημένη ἐν τέλει Ὁνειροκρίτου, ἐκδοθέντος ὑπὸ Ἐμμ. Γεωργίου. Ἐν τοιοῦτο δίστιχον, δημοσιευθὲν ἐν συλλογαῖς δημοτικῶν ἄσματων) Tomaseo, Ganti popolari t. III p. 410.—Passow, Carmina popularia p. 580.—Λιανοτράγουδα, ἐκδ. Τεφάρικη 1868 σ. 173, παραθέτομεν καὶ ἐνταῦθα:

Τὸν κλήδονά μου ἔρριξα γιὰ νὰ σὲ ριζικάρω,
καὶ ὁ κλήδονός μου μῶδιζε γυναῖκα νὰ σὲ πάρω.

1) Προβλ. Sonnini, l. c. p. 124.

2) Guys ἔνθ. ἄν.

3) Sonnini, ἔνθ. ἄν. σ. 123.

ἄφ' οὗ τρεῖς σταυροκοπηθῶσι, λέγουσι: — Μεγάλε μου Ἀϊ-Γιάυνη, κάμε ἂν θὰ παυδρευθῶ τὸν τάδε νὰ γυρίσῃ ἢ στάμνα δεξιὰ, καὶ ἂν δὲν τὸν παυδρευθῶ νὰ γυρίσῃ ζερβιά. — Ἡ λέγουσα ταῦτα ἐκτείνει τὰς χεῖρας συνημμένας *), μὲ ἀνυψωμένους τοὺς ἀντίχειρας· ἔρχεται καὶ ἄλλη νεάνις ἀπέναντι αὐτῆς, καὶ κάμνει τὸ αὐτὸ· ἐπὶ δὲ τῶν ἀντιχείρων θέτουσι τὸ ἀγγεῖον καὶ παρατηροῦσι ποῖαν διεύθυνσιν θὰ λάβῃ. »

Ἐτερον τρόπον μαντικῆς τοῦ κλήδονα ἀναφέρει ὁ ἀρχαῖαν Ἑλληνικὴν μυθολογίαν συγγράψας ἱερεὺς Χαρίσιος Μαγδάνος, οὗ τὴν περιγραφὴν παραθέτομεν ἐνταῦθα:

«Τὰς Νύμφας, λέγει ¹⁾, καὶ εἰς τὸ τῆς φύσεως γόνιμον ἀλληγορούμενας, τὰς ὑπελάμβανον καὶ ἐπωφελεῖς, καὶ χρησίμους θεὰς τὸ πάλαι εἰς τὸ εἶδος τῶν θηλεῶν ὄθεν καὶ αἱ παρθένοι, καὶ πρὸς γάμον εὐτρεπιζόμεναι τὰς ἐτίμων τὰ μάλιστα, καὶ ἤθελον νὰ τὰς ἔχωσιν εὐμενεῖς εἰς ἑαυτὰς διὰ τὴν μετὰ τὸν γάμον τεκνογονίαν των· καὶ μὲ διαφόρους τελετὰς, καὶ ἔθιμα συχνάκις τὰς ἐξιλέονον, καὶ ἐν τοιοῦτον λείψανον εἶναι καὶ τὸ ἦδη διασωζόμενον ἔθος εἰς πολλὰ χωρία τῆς Ἑλλάδος, καὶ τελούμενον κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τῶν γενεθλίων τοῦ Προφήτου Προδρόμου ὅτε αἱ παρθένοι προμαντευόμεναι (καθὼς τὸ πάλαι, οὕτω καὶ ἦδη, ἐκ παραδόσεως ἀπολειφθείσης τῆς συνηθείας) περὶ τῆς εὐτυχοῦς αὐτῶν ὑπανδρείας, καὶ τῆς ταχέως παιδοποιήσεως των, πηγνύουσιν εἰς ξυλάρια μῆλα, καὶ τὰ περικεντῶσιν σταυροειδῶς, ἢ ἄστεροειδῶς εἰς ἕτερον μῆλον θεθειμένον κατὰ τὸ κέντρον, καὶ περιστέφουσαι τὴν κατασκευὴν μὲ τὴν βοτάνην βάκχαριν καλουμένην, καὶ ἐπίδεσμεύουσαι δακτυλίδιον, τὴν ἐμβάλλουσιν ἀφ' ἑσπέρας εἰς ὕδωρ κεκομισμένον παρ' αὐτῶν ἀπὸ

*) Συσφιγγουσαι εἰς γρόνθον τοὺς δακτύλους, καὶ μόνον τὸν ἀντίχειρα ἀνυψοῦσαι.

1) Χαρίσιου Μαγδάνου, Ἑλληνικὸν Πάνθεον 1812. § 309 σ. 510—512.

πηγάς ἀενάους, καὶ μὲ καθαρὸν ἀγγεῖον, εἰς ὑπαιθρον τόπον, καὶ ἀνοικτὸν θεει-
 μένον· καὶ περιχορεύουσαι, ἐπιθλίβουσι
 τὰ μήλα μὲ βάρος εἰς τὸν πυθμένα τοῦ
 σκεύους, καὶ τὰ σκεπάζουσιν εἰς τὸ ὕ-
 δωρ· καὶ τὸ πρῶτ' συναθροίζομεναι, ἀ-
 φαιροῦσι τὸ σκέπασμα, ἀνατείλαντος
 τοῦ ἡλίου, καὶ πάλιν περιχορεύουσαι ἰ-
 κανὸν, λαμβάνουσιν ἔπειτα ἐκάστη τὴν
 ἐκθεθειμένην εἰς τὸ ὕδωρ ἐκεῖνο κατα-
 σκευὴν τῆς, καὶ παρατηροῦσι, τίνος ἤ-
 θελεν ἐπιπλεύσῃ, ἀφαιρεθέντος τοῦ βάρους·
 καὶ ἐκεῖνη ὑπολαμβάνει τὸ ση-
 μεῖον πρὸς ἀγαθὸν τῆς· ἐπειδὴ τὸ νομί-
 ζουσιν ὡς προμάντευμα, ὅτι ἡ τοιαύτη
 ὀγλίγωρα θέλει ὑπανδρευθῆ, καὶ θέλει
 τεκνογονήσῃ· καὶ διὰ τοῦτο τὴν τοιαύ-
 τὴν ἐκ τῶν μῆλων κατασκευὴν, καὶ ἤδη
 πολλαχοῦ κλήδονα τὴν ἐπονομάζουσι
 τὸ ὅποῖον κατὰ τοὺς παλαιοὺς σημαίνει
 ἀγαθὴν καὶ ἔνδοξον μαντεῖαν. Τελεῖται
 δὲ τὸ τοιοῦτον ἔθος ὑπὸ τῶν παρθένων
 κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν γεννηθῶν τοῦ
 Προδρόμου κατὰ τι ἀγαθὸν προμάντευ-
 μα, ὅτι δηλαδὴ καθὼς ἡ Ἄννα στείρα
 οὔσα, καὶ προβεβηκυῖα τὴν ἡλικίαν, ἐ-
 φάνη κατὰ θεῖαν θέλησιν γόνιμος, καὶ
 καλλιπαις, οὕτω νὰ ἤθελε φανῶσι καὶ
 ἀπὸ αὐτὰς, ὅσαι ἤθελεν ἦναι στείραι·
 κατασκευάζουσι δὲ καὶ τὸν Κλήδονα ἐκ
 μῆλων, διὰ τὸ νὰ ἦναι ἐρωτικὴ ἢ ὀπώρα,
 καὶ ἱερὰ τῆς Ἀφροδίτης καὶ εὐχονται
 καὶ αὐταὶ καὶ προμαντεύονται, ὅτι ὀ-
 γλίγωρα νὰ ἐρασθῶσιν ἀπὸ νέους, καὶ
 νὰ ζητηθῶσι πρὸς γάμον· διὸ καὶ ἐπι-
 δεσμεύουσι τὸ δακτυλίδιον, ὡς σημεῖον
 τῶν ἀρραβάνων· καὶ στέφουσιν δὲ τὸν
 Κλήδονα μὲ βάκχαριν, καθὸ ἐπιθυμοῦ-
 σι, γόνιμοι γενόμεναι, νὰ γένωσιν ἅμα
 καὶ εὐτοκοί· διότι ἡ βοτάνη βοηθεῖ κατὰ
 τὸν Διοσκορίδην (ἐν βιβλ. Γ'. κεφαλ.
 456) πρὸς εὐτοκίαν· καὶ διὰ τοῦτο καὶ
 αὐταὶ Γοργοῖά νυην κοινῶς τὴν ὀνο-
 μάζουσι, μαντευόμεναι καὶ διὰ τῆς προ-
 σηγορίας, ὅτι καὶ γοργῶς νὰ γεννήσω-
 σι, καὶ Ἰωάννην, δηλαδὴ ἄρσεν. »

Κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου
 περιεσώθησαν προσέτι καὶ σπουδαῖα ἕχνη
 κατοπτρομαντείας, κοσκινομαντείας, μο-

λυβδομαντείας καὶ κριθομαντείας, περὶ
 ὧν ἐν τοῖς περὶ μαγείας πραγματευό-
 μεθα.

Ἄν καὶ δὲν περιεσώθησαν ἡμῖν μαρ-
 τυρία περὶ ὑπάρξεως τοιούτων τελετῶν
 παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, δὲν διστάζομεν ὁ-
 μως ὡς ἀρχαίας νὰ παραδεχθῶμεν αὐ-
 τὰς, γνωρίζοντες ὅτι παρὰ Βυζαντινοῖς,
 παρὰ τὰς τόσας τῆς ἐκκλησίας ἀπαγο-
 ρεύσεις, ἀπαράλλακτοι διετηροῦντο· καὶ
 πρὸς ἀπόδειξιν ἀρκούμεθα νὰ παραθέ-
 σωμεν χωρίον τι τοῦ Βαλσαμῶνος περὶ
 τοῦ ἀντικειμένου τούτου:

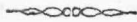
« Ἡ δὲ τῶν πυρκαϊῶν δαιμονιώδης
 τελετὴ, λέγει οὗτος, ἐρμηνεύων τὸν ξέ-
 κανόνα τῆς ἐν Τρούλλῳ ς'. οἰκουμει-
 κῆς συνόδου ¹⁾, καὶ αἱ κληδόνες ἐγίνον-
 το μέχρι τῆς ἐφημερίας τοῦ ἁγιωτάτου
 πατριάρχου κυροῦ Μιχαῆλ, τοῦ γεγο-
 νότος ὑπάτου τῶν φιλοσόφων, εἰς ταύ-
 τὴν τέως τὴν τῶν πόλεων βασιλεύουσαν,
 οὕτω. Κατὰ τὴν ἐσπέραν τῆς κγ'. τοῦ
 Ἰουνίου μηνός, ἤθροίζοντο ἐν ταῖς βυ-
 μίσι, καὶ ἐντισιν οἴκοις ἄνδρες καὶ γυ-
 ναῖκες, καὶ πρωτότοκον κοράσιον νυμφι-
 κῶς ἐστόλιζον· μετὰ γοῦν τὸ συμποσιά-
 σαι καὶ βακχικώτερον ὀρχήσασθαι, καὶ
 χορεύσαι καὶ ἀλαλάξαι, ἔβαλον ἐν ἀγ-
 γείῳ συστόμῳ χαλκῷ θαλάττιον ὕδωρ,
 καὶ εἶδη τινὰ ἐκάστῳ τούτων ἀνήκοντα·
 καὶ ὥσπερ τῆς παιδὸς ἐκείνης λαβού-
 σης ἰσχὺν ἐκ τοῦ Σατανᾶ προμηνύειν τὰ
 ἐρωτώμενα, αὐτοὶ μὲν περὶ τοῦδέ τινος
 ἀγαθοῦ ἢ ἀποτροπαίου ἀνεβῶν ἐρωτη-
 ματικῶς· τὸ δὲ κοράσιον ἀπὸ τῶν ἐν τῷ
 ἀγγείῳ ἐμβληθέντων εἰδῶν τὸ παρατυ-
 χὸν ἐξαγαγόν, ὑπεδείκνυεν· ὃ καὶ λαμ-
 βάνων ὁ ἀνόητος τούτου δεσπότης, ἐ-
 πληροφορεῖτο τάχα τὰ ἐπ' αὐτῷ συνε-
 νεχθῆναι μέλλοντα, εὐτυχῆ τε καὶ δυ-
 στυχῆ. Τῇ ἐπαύριον δὲ μετὰ τυμπάνων
 καὶ χορῶν *) σὺν τῷ κορασίῳ εἰς τοὺς

1) Ἐν Συντάγμ. θεῶν καὶ ἱερῶν κανόνων τ.
 II σ. 458—459. ἐκδ. Πάλλη καὶ Ποτλῆ.

*) Γραφικὸν ἐκ τοῦ ψαλτηρίου βῆτόν· τοιαῦτα
 βῆτά πολλά ἐκ τῆς ἁγίας γραφῆς καὶ τῶν ἐκκλη-
 σιαστικῶν βιβλίων λαμβανόμενα, καὶ οὐχὶ σπα-
 νίως παρεξηγούμενα, εἶναι ἐν μεγάλῃ χρείσῃ ἐν
 τῇ δημῳδῇ διαλέκτῳ.

αίγιαλους ἀπερχόμενοι, καὶ ὕδωρ θαλάττιον ἀφθόνως ἀναλαμβάνόμενοι, τὰς κατοικίας αὐτῶν ἔρραινον· καὶ οὐ μόνον ταῦτα ἐτελοῦντο παρὰ τῶν ἀσυνετωτέρων, ἀλλὰ καὶ δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ἀπὸ χόρτου*) πυρὰς ἀνάπτοντες, ἐπήδων ὑπεράνω αὐτῶν, καὶ ἐκληδονίζοντο, ἥτοι ἐμαντεύοντο περὶ εὐτυχίας ἢ δυστυχίας, καὶ ἄλλων τινῶν δαιμονιωδῶς. Τὰς δὲ ἔνθεν κἀκεῖθεν εἰσόδους αὐτῶν καὶ τὸ δωμάτιον, ἐν ᾧ ἐτελεῖτο ἡ κληδὼν, σὺν τοῖς παρακειμένοις ὑπαίθροις, χρυσιζουσι πέπλοις, καὶ σηρικοῖς κατεκόσμου ὑφάσμασι**). ἀλλὰ μὴν καὶ φυλλάσι δένδρων κατεστεφάνουσι, εἰς τιμὴν καὶ ὑποδοχὴν, ὡς ἔοικε, τοῦ οὐκ εἰσαμμένου αὐτοὺς Σατανᾶ. Ἄ δὴ πάντα ὁ ῥηθεὶς ἀγιώτατος πατριάρχης μετὰ πάσης ἐπιμελείας καταργηθῆναι ἐπέτρεψεν· ὃ καὶ γέγονε. Καὶ νῦν εὐδοκίμουτος τοῦ Θεοῦ, τὰ πάντα θεοστυγῆ ἔργα παντελῶς ἠπράκτησαν· ὡς ἐν ταῖς γειτονίαις ὄντων προκριωτέρων καὶ τῶν ἱερέων ἐπιτιμηθέντων, παντοίως φροντίζειν, καὶ μὴ παραχωρεῖν τοιούτων τι γίνεσθαι.»

N. Γ. ΠΟΛΙΤΗΣ

*) Οὕτω καὶ νῦν ἄχυρα ἢ χόρτον, οὐδέποτε δὲ ξύλα, συνειθίζεται νὰ μεταχειρίζωνται εἰς τὰς πυρὰς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου.

**) Τὴν ἡμέραν ταύτην ἔτι καὶ σήμερον ὅλαι αἱ οἰκογένειαι ἐκθέτουσιν εἰς τὸ ὑπαίθρον ἢ εἰς τοὺς ἐξώστας τὰ πολυτιμότερα ὑφάσματα· λόγον δὲ τοῦτου φέρουσι τὴν διαφύλαξιν ἀπὸ ἐνδεχομένης φθορᾶς σητῶν, λησημονηθέντος, ὡς οὐχὶ σπανίως συμβαίνει, τοῦ κυρίως κατ' ἀρχὰς τὸ ἔθιμον τοῦτο παραγαγόντος αἰαίου.

ΣΚΕΨΕΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΤΟΥ ΑΣΤΥΚΟΥ
ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΩΔΙΚΟΣ

(Συνέχ. τῶς φολλ. Α΄.)

ΒΙΒΛ. Α΄.

ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΩΠΩΝ*)

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Περὶ ἀπολαύσεως, ἀποβολῆς καὶ ἀνακτήσεως τῶν ἀστυκῶν δικαιωμάτων.

Τὰ ἄρθρ. 14—28 ὀρίζοντα ποῖος εἶνε ἡμεδαπὸς καὶ ποῖος ἀλλοδαπὸς περιέχουν διατάξεις οὐχὶ τοῦ Ἀστυκοῦ Δικαίου, ἀλλὰ τοῦ Δημοσίου· ὅθεν ἀκαταλλήλως εὐρίσκονται ἐν τῷ ἀστυκῷ Κώδικι κατ' ἀπομίμησιν τῶν ἄρθρ. 9—21 τοῦ Γαλλικοῦ ἀστυκοῦ Κώδικος. Ἐπειδὴ δὲ ἀνήκουν εἰς ἄλλον κλάδον τοῦ Δικαίου ἢ τὸν Ἀστυκὸν, δὲν θέλομεν ἐνασχοληθῆ ἐν ταῦθα περὶ αὐτῶν, καίτοι κατὰ τινα ἑλλίπων, ὅπως μὴ ἐπεκτείνωμεν πέραν τοῦ δέοντος τὴν παρούσαν μελέτην.

Ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 10, φέροντος ὅτι «Πᾶς Ἕλλην ἀπολαύει ἀπάντων τῶν ἀστυκῶν δικαιωμάτων» εἶνε παράδοξος· τίς ἡδύνατον ἀπολαύσῃ τῶν ἀστυκῶν δικαιωμάτων ἐὰν δὲν ἀπήλαυεν αὐτῶν ὁ Ἕλλην; Ἡ διάταξις αὕτη εἶνε ἄστοχος ἀντιγραφὴ τοῦ ἄρθρ. 8 τοῦ Γαλλικοῦ Κώδικος. Ἄλλ' οἱ Γάλλοι νομοθέται ἤθελον νὰ καθιερώσωσιν ὅτι οἱ ἀλλοδαποὶ δὲν ἀπολαύουσιν πάντων τῶν ἀστυκῶν δικαιωμάτων· ἐπειδὴ ὁμοῦς ὅτε ἔγραφον τὸ ἄρθρ. 8, δὲν εἶχον ἀκόμη προσδιορίσει τίνα δικαιώματα θὰ ἔχη καὶ τίνα δὲν θὰ ἔχη ὁ ἀλλοδαπὸς, καὶ ἐπομένως δὲν ἡδύνατον ἂ ἀπαριθμήσωσιν αὐτὰ, συνέταξαν τὴν διάταξιν ταύτην ὅπως ἔχει. Αὕτη δὲ μετηνέχθη παρ' ἡμῖν τοσοῦτον μᾶλλον ἀδεξιῶς ὅσον τὸ ἄρθρ. 13 τοῦ ἡμετέρου Νόμου καθιεροῖ τὸν

*) Περὶ τῆς ἀτελείας τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης ἐγράψαμεν ἀνωτέρω.

γενικὸν κανόνα ὅτι καὶ οἱ ἄλλοδαποὶ ἀπολαύουσι παρ' ἡμῶν τῶν ἀστυκῶν δικαιωμάτων. Ἄρα τὸ ἄρθρ. 10 πρέπει νὰ διαγραφῇ.

Ἀπειναντίας δὲ ἡ προμνησθεῖσα διάταξις τοῦ ἄρθρου 15 εἶνε ὀρθοτάτη καὶ σύμφωνος πρὸς τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ ἡμετέρου αἰῶνος. Δι' αὐτοῦ οἱ ἡμέτεροι νομοθέται ἔλυσαν κατ' ἀρχὴν λίαν ἐπιτυχῶς ἐν ζήτημα, ὅπερ ὁ Γαλλικὸς Ἀστυκὸς Κώδιξ ἀφῆκεν ἀμφίβολον. Δυστυχῶς ὅμως οἱ ἡμέτεροι Νομοθέται μὴ διορθώσαντες διατάξεις τινὰς τῆς ἡμετέρας Πολιτ. Δικονομίας ἐματαιώσαν τὰς συνεπειὰς τοῦ ἵπ' αὐτῶν προκηρυχθέντος γενικοῦ κανόνος, ἐφ' ὅσον ἀντίκεινται πρὸς ταύτας αἱ εἰδικαὶ διατάξεις τῆς Πολιτ. Δικονομίας, ὥστε καὶ τοὶ παραδεκτῆς γενομένης ἀρχῆς διαφόρου τῆς τοῦ Γαλλικοῦ Ἀστυκοῦ Κώδικος, τὰ ἀποτελέσματα εἰσὶ σχεδὸν τὰ αὐτὰ πρὸς τὰ τούτου, ἐνίοτε δὲ καὶ αὐστηρότερα, ὡς συμβαίνει ἐν ταῖς περιπροσωπικαῖς κρατήσεσι διατάξεις τῆς Πολιτ. Δικονομίας.

Οἱ ἡμέτεροι Νομοθέται ὄφειλον τοῦλάχιστον κατὰ πρότον νὰ καταργήσωσι τὸ μέρος τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 28 τῆς ἡμετ. Πολιτ. Δικονομίας, ὅπερ εἰσαγαγὸν βαρύτατον περιορισμὸν εἰς τὰ δικαιώματα τῶν ἄλλοδαπῶν, φέρει κατὰ μίμησιν τοῦ ἄρθρ. 14 τοῦ Γαλλικοῦ Ἀστυκοῦ νόμου, ὅτι ὁ ἄλλοδαπὸς δύναται νὰ εἰσαχθῇ ἐνώπιον τῶν Ἑλληνικῶν δικαστηρίων ἕνεκα τῶν παρ' αὐτοῦ ἐν τῇ ἄλλοδαπῇ πρὸς ἡμεδαποὺς συνολογηθεισῶν ὑποχρεώσεων. Τὰ πλεῖστα τῶν ξένων ἔθνων θεωροῦν τὴν διάταξιν ταύτην ὡς ἀντικειμένην εἰς τὸ δίκαιον τῶν ἔθνων (Fœlix, droit international privé, T. I. No 169)· φρονοῦμεν δὲ ὅτι οἱ ἡμέτεροι Νομοθέται ὄφειλον περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου νὰ μιμηθῶσι μᾶλλον τὸ κοινὸν δίκαιον τῆς Γερμανίας.

Κατὰ δεῦτερον δὲ λόγον νομίζομεν ὅτι ἔπρεπε νὰ μεταρρυθμισθῶσιν αἱ διατάξεις τῆς ἡμετέρας Πολιτ. Δικονομίας περὶ προσωπικῆς κρατήσεως τῶν ἄλλοδαπῶν ἄρθρ. 999 § 1 καὶ 1145. Εἶνε

πολὺ σκληρὸν τῷ ὄντι νὰ ὑποβάλληται ὁ ἄλλοδαπὸς εἰς τὴν στέρησιν τῆς ἐλευθερίας του, ὅσον μικρὸν καὶ ἂν ἦνε τὸ χρέος του, καὶ νὰ ἐπιτρέπηται αὕτη ὡς μέτρον συντηρητικόν.

ΜΕΡΟΣ Β΄.

Περὶ τῶν ληξιαρχικῶν πράξεων.

Ἐν τῇ αἰτιολογικῇ ἐκθέσει τῆς ἐπιτροπῆς ἀναγινώσκομεν τὰ ἐξῆς· «Κατὰ τὴν ἀναθεώρησιν τοῦ ἤδη προεκδεδομένου μέρους τοῦ Κώδικος, ἡ ἐπιτροπὴ μετὰ μακρὰν συζήτησιν ἀπεφάσισε κατὰ πλειονοψηφίαν νὰ μὴ προβῇ εἰς μεταβολὴν συστήματος νομοθετηθέντος καὶ ἰδίως τῶν ληξιαρχικῶν βιβλίων. Καὶ τοι γνωρίζουσα ὅτι δὲν ἐφηρμόσθη ὁ θεσμὸς οὗτος ἕνεκα πολλῶν προσκομμάτων, ἐνόμισεν ὅμως ὅτι τὸ διάστημα τοῦ χρόνου ἀπὸ τῆς νομοθετήσεως τῶν ληξιαρχικῶν βιβλίων δὲν εἶνε ἀποχρῶν, διὰ τὰ σχηματίσθητις τὴν κρίσιν ὅτι εἶνε ἐν Ἑλλάδι ἀνεφάρμοστος. Ἐὰν εἰς τὴν δημόσιον ὑπηρεσίαν δοθῇ ἡ δέουσα ὠθησις, εἶνε ἐνδεχόμενον, ὅτι δὲν θέλουσι μείνει τὰ περὶ ληξιαρχικῶν βιβλίων ἀνεκτέλεστα, ὅπως αἱ διατάξεις δὲν ἔμειναν ἀνεκτέλεστοι, ἐκεῖ ὅθεν ἀπεμιμήθημεν καὶ ἅπαντα τὰ λοιπὰ μέρη τῆς νομοθεσίας.»

Ἐξεφράσαμεν ἤδη τὴν γνώμην ὅτι δὲν συμεριζόμεθα τὴν ἰδέαν τῆς πλειονοψηφίας τῆς Ἐπιτροπῆς περὶ μὴ ἀναθεώρησεως ἐν γένει τοῦ ἤδη προεκδεδομένου μέρους τοῦ Κώδικος. Περὶ δὲ τῶν ληξιαρχικῶν πράξεων κατ' ἰδίαν φρονοῦμεν ὅτι ἀπὸ τῆς 19 Νοεμβρίου 1856, ἡμέρας καθ' ἣν ἐδημοσιεύθη ὁ περὶ αὐτῶν νόμος, παρήλθε μέχρι σήμερον ἀποχρῶν χρόνος ὅπως πᾶς τις σχηματίσῃ τὴν κρίσιν ὅτι ὁ νόμος οὗτος καίτοι σύμφωνος πρὸς τὴν ἐπιστήμην χρήζει προσωρινῶν τροποποιήσεων, ὅπως ἐφαρμοσθῇ παρ' ἡμῶν. Τὸ αὐτὸ σύστημα ληξιαρχ-

χικῶν πράξεων κρατουμένων παρὰ ληξιαρχῶν ἢ τοι λαϊκῶν ὑπαλλήλων εἶχεν εἰσαχθῆ καὶ εἰς τὴν πρῶν Ἰόνιον πολιτείαν διὰ τοῦ Πολιτικοῦ Κώδικος· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον οἱ Ἰόνιοι Νομοθέται βλέποντες, ὅτι αἱ διατάξεις αὐταὶ τοῦ Ἄσυκου Νόμου ἔμενον νεκρὸν γράμμα, ἠναγκάσθησαν ν' ἀναθέσωσι διὰ τῆς ΜΓ' πράξεως τοῦ Ζ' Κοινοβουλίου τὴν σύνταξιν αὐτῶν εἰς τοὺς ἀρμοδίους ἱερεῖς ἢ λειτουργοὺς τῆς οἰκείας θρησκείας καὶ ἔκτοτε ὁ θεσμὸς τῶν ληξιαρχικῶν πράξεων ἠδουκίμησεν ἐν Ἑπτανήσῳ. Νομίζομεν ὅτι τὸ γεγονός τοῦτο ἔπρεπε νὰ ὀδηγήσῃ τοὺς ἡμετέρους νομοθέτας περὶ τοῦ καταλλήλου τρόπου, δι' οὗ δυνάμεθα ν' ἀποδώσωμεν τὴν ζωὴν εἰς τὰς διατάξεις τοῦ Νόμου τοῦ 1836 καὶ νὰ θέσωμεν ἐν τέρμα εἰς τὴν νομικὴν ἀβεβαιότητα, τὴν ὑπάρχουσαν ἐν Ἑλλάδι περὶ τῆς χρονολογίας τῆς γεννήσεως, τοῦ γάμου, τοῦ θανάτου, καὶ ἐν γένει τῶν γεγονότων, ἀφ' ὧν ἠρτηται ἡ κατάστασις τῶν προσώπων, ἀβεβαιότητα διευκολύνουσαν τὸν δόλον καὶ τὰς καταχρήσεις. Τὸ δὲ μέτρον ὑπερ προτεινομένης εἴσεται βεβαίως προσωρινόν, μέχρις οὗ παύσῃ ἢ εἰς τὰς δημοτικὰς θέσεις ἐκλογῆ ἀνθρώπων ἐντελῶς ἀγραμμάτω καὶ συνεθίσαν τὸ κοινὸν εἰς τὴν σύνταξιν τῶν ληξιαρχικῶν πράξεων, αἵτινες σήμερον τῷ εἶνε σχεδὸν ἄγνωστοι, πεισθῆ περὶ τῆς ὀφελείας ἣτις ὑπάρχει εἰς τὸ ν' ἀνατεθῆ ἢ φροντῆς αὕτη εἰς λαϊκοὺς ληξιαρχούς καὶ ἀποδεχθῆ τὴν μεταβολὴν ταύτην, τὴν ὁποῖαν ἀπαιτεῖ ἡ ἐπιστήμη τοῦ δικαίου. Ἐξαιρουμένης ὁμως τῆς προσωρινῆς μεταβολῆς τοῦ προσωπικοῦ τῶν ληξιαρχῶν καὶ τῶν συνεπειῶν αὐτῆς, περὶ ὧν οἱ ἡμέτεροι Νομοθέται δύνανται νὰ ὀδηγηθῶσιν ἐκ τῆς προμνησθείσης ΜΓ' πράξεως τοῦ Ἰονίου Ζ' Κοινοβουλίου, νομίζομεν ὅτι ὁ περὶ τῶν ληξιαρχικῶν πράξεων ἡμέτερος νόμος τοῦ 1836 εἶνε ἐκ τῶν τελειωτέρων, καὶ εὐχαρίστως ἀναγνωρίζομεν, ὅτι οἱ συντάξαντες αὐτὸν ἐπήνεγκον ἀρκετὰς βελτιώσεις, ἃς ἀπῆτουν οἱ περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου συγγράψαντες ξένοι νομομαθεῖς.

ΜΕΡΟΣ Γ'.

Περὶ κατοικίας.

Ἐν τῷ ἡμετέρῳ νόμῳ παρελείφθη ἢ ἐν τῷ ἄρθρ. 109 τοῦ Γαλλικοῦ Κώδικος καὶ ἐν ἄλλοις Κώδιξι περιεχομένη διατάξεις, ὅτι οἱ ἐνήλικοι ἢ χειράφετοι ἀνήλικοι, οἱ ὑπηρετοῦντες τιὰ ἢ ἐργαζόμενοι τακτικῶς παρά τινι καὶ συνοικουντες μετ' αὐτοῦ (οὐχὶ ὁμως καὶ αἱ ἔγγαμοι γυναῖκες αἱ εὐρισκόμεναι εἰς τοιαύτην κατάστασιν) ἔχουσι κατοικίαν τὴν τούτου. Διὰ τῆς διατάξεως ταύτης ὁ νομοθέτης τεκμαίρεται, ὅτι οἱ ἐν λόγῳ ἐνήλικοι ἢ χειράφετοι ἔχουν τὴν πρόθεσιν μεταβολῆς κατοικίας, διότι ἡ κυρία ἐγκατάστασις αὐτῶν εἶνε ἐν ᾧ τόπῳ ἐργάζονται ἢ ὑπηρετοῦσιν. Ἄγνοοῦμεν διὰ τίνα λόγον ἢ ἐπιτροπῆ τοῦ Κώδικος δὲν προσέθεσε παρομοίαν διατάξιν εἰς τὸ σχέδιον τοῦ Κώδικος.

Ἄγνοοῦμεν ἐπίσης διατί δὲν διεσάφισε τὴν διατάξιν τοῦ ἄρθ. 93 τοῦ νομοσχεδίου τούτου φέροντος ὅτι «οἱ ἀναδεχθέντες ὑπηρεσίαν ἰσόβιον καὶ συνεχῆ ἔχουσι τὴν κατοικίαν αὐτῶν, ἐν ᾧ τόπῳ ἐνεργοῦσι τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην.» Οἱ ἡμέτεροι νομοδιδάσκαλοι διαφωνοῦσι περὶ τῆς ἐννοίας τῆς λέξεως «ἀναδεχθέντες» καὶ ἐπομένως ὀλοκλήρου τῆς διατάξεως. Ἄρκει τάχα ἢ ἀποδοχῆ τῆς ὑπηρεσίας, ἢ δόσις τοῦ ὄρκου δηλονότι, ἀνευ τῆς πραγματικῆς μετοικήσεως εἰς τὸν τόπον τῆς ὑπηρεσίας, ἢ ἀπεναντίας ἀπαιτεῖται καὶ ἡ μετοίκησις, πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ ἄρθρ. 93;

Εἶνε εὐχῆς ἔργον νὰ λυθῶσι τὸ ἀνωτέρω ζήτημα καὶ τὰ ἀκόλουθα, ἅτινα φιλονεικοῦνται ἐπίσης μεταξὺ τῶν νομοδιδασκάλων, ἦτοι.

α.) Ὁ ἀχειράφετος ἀνήλικος ἔχει κατοικίαν τὴν τοῦ ἐπιτρόπου καὶ ὅταν ἀκόμη ἔχη μητέρα μὴ ἐπίτροπον, πρὸ πάντων δὲ ὅταν αὕτη ἔχη τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἀνατροφῆς αὐτοῦ;

β.) Ἐν τίνι τόπῳ θέλει εἶσθαι ἡ κατοικία τῆς συζύγου ἀνδρὸς ἀπηγορευμέ-

νου καὶ ἔχοντος ἄλλον ἐπίτροπον ἢ τὴν σύζυγον αὐτοῦ;

γ.) Δύναταί τις νὰ ἔχη δύο κατοικίας;

δ.) Δύναταί τις οὐδεμίαν κατοικίαν νὰ ἔχη;

ε.) Δύναται ὁ ἄλλοδαπὸς νὰ ἔχη τὴν κατοικίαν του (δὲν πρόκειται περὶ διαμονῆς) ἐν Ἑλλάδι; (Ἀκολουθετ.)

Ν. ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ

ΚΑΤΑΔΙΚΟΥ ΑΘΩΟΤΗΣ

ΔΙΗΓΗΜΑ

(Συνέχεια, ὄρα φυλ. ς'.)

ΣΤ'.

Ἡ κατὰ τοῦ Κ. Γορσαῆς γενομένη ἀπόπειρα δολοφονίας παρήγαγεν εἰς ὄλον τὸν νομὸν τῆς Γιρόνδης ἐντύπωσιν οἶαν δὲν ἀνεμίμησκον καὶ αὐταὶ αἱ μᾶλλον πένθιμοι καταστροφαὶ αἱ ἐπελθοῦσαι πρὸ πολλῶν ἐτῶν. Ἡ ἡλικία καὶ ἡ περιουσία τοῦ θύματος, ἡ ὑπόληψις ἧς ἀπελάμβανεν ἐν τῷ τόπῳ ἡ ἀλλόκοτος ἀντίθεσις τῶν δύο κατηγορουμένων, ἔξ ὧν ὁ εἰς ἦτο ἄνθρωπος τοῦ κόσμου, ἐσυγγένευε μὲ τὰς καλλιτέρας οἰκογενείας τῆς Γιένης καὶ ἦτο γνωστὸς ἥδη διὰ τὰς τρέλας τῆς ἐκκελυμένης νεότητός του ὁ δὲ ἄλλος κακοῦργος μὸλις ἐξεληθὼν ἐκ τῶν κατέργων, ὡς τοῦτο ἐβεβαιώθη ἐκ τῆς πρώτης ἀνακρίσεως· τέλος ἡ ἀσθένεια τῆς κυρίας Γορσαῆς γενικῶς ἀποδοθεῖσα εἰς τὴν συζυγικὴν προσήλωσιν τοσοῦτω μᾶλλον ἀξίαν θαυμασμοῦ ὅσῳ τὸ ἀντικείμενον αὐτῆς ἦτο μᾶλλον γεροντικόν· ὅλαι αὐταὶ αἱ περιστάσεις, ἐφ' ὧν ἐπλανᾶτο ἀκόμη μυστηριώδης ἀβεβαιότης, εἶχον διεγείρει εἰς ὑψιστον βαθμὸν τὴν γενικὴν περιέργειαν. Ἐκαστος ἦτο ἀνυπόμονος νὰ λύσῃ τὸ αἵματηρὸν ἐκεῖνο αἶνιγμα. Οἱ κατηγορούμενοι πρὸ πάντων εἶχον καταστή τὸ

καθημερινὸν ἀντικείμενον πληθῆος εἰ-
κασίων, ἐξηγήσεων, συζητήσεων, καὶ
στοιχημάτων μάλιστα προτεινομένων
μετ' ἐπιμονῆς ἴσης ἐκατέρωθεν. Οἱ μὲν
ἠρνοῦντο νὰ πιστεύσωσι τὴν ἐνοχὴν τοῦ
Ἀρθούρου. Μὲ τὸ μέρος τοῦτο ἦσαν ὅ-
λαι αἱ γυναῖκες αἰτινες ἠδύναντο μὲν
νὰ πιστεύσωσιν ὅτι εἰς ἄνθρωπος ἀξίος
τῆς συμπαθείας τῶν ἠδύνατο νὰ δια-
πράξῃ ποιητικὸν ἔγκλημα, ἀλλὰ δὲν ἠ-
δύνατο νὰ παραδεχθῶσιν ὅτι ἠθέλε
διαπράξει χυδαῖον ἔγκλημα.

— Εἶναι φοβερὸν, ἔλεγον εἰς Βορδῶ
αἱ γυναῖκες τοῦ συρμοῦ· ὁ Κ. Δωβιὰν
μὲ τὸν ὅποιον ἐχορεύσαμεν τὸν παρελ-
θόντα χειμῶνα, νὰ δολοφονήσῃ ἓνα γέ-
ροντα! Νέος μὲ καλοὺς τρόπους, πλή-
ρης πείρας καὶ πνεύματος καὶ ἔχων μορ-
φήν ἀληθῶς ἰσπανικὴν! Αὐτός! νὰ πει-
ραθῇ νὰ φονεύσῃ ἄνθρωπον διὰ νὰ κλέ-
ψῃ τὸ βαλάντιόν του! Ἀδύνατον!

Ἐὰν κατηγοροῦν τὸν Δωβιὰν ὅτι ἐ-
νέπηξε τὸ ἐγχειρίδιόν του εἰς τὸ στήθος
τοῦ Κ. Γορσαῆς ἕνεκα ἡρωϊκοῦ τινος σκο-
ποῦ, παραδείγματος χάριν διὰ νὰ τῷ
ἄρπάσῃ τὴν γυναῖκά του, τὸ πρᾶγμα,
ἂν καὶ φοβερὸν, θὰ ἐφαίνετο δυνατόν·
καὶ αὐταὶ αἱ ῥομαντικαὶ ψυχαὶ δὲν
θὰ ἠρνοῦντο οἰκτόν τινα εἰς ἔγκλημα
ἐξευγενιζόμενον ὑπὸ τοῦ πάθους. Ἀλ-
λὰ νὰ βυθίσῃ ἐγχειρίδιον εἰς τὴν
καρδίαν ἀνθρώπου διὰ νὰ ἐρευνήσῃ ἀκο-
λούθως τὰ θυλάκιά του, ἦτο ἔργον κα-
κούργου καὶ ὄχι ἱππότη. Οὕτως ἐσυλ-
λογίζετο τὸ γυναικεῖον φῦλον ὅπερ συ-
νήθως σκέπτεται ὀρθῶς.

Ἀφ' ἐτέρου ὁ Καληχέρης δὲν ἐστερη-
θη προθύμων ὑπερασπιστῶν. Κατὰ πρῶ-
τον εἶχεν ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὸν μικρὸν λαὸν,
φυσικῶς ἐχθρὸν τῆς ἀριστοκρατίας, καὶ
ὅστις, μεταξὺ δύο κατηγορουμένων δια-
φόρου καταστάσεως, κλίει εὐχαρίστως
πρὸς τὸν ὀλιγώτερον ὑψηλὰ εὐρισκόμε-
νον. Ἦρχοντο ἀκολουθῶς οἱ φίλοι τῆς
ἀνθρωπότητος, οἱ ἐξ ἐπαγγέλματος φι-
λάνθρωποι, οἱ χειραφέται τῶν μαύρων
καὶ ὅλοι οἱ ἐνασχολούμενοι περὶ τοῦ
μέλλοντος τῶν ἐθνῶν καὶ τῆς κοινωνι-
κῆς προόδου, φυλὴ ἀφθονοῦσα εἰς εὐαι-

σθήτους ψυχὰς δι' ἃς ἄνθρωπος ἐντελῶς περιφρονούμενος ἐνόσφειναι ἀθῶος, ἔστω καὶ ἂν ἐξήλθεν ἐκ τῶν κατέργων, καθίσταται πολυτιμότετος καὶ ἀξιοσύστατος. Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι δὲν ἐδίσταζον νὰ ἀποκαλῶσι προκατάληψιν καὶ μάλιστα βαρβαρότητα, τὴν γνώμην ἥτις ἐξήτει νὰ δικαιολογήσῃ τὸν Δωβιαν, ἀναμνησκουσα τὰ ἀξιόμειπτα προηγούμενα τοῦ συγκατηγορουμένου του· περιέμενον μᾶλλον ἀνυπομόνως τῶν ἄλλων τὴν ἔκβασιν τῆς δίκης, ἐλπίζοντες νὰ εὐρωσιν ἐν τῇ ἀθῶώσει τοῦ Καληχέρη νέον θέμα διὰ τὰς ὀμιλίαις των κατὰ τῶν προκαταλήψεων αὐτίνες ἐπιβαρύνουσι τοὺς δυστυχεῖς τῶν ὁποίων ἢ ἐν τῷ κατέργῳ διαμονὴ συνεπλήρωσε τὴν ἠθικὴν ἀγωγὴν.

Μεταξὺ τῶν δύο τούτων γνωμῶν, ἐσχηματίσθη τρίτον τι αἴσθημα, τὸ τῶν ἀμερολήπτων, οἷτινες διὰ νὰ συμφωνήσωσιν ὅλους, ὑπέθετον τοὺς δύο κατηγορουμένους ἐξίσου ἐνόχους καὶ ἐξέφερον ἐκ τῶν προτέρων τὴν ἐτυμηγορίαν τῶν ἐνόρκων κηρύττοντες τὴν ἀδιαφιλονείκητον ἐνοχίην. Τὸ τρίτον τοῦτο κόμμα, ὅπερ δὲν ἦτο μηδαμινόν, περιέπλεκε τὴν ὑπόθεσιν ἀντὶ νὰ τὴν διαφωτίξῃ.

Ἐνῶ τὸ διαπραχθὲν ἔγκλημα καὶ ἡ περιμενομένη ἀπόφασις ἀψησχόλουν οὕτω ὅλας τὰς συνομιλίαις εἰς εἴκοσι λευγῶν περιφέρειαν, ἐπὶ τῶν δύο ὀχθῶν τῆς Καρόνης, ἡ ἀνᾶκρισις ἐξηκολούθει μετὰ τῆς δραστηριότητος ἐκείνης ἢν ἀπήτουσιν ἢ σοβαρότης τῆς ὑποθέσεως καὶ ἡ προσέγγισις τῆς δίκης. Αἱ λεπτομέρειαι τῆς ἀνακρίσεως ἐκείνης ἐφάνησαν προωρισμέναι νὰ ἰσχυροποιήσωσιν ἐνώπιον τῶν δικαστῶν τὴν γνώμην ἥτις ἀπήλλαττε τὸν κακούργον εἰς βᾶρος τοῦ ἐραστοῦ. Κατὰ τὰς ἐπανειλημμένας ἀνακρίσεις των, οἱ κατηγορούμενοι περιεφράχθησαν εἰς τὸ σύστημα τῆς ἀπολύτου ἀρνήσεως ὀπισθεν τοῦ ὁποίου εἶχον περισταλὴ ἀρχήθεν· ἀλλ' ὅσον μᾶλλον τὰ νεώτερα γεγονότα τὰ ἀποκαλυφθέντα εἰς τὴν σειρὰν τῆς ἀνακρίσεως ἐφάνησαν ὑπὲρ τοῦ Καληχέρη, τόσο μᾶλλον κατέστησαν ἐπιβαρυντικὰ διὰ τὸν

Ἄρθουρον. Ἐξαιρέσει τοῦ τελευταίου τούτου ὅστις δὲν ἤθελε νὰ εἴπῃ τίποτε, οὐδεὶς, ἐν τῇ στιγμῇ τῆς ἀποπείρας, εἶχεν ἰδεῖ τὸν κακούργον. Συλληφθεὶς περὶ τὰ χαράγματα ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τοῦ Βορδῶ, εὐκόλως ἠδυνήθη νὰ ἐξηγήσῃ τὴν πρωϊνὴν ἐκείνην ἐκδρομὴν. Εἶπεν ὅτι ὑποπτεύσας μήπως οἱ συνεργάται του ἐννοήσωσι τὴν ἀληθῆ του τάξιν, ἐφοβήθη μὴ καταγγεληθῇ παρ' αὐτῶν εἰς τὴν δικαιοσύνην καὶ καταδιωχθῇ, ὡς δραπετεύσας ἐκ τῶν κατέργων. Προτιμῶν πᾶν ἄλλο ἢ νὰ συλληφθῇ, ἀπεφάσισε νὰ ἐγκαταλίπη τὴν χώραν, καὶ ἤρχισε νὰ βαδίξῃ ἐν μέσῳ τῆς νυκτὸς διὰ νὰ μὴ ἐννοήσωσι τὴν ἀναχώρησίν του. Τὰ χρυσὰ νομίσματα τὰ εὐρεθέντα ἐπ' αὐτοῦ προήρχοντο ἐκ τῶν οἰκονομιῶν του, καὶ ἡ ποσότης δὲν ἦτο τόσοσιν σημαντικὴ ὥστε νὰ φανῇ ἀπίθανος ὁ ἰσχυρισμὸς οὗτος. Ἄλλως τε οὐδεμίαν κηλίδα αἵματος ἀνεκάλυψαν εἰς τὰ ἐνδύματά του, εἴτε διότι κατὰ τὸ μεσολαβήσαν διάστημα μεταξὺ τοῦ ἐγκλήματος καὶ τῆς συλλήψεως ἀπέβαλε τὰ ἐνδύματα τὰ ὅποια ἠδύνατο νὰ τὸν ἐνοχοποιήσωσιν, εἴτε διότι ἐν αὐτῇ τῇ πράξει εἶχε διατηρήσει ἀρκετὴν ψυχραιμίαν ὥστε νὰ προφυλαχθῇ ἀπὸ πᾶν ἴχνος δυνάμενον νὰ τὸν προδώσῃ. Τέλος αἱ χεῖρές του, ἐπιμελῶς ἐρευνηθεῖσαι, εὐρέθησαν καθαρὰ χωρὶς νὰ φανῇ ὅτι προσφάτως ἐπλήθησαν· ὁ ἐπιτήδειος κακούργος κατώρθωσε νὰ ἐξαλείψῃ ὅλας τὰς ὑπονοίας τὰς ὁποίας ἀναντιρρήτως ἤθελε διεγείρει καθαρότης ἀσυνήθης μεταξὺ τῶν ἀγροτικῶν ἐργατῶν. Ὡθούμενος ὑπὸ ἐφευρετικῆς τελειότητος ἥτις θὰ τὸν ἀπήλλαττε πάσης ἀφρονος καθάρσεως, ἐφόρεσε χειρόκτια πρὶν φονεῦσῃ. Ὅσον δὲ διὰ τὴν μάχαιραν τὴν ὁποίαν μετεχειρίσθη κατὰ τὸν φόνον, κανεὶς μάρτυς δὲν τὴν εἶδεν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ κακούργου ὅστις, εἰς ἔλειπεν ὁ λόγος πρώτης τιμῆς καταδίκης, πιθανῶς θὰ ἀπελύετο ἀμέσως δι' ἄλλειψιν ἀποδείξεων.

Ἐνῶ ἡ ἀθῶότης τοῦ Καληχέρη ἐγένετο καταφανέστερα εἰς πᾶσαν νέαν κατάθεσιν, ὁ Ἄρθουρος ἔβλεπε συσσω-

ρευομένης περι αὐτὸν κατηγορίας ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον βαρείας αἰτίνας ἐν ἀνάγκῃ θὰ ἤρκουσαν αὐταὶ καὶ μόναι διὰ τὴν κατάστασιν πιστευτὴ ἢ ἐνοχίῃ του, καὶ ἂν ἀκόμη δὲν ὑπῆρχεν ἡ τρομερὰ κατάθεσις τοῦ Κ. Γορσᾶξ. Δὲν παρεδέχοντο μὲν ὅτι τὸ μαχαίριον ἦτο ἰδικόν του, ἀλλὰ, τῆς ἀποδείξεως ταύτης ἀποκρουομένης, ἔμενον ἄλλαι ἐνδείξεις οὐχ ἦτον ἐπιβαρυντικά. Ἡ ἐκ κόμβων κλίμαξ ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τινος σχοινοπλόκου τῆς Ῥεόλης καταθέσαντος ὅτι τὴν εἶχε πωλήσει εἰς τὸν Κ. Δωβιὰν πρό τινων μηνῶν. Ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου ἐπήγαγεν ὅτι ἡ ἐν τῷ κήρῳ εἴσοδος τοῦ Ἀρθούρου ἐγένετο ἐκ προμελέτης καὶ οὐχὶ τυχαίως. Ἀπεδείχθη ἀκολούθως ὅτι κατὰ τὸ θέρος ὁ Κ. Γορσᾶξ ἔλαβεν εἰς Βορδῶ πληρωμὴν τινα συνισταμένην ἐξ εἴκοσι περίπου χιλιάδων φράγκων, τὰ ὅποια ἀμέσως μετέτρεψεν εἰς χρυσὸν, καὶ ὅτι ὁ Δωβιὰν συνοδεύσας τὸν γέροντα διετέλει ἐν γνώσει τῶν δύο ἐκείνων γεγονότων. Ἐξετάσαντες τὸν προηγούμενον βίον τοῦ κατηγορουμένου, εὐκόλως ἐβεβαιώθησαν ὅτι πρὸ πολλῶν ἐτῶν εἶχε χάσει εἰς τὸ χαρτοπαίγνιον σημαντικωτάτας ποσότητας καὶ συνάψει χρέη διὰ τὴν ἀπότισιν τῶν ὁποίων ἐφαίνετο ἀνεπαρκῆς ἢ πατρικὴ του κληρονομία. Κατὰ τὴν ἐν τῇ οἰκίᾳ δικαστικῇν ἐπίσκεψιν ὀλίγιστα χρήματα εὑρέθησαν. Ἐξ ὅλων τούτων τῶν περιστάσεων τεχνηέντως συνδυαζομένων καὶ ἀμοιβαίως διαφωτιζομένων, οἱ ἔμπειροι περὶ τὴν δικανικὴν λογικὴν δὲν ἐδυσκολεύθησαν νὰ ἐξάξωσιν ἀκράδαντον συμπέρασμα. Κατ' αὐτοὺς, ὁ Ἀρθούρος Δωβιὰν, καταστραφείς ὑπὸ τοῦ χαρτοπαίγνιου, καὶ μὴ εὑρίσκων πλέον χρήματα νὰ δανεισθῆ, ἀπεφάσισε νὰ πράξῃ κλοπὴν ἣτις ἐκ τύχης μετεβλήθη εἰς φόνον. Τὴν τελευταίαν ταύτην εἰκασίαν παρεδέχοντο μόνον οἱ ἐπιεικέστεροι. Ἄλλ' εἰς τοὺς δράκοντας τῆς Θέμιδος, ἢ προμελέτη καὶ διὰ τὴν δολοφονίαν καὶ διὰ τὸ ὑποδέεσθαι ἐγκλημα ἀπεδεικνύετο ἐναργῶς. Εἰς τοῦτο τὸ σημεῖον εὑρίσκετο ἡ ὑπόθεσις καὶ ἡ δημοσία γνώμη, ὅταν τὸ

κακουργιοδικεῖον ἔκαμε τέλος ἐναρξίν τῶν συνεδριάσεών του εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ νομοῦ. Ἡμέρας τινὰς πρότερον, οἱ κατηγορούμενοι μετεφέρθησαν ἐκ τῆς εἰρκτῆς τῆς Ῥεόλης εἰς τὸ κεντρικὸν δεσμωτήριον τοῦ Βορδῶ. Οἱ μάρτυρες, μετὰ τῶν ὁποίων εὑρίσκοντο πρῶτοι ὁ Κ. Γορσᾶξ καὶ ἡ σύζυγός του, ἔφθασαν ὀλίγον μετὰ ταῦτα εἰς τὴν πόλιν ἐκείνην. Εἰς τὴν προσέγγισιν τῆς τελευταίας σκηνῆς δράματος, περὶ τοῦ ὁποῦ πρὸ δύο μηνῶν ἐνησχολοῦντο ὅλα τὰ πνεύματα, ἠῤῥησε μέχρις ἀγωνίας ἡ γενικὴ περιέργεια. Αἱ ἀποκαλύψεις τῆς ἀνακρίσεως εἶχον ἀραιώσει τὰς τάξεις τῶν ὑπερασπιστῶν τοῦ Ἀρθούρου· μόναι αἱ γυναῖκες τῶ ἔμενον γενικῶς πισταὶ ὅσον μᾶλλον ἐφαίνοντο βαρύνουσαι αὐτὸν αἱ εἰκασίαι, τόσον μᾶλλον αὐταὶ διέμενον πισταὶ εἰς τὸ νὰ τὸν ὑπερασπίζονται.

— Τί σημαίνουν ὅλαι αὐταὶ αἱ φλυαρίαι; ἔλεγον αἱ θερμότεραι· τὸν εἶδον χάνοντα χρήματα εἰς τὸ ἔκαρτε καὶ εἰς τριανταένα, αὐτὸ ἀποδεικνύει μόνον ὅτι δὲν εἶναι εὐτυχῆς εἰς τὸ παίγνιδιον. Ἐχει χρέη· πῶς εἶναι δυνατόν νὰ συμβῆ τὸ ἐναντίον ὅταν συχνάζῃ τις εἰς τὸν κόσμον καὶ δὲν ἔχει περιουσίαν; Τέλος, φαίνεται ὅτι μετεχειρίζετο ἐνίοτε μεταξίνην κλίμακα· τί μέγα ἐγκλημα! Δυστυχῆ νέε!

Πρὸ πάντων ἡ μεταξίνη κλίμαξ εἶχεν ἀξιοσημειώτως συντελέσει εἰς τὸ νὰ διατηρήσῃ ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν προστατριῶν τοῦ Ἀρθούρου τὸ ἐνδιαφέρον ὅπερ ἐξ ἀρχῆς εἶχε διεγερεθῆ. Καὶ ἐν αὐτῇ ἀκόμη τῇ βασιλικῇ αὐλῇ μέρος τι ἐκέρχθη ὑπὲρ αὐτοῦ.

— Ἐὰν ἀποφανθῆτε κατ' αὐτοῦ, δὲν θὰ σᾶς τὸ συγχαρῆσω ποτὲ, εἶπεν εἰς τὸν σύζυγόν της ἡ γυνὴ τοῦ εἰσαγγελέως.

— Βεβαίως θὰ ἀποφανθῶ κατ' αὐτοῦ, ἀπεκρίθη ὁ δικαστικὸς ἄρχων, ἐπειδὴ εἶμαι βέβαιος ὅτι εἶναι ἐνοχος, ὅσον καὶ αὐτὸν ἔβλεπα διαπράττοντα τὸ ἐγκλημα.

— Καὶ ἐγὼ, καὶ ἂν τὸν ἔβλεπα, πάλιν δὲν θὰ τὸ ἐπίστευα.

— Εἶναι εὐτύχημα ὅτι αἱ κοινωνικαὶ

διατάξεις δὲν ἐπιτρέπουσι νὰ ἐκλέγωνται καὶ γυναῖκες μεταξὺ τῶν ἐνόρκων, ἀπεκρίθη ὁ εἰσαγγελεὺς ἀνασηκόνων τοὺς ὄμους· μετ' αὐτῶν, θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ τιμωρήσῃ τις ἔνοχον, ἀρκεῖ ὁ ἔνοχος οὗτος νὰ ἔχῃ εἰκοσιπέντε ἔτη, κόμην βοστρυχώδη καὶ καλῶς κεκομμένον ἔνδυμα.

Ὅταν ἐπέστη ἡ ἡμέρα τῆς δίκης ἡ αἰθουσα τοῦ κακουργιοδικείου εὐρέθη πολὺ στενὴ διὰ τὸ πλήθος ὅπερ ἐπεσωρεύθη εἰς τὰς θύρας ἀπὸ πρωΐας. Τὰ ἠριθμημένα ἐδώλια κατέλαβον σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου τὸ διάσημα τὸ ἐπιφυλασσόμενον διὰ τοὺς ἀκροατὰς τῶν συνήθων συνεδριάσεων. Μέγας ἀριθμὸς νεανιῶν σχετικῶν τοῦ Ἀρθούρου ἐφάνησαν πολὺ περιέργοι νὰ ἴδωσι τὴν ἐπὶ τοῦ θρόνου στάσιν του. Οἱ ἐξάιρετοι ἐκεῖνοι φίλοι, εἰσαχθέντες εἰς τὸν προνομιούχον περίβολον, οἱ μὲν κατὰ χάριν, οἱ δὲ ὑπὸ τὸ δικηγορικὸν ἔνδυμα, κατεσκήνωσαν θορυβωδῶς ἐπὶ τῶν ξυλίνων θρονίων, ὅπισθεν τῶν δικαστῶν, πανταχοῦ τέλος ὅπου ἠδυνήθησαν νὰ εὔρωσι θέσιν. Ἐκ λεπτῆς μερίμνης τοῦ προέδρου, τὸ ἐσωτερικὸν ἐπεφυλάχθη ἀποκλειστικῶς διὰ τὰς καλὰς κυρίας αἰτινες ἐπεσωρεύθησαν ἐκεῖ θορυβοῦσαι ὡς μέλισσαι ἐν ταῖς κυψέλαις των. Τὴν προτεραιαν, αἱ πλεῖσται ἐξ αὐτῶν εἶχον ῥίψει δραματικῶς τὰς ἀνθοδέσμας των εἰς τοὺς πόδας τῆς δεσποινίδος Ταλιώνης, ἣτις τότε ἔδιδε παραστάσεις εἰς Δυῶν· κατ' ἐκείνην δὲ τὴν στιγμήν, τὸ πρόσωπον ἔχουσαι κεκαλυμμένον ὑπὸ τοῦ πέπλου τοῦ πύλου των (εἰς τὸ κακουργιοδικεῖον ὁ πέπλος εἶναι τῆς ἐθιμοταξίας, καθὼς ἡ ἀνθοδέσμη εἰς τὸ θέατρον), μὲ θυλάκιον πλήρες φιαλίδων ἀρωματικῶν, καὶ μὲ ῥινόμακτρον εἰς τὴν χεῖρα, ἔτοιμαι νὰ δακρῦσωσι, προητοιμάζοντο ἥκιστα σιωπηλῶς εἰς συγκινήσεις παθητικωτέρας τῶν τῆς συλφίδος.

Ἡ σύγχρονος εἴσοδος τῶν δικαστῶν καὶ τῶν κατηγορουμένων διήγειρεν ἐν τῷ ἀκροατηρίῳ κίνησιν ἠλεκτρικὴν. Ὁλόκληρος ἡ ὀμήγουρις ἠγέρθη ὀμοθυμαδὸν καὶ αἰφνιδίως εὐρέθη ὅτι αἱ γυναῖκες

ἦσαν πλείοτεροι τῶν ἀνδρῶν· διότι ὅλαι, καὶ αὐταὶ αἱ μᾶλλον δειλαὶ, εἶχον ἀναβῆ εἰς τὰς καθέδρας των. Τὸ δημόσιον τῶν τελευταίων σειρῶν διεμαρτυρήθη διὰ δραστηρίων κραυγῶν κατὰ τοῦ ἐκ πύλου καὶ ἐπωμίων ἐκεῖνου προτειχίσματος ὅπερ ἐν τοιαύτῃ ἐνδιαφερούσῃ στιγμῇ ἀφήρει ἀπὸ τὰ βλέμματά του θέαμα ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον περιμενόμενον. Παρήλθεν ἀρκετὴ ὥρα πρὶν οἱ κλητῆρες δυνηθῶσι νὰ ἐπαναφέρωσι τὴν ἡσυχίαν καὶ ἀποκαταστήσωσι τὴν σιωπὴν· τέλος ἡ γυναικεὶα ὀμήγουρις συγκατένευσε νὰ καθήσῃ καὶ ὁ πολυποίκιλος ὄμιλλος κατέπεσεν ὡς καταπίπτουσι τὰ κύματα τῆς θαλάσσης ἅμα παύσῃ ἡ διεγείρασα αὐτὰ τρικυμία.

Ἐν τούτοις ὅλοι οἱ ὀφθαλμοὶ ἔμενον ἀπλήστως προσηλωμένοι ἐπὶ τῶν κατηγορουμένων, οἵτινες, πρὸς ἔπαινον τῆς ἀρχῆς τῆς ἐνώπιον τῶν νόμων ἰσότητος τῶν ἀνθρώπων, ἠναγκάσθησαν νὰ τοποθετηθῶσιν ὁ εἰς πλησίον τοῦ ἄλλου, ὁ εὐπατρίδης πλησίον τοῦ κακούργου, ἐπὶ τοῦ ἀτιμωτικοῦ θρανίου τοῦ προωρισμένου διὰ τοὺς κατηγορουμένους. Δύο μῆνες ἐγκαθεύρξεως, τῶν ὁποίων τὸ τέρμα ἠθέλεν εἶσθαι πιθανῶς ἡ λαιμητόμος, ἐνετύπωσαν ἐπὶ τῶν χαρακτήρων τοῦ Ἀρθούρου ἴχνη ὀρατὰ καὶ βαθέα. Ὁ κομψὸς νεανίας ὅστις, τὸν παρελθόντα χεῖμῶνα, εἶχε δρέψει, εἰς τὰς ὠραιότερας αἰθούσας τοῦ Βορδῶ, ἐπιτυχίας ὀφειλομένας εἰς τὴν καλὴν φυσιογνωμίαν του καὶ εἰς τὸ πνευμάτου, παρουσιάσθη εἰς τοὺς συντρόφους τῶν καλῶν του ἡμερῶν, ὠχρὸς, ἰσχνὸς, ἠλλοιωμένος, καὶ φέρων ἐπὶ τῆς φυσιογνωμίας του τὴν σφραγίδα εἰμαρμένης τῆς ὁποίας ἐφαίνετο ἐννοῶν τὴν φρίκην ὑποτασσόμενος εἰς αὐτήν. Ἄλλ' ἐὰν τὸ μέτωπόν του ἐφάνη ἄχρον καὶ ὁ ὀφθαλμὸς του ἔσπερήμενος τοῦ πυρὸς ὅπερ αἱ γυναῖκες εἶχον ἐνίοτε παρατηρήσει, ἡ στάσις του τοῦλάχιστον οὐδόλως εἶχεν ἀπολέσει τὴν σταθερότητα καὶ τὴν εὐγένειάν του. Ἀπαξίωον νὰ ῥίψῃ βλέμμα πρὸς τὸν ἀνθρώπον μεθ' οὗ τὸν εἶχον συνδυάσει, καὶ πρὸς τὸ χαῦνον ἀκροατήριον, ὅπερ ἦκουε

βομβοῦν τριγύρω του, ἀντήλλαξε λέξεις τινὰς μετὰ τοῦ συνηγόρου του, τοῦ ὁποίου ἡ φίλια καὶ ἡ ἀφοσίωσις τῷ ἦσαν πρὸ πολλοῦ γνωσταί· ἔπειτα ἐκάθησε μὲ ὕφος ἀτάραχον, καὶ ἔμεινε σοβαρὸς, ἀπαθῆς καὶ κατὰ τὰ φαινόμενα ἀδιάφορος πρὸς τὰ συμβησόμενα.

— Εἰς τὴν πίστιν μου, ὁ Δωβιὰν δὲν ἐπονομάζεται καταλλήλως τὴν στιγμὴν ταύτην ὠραίος, εἶπε πρὸς ἕνα τῶν γειτόνων του νεανίας τις ἔχων μεγάλας ἀξιώσεις καλλουῆς.

— Ὁ δυστυχῆς νέος δὲν εἶναι εἰς τὰ καλά του, ἀπεκρίθη ὁ γείτων ὅστις ἦτο φίλος τοῦ Δωβιὰν· ἔνοχος ἢ ὄχι, θὰ λυπηθῶ ἐὰν καταδικασθῇ. Ἀλλὰ πάλιν τί ἰδέα νὰ δολοφονήσῃ τὸν γηραλέον ἐκεῖνον ἄνθρωπον! Εἶχε χίλια ἄλλα μέσα νὰ προμηθευθῇ χρήματα!

— Ποῖα μέσα;

— Καμμία γυνὴ ἐκ τῶν ἐδῶ εὐρισκομένων δὲν θὰ ἠρνεῖτο νὰ τῷ δανεῖσῃ.

— Πᾶ! αἱ γυναῖκες δίδουσι καὶ δὲν δανείζουσιν, εἶπε μὲ τόνον ἀποφθεγματικὸν τρίτος συνδιαλεγόμενος.

— Δὲν εἶναι τὸ αὐτό;

— Τὸ κατ' ἐμέ, εἶπεν ὁ εὐμορφος μὲ ὕφος σεμνότυφον, ἀτιμία καὶ ἀτιμία, προτιμῶ τὴν κλοπήν.

— Εἶναι ἐδῶ ἡ κυρία Σαμεσῶν; τὸν ἠρώτησεν ὁ ἀρχαῖος φίλος τοῦ Ἀρθούρου, ὅστις, ρίπτων ἀπροσδοκῆτως πρὸς τὸν εὐμορφον νέον τὸ ὄνομα τῆς πλουσίας καὶ ὑπερήλικος ἐκείνης γυναικὸς, τῷ ἔκλεισε τὸ στόμα.

Διὰ νὰ παρουσιασθῇ ἐνώπιον τῶν ἐνόρκων, ὁ Καληχέρης, ὅστις δὲν ἠγνόει τὴν ἐπιβρόχην ἣν ἔξασκεῖ πολλάκις ἐπ' αὐτῶν ἡ φυσιολογία τῶν κατηγορουμένων, μετεχειρίσθη ὅλα τὰ τεχνάσματα τοῦ καλλωπισμοῦ ὅσα ἠδύνατο νὰ βαστάσῃ ἢ κατάστασις του. Ἐνδεδυμένος ὅλως νέα φορέματα, χάρις εἰς τὰ δέκα λουδοβίκια τοῦ Κ. Γορσᾶζ, ἐξυρισμένος, τὸ βλέμμα ἔχων ταπεινὸν καὶ ἤρεμον, τὰς χεῖρας ἀναπανομένας ἐπὶ τῶν γονάτων, ἐκάθητο ἐπὶ τοῦ θρονίου του μὲ ὕφος τοσοῦτον μετριόφρον καὶ ταπεινὸν, ὥστε εἰς τὴν θέαν τοῦ νέου τούτου Ὀγου-

φρίου πολλοὶ τῶν θεατῶν εἶπον εἰς τοὺς γείτονάς των·

— Εἶναι δυνατὸν νὰ ἦναι οὗτος ἀπελευθερωθεὶς κατάδικος; Βλέπων τις αὐτὸν θὰ τοῦ ἔδιδε τὴν ἀγίαν μετάδοσιν χωρὶς νὰ τὸν ἐξομολογήσῃ.

Ἡ κλήρωσις τῶν ἐνόρκων, ἡ ἀνάγνωσις τοῦ βουλευμάτος τῆς παραπομπῆς καὶ τὸ κατηγορητήριον, ἡ ἐξέτασις τῶν κατηγορουμένων καὶ αἱ καταθέσεις τῶν μαρτύρων συνεπλήρωσαν τὴν πρῶτην συνεδρίασιν, καὶ δὲν ἀφήκαν οὐδ' ἐπὶ μίαν στιγμὴν νὰ κατευνασθῇ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἀκροατηρίου· ἀλλὰ τὸ δράμα δὲν ἐφάνη πράγματι ἐν ὅλῃ τῇ ἐνεργείᾳ τῆς μυστηριωδῶς τραγικῆς ἐκφράσεώς του, εἰμὴ κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς ἐπαύριον, καθ' ἣν ἐκ τοῦ δωματίου τῶν μαρτύρων εἶδον ἐξερχόμενον, ὄχρον καὶ κλονούμενον, ἕνα γέροντα τοῦ ὁποίου ἡ λευκὴ κόμη, οἱ σοβαροὶ χαρακτῆρες καὶ ἡ ἀτάραχος ἐν τῇ αὐστηρότητι αὐτῆς φυσιολογία, διήγειρον, μεταξὺ ὄλων τῶν τάξεων τῶν θεατῶν, ψιθυρισμὸν σεβασμοῦ καὶ οἴκτου· ἦτο ὁ Κ. Γορσᾶζ.

Ζ'.

Πρὸ δύο μηνῶν τὸ αἵμοχαρὲς μῖσος, ἐν τῷ ὁποίῳ εἶχε συγκεντρωθῆ ἡ τελευταία ἐνεργητικότης ἀνθρώπου πλησιάζουτος εἰς τὸν τάφον, δὲν ὑπέστη οὐδεμίαν ἐξασθένεισιν, ἀλλ' ὑπέστη ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὰς μεταλλαγὰς τὰς ὁποίας ἐπιφέρουσιν ὁ χρόνος καὶ ἡ σκέψις. Τὴν μανιώδη παραφορὰν, τὴν ἀκόρεστον δίψαν, τὴν ἀπληροσυν φρενίτιδα αἵτινες κατ' ἀρχὰς ἐθεώρησαν ὡς ἀνανδρον ἀτιμωρησίαν τὴν ἐλαχίστην ἀναβολὴν τῆς ἐκδικήσεως, διεδέχθη ἀποφασιστικότης ψυχρὰ, ὑπομονητικῆ, ἀμείλικτος καὶ τοσοῦτω μᾶλλον τρομερὰ ὅσῳ ἀντὶ νὰ ἐκρήγνυται ἐκρατεῖτο.

Ὁ Κ. Γορσᾶζ εἶχε λοιπὸν ἐννοήσει τὴν ἀνάγκην νὰ κανονίσῃ τὴν ἐκδίκησίν του διὰ νὰ καταστήσῃ αὐτὴν ἀποτελεσματικὴν. Ὅταν εἰσῆλθεν εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ δικαστηρίου, ἡ φυσιολογία του καὶ ἡ στάσις του ἦσαν ἐρρυθμισμέ-

ναι μετὰ τέχνης δυναμένης νὰ τιμήσῃ καὶ τὸν μᾶλλον τέλειον ἠθοποιόν· οἱ ὀφθαλμοὶ του σταματήσαντες ἐπὶ τοῦ Ἀρθούρου ἀντὶ νὰ προδώσωσι τὸ μῖσος ὑπὸ τοῦ ὁποίου εἶχε γαγγραινωθῆ ἡ καρδιά του, δὲν ἐξέφρασαν εἰμὴ θλιβεράν συμπάθειαν ἔνεκα τῆς ὁποίας ζωηρῶς συνεκινήθη τὸ ἀκροατήριον. Εἰς τὸ βλέμμα ἐκεῖνο ἐν τῷ ὁποίῳ περιέμενε νὰ εὔρη μαυίαν καὶ ὄχι ψευδῆ οἶκτον, ὁ Δωβιάν ἐμάντευσε ὅτι ἀπώλετο διὰ παντός, καὶ ἀπεκρίθη διὰ πικροῦ μειδιάματος εἰς τὴν μεγάλῃ συγγνώμῃ διὰ τῆς ὁποίας ἐφαίνετο καταβαρύνων αὐτὸν ὁ γέρον. Οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ Κ. Γορσᾶς ὠλισθησαν ἀκολουθῶς ἐπὶ τοῦ Καληχέρη χωρὶς νὰ σταματήσωσιν ἐπ' αὐτοῦ· ἀλλὰ, μὲ ὄλην του τὴν ταχύτητα, τὸ κίνημα ἐκεῖνο τοσοῦτον ὑπῆρξεν ἐκφραστικὸν ὥστε, διὰ νὰ κρύψῃ τὴν ἐντύπωσιν ἣν ἠσθάνθη, ὁ Καληχέρης ἀπέστρεψε τὴν κεφαλὴν καὶ ἐκράτησεν αὐτὴν ἐπί τινα χρόνον χαμηλωμένην.

— Ἴδου καλὸς ἄνθρωπος, εἶπε καθ' ἑαυτὸν ἡμῖν βέβαιος ὅτι δὲν ἤθελε νὰ δυσχεράνῃ τὴν θέσιν μου. Καὶ τῷ ὄντι θὰ τὸν συμφέρῃ νὰ στείλῃ τὸν μεγάλον μελαγχροῖον εἰς τὴν λαιμητόμον· ἐὰν ἡμῖν νυμφευμένος θὰ ἔκαμνα τὸ ἴδιον· δὲν χρειάζεται εὐσπλαγχνία. Καὶ ὅταν συλλογίζωμαι ὅτι ἠθέλησα νὰ κακοποιήσω αὐτὸν τὸν σεβάσμιον γέροντα, αἰσχύνομαι· ἀλλὰ πάλιν τί διαβολοῖδέα νὰ μὲ εἶπῃ: «Ἐὰν μὲ ἀπαλλάξῃς ἀπὸ αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον, θὰ λάβῃς δέκα χιλιάδας φράγκα,» καὶ νὰ μοῦ δείξῃ συγχρόνως εἴκοσι χιλιάδας εἰς ἐκεῖνο τὸ διαβολοσυρτάρι τὸ ὁποῖον δὲν ἤθελε νὰ ἀνοίξῃ. Εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ δισταγμὸς μεταξὺ δέκα χιλιάδων καὶ εἴκοσι χιλιάδων!

Βαθυτάτη σιωπὴ ἐπεκράτει καθ' ὃν καιρὸν ὁ Κ. Γορσᾶς ἀπεκρίνετο εἰς τὰς τυπικὰς ἐρωτήσεις τὰς ὁποίας τῷ ἀπέτεινε ὁ πρόεδρος τῶν συνέδρων. Μετὰ τὸ τέλος τούτων ὁ γέρον ἐκάθησεν ἐπὶ ἔδρας τεθειμένης ἐνώπιον τῶν δικαστῶν καὶ ἐστράφη πρὸς τὸ μέρος τῶν ἐνόρκων· διὰ φωνῆς σοβαρᾶς τῆς ὁποίας τὴν συγ-

κίνησιν ἐφαίνετο ὅτι ἐπροξένοι ἡ λύπη ἦν αἰσθάνεται μεγάλῃ καρδία ἀναγκαζομένη νὰ προσαχθῆ ὡς κατήγορος, ἐπανέλαβε κατὰ γράμμα τὴν κατάθεσιν ἣν εἶχε κάμει κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀποπείρας. Ἡ οὐσία τῆς διηγήσεως ἐκείνης ἦτο ὅτι ὁ Κ. Γορσᾶς κοιμώμενος καθ' ἣν στιγμὴν ἔλαβε τὰ τρία κτυπήματα, πρὶν ἢ χάσῃ ἐντελῶς τὰς αἰσθήσεις του, εἶχε θετικῶς ἀναγνωρίσει τὸν φονέα, ὡς ἀνάφαντα κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν κηρίον διὰ νὰ παραβιάσῃ τὸ γραφεῖον.

— Παρατηρήσατε τοὺς κατηγορουμένους, εἶπεν ὁ πρόεδρος εἰς τὸν κατηγορούμενον, εἶσθε βέβαιος ὅτι ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον ἀνεγνωρίσατε εἶναι ὁ Ἀρθούρος Δωβιάν;

Ὁ γέρον ἐστράφη πρὸς τὸ μέρος τοῦ κατηγορουμένου καὶ ἐσταμάτησεν ἐπὶ τοῦ ἐραστοῦ τῆς Δουκίας βλέμμα τοῦ ὁποίου ὁ θρίαμβος ἐκαλύπτετο ὑπὸ οἴκτου θαυμασίως ὑποκριτικοῦ.

— Αὐτὸς εἶναι τῷ ὄντι, εἶπε στεναζῶν εἰς μάτην προσπαθῶ νὰ μὴ τὸν ἀναγνωρίσω.

Ἐκπληξίς γενικὴ καὶ παρατεταμένη ἐπηκολούθησε τὴν δήλωσιν ταύτην. Μόνος ὁ Ἀρθούρος ἔμεινε κατὰ τὸ φαινόμενον ἀπαθῆς καὶ περιορίσθη νὰ μειδιάσῃ περιφρονητικῶς.

— Κύριε πρόεδρε, εἶπεν εἰς τῶν ἐνόρκων ὅταν ἀποκατεστάθῃ ἡ ἡσυχία, ἐπεθύμουν νὰ μᾶς ἔλεγεν ὁ μάρτυς ἐὰν πρὸ τῆς ἀποπείρας ὑπῆρχεν αἰτίον τι ἔχθρας μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ κατηγορουμένου.

Ἡ ἐρώτησις αὕτη διήγειρε ζωηρὸν ἐνδιαφέρον πρὸ πάντων μεταξὺ τῶν γυναικῶν αἰτινες, ἀναγκασθεῖσαι νὰ πιστεύσωσι τὴν ἐνοχὴν τοῦ Ἀρθούρου, δὲν ἠδύνατο ἐν τούτοις νὰ παραδεχθῶσιν ὅτι σκοπὸς τῆς ἀποπείρας ἦτο ἡ κλοπή. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ κατηγορούμενος ἐρυθρίασεν ἐλαφρῶς καὶ ἐφάνη δοκιμάζων κρυφίαν ἀνησυχίαν· ἀλλ' ὁ Κ. Γορσᾶς ὢν προητοιμασμένος εἰς ὅλας τὰς ἐρωτήσεις, δὲν τῷ ἐπροξένησεν αὕτη οὔτε ἐκπληξίν οὔτε ταραχὴν.

— Ὁ Κ. Δωβιάν καὶ ἐγὼ εἴμεθα ἀγρο-

τικοὶ γείτονες πρὸ πολλοῦ, ἀπεκρίθη, καὶ αἱ σχέσεις μας πάντοτε ἦσαν ἐμπιστευτικάι, ἐγκάρδιοι, καὶ δύναμαι νὰ εἶπω φιλικαί· ἐκ μέρους μου τοῦλάχιστον δὲν ἐσβέσθησαν ἀκόμη τὰ αἰσθήματα ταῦτα, μὲ ὄλον τὸ χυθὲν αἷμα· αἰσθάνομαι τοῦτο ἐκ τῆς λύπης ἣν δοκιμάζω πρὸ δύο μηνῶν. Τὸ ὀλέθριον αὐτὸ περιστατικὸν μὲ ἐπροξένησε πολὺ περισσοτέραν ἠθικὴν βάσανον ἢ σωματικὸν ἄλλος.

Ἡ ἠλλοιωμένη φωνὴ τοῦ γέροντος καὶ ἡ θλίψις τῆς φυσιογνωμίας του διήγειρον ἐν τῷ ἀκροατηρίῳ νέον ψιθυρισμὸν οἴκτου.

— Οὕτω λοιπὸν, ἐπανέλαβεν ὁ πρόεδρος, οὐδεμίαν γνωρίζετε αἰτίαν εἰς ἣν νὰ δύναται νὰ ἀποδοθῆ ἢ ἀπόπειρα ἥς ἐγίνατε θύμα;

— Ἡ αἰτία, ἀπεκρίθη ὁ Κ. Γορσὰξ μετὰ φωνῆς μελαγχολικῆς, εἶναι κατ' ἐμὲ τὸ ἐλεεινὸν αὐτὸ πάθος τῆς χαρτοπαιξίας τὸ ὁποῖον κατέστρεψε τόσους νέους ἀξίους καλλιτέρας τύχης· ὁ Κ. Δωβιὰν ἔπαιζε πολὺ καὶ δυστυχῶς αἱ συμβουλαὶ μου δὲν ἠδυνήθησαν νὰ τὸν ἀποτρέψωσιν ἐκ τοῦ βαράθρου ὅπερ κατὰ πᾶσαν ἡμέραν ἠνοίγετο βαθύτερον. Ἐν στιγμῇ ἀπελπισίας θὰ ἐνθυμήθη τὰ χρήματα τὰ ὁποῖα μὲ εἶδεν ὅτι ἔλαβον πρότινων ἡμερῶν· διατί νὰ μὴ μὲ τὰ ἐξήτει ὁ δυστυχῆς ἀντὶ νὰ ζητήσῃ νὰ τὰ λάβῃ διὰ τρόπον τοσοῦτον ἐλεεινοῦ! ἂν εἶχεν ἐμπιστοσύνην εἰς ἐμὲ, ἂν ἐσκέπτετο ὅτι τὸ βαλάντιον γηραιοῦ φίλου ἦτο εἰς τὴν διάθεσίν του, τὸ ἀπαίσιον τοῦτο γεγονός δὲν θὰ συνέβαινε, καὶ δὲν θὰ ἤμεθα ἐδῶ ἀμφοτέροι· ἐγὼ εἰς πολλὴν ἀπελπισίαν ὅτι εἶμαι κατήγορός του, ἐκεῖνος...

Ὁ γέρον ἐσιώπησεν ὡς ἂν ἡ συγκλίσεις τῷ διέκοψε τὸν λόγον, καὶ ἡ χεὶρ του ἥτις εἶχε δείξει τὸν Ἀρθούρον διὰ κινήματος παθητικοῦ, ἐπανέπεσεν ἀμέσως ἀναυδος.

Ἡ συγκινητικὴ ἐκείνη ὁμιλία, ἡ παντομίμα ἐκείνη ἢ πλήρης προσπεποιημένης πατρικῆς θλίψεως, διήγειρον μεταξὺ τῶν θεατῶν καὶ μάλιστα μεταξὺ τῶν

ἐνόρκων καὶ τῶν δικαστῶν βαθεῖαν συγκίνησιν ἐξ ἐκείνων τὰς ὁποίας αἰσθάνονται αἱ ἔντιμοι καρδίαι εἰς τὴν θεάν ἡρωϊκῆς πράξεως. Ὁ Κ. Γορσὰξ οἰκτείρων τὸν φονέα του ἀντὶ νὰ τὸν καταρᾶται, ἐφάνη εἰς τοὺς φιλοθρησκούς ὡς ἐναρετώτατος τηρητῆς τῶν ἐντολῶν τοῦ εὐαγγελίου· οἱ πεπαιδευμένοι τὸν ἐκάλεσαν ἥρωα· αἱ γυναῖκες, γοητευθεῖσαι ὑπὸ ψυχικοῦ μεγαλείου ὠραῖζομένου ὑπὸ μακρᾶς καὶ λευκῆς κόμης μετεβίβασαν αἰφνιδίως ἐπὶ τοῦ μεγαλοψύχου γέροντος τὸ ἐνδιαφέρον ὅπερ αἱ πλείσται ἐξ αὐτῶν μέχρις ἐκείνης τῆς στιγμῆς ἔτρεφον ὑπὲρ τοῦ νεαροῦ κατηγορουμένου.

— Πόσον θὰ ἦτο ὠραῖος πρὸ τεσσαράκοντα ἐτῶν! ἀνέκραξε μία ἐξ αὐτῶν μετ' ἀφελοῦς παραφορᾶς.

— Εἶναι πάντοτε, ἀπεκρίθη ἡ γείτων τῆς· ἡ ἠθικὴ καλλονὴ δὲν ἔχει ἡλικίαν. Ποῖα γενναιοψυχία! ποῖα εὐγένεια! Γώρα ἐνωῶ διατί ἡ κυρία Γορσὰξ ἠσθένησεν ἐπικινδύνως φοβηθεῖσα μὴ τὸν χάσῃ.

— Εἶναι ὁ βασιλεὺς Δῆρ, παρετήρησεν ἄλλη ῥωμαντικὴ ἀφιερωμένη εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Σαῖκσπηρ.

Ἡ λέξις αὕτη διήλθεν ἀπὸ στόματος εἰς στόμα καὶ ἐπανελήφθη δογματικῶς καὶ παρ' ἐκείνων ἀκόμη αἰτινες δὲν τὴν ἐνόουν σχεδόν.

— Ἐχετε νὰ κάμετε παρατήρησίν τινα εἰς τὴν κατάθεσιν τοῦ μάρτυρος; ἠρώτησε τὸν Δωβιὰν ὁ πρόεδρος τῶν συνέδρων.

Ὁ κατηγορούμενος ἠγέρθη καὶ ἐφάνη παλαίων κατὰ βιαίου τινὸς πειρασμοῦ καθ' οὗ ἐπὶ τέλους ἐθριάμβευσε.

— Πρὸς τιμὴν τῆς μνήμης μου, εἶπε, καθότι δὲν ὑπερασπίζομαι τὴν ζωὴν μου, ὀφείλω νὰ ἐπαναλάβω ὅτι εἶμαι ἀθῶος τοῦ ἀποδιδόμενου μοι ἐγκλήματος. Ὡς πρὸς τὴν κατάθεσιν τοῦ Κ. Γορσὰξ δὲν ἀνήκει εἰς ἐμὲ νὰ τὴν διαμφισβητήσω· ἂς ἀποφανθῆ ἡ ὑμετέρα δικαιοσύνη· οἶα δῆποτε καὶ ἂν ἦναι ἡ ἀπόφασίς σας θὰ ὑποκύψω εἰς αὐτὴν ἀγογγύστως.

Ἡ διαμαρτύρησις αὕτη ἐφάνη ψυχρὰ καὶ στενοχωρημένη, τὸ δὲ ἀκροατήριον τὴν ὑπεδέχθη δυσμενῶς.

— Δὲν ἐκφράζεται μὲ τοιοῦτον τρόπον ἢ ἀθωότης, εἶπον μεταξύ των πολλοὶ θεαταί· δὲν ὑποκύπτει τις εἰς ἄδικον καταδίκην, ἀλλ' ἀγανακτεῖ. Τοσοῦτον ἀλλόκοτος ἐγκαρτέρησις ἀντὶ νὰ καταστρέφῃ ἐπιβεβαιοῖ τὴν κατηγορίαν· αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἔνοχος· εἶναι γεγραμμένον ἐπὶ τῆς μορφῆς του.

Ὁ Κ. Γορσᾶς τελειώσας τὴν κατάθεσίν του ἐκάθησεν ἐν μέσῳ τῶν μαρτύρων ἀφοῦ ἔδρεψε κατὰ τὴν διόδον του ἐπιδείξεις οὐκ ὀλίγας σεβασμοῦ καὶ συμπαθείας. Αἱ ἰδιαίτεροι συνομιλῖαι διέκοψαν ἐπί τινας στιγμὰς τὴν πρόοδον τῆς δίκης· ἀλλ' αἴφνης ὁ συγκεχυμένος ἐκεῖνος ψίθυρος μετεβλήθη εἰς θρησκευτικὴν σιωπὴν· ὁ πρόεδρος εἶπε διὰ φωνῆς ἀκουσθείσης παρ' ὅλου τοῦ ἀκροατηρίου·

— Εἰσάξατε τὴν κυρίαν Γορσᾶς.

Εἰς κλητὴρ ἐξῆλθε τῆς αἰθούσης καὶ ἐπέστρεψε σχεδὸν ἀμέσως ἀκολουθούμενος ὑπὸ τῆς νεαρᾶς γυναικὸς ἣτις κατέστη πάραυτα τὸ ἀντικείμενον τῆς γενικῆς περιεργείας. Μὲ κεφαλὴν ἀνωρθωμένην, μὲ πρόσωπον ἐρυθρὸν ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ, ἐπροχώρησε σταθερῶ τῷ βήματι μέχρι τοῦ μέρους ὅπου ἴσταντο οἱ ἐξεταζόμενοι μάρτυρες. Ἐκεῖ ἔσταμάτησε, κωφὴ κατὰ τὰ φαινόμενα εἰς τὰς ἐρωτήσεις τὰς ὁποίας τῇ ἀπέτεινεν ὁ πρόεδρος. Τὸ βλέμμα της ἐν τῷ ὀπίῳ ἔλαμπε παραφροσύνη διέδραμε μετὰ ὑπερφυσικῆς θαρράλεότητος τὸ ἀκροατήριον· φθάσαν ταχέως εἰς τὸ ἐδώλιον τῶν κατηγορουμένων, προσηλώθη ἐπὶ τοῦ Δωβιᾶν καὶ τότε ἔλαβεν ἀπερίγραπτον ἐκφρασιν ἀπληστίας, ἔρωτος καὶ ἀπελπισίας· διὰ φρενῶν ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀκουσίου κινήματος, ἡ Δουκία ἔτεινε τοὺς βραχίονας πρὸς τὸν ἐραστὴν της καὶ διὰ φωνῆς ἠχηρᾶς·

— Ἄρθουρε! ἔκραξεν, ἰδοὺ ἐγώ.

Ἡ κραυγὴ ἐκείνη τραχεῖα ὡς βρυχηθμὸς λεαίνης πληγωθείσης ἐπέφερεν ἠλεκτρικὴν ἀνασκίρτησιν ἐπὶ τῶν φλεβῶν τοῦ ἀπλήστου ἐκείνου πρὸς συγκινήσεις πλήθους καὶ ἤδη ἀνταμειφθέντος πλουσιοπαρόχως κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν. Ἐν μέσῳ τοῦ γενικοῦ θάμ-

βους, δύο ἄνδρες, ὁ σύζυγος καὶ ὁ ἐραστῆς, ἠγέρθησαν φρίσσοντες, ὁ μὲν ὑπὸ μανίας, ὁ δὲ ὑπὸ οἴκτου.

— Εἶναι σύμπτωμα παραφροσύνης, ἀνέκραξεν ὁ Κ. Γορσᾶς· δὲν δύνασθε νὰ παραδεχθῆτε τὴν μαρτυρίαν παράφρων.

— Παράφρονος! εἶπεν ἡ Δουκία ἀψηφούσα τὸ βλέμμα τοῦ συζύγου της καὶ στρεφομένη πρὸς τὸν πρόεδρον τῶν συνεδρῶν· ἐρωτήσατέ με, κύριε, θὰ ἰδῆτε ἐὰν ἡμῖν παράφρων, ἐὰν δὲν ἐννοῶ τὰς ἐρωτήσεις σας, ἐὰν δὲν ἀποκρίνωμαι λογικῶς. Παράφρων! ἴσως θὰ ἡμῖν μετ' ὀλίγον· ἀλλὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ἔχω ὅλον τὸ λογικόν μου, ἠξέυρω τί κάμνω καὶ τί λέγω.

— Κυρία, ἡσυχάσατε, θὰ σᾶς ἐξετάσω, εἶπεν ὁ πρόεδρος ὅστις εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς Δουκίας ἐνόμισεν ὅτι εἶδεν ἀστραπτούσας τὰς ἀπειλητικὰς φαύσεις παραφροσύνης μελλούσης νὰ ἐπιφέρῃ ἀντιφάσεις.

— Κύριε πρόεδρε, ἀνθίσταμαι εἰς τὴν ἐξέτασιν ταύτην, ἐπανέλαβεν ὁ Κ. Γορσᾶς μετὰ φωνῆς διακεκομμένης· θὰ ἀποδείξω ὅτι πρότινος χρόνου τὸ λογικὸν τῆς δυστυχοῦς συζύγου μου ἔπαθεν. Ὁ Κ. Μαλλὲ, ὁ ἰατρός της καὶ εἰς τῶν μαρτύρων, θὰ σᾶς βεβαιώσῃ τὸ γεγονός τοῦτο ἐὰν σέβεται τὴν ἀλήθειαν.

— Κύριε Μαλλὲ, εὐαρεστηθῆτε νὰ πλησιάσετε, εἶπεν ὁ πρόεδρος, καὶ ἰδέτε ὑμεῖς αὐτὸς ἐὰν ἡ κυρία ἦναι εἰς κατὰστασιν νὰ ὑποστῇ τὴν ἐξέτασιν.

Ἡ Δουκία ἐμειδίασε πρὸς τὸν ἰατρὸν καὶ τῷ ἔτεινε τὴν χεῖρα ὅταν ἔφθασε πλησίον της. Κάποχος μυστικοῦ ἀποκαλυφθέντος διὰ τῆς ὀξυδερκείας του, ὁ ἰατρός θὰ ἄφινε μᾶλλον νὰ καταδικασθῇ ὁ Ἄρθουρος παρὰ νὰ καταστρέψῃ τὴν γυναῖκα πρὸς τὴν ὁποίαν ἀπὸ τινος χρόνου ἠσθάνετο πατρικὴν προσήλωσιν· ἀλλὰ δὲν πρόεβη μέχρι τοῦ τελείου ἵπποτισμοῦ νὰ τὴν σώσῃ ἀκουσίως της κλειῶν αὐτῇ τὸ στόμα.

— Πρόκειται περὶ τῆς ζωῆς ἀνθρώπου, ἐσκέφθη· ἐὰν τὸν ἀγαπᾷ τόσο ὥστε νὰ θυσιάσῃ εἰς αὐτὸν τὴν τιμὴν

της, μὲ ποῖον δικαίωμα θὰ τὴν ἐμποδίσω νὰ πράξῃ τοῦτο;

Ἐλαβε τὸν βραχίονα τῆς νεαρᾶς γυναικὸς διὰ νὰ ψαύσῃ τὸν σφυγμὸν τῆς, διατύπωσης περιττῆ, καθότι διὰ ταύτης δὲν ἔμαθε πλεיותרὰ παρ' ὅσα ἤξευρεν ἤδη.

— Ἡ κυρία ἔχει βίαιον πυρετὸν, εἶπεν ἐν μέσῳ τοσοῦτον βαθείας σιωπῆς ὥστε ἐφαίνετο ὅτι ὄλαι αἱ ἀναπνοαὶ εἶχον κρατηθῆ· πρὸ δύο μηνῶν τοιαύτη εἶναι ἡ συνήθης κατάστασις τῆς. Ἐν τῶν χαρακτηριστικῶν τῆς ἀσθενείας ταύτης, κατὰ τῆς ὁποίας οἱ ἀγῶνες τῆς τέχνης δὲν ἠδυνήθησαν νὰ θριαμβεύσωσιν, εἶναι ἀσυνήθης ἐρεθισμὸς τὸν ὁποῖον ἡ ἐλαχίστη συγκίνησις διπλασιάζει καὶ δύναται νὰ καταστήσῃ ἐπικίνδυνον· ἀλλὰ μέγα χάσμα ὑπάρχει μεταξὺ τοῦ ἐρεθισμοῦ τοῦ νευρικοῦ συστήματος καὶ τῆς διαταράξεως τῶν νοητικῶν ὀργάνων. Ἡ κυρία Γορσᾶζ, ὡς τὸ ἐβεβαίωσεν ἡ ἰδίᾳ, ἀπολαύει πλήρους τοῦ λογικοῦ τῆς, καὶ εἶμαι πεπεισμένος ὅτι θὰ ἐννοήσῃ κάλλιστα τὰς ἀπευθυνθησομένας αὐτῇ ἐρωτήσεις, καθὼς καὶ τὴν ἔννοιαν τῶν ἰδίων ἑαυτῆς λόγων.

Τὸ ἀκροατήριον ὑπέδεχθη τὴν διακήρυξιν τοῦ ἱατροῦ μετὰ ψιθυρισμοῦ εὐχαρισήσεως καὶ ἡτοιμάσθη, ἐν τῇ σκληρᾷ του ἐλαφρότητι, νὰ ἀκούσῃ τὸ σκάνδαλον τὸ ὁποῖον ὀλίγον ἔλειψε νὰ στερηθῆ. Ἐκτὸς ἑαυτοῦ, ὁ Κ. Γορσᾶζ ἠθέλησε νὰ ἀναβῆ τὰς βαθμίδας αἵτινες ἀπεχώριζον αὐτὸν ἀπὸ τῆς συζύγου του καὶ νὰ τὴν ἀποσπάσῃ ἐκεῖθεν· ἀλλ' οἱ χωροφύλακες τῷ ἔφραξαν τὴν δίοδον, καὶ ἐπανέπεσεν ἐπὶ τινος σκαμνίου ὅπου ἔμεινε μὲ πρόσωπον κεκρυμμένον ἐντὸς τῶν χειρῶν καὶ κατὰ τὰ φαινόμενα καταβεβλημένος. Ὁ Ἀρθούρος, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ἡ Δουκία ἐξηκολούθει ἔχουσα προσηλωμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς, τὴν ἰκέτευσε διὰ βλέμματος νὰ μὴ προδώσῃ περισσότερον ἔρωτα τοῦ ὁποῖου ἡ ὁμολογία ἔμελλε νὰ τὴν ἀτιμάσῃ. Εἰς ἀπόκρισιν τῆς ἀφώνου ἐκείνης παρακλήσεως δὲν ἐπέτυχεν ἄλλο εἰμὴ χειρονομίαν περιπαθῆ ἣτις ἐξέφραζε τὴν ἀκλό-

νητον ἀπόφασιν νὰ τὸν σώσῃ ἢ νὰ ἀπολεσθῆ μετ' αὐτοῦ.

(Ἐπεταὶ τὸ τέλος.)

Ἡ ΕΜΦΥΤΟΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑ

Εἰσαγωγή

Τίς ὑπῆρξεν ὁ ἀρχιτέκτων τοῦ κόσμου τούτου, οὐτινος μαντεύομεν τοὺς σοφοὺς καὶ ἀναλλοιώτους νόμους καὶ οὐτινος τὴν πλήρη μεγαλοπρέπειαν, τὴν ἀκριβῆ λεπτομέρειαν καὶ τὴν ἀπέραντον ἔκτασιν δὲν δυνάμεθα ν' ἀντιληφθῶμεν; Τίς ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον ἐν τῷ μέσῳ τῆς δημιουργίας, ἀσθενῆ μὲν καὶ μικρὸν καὶ ταλαίπωρον ὡς ὑλικὸν ὃν ἀλλὰ ἰσχυρὸν, μεγαλοπρεπέστατον καὶ εὐγενέστατον ὡς ὃν ἠθικόν; Οἱ νόμοι οὗτοι τοῦ παντὸς οὕτινες μόλις ἐμφανίζονται εἰς τὴν τεθολωμένην διάνοιαν ἡμῶν θέλουσι μείνει ἔσαεὶ ἀγνωστοὶ εἰς ἡμᾶς; Εἴμεθα ἔρημοι καὶ ἐγκαταλελειμμένοι ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἢ ὑπάρχει πρόνοια μεριμνώσα καὶ κηδομένη ὑπὲρ ἡμῶν; Ὁ ἄνθρωπος ζῆ ἐπὶ μικρὸν καὶ ἡ καρδία αὐτοῦ πάλλει παλμοὺς ὑψίστων προσδοκιῶν καὶ εὐγενεστάτων προαιρέσεων καὶ ἔπειτα διὰ παντὸς σιγᾶ καὶ ὑπνώττει διὰ παντὸς τὸν αἰώνιον ἔπνον, ἢ ὑπάρχει ἀθάνατος βίος ὡς τέρμα τῶν ἐν τῇ γῆ ἀγώνων; Αἱ ὑψίσται καὶ γλυκύταται ἐλπίδες αἵτινες, ἂν ὑπνώττωσιν ἐνίοτε, οὐδέποτε ὅμως δύνανται ν' ἀπαλειφθῶσιν ἀπὸ τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας ἐτέθησαν ἄρα ἐν ἡμῖν ὑπὸ τῆς φύσεως μόνου ὅπως καταστήσωσι φορητὸν τὸν ἀφόρητον τοῦτον βίον, ἢ εἶναι βαθεῖαι προαισθήσεις καὶ ὑψηλαὶ ἀποκαλύψεις εὐδαιμονεστέρας ὑπάρξεως; Τί εἶναι ἀληθές, ἢ ἀπελπισία ἢ ἡ ἐλπίς; Ἰδοὺ τὰ ὑπάτα τῶν ζητημάτων ἄτινα ἐνησχόλησαν τὴν μεγαλοφυΐαν τοῦ Πλάτωνος ἀλλὰ καὶ τὸν στενὸν νοῦν τοῦ Κανιβάλου, εἰς ἃ διαφοροτρόπως ἐνασχολεῖται ἢ ἀνθρωπότης πᾶσα διὰ τῆς φιλοσοφίας ἢ τῆς θρησκείας. Βεβαίως οἱ γεννηθέντες ἐν τῇ ἀγκάλῃ τῆς χριστιανικῆς πί-

στεως, διὰ τῆς πίστεως ταύτης ἀναπληροῦσι πᾶσαν ἄλλην ἀποδείξιν καὶ μετὰ πεποιθήσεως ἀκραδάντου ἀφιεροῦσι τὴν καρδίαν πρὸς τὸ ἀποκαλυφθὲν ὑπέρτατον ὄν. Ἄλλὰ τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα ἐρευνᾷ καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ πείθεται ἀφοῦ ἐρευνήσει. Ἀποδεχόμεθα μετὰ πλείονος πεποιθήσεως τὰ μυστήρια τῆς θρησκείας ὅταν διὰ τοῦ νοῦς ἡμῶν ἀνεύρομεν τὰ ἀσφαλῆ θεμέλια αὐτῆς.

Τὴν χριστιανικὴν πίστιν ἐδραίωσαν οὐχὶ τὰ θαύματα τῶν θεμελιωτῶν αὐτῆς ἔνεκα τῶν ὁποίων μάλιστα τινες ἐπολέμησαν αὐτήν, οὐχὶ ὁ μαρτυρικὸς στέφανος τῶν πρώτων χριστιανῶν, ἀλλ' ἡ συνείδησις ὅτι ἡ ἠθικὴ αὐτῆς διδασκαλία εἶναι πολὺ ὑπερτέρα πάσης ἄλλης θρησκευτικῆς διδασκαλίας καὶ ὅτι ὁ Θεὸς ὃν διδάσκει εἶναι αὐτὸς ὁ θεὸς τῆς καρδίας ἡμῶν.

Διὰ τοῦτο αὐτοὶ οἱ πατέρες τῆς ἐκκλησίας ὁ Βασίλειος, ὁ Γρηγόριος, ὁ Χρυσόστομος δὲν ἀπηξίουσαν ἀποδεικνύουσι τὴν ἀλήθειαν τῆς ἐξ ἀποκαλύψεως θρησκείας δι' ἐπιχειρημάτων ἐκ τῆς φιλοσοφίας ἀντλουμένων. Ἄλλ' ὑπάρχουσιν ὄρια μεταξὺ φιλοσοφίας καὶ θρησκείας. Ἡ φιλοσοφία ἀνεγείρει τὸν ναὸν ἐντὸς τοῦ ὁποίου λατρεύεται ὁ ἐξ ἀποκαλύψεως Θεός, ἀποδεικνύει τὴν ἀλήθειαν τοῦ ἀκρογωνιαίου λίθου τῆς θρησκείας καὶ ἵσταται· ἂν προχωρήσῃ περαιτέρω σφετερίζεται δικαιώματα ἀλλότρια καὶ ἡ ποινὴ αὐτῆς εἶναι τὸ χάος καὶ ἡ σύγχυσις εἰς ὃ ρίπτεται.

Πᾶν ἔργον ἀνθρώπινον καὶ αὐτὸ τὸ ἀτελέστερον καὶ αὐτὸ τὸ μᾶλλον ἐσφαλμένον δὲν στερεῖται ἀξίας. Πάντα τὰ φιλοσοφικὰ συστήματα καὶ αὐτὰ ὅσα μᾶλλον πλανῶνται δὲν εἶναι ἀπορρίπτεα· οἱ πρεσβεύοντες τοιαῦτα συστήματα προτίθενται τοῦλάχιστον τὴν λύσιν τῶν ὑπάτων ζητημάτων τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως· καὶ ἂν ἐκτραπέυτες τῆς εὐθείας ὁδοῦ, ἐμπέσωσιν εἰς τὸν ὕλισμὸν, εἶναι ἀνώτεροι τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων οἵτινες ἀδιαφοροῦντες ὅλως, ἀρκοῦνται εἰς τὰ ἀφορώμενα τὸν ἐφήμερον τοῦτου βίου καὶ τὴν ἄδο-

ξον δόξαν αὐτοῦ· ὅπως εἶναι ὑπέρτερος ὁ στρατιώτης ὁ ἐξερχόμενος εἰς μάχην καὶ ἠττώμενος τοῦ ἐν τῇ καλύβῃ αὐτοῦ διαμένουτος καὶ ἀδιαφοροῦτος. Ὁ Θεὸς κατὰ γραφικὴν ἐκφράσιν σκηνοὶ ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν καὶ ὅστις ζητεῖ αὐτὸν καὶ ἂν εἰς στιγμὰς ἀθυμίας ἢ πλάνης δὲν ἐννοῇ τὴν παρουσίαν αὐτοῦ, ἀλλὰ παρέρχεται ἡ ἀθυμία καὶ ἡ πλάνη παρέρχεται καὶ ἀναζῆ πάλιν ἡ πρώτη πεποίθησις. Ἐπειτὰ ὁ ἀναστρεφόμενος πρὸς τοιαῦτα ζητήματα ἵσταται πάντοτε πηλοῦ τοῦ δημιουργοῦ καὶ ἡ καρδία αὐτοῦ ἐξαγιαζεται, ἐνῶ ἡ ἀδιαφορία εἶναι ἡ ἐσχάτη τοῦ ἀνθρώπου ταπείνωσις. Ἐγὼ τοῦλάχιστον ἐνόησα πάντοτε τὸν ἀνθρώπου ἀμαρτάνοντα καὶ ὑποπίπτοντα εἰς ἐγκλήματα· ἀλλὰ δὲν ἐνόησα ποτὲ τὴν πρὸς τὰ ἐγκλήματα ἀδιαφορίαν· καὶ νομίζω χείρονα τοῦ φονέως τὸν διαβάτην ὅστις διερχόμενος παρὰ τὴν θέσιν ἐν ἣ τελεῖται ἐγκλημα παρέρχεται ἀδιαφόρως ἐξακολουθῶν νὰ συρίζῃ.

Ἄλλὰ πρὸ πάντων ἡ ἀνθρωπότης διατρέχει ἤδη ὀλισθηρὸν βίου στάδιον. Ἐκπλαγείσα ἐκ τῶν τεραστίων προόδων τῶν μαθηματικοφυσικῶν ἐπιστημῶν καὶ συνειθίσασα ν' ἀποδεικνύει πειραματικῶς τὰ πλείστα τῆς φυσικῆς καὶ τῆς χημείας προβλήματα, ἠθέλησε νὰ ἐφαρμόσῃ, μετὰ πλείοτερου θάρρους τῶν ἀρχαίων ὕλιστῶν, ὅμοιον τρόπον τοῦ συλλογιζέσθαι καὶ εἰς τὴν φιλοσοφίαν. Πείθεται μόνον εἰς τὰς ψηλαφητὰς ἀληθείας· παραδέχεται μόνον τὸ ἀποδεικνύμενον οὕτως εἰπεῖν μαθηματικῶς. Ἄλλ' ἐὰν τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα ἠρκεῖτο εἰς τὰς ψηλαφητὰς ἀληθείας, ἠθέλεν εἶναι τυφλότερον ἀπάλακος· ἂν πᾶν ὅ,τι δὲν ἐξηγεῖται δὲν ἦναι ἀληθές, τί μᾶλλον ἀνεξήγητον τῆς ζωικῆς δυνάμεως; Ἐγὼ ὁ γράφων τὰς γραμμὰς ταύτας καὶ κινῶν τὴν χεῖρά μου, ἀγνωσθὲ πῶς ἡ βούλησις μου μεταδίδει τὴν κίνησιν εἰς τὴν χεῖρά μου καὶ ὅμως ἡ χεῖρ μου κινεῖται. Τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα ἵσταται ἐν τῷ μέσῳ φαινομένων ὧν ἀγνωσθὲ τὰ αἷτια· τίς ἐν τούτοις ὁ μωρὸς ὁ ἀρνούμενος τὴν ὑπαρξίν

τῶν φαινομένων; Βεβαίως εἶναι θλιβερόν νὰ ζῶμεν περιβαλλόμενοι ὑπὸ μυστηρίων ὧν τὴν λύσιν δὲν δύναται ν' ἀνεύρη ἡ ἀσθενὴς ἀνθρωπίνη διάνοια· ἀλλ' ὁ ὁμολογῶν τοῦτο εἶναι ὑπέρτερος τοῦ μὴ ἐννοοῦντος τοῦλάχιστον ὅτι ὑπάρχει τι ἀνώτερον τῆς διανοίας ἡμῶν· καὶ ἡ ἀτέλεια αὕτη μετριάζεται διὰ τῆς συνειδήσεως ὅτι διακρίνομεν ἐντὸς ὁμιχλώδους ὀρίζοντος ἀσαφῶς, τὴν ἀρχὴν πάσης ζωῆς καὶ πάσης ὑπάρξεως.

Ἡ παρούσα μελέτη σκοπεῖ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς εἰσαγωγή εἰς τὴν ἐμπέδωσιν τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος· λησμονοῦντες ὅτι ὑπάρχουσι θετικά καὶ θρησκευτικά ὀπωσδήποτε ἰδρυθεῖσαι, θέλομεν ἐρωτήσῃ τὴν ψυχὴν ἡμῶν, θέλομεν ἐρωτήσῃ τὸν ἐξωτερικὸν καὶ ἐσωτερικὸν κόσμον, καὶ ὅταν πεισθῶμεν ὅτι ὑπάρχει Θεὸς δημιουργὸς τοῦ παντὸς καὶ μεριμνῶν περὶ ἡμῶν, ὅτι ὑπάρχει κρίσις καὶ ἀναπαύδοσις, ὅτι πρὸς τὴν θρησκευτικὴν λατρείαν φερόμεθα ὑπὸ τῶν ἐνδομύχων ἡμῶν προαισθημάτων, τότε θέλομεν σταματήσει· τὰ περαιτέρω ἀνήκουσιν εἰς τὴν θρησκείαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Ὁ Θεὸς καὶ ἡ δημιουργία,

I

Εἶναι λυπηρὸν, λέγει πού ὁ Πλάτων, εἶναι λυπηρὸν νὰ ὑπάρχωσιν ἀνθρωποὶ ἀναγκάζοντες ἡμᾶς εἰς ἀπόδειξιν τῆς τοῦ Θεοῦ ὑπάρξεως. Καὶ ἔχει δίκαιον ὁ Πλάτων ὑπὸ καθαρῶς ἠθικῆν ἔποψιν· ἀλλ' ἡ φιλοσοφία δύναται ἐξ αὐτῶν τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρνήσεως νὰ σχηματίσῃ τὴν κλίμακα τῆς πρὸς τὸ ὑπέρτατον ὄν ἀναβάσεως. Ὁ ἀρνούμενος τὴν ὑπάρξιν τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ ἀποδεχόμενος αὐτὴν ἀποδεικνύουσιν ἀμφότεροι ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη καρδία αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην τῆς ὑπάρξεως ἀνωτέρου τινὸς ὄντος, περὶ τοῦ ὁποίου ἐσυζητήσε, συζητεῖ καὶ θέλει συζητεῖ· διότι τὸ πνεῦμα ἡμῶν δὲν δύνα-

ται ν' ἀποσπασθῇ ἀπὸ τῆς ἐννοίας τοῦ Θεοῦ ἔστω καὶ κατ' ἄρνησιν.

Ἄλλὰ πόθεν προέρχεται ἡ ἀνάγκη αὕτη τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸ ἀνέρχεσθαι πρὸς τὸ ὑπέρτατον ὄν; Διότι ἀτελεῆς καὶ πεπερασμένος ὢν ζῆ ἐν μέσῳ ἀτελοῦς καὶ πεπερασμένου κόσμου· τίποτε μόνιμον περὶ αὐτὸν, τίποτε σταθερὸν καὶ ἀναλλοίωτον. Αὐτὸς ὁ λόγος τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀνθρώπου, οὕτω μεμονωμένου ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κόσμου εἶναι ἀκατάληπτος, ἄρα δὲν περιέχει ἐν αὐτῷ καὶ μόνῳ τὸν λόγον τῆς ὑπάρξεως. Τίς δὲν ἔκλαυσεν ἐπὶ ταῖς συμφοραῖς τοῦ ἀνθρώπου γένους· τίς δὲν ἐδοκίμασε τὴν φοβερὰν πάλην ἧτις ἐγείρεται ἐν ἡμῖν αἰωνίως ὅταν ἡ βούλησις ἡμῶν, ἀνωτέρα οὖσα τῆς δυνάμεως, ἠττάται ἐν τούτοις αἰωνίως; ὅταν οἱ πόθοι ἡμῶν ἀπαντῶσιν ὄρια ἀνυπέρβλητα; Τίς τελευταῖον ὁ ἀνθρώπος ἐκεῖνος ὅστις καὶ ἂν ἐπὶ θρόνου κοιμᾶται, καὶ ἂν εἰς χρυσὸν κυλίεται δὲν ἠρώτησε τὴν πικρὰν ἐκείνην ἐρώτησιν διατὶ νὰ γεννηθῇ; Ὁ Ἰώβ καταρώμενος τὴν ἡμέραν τῆς γεννήσεως αὐτοῦ, ὡμολόγει κάλλιον παντὸς φιλοσόφου ὅτι ὑπάρχει ἕψιστον ὄν· διότι ὡμολόγει ὅτι δὲν ἔχει ἐν ἑαυτῷ τὸν λόγον τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ καὶ ὅτι ἐπομένως ἄλλοῦ πρέπει νὰ ἀναζητήσῃ αὐτὸν, εἰς ὃν ὑπέρτερον, τὸ ὁποῖον νὰ μὴ ἀλλοιοῦται, τὸ ὁποῖον νὰ μὴ πάσχη, τὸ ὁποῖον νὰ περιέχῃ πᾶσαν τελειότητα.

II

Ἀπὸ τοῦ Πλάτωνος μέχρι σήμερον πολλαὶ ἐξετέθησαν συστηματικαὶ ἀποδείξεις τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ. Ἡ διασημότερα πασῶν ἐστὶν ἡ τοῦ Καρτεσιῶ· διασημότερα πρὸ πάντων διότι εἶναι μᾶλλον εὐληπτος. Ἴδου πῶς προέβη ὁ Καρτέσιος πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ υπερτάτου ὄντος.

Ἐχω ἐν ἐμοὶ τὴν ἐννοίαν ὄντος τελείου· τοῦτο εἶναι ἀναμφισβήτητον. Ἡ ἐννοία αὕτη ὑπάρχει ἐν ἐμοὶ ἢ διότι τὸ τέλειον ἐκεῖνο ὄν ἀληθῶς ὑπάρχει, καὶ τότε εἶναι φυσικὸν νὰ ἔχω τὴν ἐν-

νοϊαν αὐτοῦ· εἴτε, μὴ ὑπάρχοντος τοῦ τελείου ἐκείνου ὄντος, ἐγὼ ἐδημιούργησα τὴν ἔννοιαν αὐτοῦ. Ἴδωμεν ἤδη· εἶναι δυνατὸν νὰ δημιουργήσω ἐγὼ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀπείρου; Διττῶς φανταζόμεθα τὰ ἀνύπαρκτα, ἢ δι' ἀφαιρέσεως ιδιοτήτων τινῶν ἀντικειμένου ὑπάρχοντος, ἢ διὰ κατασκευῆς ἀντικειμένου μὴ ὑπάρχοντος ἐκ πολλῶν ιδιοτήτων ἀντικειμένου ὑπαρχόντων. Φαντάζομαι π. χ. τὸν Κύκλωπα ἀφαιρῶν ἀπὸ τῶν γνωστῶν ὄντων τὸν ἕνα ὀφθαλμὸν, ἢ ἐκατόγχειρα προσθέτων εἰς τὸ αὐτὸ ὄν ἐκατὸν χεῖρας, ἢ κένταυρον συνάπτων σώμα ἵππου μὲ κεφαλὴν ἀνθρώπου. Τὸ ἄπειρον δὲν εἶναι περιορισμὸς τοῦ πεπερασμένου, ἀναμφισβητήτως. Οὐχ ἦττον δὲν εἶναι ἄθροισμα πεπερασμένων ιδιοτήτων, διότι πολλὸς ἀριθμὸς πεπερασμένων πραγμάτων ἀποτελεῖ ἄθροισμα πεπερασμένων πραγμάτων καὶ οὐχὶ τὸ ἄπειρον. Ἄρα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ δημιουργήσω τὴν ἐν ἐμοὶ ἔννοιαν τοῦ Θεοῦ· ἄρα ἡ ἔννοια αὕτη ὑπάρχει διότι ὑπάρχει Θεός.

Ἐκτὸς ταύτης ὁ Καρτέσιος προτείνει καὶ ἄλλην ἀπόδειξιν, ἐπίσης ἀπλήν· ἔχω τὴν ἔννοιαν τοῦ Θεοῦ, ἦτοι ὄντος τελείου πᾶσαν κεκτημένου τελειότητα· ἀλλ' ἐκ τῶν πρώτων προσόντων τῆς τελειότητος εἶναι τὸ ὑπάρχειν, ἄρα δὲν δύναμαι ἄνευ παραλογισμοῦ νὰ προτείνω ὅτι τὸ τέλειον ὄν δὲν ὑπάρχει.

Ἐτέρα ἀπόδειξις ἐκτὸς τῶν τοῦ Καρτεσίου, λίαν κοινὴ, ἦν συνήθως μεταχειριζόμεθα διότι εἶναι μᾶλλον εὐληπτος καὶ μᾶλλον πρόχειρος, στηρίζεται ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου, τῆς ἀρμονίας καὶ σοφίας τῶν νόμων τῶν διεπόντων αὐτόν.

Ἡ ὕλη ἔχει ἀνάγκην ἀρχικῆς αἰτίας ὅπως μὴ μένη ἀδρανῆς καὶ νεκρά· παρουσιάζεται ἤδη ζῶσα, ἀλλ' ἄνευ δυνάμεως ἀνωτέρας, δούσης αὐτῇ τὴν ζῶην, οὐδὲ ὁ ἐλάχιστος σκώληξ δύναται νὰ πλασθῇ. Ὅσοι, πολέμιοι τῆς δημιουργίας, εἶπον μὴδὲν ἐκ τοῦ μὴδενὸς παράγεται, ἐλησμόνησαν ὅτι τὸ ἄξιωμα αὐτὸ τοῦτο ἀποδεικνύει κατ' ἀνάγκην τὴν ὑπαρξιν ὄντος ἀνωτέρου τῆς ὕλης, ἐπὶ

τοσοῦτον ἀνωτέρου ὥστε νὰ δημιουργήσῃ αὐτὴν· διότι ὁ κόσμος ὑπάρχει ἐπὶ τέλους, καὶ ἀφοῦ μὴδὲν ἐκ τοῦ μὴδενὸς παράγεται, ὁ δὲ κόσμος δὲν εἶναι ἀναρχος διότι δὲν εἶναι ἀναλλοίωτος, ἄρα δὲν παρήγαγεν αὐτὸς ἑαυτὸν ἐκ τοῦ μὴδενὸς, ἀλλ' ἐδημιουργήθη ὑπὸ ὄντος ἀνωτέρου πάσης ὕλης. Αὐτὸς δὲ ὁ κόσμος ὁ ὑπὸ σοφωτάτων διεπόμενος νόμων ἐὰν ἦτο ἔρμαιον τυφλῆς τύχης ἤθελεν ὑπέκει εἰς τὰς ιδιοτροπίας τῆς τύχης καὶ οὐχὶ ὅπως συμβαίνει εἰς νόμους πλήρεις κάλλους, ἀναλογίας καὶ δυνάμεως.

III

Ἄλλ' οὐδεμία τῶν ἀποδείξεων τούτων καὶ πολλῶν ἔτι ἄλλων, ἃς παραλείπομεν, ἐστὶν ἀκαταμάχητος. Διότι ἡ ἀρχὴ τῶν ὄντων, ἡ ἀρχὴ πάσης πλάσεως καὶ πάσης σοφίας, δὲν εἶναι ἐπιδεκτικὴ μαθηματικῆς ἀποδείξεως· αἱ πρώται ἀρχαὶ δὲν ἀποδεικνύονται· αἰσθανόμεθα ἀκαταμαχῆτως τὴν ἀλήθειαν αὐτῶν, δυνάμεθα νὰ καταρρίψωμεν πᾶσαν κατ' αὐτῶν ἐκφερομένην θεωρίαν, ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα καὶ ἀκαταμαχῆτως νὰ ἀποδείξωμεν αὐτάς. Τὶ ποιητέον λοιπὸν ὅταν ἔχωμεν ἐνώπιον ἡμῶν ἀνθρώπου ἀρνούμενον τὴν ὑπαρξιν τοῦ υπερτάτου ὄντος; Ἐν πρώτοις θὰ εἴπωμεν ὡς ὁ Πλάτων — «ὦ παῖ, νέος εἶ· προῖὼν δέ σε ὁ χρόνος ποιήσει πολλὰ ὧν νῦν δοξάζεις μεταβαλόντα, ἐπὶ τᾶναντία τίθεσθαι. Περίμεινον οὖν εἰς τότε κριτῆς περὶ τῶν μεγίστων γίγνεσθαι. Μέγιστον δὲ, ὃ νῦν οὐδὲν ἡγήσῃ σὺ, τὸ περὶ τοὺς θεοὺς ὀρθῶς διανοηθέντα, ζῆν καλῶς ἢ μῆ. Πρώτων δὲ περὶ αὐτῶν ἔν τι μέγα σοὶ μνηῶν οὐκ ἂν ποτε φανεῖν ψευδῆς, τὸ τοιοῦνδε· οὐ σὺ μόνος οὐδὲ οἱ σοὶ φίλοι πρώτοι καὶ πρώτου ταύτην τὴν δόξαν περὶ θεῶν ἔσχετε· γίγνονται δὲ αἰεὶ πλείους ἢ ἐλάττους ταύτην τὴν νόσον ἔχοντες. Τὸ δὲ τοῖνυν σοὶ παραγεγονὸς πολλοῖς φράζοιμ' ἂν, τὸ μὴδένα πώποτε λαβόντα ἐκ νέου ταύτην τὴν δόξαν περὶ θεῶν ὡς οὐκ εἶ-

σι, διατελέσαι πρὸς γῆρας μείναντα ἐν ταύτῃ τῇ διανοήσει¹⁾. »

Ἡ περὶ Θεοῦ αὕτη ὁμόφωνος τῆς ἀνθρωπότητος δόξα, διατυπωμένη μὲν ἀνθρωπίνως πάντοτε καὶ πλανωμένη κατ' ἀνάγκην περὶ τὰ καθέκαστα, ἀλλὰ κατὰ τὴν γέννησιν αὐτῆς ἐξαγομένη ἐκ τῆς εἰλικρινοῦς συνειδήσεως τοῦ ἀνθρώπου περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ, ἀποδεικνύει κάλλιον παντὸς μεταφυσικοῦ ἐπιχειρήματος τὴν ὑπαρξιν τοῦ ὑπερτάτου ὄντος. Βεβαίως τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα ἀπατάται ἢ ἀπόλυτος ἀλήθεια εἶναι ἀπρόσιτος εἰς ἡμᾶς, οἷον δι' ὀμίχλης ἢ νέφους θεωροῦντας αὐτήν· καὶ οὐχὶ μόνον ὅταν πρόκειται περὶ τῶν ὑπερτάτων ζητημάτων ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς γνώμας καὶ εἰς τὰς πεποιθήσεις καὶ εἰς τὰς πράξεις ἡμῶν ἀπατώμεθα. Πλανώμεθα, ἀλλ' ὅπως οὐδ' ἀληθεύομεν ἀπολύτως οὕτως οὐδὲ πλανώμεθα ἀπολύτως. Ἡ ἐντελής ἀπάτη ἐπίσης δὲν εἶναι δυνατὴ εἰς τὸν ἄνθρωπον. Καὶ ἡ ἔννοια τοῦ Θεοῦ ἢ ἀποδιδόμενη εἰς τοὺς κροκοδείλους τῶν Αἰγυπτίων, εἰς τὸν Δία τῶν Ἑλλήνων, εἰς πᾶσαν εἰδωλολατρείαν, εἰς πᾶσαν θρησκείαν ἀποδεικνύει τὴν ὑπαρξιν ὄντος ὑπερτάτου ἀσαφῶς ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου νοουμένου καὶ ὀριζομένου, ἀλλ' ὑπάρχοντος. Ὁ Θεὸς ἐμφανίζεται ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν οὐχὶ ἐν τῷ πνεύματι καὶ ἐν τῇ μεταφυσικῇ, καὶ τὸ θρησκευτικὸν αἴσθημα, τὸ ἄπειρον θρησκευτικὸν αἴσθημα, τὸ ἐν τῇ καρδίᾳ παντὸς ἀνθρώπου ὑπάρχον ἀποκαλύπτει κάλλιον πάσης ἐπιστήμης τὸ ὄν πρὸς ὃ κατ' ἀνάγκην ἐνδόμενον φερόμεθα.

Μὴ θελήσωμεν λοιπὸν νὰ ὀρίσωμεν τὸ ἀόριστον καὶ νὰ κατανοήσωμεν τὸ ἄπειρον· ἀλλὰ πάλιν εἶναι παράλογον ν' ἀποκλείσωμεν πᾶσαν σχέσιν μεταξὺ δημιουργοῦ καὶ κτίσματος. Τοιοῦτός, ὅλως ἀκατάληπτος Θεὸς, δὲν εἶναι ὁ Θεὸς ὃν ἐπιζητεῖ ἡ καρδία ἡμῶν ὡς ἀρωγὸν ἐν ἡμέραις συμφορῶν, ὡς μάρτυρα τῶν ἀγῶνων ἡμῶν καὶ ὡς συγχωροῦντα ἀλλὰ καὶ παιδεύοντα τὴν ἀδικίαν. Οἱ

ὅλως ἀκατάληπτοι ἀποφαινόμενοι τὸν Θεὸν ἀρνοῦνται ἐμμέσως τὴν ὑπαρξιν αὐτοῦ· διότι τί πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα θεὸς ἀπράγμων ἐκτὸς τῆς δημιουργίας ἐν ἀκηδεῖ ἀμεριμνησίᾳ βιῶν, ξένος πρὸς τοὺς ἀγῶνας τῆς ἀνθρωπότητος; Ἡ δημιουργία καὶ ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἔργον τοῦ ὑπερτάτου ὄντος· ἐν αὐτῇ ὁ Θεὸς ἔταξε νόμους πανσόφους καὶ ἐν ἡμῖν ψυχὴν ἀθάνατον· ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν ἐπέθεσεν ἀγάπην εὐρείαν πρὸς τὸ καλόν, τὸ ἀληθές, τὸ ἀγαθόν· ὁ κόσμος καὶ ὁ ἄνθρωπος ἔχουσι σχέσιν κτίσματος πρὸς δημιουργόν, σχέσιν αἰτίου καὶ ἀποτελέσματος καὶ διὰ τοῦ κόσμου καὶ τῆς ψυχῆς ἡμῶν ἀνευρίσκομεν τὴν ὑπαρξιν τοῦ ὑπερτάτου ὄντος καὶ τινὰς τῶν ἰδιοτήτων αὐτοῦ.

Ἀλλὰ καίτοι ἀποκαλυπτόμενος εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ εἰς τὸν κόσμον δὲν ἀποκαλύπτεται πλήρης· ἀνερχόμεθα πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τῆς δημιουργίας καὶ τῆς ψυχῆς ἡμῶν, ἀλλ' ὁ Θεὸς εἶναι ὅλως διακεκριμένος ἀπὸ τῆς δημιουργίας· μεταξὺ αὐτῶν ὑπάρχει χάσμα ἄπειρον, τὸ διαχωρίζον τὸ τέλειον ἀπὸ τοῦ ἀτελοῦς, τὸ κτίσμα ἀπὸ τοῦ κτίστου. Ὁ Θεὸς δὲν εἶναι οὔτε ὅλως καταληπτός, οὔτε ὅλως ἀκατάληπτος. Καὶ οὕτω θέλομεν ἀναζητήσῃ αὐτόν.

(Ἀκολουθεῖ).

Δ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΥΛΟΓΚ ΚΑΙ ΙΕΣΣΙΚΑ

Οἱ πλεῖστοι βεβαίως τῶν ἀναγνωστῶν τοῦ Παρθενῶνος ἐπεσκεφέθησαν τὴν ἔκθεσιν τῶν Ὀλυμπίων, φρονοῦμεν δὲ, πρὸς τιμὴν αὐτῶν, ὅτι μεταξὺ τῶν προϊόντων τῆς τέχνης, τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς καλλιτεχνίας πρὸ τῶν ὁποίων ἀνεπαύθησαν ἐπὶ μικρὸν θὰ ἦτο καὶ εἰκὼν τις γέροντος ἰουδαίου κρατοῦντος εἰς τὴν χεῖρα κλείδας καὶ δίδοντος αὐτὰς εἰς νέαν κόρην κάτω νεύουσαν τοὺς ὀφθαλμούς. Καὶ περὶ μὲν τῶν ἄλλων καλλιτεχνημάτων, ὡς καὶ περὶ τούτου, ἔγρα-

(1) Πλάτωνος Νόμοι βιβλ. X. 8.

ψεν ἤδη ὁ κύριος Γ. Μαυρογιάννης ἐν τῇ «Παλιγγενεσία» μετὰ τῆς ἰδιαζούσης αὐτῷ λεπτότητος καὶ ἀσφαλούς κρίσεως, περὶ δὲ τῶν ἔργων τῆς τέχνης, τῶν προϊόντων τῆς γῆς καὶ τῶν ἄλλων βιομηχανημάτων ἄς ἐλπίσωμεν ὅτι οἱ Ἑλλανοδίκαί θέλουσι κορέσει τὴν περιέργειαν πάντων· ἡμεῖς δὲ μόνον περὶ ταύτης θὰ εἰπωμέν τινα, διότι μεταξὺ τῶν καλλιτεχνημάτων αὐτῆν διεκρίναμεν, καὶ ἴσως τις ἀναγνώσει ταῦτα εὐχαρίστως.

Ἐν ἓκ τῶν πρώτων δραμάτων τοῦ Σαίκσπηρ εἶναι ἡ κωμωδία αὐτοῦ «ὁ Ἐμπορος τῆς Βενετίας.» Ἐν τῷ δράματι τούτῳ ἦρως εἶναι ὁ Ἰουδαῖος Συλῶκ, ὅστις παρέμεινε τύπος κλασσικὸς, καὶ τὸ ὄνομά του περιήλθεν εἰς κοινὴν χρῆσιν. Ὁ λέγων Συλῶκ ἐννοεῖ δαυειστὴν ἀνελεήμονα, ὡς ὅποτεν λέγομεν Δοβελὰς ἢ δὸν Ζουὰν ἐννοοῦμεν γυναικοπλάνου. Ὁ Συλῶκ τοῦ Σαίκσπηρ δὲν εἶναι ἀηδής τις ἐβραῖος τῶν τριόδων, τύπος ἀστειολογίας ἢ γελοιογραφίας, ὡς λέγει ὁ Σλέγκελ, τοκογλύφος χυδαῖος, ἀλλ' ἄνθρωπος καλῶς ἀνατεθραμμένος καὶ ἔχων ἴδιον καὶ πρωτότυπον χαρακτήρα.

Ἡ πέμπτη σκηνὴ τῆς δευτέρας πράξεως τοῦ δράματος τούτου παρίσταται ἐν τῇ εἰκόνι ταύτῃ. Ὁ γέρον Συλῶκ, ὁ τοκογλυφικὸς φιλόσοφος, προσκαλεῖ τὴν θυγατέρα του Ἰεσσικά.

ΙΕΣΣΙΚΑ. Μὲ ἐκαλέσατε, πάτερ μου; τί θέλετε;

ΣΥΛΩΚ. Προσεκλήθην εἰς δείπνον, Ἰεσσικά. Λάβε τὰς κλεῖς τοῦ οἴκου μου. — Ἄλλὰ διατί θὰ ὑπάγω; Δὲν μὲ καλοῦσιν ἀπὸ ἀγάπην, θέλουσι νὰ μὲ κολακεύσωσιν. Αἴ! θὰ ὑπάγω ἐκ μίσους ὀρμώμενος, δι' οὐδὲν ἄλλο ἢ διὰ νὰ κορεσθῶ δαπάναις τοῦ ἀσώτου αὐτοῦ χριστιανοῦ. — Ἰεσσικά, κόρη μου, πρόσεχε τὴν οἰκίαν. Ἐξέρχομαι ἀληθῶς ἐνδοιάζων· κἄτι μοι προετοιμάζεται κατὰ τῆς ἡσυχίας μου, διότι χθὲς τὴν νύκτα ὄνειρεύθην σάκκους χρημάτων.

ΛΑΝΣΕΛΩΤΟΣ. Πηγαινέτε, κύριέ μου, πηγαινέτε, σᾶς παρακαλῶ. . . δὲν σᾶς εὐχομαι νὰ συναντήσετε μετημφισμένους. . .

ΣΥΛΩΚ. Πῶς, ὑπάρχουσι μετημφισμένοι; — Ἄκουσε καλῶς, Ἰεσσικά· μανδάλωσον τὰς θύρας μου, καὶ ὅταν ἀκούσης τύμπανου, ἢ τὸν εὐμελῆ καὶ γελοῖον ἦχον τοῦ αὐλοῦ, μὴ ἀναβῆς ἐπὶ τῶν παρθύρων, καὶ μὴ προβάλης τὴν κεφαλὴν σου ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἵνα παρατηρήσης τοὺς γελωτοποιοὺς χριστιανοὺς φέροντας προσωπίδας. Ἄλλὰ τοῦ ναυτίου βύσον τὰ ὠτα τῆς οἰκίας μου, δηλαδὴ τὰ παράθυρά μου· μὴ ἀφήσης νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν σόφρονα οἰκίαν μου οἱ κενοὶ θόρυβοι τῆς ἀκολασίας. Μὰ τὴν ράβδον τοῦ Ἰακῶβ, ὀμνύω ὅτι οὐδόλως ἔχω διαθέσει νὰ διασκεδάσω ἀπόψε· ἐν τούτοις θὰ ὑπάγω. Προπορεύου, ἀνόητε, καὶ εἰπὲ ὅτι θὰ ἔλθω.

ΛΑΝΣΕΛΩΤΟΣ. Ἀμέσως, κύριε. (Σιγῇ πρὸς τὴν Ἰεσσικά.) Κυρία, παρατήρησε ἀπὸ τὸ παράθυρον, καὶ μὴ ἀκούης τὰς παραγγελίας του. Θὰ ἰδῆς διερχόμενον χριστιανὸν, ἄξιον τοῦ ὀφθαλμοῦ ἐβραίας.

ΣΥΛΩΚ. Τί λέγει ὁ ἄθλιος αὐτὸς υἱὸς τῆς Ἄγαρ, ἔ;

ΙΕΣΣΙΚΑ. Μοὶ ἔλεγεν: « Ὑγίαινε, κυρία, » τίποτε ἄλλο.

ΣΥΛΩΚ. Ὁ ἀνόητος αὐτὸς, δὲν εἶναι κακὸ παιδί, ἀλλὰ τρώγει πολὺ, εἶναι βραδὺς εἰς τὴν ἐργασίαν ὡς κοχλίας, καὶ κοιμᾶται τὴν ἡμέραν περισσότερον ἀγριογάτου. Εἰς τὴν οἰκίαν μου κηφήνες δὲν χωροῦν διὰ τοῦτο τὸν ἀποπέμπω. — Ἰεσσικά, εἰσελθε τώρα, ἴσως ἐπιστρέψω ἀμέσως· κάμε ὡς σὲ εἶπον, κλείσον τὰς θύρας, διότι ὅποιος φυλάγει τὰ ροῦχά του ἔχει τὰ μισιά.

ΙΕΣΣΙΚΑ. Ὑγίαινε· καὶ ἂν ἡ τύχη μοὶ φανῆ εὖνους, ἀπωλέσαμεν, ἐγὼ ἓνα πατέρα, καὶ ὑμεῖς μίαν θυγατέρα.

Τοιαύτη ἡ σκηνὴ ἦτις ἐνέπνευσε τὴν ἐν τῇ ἐκθέσει εἰκόνα.

Εὐθύς, ἅμα τις προσβλέψῃ ἐπὶ τοῦ γέροντος, ἀναγινώσκει εἰς τοὺς προέχοντας ὀφθαλμούς του ὅτι θέλει νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὰ στήθη τῆς νέας καὶ νὰ μάθῃ τί σκέπτεται· νομίζει ὅτι ἀπὸ τὰ χεῖλη του θὰ ἀκούσῃ νὰ τὴν ἐρωτᾷ « τί λέγει ὁ ἄ-

θλιος αὐτὸς υἱὸς τῆς Ἀγαρ;» ἐν γένει ὁ ἐν τῷ ἀνωτέρῳ διαλόγῳ ἐνδοιασμός τοῦ Ἰουδαίου ἀν' ἀρέτην νὰ ἐξέλθῃ ἢ μὴ, ἢ μέριμνα αὐτοῦ περὶ τῆς οἰκίας του καὶ τῆς κόρης του ἀναγινώσκονται ἐπὶ τῆς μορφῆς, τῆς στάσεως, καὶ ἐπὶ τῆς ἀμφιβόλως τεινομένης χειρὸς του ἵνα δώσῃ τὰς κλεῖδας. Ἦκούσαμεν τιναὺς λέγοντας ὅτι δὲν ἀναγνωρίζεται ἢ μᾶλλον ὅτι δὲν ὁμοιάζει πρὸς ἑβραῖον συνήθη. Τοῦτο εἶναι προτέρημα τοῦ ἔργου, διότι ἴσα ἴσα τοῦτο ἔπρεπε νὰ ἐννοήσῃ καὶ ἐπιτύχῃ ὁ καλλιτέχνης ἵνα εἰκονίσῃ τὸν Σουλῶκ τοῦ Σαΐκσπηρ.

Περὶ τῆς εἰκόνας ταύτης ἔγραφεν ἡ *Εἰκονογεγραμμένη*, περιοδικὸν τῆς Ἰταλίας, κατὰ τὸν ἰούνιον τοῦ 1865.

«... Δὲν ἔσβησεν ἐν τούτοις τὸ αἶσθημα καὶ ἡ μελέτη τοῦ καλοῦ καὶ τῆς τέχνης, μεταξὺ δὲ τῶν καλλιεργητῶν τούτων ἐν τοῖς πρώτοις διακρίνεται ὁ καθηγητῆς κύριος Σπυρίδων Προσαλέντης, μαθητῆς τῆς ἡμετέρας Ἀκαδημίας τῶν Καλῶν Τεχνῶν. Ἡ εἰκὼν αὐτοῦ Σουλῶκ καὶ Ἰεσσικὰ ἐθανμάσθη παρὰ πάντων τῶν ἰδόντων αὐτήν, καὶ τιμᾷ μεγάλῳ τὴν ἰταλικὴν τέχνην. Ἐβραβεύθη δὲ ἡ εἰκὼν αὕτη ἐν τῷ διαγωνισμῷ οὗ ἀγωνοθέτης εἶναι ὁ ἐκ Τεργέστης Κ. Ἰωακείμ Ἰρσχελ, ἠγοράσθη δὲ ἀμέσῳ ὑπὸ τοῦ ἐν Λιβερπούλ προξένου τῆς Βρέμης Κ. Φ. Πρέντζ. Ἡ ἄσκησιν ἐλήφθη ἐκ τῆς δευτέρας πράξεως τοῦ Ἐμπορίου τῆς Βενετίας. (Ἐνταῦθα παρατίθεται μέρος τῆς σκηνῆς ἢ παρεθέσαμεν.) Ὁ Σουλῶκ φαίνεται λέγων πάντα ταῦτα εἰς τὴν ὠραίαν Ἰεσσικὰ, ἣτις βουλεύεται καθ' ἑαυτὴν ἵνα πράξῃ ἀκριβῶς τὸ ἐναντίον. Δίαν ἐπιτυχῶς μαντεύεται ὁ χαρακτήρ τοῦ γέροντος ἐκ τῆς εἰκόνας, ὅπερ εἶναι δυσεπίτευκτον. Ὁραῖον ὁμοίως εἶναι καὶ τὸ πρόσωπον τῆς Ἰεσσικᾶς καὶ ἀποτελεῖ ἀντίθεσιν εὐάρεστον πρὸς τὸ τοῦ γέροντος φιλαργύρου καὶ πρὸς τὸ τοῦ ὑβου Λανσελῶτου, ὅστις καὶ αὐτὸς φαίνεται ψιθυρίζων τοὺς λόγους οὓς ὁ Σαΐκσπηρ τίθησιν ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ.

«Ὡς πρὸς τὴν χρῶσιν ἢ εἰκὼν δὲν εἶναι ἡττον ἐπιτυχῆς ἢ κατὰ τὴν σύν-

θεσιν, καὶ ὑπὸ τὴν ἐποψίαν ταύτην ὁ Κ. Προσαλέντης εἶναι ἄξιος διάδοχος τῆς Βενετικῆς Σχολῆς, τῆς προικισίας τὴν ζωγραφικὴν μὲ δύο τῶν μάλιστα ἐξόχων χρωματιστῶν τοῦ κόσμου, τοῦ Τιτιανοῦ καὶ τοῦ Παύλου Βερονέζης.»

Δὲν ἠξέυρομεν ἐὰν ἐν τῇ τελευταίᾳ παραγράφῳ ὑπάρχῃ θέρμη τις ἢ ὑπερβολή, ἀλλὰ τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ὁ γέρον Ἰουδαῖος λαλεῖ, ὅτι ὁ ὑβὸς Λανσελῶτος εἶναι ὁ πανούργος τὸν ὁποῖον ὁ Σαΐκσπηρ ἔγραψεν, ὡς πρὸς δὲ τὴν Ἰεσσικὰ, εἰ καὶ ἀσθενῶς, καταφαίνεται ὅμως ὑπὸ τὰς βλεφαρίδας αὐτῆς ἀδιόρατόν τι καὶ λεπτόν μειδίημα, οὕτως εἰπεῖν, πονηρὸν, ὅμοιον ἐκείνου ὅπερ ὁμοίως λεληθότως ἐπανθεῖ εἰς τὰ χεῖλη τῆς. Ἡ γραφὴ τοῦ Κ. Προσαλέντη ὑπῆρξε τολμηρὰ καὶ ἀβίαστος γράφουσα τὸν Σουλῶκ καὶ τὸν Λανσελῶτον καὶ ὁ χρωματισμὸς ἐπ' ἀμφοτέρων φυσικώτατος.

Τὴν εἰκόνα ταύτην ἐχαλκογράφησεν ὁ ἐν Ἰταλίᾳ περιώνυμος χαρακτῆς Κοστια, ἐπὶ δύο ἔτη ἐργασθεὶς ἀλλὰ καὶ πολλὰ κερδίσας. Ἡ ἐν τῇ ἐκθέσει ἡμῶν ἀνηρτημένη εἰκὼν εἶναι ἀντίγραφον ἢ μᾶλλον δευτέρα ἔκδοσις ἢν ὁ Κ. Προσαλέντης ἔγραψε διὰ τὸν βασιλέα ὅταν ἦλθεν ἐκ τῆς Ἰταλίας εἰς τὴν Ἑλλάδα.

A. B.

ΡΩΜΑΙΑΣ ΚΟΣΜΟΣ

ΕΠΙ ΛΥΓΟΥΣΤΟΥ

ΑΙ ΡΩΜΑΙΑΙ ΚΥΡΙΑΙ

Πᾶν τὸ εἰς τὴν ἀρχαίαν Ῥώμην ἀναφερόμενον ἔχει πρὸς τὰς τῶν νέων ἡμῶν ἑτῶν ἀναμνήσεις λόγον, οἶον τὸ ὄνομα μόνον τῆς ἀθανάτου πόλεως πρὸς τὸ πλεονέκτημα τοῦ ἀνακαλεῖν ἐν ἡμῖν οὐκ οἶδα ὅποιον παρελθόν μεγαλείου καὶ ἡρωϊσμοῦ. Ὁ Ῥωμαῖος πολιτῆς παριστᾷ πάντοτε εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν τὸ συναξαρτικὸν ἐκεῖνον πρόσωπον τὸ ὅποῖον τὴν μεγαλειότητα τοῦ τίτλου αὐ-

τοῦ περιβαλλόμενον, τὸ σύμπαν, ἵνα τὴν τοῦ Ὅρατίου εἰκόνα μεταχειρισθῶ, κατακρημνιζόμενον δύναται μὲν νὰ πνίξῃ, πλὴν ὁμως οὐχὶ καὶ νὰ κλονήσῃ: **Inravidum ferient ruinae.** Ὁ ὑπερβολικὸς ὁμως ἡμῶν θαυμασμὸς δὲν χορηγεῖται ὡς εἰς ἀπλῶς δεσποίνας (matrona)· ἐνασμενιζόμεθα νὰ παριστώμεν αὐτάς ὡς ὄντα ἰδιαίτερα, ἐνδοξον Καμιλλῶν, Κορηλιῶν, Λουκρητιῶν ἄθροισμα. Τάχα δὲν ἀληθεύει ὅτι ἡ ἐπιθυμία τοῦ νὰ φανῶσιν ὠραῖαι δὲν τὰς παρέσυρέ ποτε εἰς πρᾶξιν τινα ὑπερβολικῆς φιλαρσεκειᾶς; Νομίζετε λ. χ. ὅτι πᾶσαι θὰ ἠδύνατο σὺν τῇ μητρὶ τῶν Γράκκων ἵνα ἀποκριθῶσιν ὅτι « τὰ μόνα καὶ κάλλιστα αὐτῶν κοσμήματα ἦσαν τὰ τέκνα αὐτῶν; » Ὁμολογῶ ὅτι ἡ ἀνάγνωσις τῶν εἰσαγόντων ἡμᾶς συγγραφέων εἰς τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα τοῦ φερωνύμου τοῦ Αὐγούστου αἰῶνος μοὶ ἔδειξεν ὅτι μεγάλως ἐψεύσθη τῶν περὶ αὐτῶν ἰδεῶν μου, ἢ μᾶλλον ἡ σπουδὴ μοὶ κατέδειξεν ἅπαξ ἔτι, τὴν ὀρθότητα καὶ δύναμιν τῆς ῥήσεως αὐτῆς τῆς τοσάκις ἀπὸ τοῦ Τερεντίου μνημονευθείσης, « Ἄνθρωπός εἰμι, καὶ οὐδὲν ἀνθρώπινον ἀλλότριον ἐμοῦ οἶμαι. »

Ἡ γυνὴ ὄντως γυνὴ πάντοτε ὑπῆρξεν, ἀκόμη καὶ ὅταν λίαν διὰ τῆς τόλμης καὶ τῆς μεγαλοφροσύνης τῶν πράξεων αὐτῆς μᾶς ἐκπλήττη, θὰ ἴδῃτε ὅτι ποτὲ δὲν ὑπῆρξεν ἐντελῶς ἀπηλλαγμένη τῶν αὐτῆς ἀδυναμιῶν ἃς δυνάμεθα καλέσαι συμφνεῖς τῷ φύλῳ αὐτῆς. Τοῦτο τοῦλάχιστον μοὶ ἐφάνη ὅτι προκύπτει ἐκ τῶν ὑπὸ τῶν συγγραφέων τοῦ μεγάλου ἐκείνου αἰῶνος καταλειφθέντων ἐγγράφων, τοσοῦτον ἀκριβολόγων καὶ λεπτολόγων ὥστε σχεδὸν θὰ ἠδύνατό τις νὰ τὰ ἐπιγράψῃ, ὡς σύγγραμμά τι σύγχρονον: « Αἱ Ῥωμαῖαι ὑφ' ἑαυτῶν ζωγραφούμεναι » δίδων κατὰ τὴν χρεῖαν εἰς τὴν λέξιν ζωγραφούμεναι διττὴν σημασίαν, ὡς δύναται τις ἐκ τῶν κατωτέρω λεπτομερειῶν νὰ κρίνῃ. Ὅπως δὲ σφόδρα ἀποδειχθῆ ὅτι οὐδόλως τὸ πόνημά μου τοῦτο εἶναι τι ἐπιπόνημα ἢ τῆς φαντασίας μου κατα-

σκεύασμα θὰ φροντίσω ὅπως πάντοτε στηρίζωμαι ἐπὶ παραθέσεων ἐκ τῶν γνησίων κειμένων λαμβανομένων, διακρίνων αὐτάς δι' εἰσαγωγικῶν.

Φέρε δὲ νῦν, διὰ χειρὸς τοῦς συγγραφεῖς ἡμῶν ἔχοντες, ἐξετάσωμεν τί ἐστὶν ὁ τῆς Ῥωμαίας ἐπὶ Αὐγούστου κόσμος.

Καὶ λοιπὸν διὰ τῆς λέξεως «κόσμος» δὲν σημαίνομεν μόνον τὰ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον ὑγιεινὰ ἐπιμελήματα εἰς ἃ αἱ περιώνυμοι αὐταὶ δέσπονται κατέφενγον ἵνα τὰς χάριτας αὐτῶν ἐπιδεικνύωσιν, ἐν ἀνάγκῃ δὲ καὶ ἀναπληρώσιν αὐτάς· ὀμιλήσομεν λοιπὸν ἐπίσης καὶ περὶ τῶν τεχνασμάτων ἅτινα τὸ τοσοῦτον πολυμήχανον καὶ γόνιμον αὐτῶν πνεῦμα ταῖς ἐχորήγει ἅμα προκειμένου νὰ ἀρέσωσι καὶ μάλιστα νὰ ἀπατήσωσιν. Αὐταὶ, ἔλεγεν ὁ Μαρτιάλλ, ἦσαν δύο μεγάλαι ἐπιστήμαι, τῆς δευτέρας ἔτι μᾶλλον ἐπιφόβου οὔσης ἢ τῆς πρώτης.

Ἄρα τὸ ἔργον ἡμῶν δύο διαιρέσεις θὰ περιλάβῃ. Ἐν τῇ μιᾷ θὰ ὀμιλήσωμεν περὶ τοῦ κυρίως κόσμου τῆς Ῥωμαίας ἡμῶν, ἐν δὲ τῇ ἐτέρα περὶ τῶν τεχνασμάτων ἅπερ ἦσαν τὸ σχεδὸν ἀπαράιτητον συμπλήρωμα ἐκείνου.

ΜΕΡΟΣ Α΄.

Κυρίως κόσμος.

Ἀνέλθωμεν τῇ διανοίᾳ ἐπὶ τοὺς χρόνους καθ' ὃς ὁ Ὀβιδίος, ὁ Μαρτιάλλης, ὁ Προπέρτιος, ὁ Τίβουλλος, ὁ Κάτουλλος καὶ τοσοῦτοι ἄλλοι τερπνοὶ ποιηταὶ ἤκμαζον, τῇ διανοίᾳ δ' ἐπίσης συνοδεύσωμεν ἱατρὸν Ῥωμαῖον εἰς τὰς ἐσθινὰς αὐτοῦ ἐπισκέψεις. Ἀναγκαίως δὲ θὰ τῷ συμβῇ ἵνα εἰσέλθῃ παρά τινι τῶν πελατίδων αὐτοῦ ὅτε ἀρχεται τοῦ καλλωπισμοῦ. Καὶ θὰ εἰσέλθωμεν μὲν μετ' αὐτοῦ, πλὴν θὰ ἐξέλθωμεν μόνον ὅταν ἐκείνη τελειώσῃ. Οὕτω δὲ θὰ δυνηθῶμεν ἵνα ἐν ἀνέσει ὧν γινόμεθα μάρτυρες ὑπομνηματίσωμεν.

I. — Πρώται νίψεις.

«Ἐκ τοῦ ὕπνου ἐγειρόμενοι, λέγει ὁ Προπέρτιος, πρέπει νὰ νίπτωμεν τὸ πρόσωπον δι' ἀπλοῦ ὕδατος.» Δίαν ὅμως εὐλόγως ἢ Ῥωμαία ἡμῶν προτιμᾷ τοῦ καθαροῦ ὕδατος συνταγὰς τινὰς ὑπὸ τοῦ Ὀβιδίου δεικνυόμενας, σκοπούσας δὲ βεβαίως, καὶ τότε ὡς καὶ νῦν, τὴν διατήρησιν τῆς δροσερότητος τοῦ δέρματος καὶ τρυφερότητος. Ἴσως δὲ εἶναι τὸ ἐλέγιον ὅπερ κυρίως συνίσταται ἐκ γάλακτος ὄνου, ἢ ὁ λέκιθος ὅν ὅπως κατασκευάσωσιν ἐχρῶντο κυμίνῳ ἀλεύρῳ καὶ Ἀραβικῇ σμύρῳ, ἢ μᾶλλον ὁ Ἀθηναϊκὸς οἶσυπος, εἶδος ἐκλείγματος ὀφείλοντος τὸ λιπαρῶδες αὐτοῦ εἰς τὸ ἐκ τοῦ ἐρίουτῶν προβάτων λίπος. Ἐὰν δὲ κατὰ τύχην ἐξάνθημά τι ἢ φακίδες ἀσχημίζωσι τὸ πρόσωπον αὐτῆς, μὴ δὲν ὑπάρχει ἢ ἀλκυονεῖα, πολύτιμος γλοιώδης ὕλη ἐκ τῆς φωλεᾶς πτηνῶν τινῶν ἐξαγομένη; Δι' αὐτῶν λοιπὸν νιφθεῖσα ἐλαφρῶς, ἢ χροιά αὐτῆς, τοῦ Ὀβιδίου βεβαιούντος, «λαμπρότερα τοῦ μακρότερον καθίσταται.»

Οἴκοθεν δ' ἐννοεῖται ὅτι ἀφ' οὗ ἤψατο τοσοῦτων παχυμῶρων καὶ ἀρωματικῶν ἀλοιφῶν, θὰ νίψη τὰς χεῖρας μετὰ σαπωνίου· τοῦτο δὲ ἦν δύο εἰδῶν, μαλακῶν καὶ ῥευστόν. Ἐπιμᾶτο δὲ μᾶλλον τὸ Γαλλικὸν ὅπερ ἦτο ἐριφίου λίπους καὶ κόνεως ὀξύας (ὀξυὰ) κρᾶμα ὑπὸ κινναμῶμου ἀρωματιζόμενον ἢ Περσικῆς νάρδου.

Ἐπὶ τέλους ἢ τοῦ στόματος ἐπιμέλεια, οὐχ ἦττον βεβαίως τὴν μέριμναν αὐτῆς ἐγείρει. Θὰ ξέση τάχα κατ' ἀρχὰς τὴν γλώσσαν αὐτῆς διὰ τινος μεταλλίνου ἐλατηρίου, ὅπως καταστήσῃ αὐτὴν καθαριωτέραν καὶ λειοτέραν; οὐδόλως ἀπίθανον. Ἐν τούτοις ἐν τῷ τῆς Νεαπόλεως μουσεῖῳ εἶδον ξυστρίδια ἐν Πομπηῖα εὑρεθέντα καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον προδήλως χρησιμεύοντα. Ἄλλ' ἐν πάσῃ περιπτώσει θὰ ἐντρίψῃ τοὺς ὀδόντας διὰ ξυστρίδος «ὅπως μὴ πληρωθῶσιν, ὡς ὁ Ὀβιδίος λέγει, πίτου», θὰ γαργαρίσῃ δὲ τὸ στόμα μὲ ἀρωματῶδες ὕδαρ κάπως εὐώδες, ὁμοιάζον τῷ ὕδατι τοῦ *Botot*,

δηλούμενον, ὡς καὶ τοῦτο, ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐφευρέτου καὶ καλούμενον «ὕδαρ τοῦ Κόσμου» ἢ «ὕδαρ τοῦ Νικέρωτος.» Τοῦτο ὅμως δὲν εἶναι κατηγορητέον ἐπειδὴ πάντες συμμερίζονται βεβαίως τὴν γνώμην τοῦ Κατούλλου ὡς πρὸς «τὴν ἀνάγκην τῆς διατηρήσεως τῆς καθαριότητος τῆς ἀναπνοῆς.»

Ἄλλως τε ὑγιεινότερα ἀποστάγματα, τὰ τοῦ κρόκου (*saffran*) καὶ τῶν ῥόδων τοῦ *Poestum*, ἐσχημάτιζον κυρίως τὸ κρᾶμα. Ὁ Κόσμος, ὁ τότε εὐδοκιμῶν ἀρωματοποιὸς ἔδωκε τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἰς καθαριστικούς τινὰς ἀρτίσκους (*pastilles*), ἐκ μύρτου καὶ σχίνου συγκειμένους, ἐξυμωμένους δ' ἐν μέλιτι καὶ παλαιῷ οἴνῳ (ἄρα γε ἐμπεριείχετο καὶ κασσού; ¹) Τοὺς ἀρτίσκους τούτους ἠρέσκοντο νὰ τρώγωσιν οἱ φιλοκαλλωπισαί. Μάλιστα δ' ἐνίοτε ἐπινώρθουν καὶ ἐλαφρὰς τινὰς τῆς ἀναπνοῆς ὀξύτητας. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὅμως εἰς μάτην ἀπέβαινε, «εἰς δὲ τὰς ὀξυρεγμίας τοῦ στομάχου, οὐ μόνον δὲν ὠφέλει ἀλλὰ καὶ ἐπηύξανε τὸ κακόν, ὥστε ἤδη ὁμοῦ αἱ δύο ὁσμαι διεχέοντο μακράν.»

Τί συνέβαινε δὲ ὅταν ἐπλυνον τὸ στόμα μὲ ἐγχύλισμά τι ἐν ἀλαβαστρίνοις δοχείοις πωλούμενον καὶ τιμώμενον μόνον διότι προήρχετο ἐξ Ἰσπανίας; Δὲν ἐννοῶ π.χ. τὴν ἀνάγκην τοῦ καταφεύγειν εἰς ξενικὸν προῖον, χρυσῷ πληρωόμενον νομίσματι, ἐν ᾧ εὐκολώτατον ἦτο νὰ τὸ εὐρίσκωσιν εἰς τὸν τόπον, ἀφ' οὗ δὲν ἦτο ἢ ἀπλοῦστατον τὸ οὖρον.

Ἄλλως δὲ ἐὰν πιστεύσωμεν τὸν Κατούλλου ²) οἱ Ἰσπανοὶ ἦσαν οἱ πρῶτοι ἐμπράκτως διδάξαντες αὐτὸ, ἐπειδὴ «ἅμα τῆς πρῶτῆς αὐτῶν προμηθείας ἀνανεωθείσης ὑπ' αὐτῶν τῶν ἰδίων, ἔσπευδον

1) Cachou στυπτικὸν καὶ τονικὸν φάρμακον ἐξαγοόμενον ἐκ τοῦ *acacia catechu* δένδρου.

S. M.

2) Διόδωρος ὁ Σικελιώτης ποιεῖται λόγον ὡς αὐτῶς περὶ τῆς παραδόξου ταύτης τῶν Ἰσπανῶν συνηθείας ἥτις εἰς τινα ὀλίγον τῆς Καταλωνίας ἀφιστάμενα μέρη, ὡς μοι λέγουσι, δὲν ἔπασεν εἰσέτι ἐντελῶς εἰς ἀρχηστῖαν.

νὰ ὠφεληθῶσιν αὐτῆς.» ὁ αὐτὸς δὲ ποιη-
τῆς προστίθεισιν ὅτι «ὀδόντες λευκότα-
τοι ἀπεδείκνυον πόσον εὐσυνειδήτως
ἐπραγματεύοντο.» Ἐν τούτοις, ἐν ἑλλεί-
ψει ἄλλης συνταγῆς, προτιμᾶ τὸ καθα-
ρὸν ὕδωρ. Καὶ ἐγὼ δὲ φρονῶ ὅτι ἔχει
δίκαιον.

II. — Λουτρά καὶ ποδοθεραπεία.

Τὰ προεκτεθέντα ἤδη εἰσὶν ἀπλῶς
τὰ προεισαγωγικά, οὕτως εἰπεῖν, κό-
σμου πληρεστέρου καὶ σπουδαιότερου.
Προφανῶς ἡ Ῥωμαία ἡμῶν θὰ λουσθῆ-
ὀ λουτρῶν ὅμως αὐτῆς δὲν ὁμοιάζει πρὸς
ἐκείνον ὃν ἀλλαγῆ περιεγράψαμεν ¹⁾,
καὶ ὁ ὁποῖος δεῖται συσκευῆς πολυπλό-
κου ἐκ νιπτήρων καὶ τόπων μὲ διαφόρους
θερμοκρασίας. Οὐχί. Οὗτος εἶναι ἀπλοῦς
τις οικιακὸς λουτρῶν, ὁποῖον εἶχεν ἕκα-
στος εὐπορος πολίτης, ἐν ἰδιαιτέρῳ θα-
λάμῳ, μεγίστης ὅμως, ὡς παριστῶσιν
αὐτὸν ἡμῖν, κομψόπητος.

Καὶ δὴ, οἱ λουτήρες ὡς καὶ οἱ κρου-
νοὶ ἦσαν ἀργυροὶ, οἱ δὲ πρῶτοι ἔπρεπε
νὰ ὦσιν ἀρκούντως εὐρύχωροι ὅπως ἐκτε-
λῶνται ἐν αὐτοῖς καὶ κολυμβητικαὶ κι-
νήσεις. Διάζωμα ψηφιδωτὸν, τὰ χρώ-
ματα τοῦ ὁποῖου τεχνιέντως συναπτό-
μενα ἀπεμιμῶντο εἰκόνα τινά, περιε-
λάμβανε τὴν ὀροφήν. Ἐπὶ δὲ τῶν τοί-
χων εἶχον προσκολληθεῖ σύνθεσιν μαρ-
μάρων, διὰ τῆς σμίλης γεγλυμμένων,
καὶ, τὸ καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς ναοῖς σπάνιον
ἤδη κόσμημα, τὸν Θάσιον λέγω λίθον,
εἶχον μετὰ τοσαύτης ἀφθονίας δαπανή-
σει, ὥστε ὁ Φαβρίκιος ἤθελεν ἐρυθριά-
σει. Τέλος πάντων τὰ ἐκλεκτότερα ἀρώ-
ματα προσετίθεντο εἰς τὸ τῶν νιπτήρων
ὕδωρ, καὶ μόνον οἱ μικροὶ ἄνθρωποι ἤρ-
κοῦντο εἰς τὸ ἰάσμινον ἔλαιον, ἢ τὸ θέρ-
μιον ἄλευρον τὸ ἀνταποκρινόμενον πρὸς
τὸ ἡμέτερον κλασσικὸν σακκίον πιτύρου.

Ἡ ἡμετέρα Ῥωμαία θὰ μείνῃ, κατὰ
τὸ σύνθημα, ἐν τῷ λουτρῶνι ἡμίσειαν
περίπου ὥραν. Ἄμα δ' ὡς ἐξέληται τοῦ

ὑδατος «ρίπτουσιν ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτῆς
μαλακόν τι κάλυμμα σινδόνα καλού-
μενον εἶτα, ἀφ' οὗ ἐπιμελῶς τὴν σπογγ-
γίσωσιν, ἀνατρίψωσι καὶ ἐντρίψωσι,
παραδίδεται εἰς τὸν ποδοθεράποντα.

«Οὗτος, λέγει ὁ Τίβουλλος, διὰ χει-
ρὸς ἐπιστήμονος κόπτει τοὺς ὄνυχας
αὐτῆς, καὶ πρὸς τοῦτο μεταχειρίζεται
μικρόν τι ὄργανον καλούμενον forfex,»
οὐτινος ἢ λεπτή καὶ κοπτερά λεπίς ἀνε-
κάλει εἰς τὴν μνήμην τὰ ἡμέτερα πιστου-
ριανά ¹⁾. Ἄλλ' ἔχει τάχα καὶ τινα τύλον
ἵνα τὸν ἀποβάλῃ οὗτος; Πολὺ τὸ ὑπο-
πτεύω, ἔνεκα τῶν συνήθων προφυλάξεων,
ὅπως ὁ ποὺς φαίνεται μικρός. Εἶναι ὅμως
ἀληθές, ὅτι ἡ ταινία τοῦ σανδαλίου ἐπὶ
τοῦ ταρσοῦ μᾶλλον ἢ ἐπὶ τῶν δακτύλων
ἐξετελεῖτο· τὸ ζήτημα ἄρα τοῦτο μένει
ὑπὸ ἐπιφύλαξιν. Ἄλλα περὶ τούτου
εἶμαι βέβαιος, ὅτι ἤδη μεταβαίνει εἰς
ἀποψιλῶσιν.

III. — Ἀποψιλῶσις.

Ἡ μικρὰ αὕτη ἐργασία, ὑπὸ τῶν Ἑλ-
λῶνων εἰς Ῥώμην εἰσαχθεῖσα, ἀφ' οὗ
αὐτοὶ ἐκεῖνοι τὴν παρέλαβον ἐκ τῆς Ἀνα-
τολῆς, εἰθίζετο παρὰ ταῖς γυναιξίν ἐφ'
ὄλων τῶν μερῶν τοῦ σώματος, ἰδίως
ὅμως εἰς τὰ ὀλιγώτερον ὑπὸ τῶν ἐνδυ-
μάτων ἀποκρυπτόμενα. «Ταῦτα δὲ ἦσαν,
λέγει ὁ Μαρτιάλης, τὸ στῆθος, οἱ πόδες
καὶ οἱ βραχίονες.» ἦσαν ὡσαύτως αἱ
μασχάλοι, τῆς ἐσθῆτος ἀτελῶς καλυ-
πτούσης αὐτάς, ἔνεκα τοῦ τρόπου τοῦ
ἐμπορπᾶν. «Οὕτω, λέγει ὁ Ὀβίδιος,
πρέπει νὰ φροντίση τις νὰ ἀφήσῃ ἀκά-
λυπτον τὸ ἄκρον τῆς ὠμοπλάτης καὶ
τὸ ἀνώτερον μέρος τοῦ ἀριστεροῦ βρα-
χίονος.»

Εἰ καὶ σκοπὸν κυρίως εἶχον ὅπως διὰ
τῆς ἀποψιλῶσεως ἀφαιρῶσι πᾶν τὸ ἀη-
δὲς εἰς τὰς ὕψεις, προτιθέμενο ἔτι νὰ
ἐλαττώσωσιν οὕτως ἀηδεῖς τινὰς ἐκκρί-
σεις. Ὅθεν καὶ τὸ σκῶμμα τὸ ὀπωσοῦν
τολμηρὸν τοῦ Κατούλλου πρὸς τὸν Σίλ-

1) Guide pratique aux eaux minérales
françaises et étrangères, page 3. 5e édition.
Paris.

1) Ὅργανα χειρουργικὰ φερόμενα τῆς πόλεως
ἐν ἡ πρώτον ἐφιλοτεχνήθησαν. Σ. Μ.

βαν, «Φήμη διατρέχει ὅτι παρὰ σοὶ τράγος εἰδεχθῆς κατοικεῖ τὴν χώραν ταύτην.»

Τίς θὰ πιστεύσῃ, ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ ἄνδρες δὲν ἠδύνατο νὰ ἀποφύγῃσι τὰς ἐκτεθηλυμένας ταύτας συνηθείας; Πλὴν ἔστω διὰ τοὺς καλλωπιστὰς τούτους τοὺς ὑπάρξαντας ὑπὸ τὸν Αὐγουστον ὅ,τι βραδύτερον ὑπὸ τὸν Ἑρρίκον Γ' οἱ γανυμήδαι τῆς αὐλῆς· ἀλλὰ δύναται τις νὰ ἐννοήσῃ ὅτι φιλόσοφος οἶος ὁ Σενέκας, ἢ τοῦλάχιστον ἄνθρωπος σπουδαῖος ὡς αὐτὸς, ἐξέφρασε τὴν δυσαρέσκειάν του «ὅτι φίλος τις αὐτοῦ δὲν ἐφρόντιζε περὶ ἑαυτοῦ, διὰ τοῦτο καὶ μόνον ὅτι δὲν ἀπεψίλου πλέον τὰς μασχάλας!» Ἐν τέλει, ὁ Κικέρων ὁμιλεῖ περὶ «τῆς ἀποψιλώσεως τῶν ὀφρύων ὡς περὶ πράγματος πάντως εὐκόσμου.»

Δίκαιον ἄρα εἶχον βεβαιῶν ὅτι ἡ ἡμετέρα ἡρωὶς ἐνεπιστεύθη εἰς τὰς χεῖρας παρατιλτρίας. Πῶς ὅμως τοῦτο μέλλει γενέσθαι; Διὰ τὰ μέλη καὶ ἐν γένει διὰ τὰς ὁποσοῦν εὐρείας ἐπιφανείας θὰ τῇ ἐξαρκέσωσιν «ἐντρίψεις διὰ τῆς κισσῆριδος ἢ διὰ τινος ἐτέρου ὁμοίου λίθου ἐκ τῆς Κατάνης. Ἐὰν οἱ πόδες ἦσαν εἰς ὑπερβολὴν δασεῖς, προσέφευγον εἰς τὸ ξυράφιον.» Ἄλλὰ τὸ μέτωπον καὶ τὸ πρόσωπον θὰ ἀπῆτον πλείονας προφυλάξεις. Ὁ Μαρτιάλης συνιστᾷ ὅλως εἰδικῶς διὰ τὴν περίστασιν ταύτην δύο ψιλοτικὰς μάζας, ἅς κηρύττει κορυφαίας, τὸ ψίλωθρον καὶ τὸν δρώπακα. Ἐλησμόνησε μόνον νὰ δώσῃ ἡμῖν καὶ τὰς συνταγὰς.

Ὁ αὐτὸς ποιητῆς διδάσκει ἡμῖν ὅτι διὰ τοὺς ῥύθωνας ἐχρῶντο μικραῖς λαβίσις, αἵτινες κατὰ τὰ δείγματα ἃ εἶδον ἐν Πομπηῆα ἦσαν πανομοιόταται ταῖς ἡμετέραις· τὰς ἐκάλου δὲ *volsellae*. Πρὸ πάντων «ἡ ἀποψιλώτρια νὰ προσέχη νὰ μὴ μένῃ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς ῥίνος οὐδεμία θρίξ.» Ὁ Ὀβιδιος εἰς ὃν χρεωστοῦμεν τὴν μέθοδον ταύτην ἐπανέρχεται εἰς πᾶσαν στιγμὴν ἐπὶ τοῦ σπουδαίου τούτου ἀντικειμένου καὶ, ἀληθῶς εἰπεῖν, δὲν δύναται νὰ μεμφθῶ τοὺς ἔτι καὶ νῦν συμμορφουμένους.

IV. — Ὅδόντες μολυβδωμένοι καὶ ὀδόντες ψευδεῖς.

Μέχρι τοῦδε ἡ ἡρωὶς ἡμῶν ἵνα κοσμήσει ἑαυτὴν κατέφευγεν εἰς ἀπλὰς ἐργασίας συντελούσας εἰς ἔξαρσιν τῶν φυσικῶν αὐτῆς χαρίτων. Φεῦ! πρέπει ἤδη νὰ ἀποκαλύψωμεν μυστήριά τινα, ἄτινα λίαν φοβοῦμαι μὴ καταστρέψωσὶ πως τὰς περὶ αὐτῆς ἰδέας ἡμῶν. Καὶ λοιπὸν αὕτη ἔχει μολυβδωμένους ὀδόντας, καὶ τὸ σπουδαιότερον ἔχει καὶ ψευδεῖς.

Ὁ Μαρτιάλης, τὸ φοβερὸν τοῦτο τέκνον τῶν συγχρόνων αὐτοῦ ποιητῶν, οὐ μόνον τὰ βοηθήματα τὰ ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης τῆς ὀδοντοιατρείας προσφερόμενα μᾶς ἐδίδαξεν, ἀλλ' ἔτι πλέον μᾶς ἀπεκάλυψε τὰ μυστήρια.

Ἐν πρώτοις τοιοῦτο εἰναί τις «Κασκέλλιος, ὅστις ἠγγυᾶτο ὅτι ἀνασπᾷ ἢ διατηρεῖ κατὰ τὴν τοῦ ἐνδιαφερομένου ἐκλογὴν, τοὺς ὀδόντας.»

Δὲν νομίζετε ὅτι ἀναγινώσκετε ἀγγελίαν τῆς τετάρτης σελίδος τῶν ἡμετέρων ἐφημερίδων; ἐπειδὴ ἡ ἀνάσπασις ὀδόντος ἔσχε πάντοτε τὸ προνόμιον νὰ τρομάξῃ καὶ τοὺς γενναιοτάτους.

Ὁ Κασκέλλιος οὗτος ἐνομίζετο ἐπίσης ἔξοχος καὶ εἰς τὴν τέχνην τοῦ μολυβδοῦν αὐτοὺς, ἄλλα λανθάνομαι, εἰς τὴν τέχνην τοῦ χρυσοστιλβοῦν, ἐπειδὴ ἐγνώριζον ἤδη τὴν τελειοποίησιν ταύτην τὴν λεγομένην νεωτέραν. Μὴ δὲ ἐκπλήττεσθε, ὅτι κατὰ πάντα χρόνον ἐζητήθη φάρμακον κατὰ τῆς φθορᾶς τῶν ὀδόντων, ἐπειδὴ τὸ μέγα τοῦτο τῆς ἀνθρωπότητος καλὸν καὶ πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ ἔθλιβε τὸ γένος ἡμῶν¹⁾.

Ἄλλοι ὡς εἰδικὸν ἔργον εἶχον νὰ θέτωσι ψευδεῖς ὀδόντας. Μετεχειρίζοντο

1) Οὕτως ὁ ἀπολειθωμένος ἄνθρωπος, οὗτινος ὁ K. Boucher de Perthes ἀνεκάλυψεν ἀρτίως τὴν κάτω σιαγόνα ἐν Abbeville εἰς προκατακλυσμιαίαν τινὰ σύρτιδα, φέρει εἰσέτι ὀδόντα ὑπὸ τερηδόνης κοιλανθέντα· εἶναι δ' οὗτος ὁ τέταρτος δεξιὸς μυλίτης. Καὶ οὐδὲν μὲν δηλοῖ ὅτι ὁ ὀδοὺς οὗτος ἦν μολυβδωμένος ἢ χρυσοστιλβωμένος, τίς ὅμως γινώσκει ὅποια ἀπροσδόκητα περὶ τοῦ εἴδους τούτου περαιτέραι ἀνασκαφαὶ δύνανται νὰ παρασκευάσωσιν ἡμῖν;

δὲ οὗτοι διαφόρους μαστίχας, ἃς ἐγνώριζον νὰ συνθέτωσι μετὰ μεγάλης τέχνης καὶ ὧν ἕκαστος ἐκαυχᾶτο ὅτι εἶχε τὴν ἀρίστην συνταγὴν. Ἐνίοτε δ' ἐχρῶντο ἀπλούστατα ὡσπὲρ ἡ ἐλέφαντι (dents osanores).

Ὡς πρὸς δὲ τὸν χειρουργικὸν τρόπον συνήθως θὰ ἤρκοοντο νὰ στηρίξωσι τοὺς ὀδόντας διὰ χρυσῶν ἀγκίστρων. Ἡ δὲ μέθοδος αὕτη εἰς τὰς παλαιότητας ἐποχὰς ἀνέρχεται, καθ' ὅσον τὸ Χ ἄρθρον τῆς Δωδεκαδέλτου (450 π. Χ.), τὸ ἐπὶ αὐστηροτάταις ποιναῖς ἀπαγορεύον τὴν μετὰ χρυσοῦ ταφὴν τῶν νεκρῶν, «ρήτην ἐποίησεν ἐξαιρέσειν ὑπὲρ τῶν μεταχειριζομένων τοῦτο τὸ μέταλλον εἰς σύσφιγξιν τῶν ὀδόντων αὐτῶν.»

Ἐνίοτε κατεσκεύαζον ὀδοντοσειράς, ἃς ἠδύνατο κατὰ βούλησιν νὰ ἀφαιρῶσιν ἢ ἐπαναθέτωσι. Τοιαύτην τινὰ συσκευὴν καὶ ὁ Μαρτιάλης αἰνίττειται ἐπιπλήττων τοσοῦτον σκληρῶς τὴν δυστυχῆ Γάλλαν ὅτι «τὴν ἐσπέραν ἐκβάλλει τοὺς ὀδόντας τῆς μεθ' ὅσης εὐκολίας καὶ τὴν ἐσθήτά της.»

Ὀλίγον ἐνδιαφερόμεθα νὰ μάθωμεν ὁποῖον εἶδος τεχνητοῦ μηχανήματος ἦτο προσηρμοσμένον ἐπὶ τῶν οὐλῶν τῆς ἠρωίδος ἡμῶν. Προσθέτομεν μόνον ὅτι ἦτο συντετὸν τὸ ἀποφεύγειν ἐντελῆ ὡς πρὸς τοῦτο τελειότητα, διότι ἄλλως δὲν θὰ ἐβράδυνε νὰ σὰς ἐκτοξεύσῃ ὁ ἀνηλεὲς ἰαμβειογράφος τοιοῦτό τι φιλοφρόνημα «ἡ Θεὰς ἔχει μαύρους ὀδόντας, ἡ Δυκονία λευκοὺς ὡς τὴν χιόνα. Πόθεν ἡ διαφορὰ αὕτη; Ἡ μὲν ἔχει ψευδεῖς, ἡ δὲ ἀληθεῖς.»

V. — Κομμωτικά.

Ὅ,τι ἤδη περὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς τελειότητος εἰς ἣν ἔφθασεν ἡ πρόσθεσις τῶν ὀδόντων εἶπομεν, τὸ αὐτὸ δύναται ἐπίσης νὰ ἐφαρμοσθῇ καὶ ἐπὶ τῆς εὐφυίας καὶ τοῦ ἐφευρετικοῦ τῶν κομμωτῶν πνεύματος. Ἀφθόνως δ' αἱ Ῥωμαῖαι κυριαίαι δυνάμεναι νὰ εὐχαριστῶσι κατὰ τοῦτο καὶ τὰς ἐλαχίστας αὐτῶν ὀρέξεις δὲν τὸ παρέλειπον.

Αἱ «κομμωτικά» προπαρασκευαί, ὡς θὰ ἔλεγον σήμερον, ἦσαν πολυάριθμοι καὶ ποικίλοι. Μίγμα τι μύρων καὶ ἐλαίου, ὅπερ οἱ ἡμέτεροι μυρεψοὶ βεβαιοῦσιν ὅτι εἶναι αὐτὸ τὸ «ἀρχαῖον ἐλαίου» αὐτῶν, φαίνεται ὅτι ἀπετέλει τὴν βάσιν τῶν πρώτων παχυμύρων. Ἄλλὰ δὲν ἠθέλησέ τις νὰ συμπεράνῃ ἐκ τινος χωρίου τοῦ Ἡσιόδου ὅτι καὶ ἡ «Ἡρὰ τοῦτο μόνον μετεχειρίζετο; Τότε θὰ ὑπόπτευον καὶ ἐγὼ ὅτι θὰ κατεχράσθη ὀλίγον τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ὁ Βιργίλιος μᾶς λέγει ὅτι «ἡ λαμπρὰ αὐτῆς κόμη εὐωδίαζεν εἰς ὄλον τὸν Ὀλυμπον.»

Πολὴ ὅμως βεβαιότερον εἶναι ὅτι ἡ Κλεοπάτρα ἐπενόησε σύνθεσίν τινα, ἐν ἣ κυρίως ἐμπεριείχετο λίπος ἄρκτου, καὶ ἦν μετὰ μεγάλων ἐπαίνων ἀναφέρει ὁ Γαληνός. Δυστύχημα ὅτι δὲν διεσώθη! Ἄν καὶ πλείστας τοιαύτας ὁ Πλίνιος ἀφήκεν, ἀμφιβάλλω ἐὰν ἡ ἀποτελεσματικὴ ἐνέργεια αὐτῶν ἀπεδείχθη, καὶ μάλιστα νομίζω ὅτι μεγάλης γενεαυιότητος ἐδέετο ὁ θέλων νὰ καταφύγῃ εἰς αὐτάς (1).

Τοσοῦτῶν δὲ μᾶλλον ἐν Ῥώμῃ ἐμερίμωνω περὶ τοῦ τῆς διατηρήσεως καὶ προφυλάξεως τρόπου τῆς κόμης, ὡσπὲρ ἡ ἀπόλεια αὐτῆς ἐθεωρεῖτο κάπως αἰσχύνῃ. «Κόλουρος ἀγέλη προβάτων, λέγει ὁ Ὀβίδιος, αἰσχροὺν αἰσχροὺν πεδιάς ἄνευ χλόης, δάσος ἄνευ φυλλώματος, κεφαλὴ ἄνευ τριχῶν.»

Τοιαῦται ἰδέαι τοσοῦτον πρὸς τὰς ἡμετέρας ἀντίκεινται, ὥστε ἀγνοοῦμεν ἀληθῶς πῶς νὰ τὰς ἐξηγήσωμεν. Ἐν τούτοις ἡ δόξα φαίνεται ὅτι ἦτο γενεαυιότης, ἐπειδὴ, ὡσάκις ὁ Καῖσαρ ὤφειλε νὰ προσέλθῃ εἰς τὸ δημόσιον, προσεπάθει ἵνα κρύπτῃ ὑπὸ στέμμα φύλλων τὴν φαλακρότητα αὐτοῦ, καὶ ὁ Δομετιανός, οὐτινος δὲν ἦτο δασύτερον τὸ κρανίον, πᾶσαν ὑβριν πρὸς φαλακρὸν ὡς ἰδίαν ἐκόλαζε. Τὴν ἐξήγησιν ἴσως πρέπει νὰ ζητήσωμεν ἐν τῷ τοσοῦτον

(1) Ὡς δεῖγμα παρατίθεμαι τὸ ἑξῆς: «Λάβε κεφαλὰς μυῶν, χολῆν καὶ κόπρον τοῦ αὐτοῦ ζώου, ἑλλέβορον καὶ πέπερι· μίξον πάντα καὶ ἔχεῖς ἀλοιφήν.»

παραδόξῳ ἐκείνῳ συμβολικῶς δεσμῶ καθ' ὃν ὑπελάμβανον ὅτι συνήπτετο ἡ ψυχὴ μετὰ τῆς ὕλης διὰ τῆς παρεμβάσεως τῆς κόμης ¹⁾. Ἐν τῇ Αἰνεϊάδι ὁ ποιητὴς θρηνῶν τὸν ἄωρον τῆς Διδούς θάνατον σημειοῖ ὅτι «ἡ Περσεφόνη μὴ ἀφαιρέσασα ἔτι οὐδεμίαν τῶν ξανθῶν αὐτῆς τριχῶν, δὲν τὴν ἀφιέρωσεν εἰσέτι εἰς τοὺς καταχθονίους θεοὺς.»

Κατόπιν μᾶς δεικνύει τὴν Ἴριδα κείρουσαν τὴν μοιραίαν κόμην «ἵνα κομίση, ὡς ἐκείνη εἶπε, τὸν ἱερὸν τοῦτου φόρον εἰς τὸν Πλούτωνα καὶ οὕτω λύση αὐτὴν τῶν δεσμῶν τοῦ σώματος.»

Μὴ δὲν εὐρίσκωμεν ἀνάλογόν τι τῶν ἀρχαίων τούτων δεισιδαιμονιῶν ἐν τῇ τῶν Μουσουλμάνων συνηθείᾳ τοῦ νὰ διατηρῶσιν ἐπιμελῶς ἐν τῇ κορυφῇ τῆς ἐξυρισμένης αὐτῶν κεφαλῆς κόσσυμβον (τουρκιστὶ περτσές), οὕτινος ὁ Μωάμεθ ὀφείλει νὰ δράξῃται ὅπως τοὺς φέρον ἀνεμποδίστως εἰς τὸν ὑπὸ τῆς ἡδυπαθείας αὐτῶν ὄνειροπολούμενου παράδεισον;

Πλὴν, νομίζω, λίαν ἀπεμακρύνθημεν τῆς ἡρωϊδος ἡμῶν· σπεύσωμεν λοιπὸν ἵνα εἰσέλθωμεν εἰς Ῥώμην, καὶ τὴν φορὰν ταύτην ὅπως μὴ ἐξέλθωμεν πλέον.

Ὅ,τι ἤδη περὶ τῆς σπουδαιότητος τῆς διατηρήσεως τῆς κόμης εἶπομεν ἐξηγεῖ τὴν περὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ παχυμύρου φρουτίδα ἐκάστου, καὶ δυστυχῶς οὐδὲν δυσκολώτερον τῆς προμηθείας καλοῦ τοιούτου. Ὁ Ὀράτιος παραπονεῖται εἰς τὴν Κανιδίαν ὅτι τοῦ ἐλεύκανε τὰς τρίχας ἐκεῖνο ὅπερ τῷ ἔδωκε τῆς αὐτῆς δὲ συμφορᾶς καὶ τῷ Προπετίῳ συμβάσης, οὗτος μόνον φάρμακον εὔρε το νὰ τὰς ἐκσπάσῃ. Εὐτυχῶς ἡ ἡμετέρα Ῥωμαία δὲν συγκαταριθμεῖται μετὰ τούτων, ἀλλως τε θὰ τῇ ἐναπέμενε πάντοτε καταφύγιον ἦττον ἀπελπιστικὸν, ἢ βαφῆ.

(Ἀκολουθεῖ.)

(Ἐκ τοῦ γαλλικοῦ) Ν. Γ. ΜΟΣΧΟΒΑΚΗΣ

ΣΑΙΚΣΠΗΡ

ΙΟΥΛΙΑ ΚΑΙ ΡΩΜΑΙΟΣ

(Συνέχεια.)

ΣΚΗΝΗ Δ'.

Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ δωματίου τοῦ Καπουλέτου.

[Εἰσέρχονται ἡ κυρία Καπουλέτου καὶ ὁ Πάρις.]

ΚΑΠΟΥΛΕΤΟΣ. — Κακὴν στροφήν ἔλαβον τὰ πράγματα, κύριε, καὶ δὲν εὐρομεν καιρὸν νὰ ὀμιλήσωμεν εἰς τὴν θυγατέρα μας. Ὁ ἐξάδελφός της Τυπάλδος τῇ ἦτο προσφιλῆς, ὡς βλέπετε· καὶ ἐγὼ ἐπίσης τὸν ἠγάπων... Ὅλοι εἴμεθα θνητοί. — Ἡ νύξ εἶναι προκεχωρημένη· δὲν θὰ καταβῇ πλέον ἀπόψε· εἰς τὴν πίστιν μου, θὰ ἤμεθα πρὸ μιᾶς ὥρας εἰς τὴν κλίνην ἐὰν δὲν εἴχομεν τὴν τιμὴν τῆς ἐπισκέψεώς σας.

ΠΑΡΙΣ. — Ἡ στιγμή δὲν εἶναι κατάλληλος νὰ ὀμιλῶμεν περὶ γάμων· τὸ πένθος καὶ ὁ ἔρωσ δὲν συμβιβάζονται· χαίρετε, κυρία. Εὐαρεστηθῆτε νὰ με ἀνακαλέσετε εἰς τὴν μνήμην τῆς θυγατρὸς σας. (Κινεῖται διὰ νὰ ἐξέλθῃ.)

ΚΥΡΙΑ ΚΑΠΟΥΛΕΤΟΥ. — Ναι, κύριε, θὰ τὴν ἐρωτήσω· αὐριοῦ ἐνωρὶς θὰ μάθω τί σκέπτεται. Τὴν ἐσπέραν ταύτην εἶναι πολὺ μελαγχολικὴ, καὶ ἡ λύπη τὴν κρατεῖ κλειδωμένην εἰς τὸ δωμάτιόν της.

ΚΑΠΟΥΛΕΤΟΣ. (Μετακάλων τὸν Πάριον.) — Εὐγενῆ κύριε, ἐγὼ θὰ τολμήσω, χωρὶς ἄλλας διατυπώσεις, νὰ σὰς βεβαιώσω περὶ τοῦ ἔρωτος τῆς θυγατρὸς μου. Ἐν παντὶ πράγματι ἀφίνει νὰ τὴν ὀδηγῇ ὁ πατὴρ της· οὕτω νομίζω, ἢ μᾶλλον εἶμαι βέβαιος. — Σύζυγέ μου, πρὶν ὑπάγετε νὰ ἀναπαυθῆτε, διέλθετε ἀπὸ τὸ δωμάτιον τῆς Ἰουλίας· πληροφορήσατε αὐτὴν περὶ τῶν σκοπῶν καὶ τοῦ ἔρωτος τοῦ κόμητος τὸν ὁποῖον καλῶ ἤδη υἱόν μου· θὰ τῇ εἰπῆτε, ἐνθυμηθῆτέ το καλά, ὅτι τὴν προσεχῆ τετάρτην, τὴν τετάρτην... Τὴν ἡμέραν ἔχομεν σήμερον;

1) Παρίστα καὶ ἡ φαλακρότης τὸ μέρος της ἐν τῇ μυθολογίᾳ τῶν ἔθνικῶν, ἀλλ' ἀλληγορικῶς. Οὕτως ἡ Εὐκαιρία, ἡ μὴ ἰσταμένη ποτὲ αὐτῇ θεᾷ, ἐξεικονίζετο φαλακρὰ ὄπισθεν, δι' οὗ ἐνεσημαίνετο ὅτι ἅπαξ παρελθοῦσαν δὲν δυνάμεθα πλέον νὰ τὴν δράξωμεν.

ΠΑΡΙΣ. — Δευτέραν.

ΚΑΠΟΥΛΑΕΤΟΣ. — Δευτέραν . . . Ω! ὦ! Μὰ τὸν Θεόν, τὴν τετάρτην θὰ ἦναι πολὺ γρήγορα· ἄς ἀναβάλωμεν τὴν ὑπόθεσιν διὰ τὴν πέμπτην. Λοιπὸν, κυρία Καπουλέτου, εἰπέτε εἰς αὐτὴν ὅτι τὴν πέμπτην θὰ νυμφευθῆ τὸν εὐγενὴ κόμητα. — Ἐλοιπὸν, εὐγενὴ Πάρι, εἰσθε εὐχαριστημένος; Βλέπετε ὅτι δὲν χάνω οὔτε στιγμὴν. Ἔστὲ ἔτοιμος. Δὲν θὰ ἔχωμεν πολὺν κόσμον· ἓνα ἢ δύο φίλους μόνον. Ὁ πρόσφατος θάνατος τοῦ Τυπάλδου μᾶς ἀναγκάζει εἰς τοῦτο· ἦτο καλὸς συγγενὴς μας. Ἐὰν ἡ ἑορτὴ ἐγίνετο μεγαλοπρεπῶς, θὰ μᾶς ἐμέμφοντο ἐπὶ ἐλαφρότητι, ἐπὶ ἀδιαφορίᾳ· πέντε ἔξ συγγενεῖς, τίποτε περισσότερον καὶ τὰ πάντα θὰ τελειώσουν. — Τὴν πέμπτην λοιπὸν, τί λέγετε;

ΠΑΡΙΣ. — Κύριε, λυποῦμαι ὅτι δὲν εἶναι αὔριον πέμπτη.

ΚΑΠΟΥΛΑΕΤΟΣ. — Πολὺ καλά! πολὺ καλά! Ἄς χωρισθῶμεν τὴν πέμπτην λοιπὸν. Ἦμεῖς, κυρία, ὑπάγετε νὰ τὴν προετοιμάσετε διὰ τὸν γάμον. (Πρὸς τὸν Πάριν.) — Χαίρετε, κύριε κόμη. (Πρὸς τοὺς ὑπηρέτας.) — Φέρετε δᾶδας, ἄς μὲ φωτίσουν καὶ ἄς βαδίσουν ἐμπρός. Τόσον εἶναι ἄργά ὥστε πλησιάζει ἡ αὔριον. Καλὴν νύκτα.

ΣΚΗΝΗ Ε΄.

Ἦτροδωμάτιον τῆς Ἰουλίας.

[Ἡ ἡὼς ἀρχίζει νὰ φωτίζῃ τὴν σκηνὴν. Ἐσωτερικὸν παράθυρον ἀνοιγόμενον ἐπὶ ἐξώστου.]

(Ῥωμαῖος καὶ Ἰουλία.)

ΙΟΥΛΙΑ. — Ἀπὸ τοῦδε ἀναχωρεῖς! ἀπὸ τοῦδε! Ἄλλ' ἄργεῖ ἀκόμη νὰ φανῆ ἡ ἡμέρα! Τὸ πεφοβισμένον οὖς σου ἐνόμισεν ὅτι ἤκουσε τὸ ἔωθινὸν ἄσμα τοῦ κορυδαλοῦ· ἦτο ἡ ἀηδὼν ἣτις ἔψαλλεν. Ἐρχεται πᾶσαν νύκτα καὶ ψάλλει ὑπὸ τὰ παράθυρά μου· κρύπτεται ὑπὸ τὸ φύλλωμα τῆς ροιᾶς ταύτης. Ἀγάπη μου! ἀγάπη μου! πίστευσόν με, εἶμαι πολὺ βεβαία, ἦτο ἡ ἀηδὼν.

ΡΩΜΑΙΟΣ. — Ὁχι, ἦτο ὁ κορυδαλὸς, ὁ πρόδρομος τῆς ἡοῦς! ὁ κορυδαλὸς καὶ

ὄχι ἡ ἀηδὼν. Βλέπεις, παμφιλτάτη, τὰς φωτεινὰς ἐκείνας ταινίας αἰτίνες χαράσσουν τὸν ἀνατολικὸν ὀρίζοντα· τὰς ζηλοτύπους ταύτας φλόγας τὰς διασχίζουσας τὰ νέφη; Ἢ νῦξ ἔκαυσε καὶ τὰ τελευταῖα αὐτῆς πυρά· ἡ φαιδρὰ πρῶτα ὀρθοῦται καὶ ἀκτινοβολεῖ εἰς τὴν κορυφὴν τῶν ὀρέων. Ἢ πρέπει νὰ σὲ ἀφήσω καὶ νὰ ζήσω, ἢ νὰ μείνω ἐδῶ καὶ νὰ ἀποθάνω.

ΙΟΥΛΙΑ. — Ὁχι, ὄχι, ἡ λάμψις ἐκείνη δὲν εἶναι ἡ λάμψις τῆς ἡμέρας· τὸ ἡξέυρω κάλλιστα· εἶναι μετέωρόν τι, φαῦσις τις ἐκπηγάξουσα ἐκ τοῦ ἡλίου καὶ προαγγέλλουσα αὐτόν· εἶναι λάμψις φανταστικὴ μέλλουσα νὰ προπορεύεται σοῦ, κατὰ τὴν νύκτα ταύτην, καὶ νὰ σὲ ὀδηγήσῃ μέχρι τῆς Μαντούης. Μείνον, ὦ! μείνον ἀκόμη· διατὶ ἀναχωρεῖς τόσον ταχέως;

ΡΩΜΑΙΟΣ. — Ἐχεις δίκαιον, μένω. Ἄς μὲ συλλάβωσιν, ἄς μὲ φονεύσωσιν! εἶμαι εὐτυχὴς· σὺ τὸ διατάττεις. Ὁχι, ἡ λευκόφαιος αὐτὴ λάμψις, δὲν εἶναι τὸ πρῶτον βλέμμα τοῦ ἡλίου· εἶναι ἡ σελήνη τῆς ὑποίας τὸ ὠχρὸν μέτωπον ρίπτει μακρὰν τὰς καθέτους ἀκτίνάς του. Ἐκεῖ ὑψηλὰ, ἐκεῖ ὑψηλὰ, ὑπὲρ τὰς κεφαλὰς μας, δὲν εἶναι ὁ κορυδαλὸς ὁ πλήττων διὰ τοῦ παλμώδους ἄσματος τοῦ τὸν θόλον τοῦ οὐρανοῦ. Μένω ἐδῶ, εὐτυχὴς· ἀνεχώρουν τοσοῦτον τεθλιμμένος! Θάνατε, σὲ χαιρετίζω! ἐλθὲ, σὲ ἀγαπῶ· σὲ προσκαλεῖ ἡ Ἰουλία! — Ἀγαπητὴ τῆς ψυχῆς μου, ἄς συνομιλήσωμεν ἀκόμη· δὲν ἔφθασεν ἡ ἡμέρα.

ΙΟΥΛΙΑ. — Ἢ ἡμέρα ἔφθασεν, ἰδοὺ αὐτὴ, ἰδοὺ αὐτὴ· ὑπάγε, ἀναχώρησον, ἀφῆσέ με, φύγε, φύγε γρήγορα! Οἱ τραχεῖς αὐτοὶ φθόγγοι, εἶναι τὸ ἄσμα τοῦ κορυδαλοῦ· αὐτὸς μᾶς διώκει. Ω! πῶς ἠδυνήθησαν καὶ εἶπον ὅτι ἡ φωνὴ του ἦτο γλυκεῖα καὶ ἡ μελωδία του θελκτικὴ! Ἢ μισητὴ αὐτὴ φωνὴ μᾶς χωρίζει, διασπᾶ τοὺς συμπεπλεγμένους βραχιονὰς μας, ἀγγέλλει τὴν ἔλευσιν τῆς ἡοῦς καὶ σὲ ἀποσπᾶ ἐκ τῆς ἀγκάλης μου. Ἦπαγε, ἦπαγε! Ἀπὸ ζιγμῆς εἰς ζιγμῆν ὁ οὐρανὸς φωτίζεται.

ΡΩΜΑΙΟΣ. — Ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμήν τὸ μέλλον μου σκοτεινοῦται.

[Εἰσέρχεται ἡ τροφός.]

ΤΡΟΦΟΣ. — Κυρία!

ΙΟΥΛΙΑ. Τί θέλεις;

ΤΡΟΦΟΣ. Κυρία, τώρα θὰ ἔρθῃ ἡ μητέρα σας καὶ θὰ σὰς εὖρῃ ἐδῶ. Ἐξημέρωσε προσέξτε, προσέξτε.

[Ἐξέρχεται.]

ΙΟΥΛΙΑ. (Ἀνοίγουσα τὸ παράθυρον τοῦ ἐξώστου.) — Παράθυρον, ἀνοίχθιτι! — Φῶς τῆς ἡμέρας, εἰσελθε. — Καὶ σὺ, φῶς τῆς ζωῆς μου, ἄφυσόν με!

ΡΩΜΑΙΟΣ. (Καταβαίνει τοῦ ἐξώστου τείνω τὴν χεῖρα πρὸς τὴν Ἰουλίαν.) — Ὑγίαινε, ὑγίαινε! — Ἀκόμῃ ἐν φίλημα καὶ καταβαίνω.

[Τὴν ἐναγκαλιζέται, καταβαίνει καὶ γίνε-
ται ἄφαντος.]

ΙΟΥΛΙΑ. (Προβάλλουσα τὸ σῶμα καὶ παρατηροῦσα ὑπὸ τὸν ἐξώστην.) — Εἶναι δυνατόν νὰ ἀναχωρήσῃς οὕτω, ὦ αὐθέντα μου! ὦ φίλε μου! ὦ ἔρωσ μου! Πρέπει νὰ λαμβάνω εἰδήσεις σου κατὰ πᾶσαν ὥραν τῆς ἡμέρας, διότι ἐκάστη ὥρα θὰ περικλείῃ πολλὰς ἡμέρας! Φεῦ! πόσον θὰ ἦμαι γραῖα, πόσον θὰ ἦμαι γραῖα, ὅταν ἐπανίδω τὸν Ῥωμαῖόν μου!

ΡΩΜΑΙΟΣ. — Ὑγίαινε, προσφιλῆς μου ἀγάπη· οὐδεμίαν εὐκαιρίαν θέλω παραμελήσει διὰ νὰ σοὶ πέμψω εἰδήσεις περὶ τοῦ πιστοῦ σου φίλου.

ΙΟΥΛΙΑ. — ὦ! πιστεύεις ὅτι θὰ ἐπανιδώμεν ἀλλήλους;

ΡΩΜΑΙΟΣ. — Δὲν ἀμφιβάλλω· καὶ μετὰ πόσης εὐδαιμονίας, ὦ φίλη, θέλωμεν ὁμιλεῖν περὶ τῶν παρελθουσῶν δυσυχιδῶν!

ΙΟΥΛΙΑ. — Θεέ μου! ἔχω ἐδῶ, εἰς τὴν ψυχῆν μου, ὀλέθριον προαίσθημα. Τώρα ὅτε εἶσαι κάτωθεν τοῦ ἐξώστου τούτου, νομίζω ὅτι σὲ βλέπω πτώμα, εἰς τὸ βάθος τοῦ τάφου! Ἀρά γε με ἀπατῶσιν οἱ ὀφθαλμοί μου; μοὶ φαίνεσαι ὠχρός.

ΡΩΜΑΙΟΣ. — Ἀγαπητῆ μου, πιστευσόν με ὅτι καὶ σὺ μοὶ φαίνεσαι ἐπίσης πολὺ ὠχρά. Ἡ θλίψις καίει τὸ αἷμα καὶ ξηραίνει τὴν ζωὴν. — Ὑγίαινε, ὑγίαινε.

ΙΟΥΛΙΑ. — Τύχη, τύχη! ὅλοι ὁμιλοῦν περὶ τῆς ἰδιοτροπίας σου· διατί λοιπὸν

ἐνασχολεῖσαι περὶ τοῦ Ῥωμαίου μου ὅστις εἶναι αὐτῆ ἡ σταθερότης; ὦ! ἔσο ἀσταθῆς διὰ νὰ μοὶ τὸν ἀποδώσῃς· μὴ τὸν κρατῆς πλειότερον, καὶ ἀπόστειλόν μοι τὸν φίλον μου.

ΚΥΡΙΑ ΚΑΠΟΥΛΕΤΟΥ. [Ἐξωθεν.] — Ἰουλία, κόρη μου, ἐξύπνησες;

ΙΟΥΛΙΑ. — Τὶς με καλεῖ; ἡ μήτηρ μου; δὲν εἶναι ἡ φωνή της; Εἶναι πολὺ ἀργὰ διὰ νὰ ὑποθέσω ὅτι δὲν κατεκλίθη ἀκόμῃ, εἶναι πολὺ γρήγορα διὰ νὰ ὑποθέσω ὅτι ἐξύπνησεν ἤδη. Ποία αἰτία τὴν φέρει ἐδῶ;

[Εἰσέρχεται ἡ κυρία Καπουλέτου.]

ΚΥΡΙΑ ΚΑΠΟΥΛΕΤΟΥ. Λοιπὸν! τί ἔχεις, Ἰουλία;

ΙΟΥΛΙΑ. — Κυρία, πάσχω.

ΚΥΡΙΑ ΚΑΠΟΥΛΕΤΟΥ. — Πάντοτε κλαίεις τὸν θάνατον τοῦ ἐξαδέλφου σου! πάντοτε βρέχεις διὰ τῶν δακρῶν σου ἀναισθητὸν τάφον! Νομίζεις ὅτι θὰ τὸν ἀποσπάσῃς ἀπὸ τὸν θάνατον καὶ θὰ τὸν ἀποδώσῃς εἰς ἡμᾶς διὰ τῶν πολλῶν κλαυθμῶν; Κόρη μου, μετρία θλίψις εἶναι ἀπόδειξις προσηλώσεως· ἄμετρος ἀπελπισία δεικνύει ὀλιγὴν φρόνησιν.

ΙΟΥΛΙΑ. — Εἶναι ἀπώλεια, μήτέρ μου, τὴν ὅποιαν αἰσθάνομαι λίαν ζωηρῶς· ἐπιτρέψατέ μοι νὰ τὴν κλαίω.

ΚΥΡΙΑ ΚΑΠΟΥΛΕΤΟΥ. — Δὲν θὰ τὸν ἀναζήσῃς κλαίουσα αὐτόν.

ΙΟΥΛΙΑ. — Διὰ τοῦτο καὶ ἐγὼ κλαίω.

ΚΥΡΙΑ ΚΑΠΟΥΛΕΤΟΥ. — Εἶπέ μᾶλλον ὅτι κλαίεις ἐνθυμουμένη ὅτι τὸ τέρας ζῆ ἀκόμῃ.

ΙΟΥΛΙΑ. — Τέρας! περὶ τίνος ὁμιλεῖτε, μήτέρ μου;

ΚΥΡΙΑ ΚΑΠΟΥΛΕΤΟΥ. — Περὶ τοῦ Ῥωμαίου, περὶ τοῦ ἀθλίου ἐκείνου, περὶ τοῦ δολοφόνου ἐκείνου.

ΙΟΥΛΙΑ. — Ἄ! ἀθλιος καὶ Ῥωμαῖος εἶναι δύο λέξεις ἀσυμβίβαστοι. Ὁ Θεὸς νὰ τὸν συγχωρήσῃ! Ὅσον τὸ κατ' ἐμὲ, τὸν συγχωρῶ ἐκ βάθους καρδίας. Αὐτὸς ἐν τούτοις, μόνος αὐτὸς εἶναι ὁ αἴτιος ὅλης μου τῆς θλίψεως.

ΚΥΡΙΑ ΚΑΠΟΥΛΕΤΟΥ. — Ναί, ναί, λυπεῖσαι διότι ὁ προδότης οὗτος, ὁ φονεὺς οὗτος ὑπάρχει ἀκόμῃ ἐν τῇ ζωῇ.

ΙΟΥΛΙΑ. — Βεβαίως. — Διατί νὰ μὴν

ἦναι ἐδῶ; διατί αἱ χεῖρές μου νὰ μὴ ἀναλάβωσιν αὐταὶ τὴν ἐκδίκησιν;

ΚΥΡΙΑ ΚΑΠΟΥΛΕΤΟΥ. — Θὰ ἐκδικηθῶμεν, θὰ ἐκδικηθῶμεν. Μὴ κλαίτε πλέον· ἔχω τοὺς σκοποὺς μου. Ἀνθρωπος ἰδικός μου θὰ μεταβῆ πλησίον τοῦ ἀθλίου φυγάδος κατοικοῦντος εἰς Μαντούνην· καὶ τὸ δηλητήριον μὲ τὸ ὅποιον θὰ τὸν ποτίσῃ θὰ τὸν στείλῃ μετ' ὀλίγον νὰ συντροφεύσῃ τὸν Τυπάλδον. Θὰ ἦσαι τότε εὐχαριστημένη;

ΙΟΥΛΙΑ. — Ἐγώ; Δὲν θὰ ἦμαι εὐχαριστημένη εἰμὴ ὅταν ἐπανίδω τὸν Ῥωμαῖον, — ὅταν τὸν ἴδω νεκρόν. Πόσον τὸ θλιβερόν αὐτὸ συμβὰν μὲ ἐλύπησε βαθέως! πόσον ὑπέφερεν ἡ καρδιά μου! Κυρία, εὑρετε ἄνθρωπον θέλοντα νὰ κομίσῃ δηλητήριον εἰς τὸν Ῥωμαῖον· εὑρετε αὐτόν· ἀναδέχομαι τὰ λοιπά. Ὁ Ῥωμαῖος θὰ κοιμηθῆ ἄρκετὰ καλὰ ἅμα λάβῃ τὸ ποτὸν τοῦτο, σὰς ὀρκίζομαι. Ὄνομα εἰς τὸ ὅποιον σκιρτᾷ ὅλη μου ἡ καρδιά, ὅταν τὸ ἀκούω καὶ σκέπτομαι ὅτι δὲν δύναμαι νὰ φθάσω μέχρις αὐτοῦ! ὦ! πῶς νὰ μὴ δύναμαι νὰ τῷ ὑποδείξω ὅλην τὴν φιλίαν τὴν ὅποιαν μοι ἐνέπνεεν ὁ Τυπάλδος, ὅλα τὰ αἰσθήματα τὰ ὁποῖα μοι ἐμπνέει.

ΚΥΡΙΑ ΚΑΠΟΥΛΕΤΟΥ. — Εὐρὲ μέσον ἐκδικήσεως· ὁ ἄνθρωπος ὁ μέλλον ν' ἀναδεχθῆ εἶναι ἔτοιμος. — Ἀλλὰ, καλὰ ὅπου τὸ ἐνθυμήθην, προσφιλές μοι τέκνον, ἔχω φαιδρὰς εἰδήσεις διὰ σέ.

ΙΟΥΛΙΑ. — Εἰς τοιαύτην στιγμὴν ἡ χαρὰ ἔσεται εὐπρόσδεκτος. Ἀλλὰ ποῖα εἶναι, σὰς παρακαλῶ, αἱ εἰδήσεις αὐταί;

ΚΥΡΙΑ ΚΑΠΟΥΛΕΤΟΥ. — Ὁ πατήρ σου, τέκνον μου, εἶναι πατήρ καλός· σοὶ ἐπιφυλάττει μεγάλην εὐτυχίαν, ἡμέραν πανηγυρικὴν, ἣτις θὰ συντελέσῃ εἰς τὸ νὰ λησμονήσῃς εὐκόλως ὅλας σου τὰς θλίψεις, χαρὰν ἀπροσδόκητον, τὴν ὅποιαν δὲν ὑπέθετες καὶ τὴν ὅποιαν δὲν προέβλεπον.

ΙΟΥΛΙΑ. — Ποῖα εἶναι ἡ ἡμέρα αὕτη περὶ ἧς ὁμιλεῖτε, κυρία;

ΚΥΡΙΑ ΚΑΠΟΥΛΕΤΟΥ. — Εἶναι ἡ προσεχὴς πέμπτη, μικροῦλά μου. Ναί, τὴν πρῶταν τῆς πέμπτης, εὐγενὴς τις κόμης,

ἀξιέραστος εὐπατρίδης, ὁ ἔντιμος Πάρις θὰ σέ ὀδηγήσῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Πέτρου· σέ, κόρη μου, τὴν εὐτυχὴ καὶ φαιδρὰν συζύγον του.

ΙΟΥΛΙΑ. — Φαιδρὰν! εὐτυχὴ! ὦ! ὀμνῶ εἰς τὸν ἅγιον Πέτρον καὶ τὴν ἐκκλησίαν του ὅτι δὲν θὰ γίνῃ μήτε τὸ ἐν μήτε τὸ ἄλλο. Πολλὸ ἐσπεύσατε, καὶ τοῦτο μὲ ἐκπλήττει. Μὲ νυμφεύουσι πρὶν ὁ μνηστήρ μου ἔλθῃ νὰ μὲ ὀμιλήσῃ περὶ τῶν σχεδίων του καὶ τῶν πόθων του. Μῆτέρ μου, σὰς παρακαλῶ, εἰπέτε εἰς τὸν πατέρα μου καὶ εἰς τὸν κύριόν μου ὅτι δὲν ἔχω ἀκόμη διάθεσιν νὰ νυμφευθῶ. Θὰ νυμφευθῶ μᾶλλον τὸν Ῥωμαῖον τὸν ὅποιον ἀποστρέφομαι ἢ τὸν κόμητα Πάριν. Ἴδου καλαὶ εἰδήσεις τρώντι.

ΚΥΡΙΑ ΚΑΠΟΥΛΕΤΟΥ. — Ἴδου ἔρχεται ὁ πατήρ σου· ὀμιλήσον πρὸς αὐτόν καὶ θὰ ἰδῆς πῶς θὰ σέ δεχθῇ.

[Ἐισέρχονται ὁ Καπουλέτος καὶ ἡ τροφός.]

ΚΑΠΟΥΛΕΤΟΣ. — Ἄ! ἂ! τῇ ἀληθείᾳ, κλαίετε, κλαίετε ποταμηδόν. Τὴν ἐσπέραν, ἀφοῦ δύσῃ ὁ ἥλιος, ὑπάρχει δρόσος· ἀλλ' ὁ ἐξάδελφος ἔδυσε, καὶ εἰς τὴν πίστιν μου ἡ δρόσος κατήντησε χεῖμαρρος. Διάβολε!... δεσποινίς, χεῖμαρροι δακρῶν! πάντοτε δάκρυα! τί κατακλυσμός! τί καταρράκται δι' ἐν μικρὸν σῶμα. Θέλεις νὰ μεταβάλῃς τοὺς ὀφθαλμούς σου εἰς ὠκεανὸν μὲ παλιρροίαν καὶ ἄμπωτιν, τοὺς στεναγμούς σου εἰς ἄνεμον σφοδρὸν, καὶ τὸ σῶμά σου εἰς λέμβον πλεύουσαν ἐπὶ τῆς ἐκ δακρῶν ταύτης θαλάσσης; Θὰ ναυαγήσῃς, τέκνον μου, ἐὰν τοῦτο ἐξακολουθήσῃ· χρειάζεται ὀλίγη γαλήνη, ἢ ἡ λεμβὸς θὰ καταβυθισθῇ καὶ ματαιοῦται τὸ ταξίδιον. (Πρὸς τὴν κυρίαν Καπουλέτου.) — Κυρία, ὑπεδείξατε εἰς τὴν Ἰουλίαν τοὺς σκοπούς μου;

ΚΥΡΙΑ ΚΑΠΟΥΛΕΤΟΥ. — Μάλιστα, κύριέ μου, ἀλλ' ἀνωφελὴς ὁ κόπος· αὕτη εὐχαριστεῖ καὶ ἀρνεῖται. Ἡ τρελή! ἤθελα νὰ εἶχε σάβανον ἀντὶ συζύγου.

ΚΑΠΟΥΛΕΤΟΣ. — Ἄ διάβολε, ἄς ἴδωμεν, ἄς ἴδωμεν τοῦτο ὀλίγον, γυναῖκά μου. Ἡ δεσποινίς εἶναι ὑπερήφανος, ἢ δεσποινίς ἀρνεῖται, ἢ δεσποινίς εὐχαρι-

στεῖ. "Α! ἂ! δὲν μὲ εὐγνωμονεῖ διότι τῇ ἐπρομηθεύσα σύζυγον τοιοῦτον, τοιοῦτον αὐθέντην διὰ μίαν μικρὰν κόρην ὡς αὐτήν!

ΙΟΥΛΙΑ. — Δὲν εἶμαι ὑπερήφανος, πάτερ μου, εἶμαι πολὺ εὐγνώμων. Διατί νὰ ὑπερηφανευθῶ ἐπιτυχάνουσα ἐκεῖνο ὕπερ μισῶ; Ἐκεῖνος ὅστις ἀξιοῖ ὅτι μὲ ἀγαπᾷ, καὶ τὸν ὅποιον ἐγὼ ἀποστρέφομαι, δὲν ἐπιζητεῖ εἰμὴ τὰς εὐχαριστήσεις μου· τῷ τὰς προσφέρω.

ΚΑΠΟΥΛΑΕΤΟΣ. — "Α! αὐτὸ εἶναι, αὐτὸ εἶναι, τῇ ἀληθείᾳ· ἡ δεσποινὶς ὀμιλεῖ κατὰ τοὺς κανόνας τῆς λογικῆς. Συζητεῖ εἶναι ὑπερήφανος, δὲν εἶναι ὑπερήφανος· εὐχαριστεῖ, δὲν εὐχαριστεῖ. — Κυρία λογικῆ, ἀφήσατε, σᾶς παρακαλῶ, τὴν ὑπερηφάνειαν καὶ τὰς εὐχαριστήσεις σας, καὶ ἐτοιμασθήτε, ὥραία μου, διὰ τὸν γάμον τῆς προσεχοῦς πέμπτης. Εἰς τὴν ἐκκλησίαν, δεσποινὶς, τὴν προσεχῆ πέμπτην μετὰ τοῦ κόμητος· ἔλθετε ἐκουσίως, ἢ θὰ σᾶς σύρω ἐγὼ. "Α, κατεργάρα, ἂ! μικρὴ ἀνόητη, θὰ ιδῶμεν, θὰ ιδῶμεν.

ΚΥΡΙΑ ΚΑΠΟΥΛΑΕΤΟΥ. — Θεέ μου! μήπως εἶσθε τρελὸς;

ΙΟΥΛΙΑ. (Γονυπετὴς πρὸ τοῦ πατρὸς τῆς.) — Καλὸ μου πάτερ, σᾶς ἱκετεύω γονυπετῆς· ἡσυχάσατε ὀλίγον, ἀκούσατε μόνον δύο λέξεις.

ΚΑΠΟΥΛΑΕΤΟΣ. — Εἰς τὸν διάβολον! ἀπειθῆς κόρη. Σὲ εἰδοποιῶ, ἀχρεῖα, ἢ θὰ ἔλθῃς τὴν πέμπτην εἰς τὸν γάμον, ἢ νὰ μὴ σὲ ιδῶ πλέον. Διάβολε, διάβολε, μὲ τρώγει τὸ χέρι μου. (Πρὸς τὴν σύζυγόν του.) — Γυναϊκά μου, ἐλέγαμεν ὅτι ὁ Θεὸς σχεδὸν δὲν εὐλόγησε τὴν ἔνωσίν μας μὴ δούς εἰς ἡμᾶς εἰμὴ αὐτὸ μόνον τὸ τέκνον· ὁ Θεὸς ἔπρεπε νὰ μᾶς τὸ λάβῃ ὀπίσω· εἶναι κατὰρα ἀντὶ εὐλογίας. Ἡ κακοῦργος! ἢ ἀθλία! ἢ ἐλεεινὴ!

ΤΡΟΦΟΣ. — Ὁ Θεὸς νὰ ἦναι μαζὴ τῆς! πολὺ τὴν μαλώνετε, ἀφέντη· εἰσθε πολὺ σκληρὸς πρὸς αὐτήν.

ΚΑΠΟΥΛΑΕΤΟΣ. — "Α, ἂ! καὶ διατί, σᾶς παρακαλῶ, ὥραία μου κυρία; Σύμβουλε, κάμε μου τὴν χάριν νὰ σιωπήσῃς· ὕπαγε νὰ ὀμιλήσῃς μὲ ταῖς φιληνάδαις σου πῆγαινε, πῆγαινε.

ΤΡΟΦΟΣ. — Αὐτὸ ποῦ λέγω δὲν εἶναι κανένα ἔγκλημα.

ΚΑΠΟΥΛΑΕΤΟΣ. — Καλὸ ξημέρωμα.

ΤΡΟΦΟΣ. — Δὲν εἰμπορεῖ λοιπὸν κανένας νὰ ὀμιλήσῃ;

ΚΑΠΟΥΛΑΕΤΟΣ. — Γραῖα τρελῆ, σιωπῆ! φύλαξε τὴν εὐγλωττίαν σου διὰ τὰς ὁμοίας σου ὅταν πίνῃς ρακὶ μαζὴ τους· δὲν ἔχομεν ἀνάγκην νὰ σὲ ἀκούωμεν.

ΚΥΡΙΑ ΚΑΠΟΥΛΑΕΤΟΥ. — Εἰσθε πολὺ βίαιος.

ΚΑΠΟΥΛΑΕΤΟΣ. — Διάβολε! θὰ μὲ κάμῃ νὰ παραφρονήσω. Ἡμέραν, νύκτα, μέσσα, ἔξω, ἔξυπνος ἢ κοιμώμενος, εἰς τοὺς περιπάτους μου καὶ εἰς τὰ ὄνειρά μου, μίαν μόνην μέριμναν εἶχον, πῶς νὰ τὴν νυμφεύσω. Ἴδου τῇ δίδω ἕνα εὐπατρίδην καταγωγῆς ἡγεμονικῆς, ἐκτὸς πολλῶν καὶ ὠραίων ιδιοκτησιῶν· νέος, ἀνατεθραμμένος ὡς πρέπει εἰς εὐγενῆ, πλήρως παντοίων προτερημάτων· γαμβρὸς οἶον ὅλοι οἱ πατέρες ἤθελον ἐπιθυμήσει διὰ τὴν θυγατέρα των· καὶ ἡ μικρὰ αὐτῆ κόρη ἀρχίζει νὰ κλαίῃ, νὰ θρηνῇ, νὰ ἀπελπίζεται, ὅταν τῇ προσφέρουν ὀλόκληρον τύχην· καὶ σᾶς ἀποκρίνεται: Δὲν θὰ νυμφευθῶ, εἶμαι πολὺ νέα· δὲν εἰμπορῶ νὰ ἀγαπήσω, συγχωρήσατέ με, σᾶς παρακαλῶ. "Α! ναι, μὴ νυμφεύσαι, καὶ θὰ ἰδῆς ἂν σὲ συγχωρῶ· πῆγαινε ὅπου θέλῃς, ἡ οἰκία μου σοῦ κλείεται· σκέψου, πρόσεξε, δὲν συνειθίζω νὰ χωρατεύω. Πλησιάζει ἡ πέμπτη, συλλογίσου καὶ ἀποφάσισον. Ἐὰν φανῆς εὐπειθῆς κόρη, σὲ δίδω σύζυγον εἰς ἕνα φίλον· ἐὰν μὲ ἀρηθῆς, πῆγαινε εἰς τὸν διάβολον, εἰς τὸ ἀνάθεμα, ὅπου θέλεις· ἐπαίτει τὸν ἄρτον σου, ἀπόθανον ἐκ πείνης εἰς τὰς ὁδοὺς· ὀμνύω εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὴν ψυχὴν μου ὅτι δὲν θὰ σὲ ἀναγνωρίσω ποτὲ διὰ θυγατέρα μου· οὐδεὶς ἐκ τῶν εἰς ἐμὲ ἀνηκόντων ἢ πλησιαζόντων με θὰ σοὶ παρέξῃ ὑπηρεσίαν τινά· ἐλήφθη ἀπόφασις, πρόσεξον· ἐνθυμήθητι· ἔδωκα τὸν λόγον μου καὶ δὲν θὰ τὸν παραβῶ. (Ἐξέρχεται.)

ΙΟΥΛΙΑ. — Δὲν ὑπάρχει ἔλεος ἐκεῖ ἔπάνω, εἰς τὸν οὐρανόν; δὲν ὑπάρχει φύλαξ ἄγγελος ἀναγινώσκων τὴν θλίψιν

μου εἰς τὸ βάθος τῆς ψυχῆς μου ; Μη-
τέρ μου, μητέρα μου, μὴ μὲ ἀπωθήτε·
ἓνα μόνου μῆνα, μίαν μόνην ἑβδομάδα
ἀναβολῆς, σᾶς ἐξορκίζω. Μὴ τελέσετε
ἀκόμη τὸν γάμον, ἄλλως ἐτοιμάσατέ
του εἰς τὸ ἐπιτάφιον μνημεῖον ὅπου ἀ-
ναπαύεται ὁ ἐξάδελφός μου Τυπάλδος.

ΚΥΡΙΑ ΚΑΠΟΓΑΕΤΟΥ. — Μὴ μὲ ὀμιλῆς
πλέον, μὴ μὲ ζητῆς τίποτε, δὲν ἔχω τί-
ποτε νὰ σοὶ ἀποκριθῶ. Πράξε ὅ,τι θέ-
λεις, ἐτελείωσε.

[Ἐξέρχεται.]

ΙΟΥΛΙΑ. — Ἄχ Θεέ μου! πτωχή μου
τροφός, τί νὰ κάμω ; πῶς νὰ τοὺς ἐμπο-
δίσω ; Ὁ σύζυγός μου ζῆ, ὁ οὐρανὸς ἔ-
χει τὸν ὄρκον μου· πῶς νὰ φανῶ ἀπι-
στος εἰς τὸν λόγον τὸν ὁποῖον ἔδωκα,
ἐνόσω ὁ σύζυγός μου ἐπὶ τῆς γῆς δύνα-
ται νὰ τὸν ἀπαιτήσῃ ὡς ἀνήκουτα εἰς
αὐτόν ; Παρηγόρησόν με, τροφέ, συμ-
βούλευσόν με. Θεέ μου! διατί ἢ μοῖρα
στήνει παγίδας εἰς κόρην τόσον νέαν καὶ
ἀσθενῆ ὡς ἐμέ ; Ἄλλα, δὲν μὲ λέγεις
τίποτε, τροφέ ; Πῶς ! μήτε λέξιν πα-
ρηγορίας ; μήτε λέξιν ; Σὲ παρακαλῶ,
παρηγόρησόν με ὀλίγον.

ΤΡΟΦΟΣ. — Μὰ τὴν πίστιν μου, νὰ ἢ
παρηγορία· ὁ Ῥωμαῖος ἐξωρίσθη. Στοι-
χηματίζω ὅ,τι θέλετε ὅτι ποτὲ δὲν θὰ
ἔλθῃ νὰ σᾶς ζητήσῃ. Ἐὰν τολμήσῃ νὰ
τὸ κάμῃ, τὸ πολὺ πολὺ θὰ τὸ κάμῃ κρυ-
φίως. Λοιπὸν, ἀφοῦ εἶναι ἔτσι, κοκω-
νίτσα μου, δὲν ἔχετε πλέον ἄλλο νὰ
πράξετε κατὰ τὴν ιδέαν μου παρὰ νὰ ὑ-
πανδρευθῆτε τὸν κόμητα Πάριον. Καὶ νὰ
σᾶς εἰπῶ τὴν ἀλήθειαν εἶναι πολὺ ὤ-
ρατος καὶ ἀξιέραστος εὐπατρίδης. Τί
εἶναι ὁ Ῥωμαῖος ἐμπρὸς εἰς τὸν Πάριον ;
μηδέν. Παρηγόρησατε τοὺς ὀφθαλμοὺς
τοῦ κόμητος ; Οὔτε τοῦ αἵτου δὲν εἶναι
τόσον λαμπροί, τόσον ζωηροί, τόσον δια-
περαστικοί. Εἰς τὴν πίστιν μου καὶ μὰ
τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς μου, ὁ δεῦτε-
ρος γάμος σας εἶναι ἐπίσης καλὸς σὰν
τὸν πρῶτον, ἂν ὄχι καλλίτερος· ἐκτὸς
τούτου δὲν βλέπω καὶ τί βλάπτει, ἀφοῦ
ὁ πρῶτος σύζυγός ἀπέθανε διὰ σᾶς.

ΙΟΥΛΙΑ. — Μὲ ὀμιλεῖς μὲ εἰλικρίνειαν ;

ΤΡΟΦΟΣ. — Σᾶς ὀμιλῶ μὲ τὴν ψυχῆν

μου, κυρία, μὲ τὴν καρδίαν μου σᾶς ὀ-
μιλῶ, ἢ νὰ τὰς τιμωρήσῃ ὁ Θεὸς καὶ
τὰς δύο.

ΙΟΥΛΙΑ. — Ἀμήν.

ΤΡΟΦΟΣ. — Διατί λέγετε ἀμήν ;

ΙΟΥΛΙΑ. — Ναί, διότι πολὺ μὲ παρη-
γόρησες. Ἐχει καλῶς, ὑπαγε ! ὑπαγε
νὰ εὕρῃς τὴν μητέρα μου· εἶπέ την ὅτι
λυπούμενη διότι δυσηρέστησα τὸν πα-
τέρα μου, μετέβην εἰς τοῦ πατρὸς Λαυ-
ρευτίου ὅστις θὰ μὲ ἐξομολογήσῃ καὶ
θὰ μὲ συγχωρήσῃ.

ΤΡΟΦΟΣ. — Πηγαίνω· ἡ ὥρα ἢ καλή.
Ἐχετε δίκαιον, κυρία.

[Ἐξέρχεται ἡ τροφός.]

ΙΟΥΛΙΑ. — Ὑπαγε, κατηραμένη γραῖα,
ὑπαγε, κακὴ σύμβουλος· δὲν ἤξεύρω
ἐὰν σὲ ἀποσπρέφωμαι περισσότερον διότι
μὲ παρακινεῖς εἰς ἐπιπορκίαν, ἢ διότι
τολμᾷς νὰ ὑβρίξῃς τὸν κύριον τῆς ζωῆς
μου καὶ νὰ τὸν προσβάλλῃς διὰ τοῦ αὐ-
τοῦ στόματος διὰ τοῦ ὁποῖου τοςάκις
τὸν ἐπήνεσες καὶ τὸν ὑψώσες ὑπεράνω
ὅλου τοῦ κόσμου. Ὑπαγε, ἄτιμος σύμ-
βουλος, ἀπὸ τῆς ἡμέρας ταύτης οὐδὲν
κοινὸν ὑπάρχει μεταξὺ ἐμοῦ καὶ σοῦ.
Τρέχω πρὸς τὸν ἀγαθὸν πνευματικὸν
διὰ νὰ ζητήσω τὴν συνδρομὴν του· ἐὰν
δὲν γνωρίζῃ θεραπείαν τινὰ, τότε μοὶ
μένει ἐν ἄσυλον, ἀποθνήσκω.

[Ἐξέρχεται.]

ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΤΡΙΤΗΣ ΠΡΑΞΕΩΣ

ΟΙ ΔΥΟ ΑΔΕΛΦΟΙ

I

Πλησίον μικρᾶς τινοῦ πόλεως τῆς
Προβηγκίας ὅπου οἱ ἰατροὶ στέλλουσιν
ἵνα ἀποθάνωσιν ἐκεῖνους τοὺς ὁποίους
δὲν δύνανται νὰ σώσωσιν, ἔζη πρό τινων
ἐτῶν ἐν λευκῇ τινι ἐπαύλει μὲ πράσινα
δικτυωτὰ οἰκογένεια ἐκ τριῶν συγκειμέ-
νη προσώπων, τῆς μητρὸς καὶ δύο υἱῶν.

Ἡ κυρία Μαλβέρτη ἦτο χήρα στρα-
τηγοῦ ὅστις μόνην περιουσίαν ἔσχε τὴν
πρόσοδον τοῦ βαθμοῦ του· ἡ χήρα του μὴ
δυναμένη πλέον μετὰ τῆς μετρίας συν-

τάξεώς της νὰ κατέχη ἐν τῇ κοινωμίᾳ τὴν θέσιν ἣν κατέχευε πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ συζύγου της, ἔπεισε τὰ δύο τέκνα της, τὸν Παῦλον καὶ τὸν Ἰούλιον, νὰ παραιτηθῶσιν ὄλων τῶν ὠραίων ὀνείρων τοῦ μέλλοντος καὶ νὰ ἀποχαιρετίσωσι τὰς γοητείας τῆς πρωτευούσης ὅπως ὑπάγωσι καὶ ἐνταφιασθῶσι μετ' αὐτῆς ἐν τινὶ ἀναχωρητηρίῳ ἡσύχῳ καὶ ἀθορύβῳ. Ἐκεῖ, ἔλεγεν αὕτη, ἡδύναντο νὰ σκεφθῶσιν ἀνέτους ἐπὶ τοῦ παλινστρόφου τῆς τύχης καὶ μεχριστοῦ ἤθελου ἐκλέξει ἐν τῷ στάδιον ἐκεῖνο εἰς ὃ περιώριζεν αὐτοὺς ἢ ἔλλειψις εὐπορίας.

Αἱ μικραὶ οἰκονομίαι τῆς Κ. Μαλβέρτης ἐχρησίμευσαν εἰς τὴν ἀγορὰν χαρῆντος οἰκίσκου, ἐκτισμένου ἐπὶ τοῦ πρानοῦς λόφου μικρὸν ἀπέχοντος τῆς θαλάσσης, καὶ ἡ τακτικὴ καὶ μονότονος ἐπαρχιακὴ ζωὴ συνετέλεσεν ὥστε οἱ ἐξόριστοι ἐκεῖνοι τῶν Παρισίων νὰ λησμονήσωσι τὰς κατὰ συνθήκην ἡδονὰς τὰς ὁποίας χορηγεῖ ἡ ἐν μεγαλοπόλεσι διαμονή. Ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἔχει τις τὸν καιρὸν νὰ αἰσθανθῇ ἑαυτὸν ζῶντα καὶ ὁ πυρετὸς τῆς διηνεκοῦς κινήσεως, ὅστις φαίνεται ὅτι παρακινεῖ πάντας τοὺς ἐτοιμοθανάτους κατοίκους τῶν Παρισίων νὰ σπεύδωσιν ὅπως ἀπολαύσωσι τοῦ ὑπολοίπου τῆς ζωῆς αὐτῶν, δὲν βραδύνει, μικρὸν κατὰ μικρὸν ἐξαλειφόμενος, νὰ ἀφήσῃ τινὰ νὰ κατίδῃ πόσον εἶναι εὐτυχῆς ἀπολαύων τὴν εὐτυχίαν ὑπὸ τὸ κωδωνοστάσιον τοῦ παρεκκλησίου. Συμβαίνει πολλάκις ἐπὶ τῆς εὐδαιμονίας ὅ,τι ἐπὶ τοῦ σκωπτικοῦ πτηνοῦ τῶν δασῶν τῆς Ἀμερικῆς: ὅσον τις τὸ διώκει τόσον ὀλιγώτερον πλησιάζει νὰ τὸ λάβῃ.

Ὁ βίος τῶν τριῶν τούτων προσώπων, κανονισθεὶς ἐπὶ τῆς συντάξεως τὴν ὁποίαν ἡ κυβέρνησις ἐχορήγει εἰς τὴν κυρίαν Μαλβέρτην καὶ ἐπὶ τῶν εισοδημάτων τῆς μικρᾶς ἐπαυλέως της, ἦτο λίαν περιορισμένος καὶ ἡρεμὸς· διήγειρεν ἐν τούτοις ἐπὶ τινα καιρὸν τὴν περιέργειαν τῶν ἀργῶν τῆς γείτονος πόλεως, οἷτινες, μὴ ἔχοντες οὐδὲν καλλίτερον νὰ πράξωσι, δὲν ἤθελον δυσαρεστηθῆ ἂν ἐμάνθανον διατί καὶ πῶς

οἱ τρεῖς οὗτοι Παρισίνοι, ἐπρωτίμων τὴν διαμονὴν τῆς Ἡέρης ἀπὸ τῆς τῶν Παρισίων, ἀφοῦ ἦτο ὁμολογούμενον ὅτι οὐδεὶς αὐτῶν ἔπασχευε. Ἀλλὰ πᾶσαι αἱ προσπάθειαι αὐτῶν κατέληξαν μόνον εἰς τὸ νὰ λύσωσιν ὀλίγον τὴν γλῶσσαν τοῦ συμβολαιογράφου τῆς πόλεως, τῇ μεσολαβήσει τοῦ ὁποίου εἶχεν ἀγοράσει ἡ κυρία Μαλβέρτη τὴν ἔπαυλιν ἀπὸ τοῦς κληρονόμους ἐνὸς Ἀγγλου, ἀποθανόντος ἐν τῇ θαλάσῃ τρικυμιώδη τινὰ ἡμέραν καθ' ἣν ἠθέλησε νὰ διαπεράσῃ μόνος τὸ χωρίζον τὸ μεταξὺ τῆς νήσου Πολκιρὸλ καὶ τῆς στερεᾶς στενῶν. Ἐμαθον λοιπὸν οἱ περιέργοι παρὰ τοῦ ἐντίμου συμβολαιογράφου, ὅτι ἡ χήρα τοῦ στρατηγοῦ οὐδὲν ἔκρυπτεν ἐν τῷ οἰκίσκῳ της καὶ ὅτι εἶχεν ἔλθει εἰς τὴν Ἡέρην διότι τὸ κλίμα ἀφοῦ ἦτο καλὸν διὰ τοὺς ἀσθενεῖς ὠφελεε βεβαίως νὰ ἦναι πολὺ καλλίτερον διὰ τοὺς καλῶς ἔχοντας.

Ἡ εἶδησις αὕτη δυσηρέστησε σχεδὸν τοὺς ἀέργους τῆς Ἡέρης, οἷτινες ὑπελόγιζον ἥδη ἐπὶ τινος νέας τροφῆς τῶν κύκλων καὶ τῶν καφενειῶν, μελλούσης ν' ἀντικαταστήσῃ τὴν παλαιὰν πλέου ἱστορίαν τῆς γυναικὸς τοῦ Ῥώσσου διπλωμάτου, τὴν ὁποίαν ὁ σύζυγός της εἶχεν ἡμιπνίξει ἔνεκα προσωρινῆς λήθης τοῦ ὄρκου τῆς συζυγικῆς πίστεως. Οὕτω ἔπαυσε μετ' ὀλίγον ἡ ἔπαυλις νὰ ἦναι τὸ μέγα τῆς ἡμέρας ζήτημα, καὶ, ἐλλείψει καλλιτέρου, ἐπανῆλθον εἰς τὴν σύζυγον τοῦ διπλωμάτου.

Ἡ κυρία Μαλβέρτη, τῆς ὁποίας ἡ ζωὴ εἶχε κατὰ τὸ πλεῖστον διαρρέουσι ἐν τῷ θορύβῳ τῶν μεγαλοπόλεων τῆς Γαλλίας, ἀνεγνώριζε καθ' ἑκάστην ὅτι ὁ ἀῆρ τῶν ἀγρῶν καὶ διὰ Παρισινὴν ἔτι ἦτο πολὺ ὑγιεινότερος τοῦ καπνοῦ καὶ τῆς ὀμίχλης, τὰ ὁποῖα ἀναπνεύουσιν εἰς Παρισίους καὶ εἰς Λυόν.

Μετὰ ἕξ μηνῶν διαμονὴν ἐν τῇ ἐπαυλὶ δὲν ἤθελε καταλείπει τὸν ὀρειθῶνά της πλήρη ὠραίων πτηνῶν, καὶ τὰς μεστὰς ἀνθέων πρασιὰς της, τὰς ὁποίας μόνη ἐπεριποιεῖτο διὰ νὰ παρασταθῇ εἰς τὴν ὠραιότεραν τῶν συμφωνιῶν ἢ εἰς τὴν λαμπροτέραν ἐσπερίδα.

Ἡ ὑγεία τῆς ὀλίγον κλονισθεῖσα εἶχε βελτιωθῆ προφανῶς, ὥστε ἔλεγεν ἐνίοτε μετ' εἰλικρινοῦς μεταμελείας εἰς τοὺς δύο υἱούς τῆς «Τί κρίμα ὅτι ὁ ὀμιχλώδης οὐρανὸς τῶν μεγάλων πόλεων μ' ἐμπόδισε πάντοτε νὰ σκεφθῶ τὸν γλαυκὸν οὐρανὸν τῶν ἐπαρχιῶν.»

Ὁ Παῦλος, ὁ πρεσβύτερος τῶν δύο ἀδελφῶν, ὑψηλὸς καὶ ὠραῖος νέος, πρωρισμένος ἄλλοτε ὑπὸ τοῦ πατρός του διὰ τὸ στρατιωτικὸν στάδιον, δὲν εὐρίσκει ἀρκετὴν ἐνασχόλησιν διὰ τὸν ἰσχυρὸν καὶ μεστὸν ζωῆς ὄργανισμὸν αὐτοῦ. Ἡ θήρα, ἡ ἄλμεια, αἱ θαλάσσιαι ἐκδρομαὶ δὲν ἤρκουσιν αὐτῷ. «Ὅ,τι οὗτος θὰ ἐπεθύμει ἦτο ἡ θορυβώδης καὶ ἄφροντις ζωὴ τῶν στρατοπέδων ἧτις εἶχε δι' αὐτὸν τὴν θελκτικὴν ἔλξιν τοῦ μαγνήτου πρὸς τὸν σίδηρον· φύσις εἰλικρινῆς καὶ ἄδολος, καρδία γενναία καὶ εὐαίσθητος, ψυχὴ νομοταγῆς καὶ ἐνθουσιώδης, τῷ ἐχρειαζέτο νὰ ἐπιδιώκῃ σκοπὸν τινα, σημαίαν τινα νὰ ὑπερασπίζηται ἢ νὰ προμάχηται εὐγενοῦς τινος ὑποθέσεως. Ἡ θλίψις τῷ ἦτο ἀντιπαθητικὴ, καὶ ἐὰν ἐνίοτε τῷ συνέβαινε νὰ σκεφθῆ ὅτι ἤθελε ποτὲ ἀπαυδῆσαι ἐκ τῆς σημερινῆς ζωῆς του ἢ ἐλπίς ἐκλείει παρευθὺς τὰς θύρας, δι' ὧν ἡ ἀνία ἠδύνατο νὰ παρεισδύσῃ μέχρις αὐτοῦ.

Εἰς τὴν εἰκοσαετῆ ἡλικίαν τὸ μέλλον ἐπιφυλάσσει ἡμῖν τόσους στεφάνους, ὥστε αἱ ἡμέραι παρέρχονται καὶ ἡμεῖς μετροῦμεν μόνον αὐτάς. Τὰ πεδία τῶν μαχῶν, ὁ κρότος τῶν πυροβόλων, αἱ ματωρῶδεις συμπλοκαὶ καὶ αἱ δάφναι τῆς νίκης ἦσαν τὰ ὄνειρά του. Αἱ νωπαὶ ἀναμνήσεις τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου τὸν καθίστων ὑπερήφανον διὰ τὸ ὠραῖον ὄνομα τὸ ὁποῖον ἔφερε καὶ ἄνευ τοῦ φόβου μὴ δυσαρεστήσῃ τὴν μητέρα του, τὴν ὁποίαν ἠγάπα ὡς ἀγίαν, δὲν ἤθελε διαστάσει, εἰ καὶ εἶχε συνομολογηθῆ ἡ εἰρήνη νὰ καταταχθῆ ἔν τινι τάγματι Ζουάβων διὰ νὰ ἦναι βέβαιος ὅτι ἤθελε παρευρεθῆ εἰς τὴν πρώτην μάχην.

Ὁ Ἰούλιος ἦτο κατὰ πάντα τὸ ἀντίθετον τοῦ ἀδελφοῦ του, ἐκτὸς τῆς ἀγαθότητος καὶ τῆς εἰλικρινείας τῆς καρδίας.

Ἡ μορφή του ἦτο λεπτὴ, ἐκφραστικὴ καὶ εἰς τοὺς μεγάλους ῥεμβώδεις κυανοὺς ὀφθαλμούς του ἀνεγινώσκετο ἡ νοημοσύνη καὶ ἡ περίσκεψις. Ἀπέφευγε τὸν θόρυβον, τοῦ ὁποῖου προετίμα τὴν μοναξίαν τοῦ δάσους ἢ τὴν κοιῶδῃ ἀτμοσφαῖραν τῆς βιβλιοθήκης του. Ὅσον ὁ Παῦλος ἠγάπα τὰς ἀσκήσεις τοῦ σώματος, τόσον ὁ Ἰούλιος τὰς διατριβὰς τοῦ πνεύματος. Τὰ βιβλία ἦσαν αὐτῷ τὸ προσφιλέστερον ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἀντικείμενον μετὰ τὴν μητέρα του καὶ τὸν ἀδελφόν του.

Διακεκρίμενος μαθητὴς τοῦ Λυκεῖου τοῦ Μεγάλου Λουδοβίκου, αἱ ἐπιτυχίαι αὐτοῦ εἰς τοὺς διαγωνισμοὺς τῷ εἶχον προσημάνει λαμπρὸν ἐν τῇ φιλολογίᾳ μέλλον. Ἠγάπα τὴν ἐπιστήμην δι' αὐτὴν ταύτην καὶ ἤκιστα διὰ τὴν φήμην τὴν ὁποίαν παρέχει κατὰ τὰς ἡμέρας μας. Ἡ καλαισθησία αὐτοῦ ἦτο ἐκλεκτικὴ· ἐλάμβανε τὸ καλὸν πανταχοῦ ὅπου τὸ εὕρισκε, καὶ τὰ ἔργα τῆς ἀρχαιότητος ἔθελγον αὐτὸν χωρὶς ἐν τούτοις νὰ μὴ θαυμάσῃ τὰς νεωτέρας μεγαλοφυΐας. Ὁ Ὀμηρος, ὁ Πίνδαρος, ὁ Βιργίλιος καὶ ὁ Ὀράτιος ἔζων ἐν πλήρει ἀρμονίᾳ παρ' αὐτῷ μετὰ τοῦ Σαίκσπηρ, τοῦ Γκαίτε, τοῦ Σχίλερ, τοῦ Δάντου, τοῦ Τάσσου, τοῦ Βίκτορος Οὐγκῶ καὶ τοῦ Λαμαρτίνου. Ὡς ὁ μεγαλομνήμων Σκῶτος ποιητὴς Κρίχτων, εἶχε δεκαοκταετῆς βαθεῖαν γνῶσιν τῆς ξένης φιλολογίας. Ἀφιέρου εἰς τὸν ὕπνον τὰς ἀπολύτως ἀναγκαίας ὥρας διὰ τὴν ὑγείαν, καὶ οὐδέποτε ἐλησμόνει οὐδὲ κατὰ τοὺς περιπάτους, εἰς οὓς ἐνίοτε ἐξήρχετο μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του, νὰ φέρῃ μεθ' ἑαυτοῦ τὸν προσφιλῆ του ποιητὴν Ἀνδρέαν Σευιέρον, τοῦ ὁποῖου ἡ μούσα εἶχε δι' αὐτὸν τόνους ιδιαιτάτως ἔμμελεῖς.

Πρὸ ἐνὸς περιπόου ἔτους ἡ ζωὴ τῆς μητρὸς καὶ τῶν δύο υἱῶν διήρχετο οὕτω εὐαρέστως ἐν μονοτονίᾳ ἄλλ' ἄνευ περιορισμοῦ τῆς ἐλευθερίας οὐδενός, ὅτε πρῶταν τιμὰ τοῦ μαῖου τοῦ 1857, ὀλίγον πρὸ τοῦ προγεύματος ἡ κυρία Μαλβέρτη ἔλαβεν ἐπιστολὴν ἐκ Παρισίων, ἧτις ἀνήγγελλεν αὐτῇ κατὰ τὴν

προσεχῆ ἑβδομάδα τὴν ἄφιξιν μιᾶς ἀνεψιᾶς τῆς πασχούσης ἐξ ὑπερτροφίας τῆς καρδίας καὶ διατεταγμένης ὑπὸ τῶν ἰατρῶν νὰ μεταβῇ προσωρινῶς ὑπὸ τὸν θερμότερον οὐρανὸν τῶν μεσημβρινῶν ἐπαρχιῶν.

Ἡ ἀνεψιὰ ἐκείνη τῆς κυρίας Μαλβέρτης ὠνομάζετο Ἀλίσκη. Καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ χήρα τοῦ στρατηγοῦ εἶχε καταλείπει τοὺς Παρισίους αὕτη ἦτο οἰκότροφος εἰς τὸν Ἅγιον Διούσιον καὶ δεκαεξαετῆς σχεδόν. Ἡ μήτηρ αὐτῆς, ἀδελφὴ τῆς κυρίας Μαλβέρτης, κωλυμένη ἐν Παρισίοις ὑπὸ τῶν τριῶν ἄλλων τέκνων τῆς, ἐνεπιστεύετο τὴν Ἀλίσκη εἰς τὴν ἀγαθὴν μέριμναν τῶν τριῶν ἀγροτῶν καὶ ἐπεκαλεῖτο τὰς περιποιήσεις τοῦ Παύλου καὶ Ἰουλίου διὰ τὴν πάσχουσαν ἐξαδέλφη των.

Ὅτε ἐπέστρεψαν οἱ δύο ἀδελφοί, ἡ κυρία Μαλβέρτη τοὺς ἀνεγνωσε τὴν ἐπιστολὴν τῆς ἀδελφῆς τῆς. Ὁ Παῦλος καὶ ὁ Ἰούλιος οὐδεμίαν ἀπέτειναν ἐρώτησιν πρὸς τὴν μητέρα των περὶ τῆς ἐξαδέλφης ἐκείνης, τὴν ὁποίαν μόλις ἐγνωρίζον, καὶ ἦτις ἔμελλε νὰ τοὺς ἐπισκεφθῆ ἴσως ἀπροσδοκῆτως. Ἄλλ' ὑπέσχέθησαν νὰ πράξωσιν ὅ,τι ἠδύναντο ἵνα μὴ διαψεύσωσι τὰς προσδοκίας τῆς θείας των περὶ τῆς συγγενικῆς αὐτῶν φιλοφροσύνης. Εἶτα ἡ κυρία Μαλβέρτη διεσκέφθη μετ' αὐτῶν ἐπὶ πῶν μικρῶν τακτοποιήσεων τῶν ἀναγκαίων διὰ τὴν ἄρετον ἐγκατάστασιν τῆς νεήλδος, καὶ, ὅτε τὰ πάντα ἐτελείωσαν κατ' ἀρέσκειαν τῆς μητρός των, ὁ Παῦλος καὶ ὁ Ἰούλιος, οἱ μέλλοντες αἰχμάλωτοι τῆς ἀσθενοῦς, ἐποφελήθησαν τῆς ἐλευθερίας αὐτῶν τὴν ἡμέραν ἐκείνην νὰ ὑπάγωσι νὰ ἐρευνήσωσι τὴν νῆσον Πορκερόλ, ἦτις ἦτο ἡ ἀκουσία αἰτία τοῦ θανάτου τοῦ Ἀγγλου, εἰς ὃν ὄφειλον τὸν καλλωπισμὸν τῆς ἐπαυλεύως των.

II

Μετὰ παρέλευσιν μιᾶς ἑβδομάδος ἡ κυρία Μαλβέρτη συνοδευομένη ὑπὸ τῶν δύο υἱῶν τῆς μετέβη εἰς Ἡέρην, ὅπου

ἔμελλε νὰ ἀφιχθῆ ἡ Ἀλίσκη. Ὁ Παῦλος ἐπεφορτίσθη νὰ εὕρῃ ὄχημα διὰ νὰ μεταφέρῃ τὴν ἀσθενῆ εἰς τὴν ἑπαυλιαν.

Ὁ ὑπηρέτης, ὅστις συνᾶδευσε τὴν Ἀλίσκη ἐκ τῶν Παρισίων ἀνεχώρησεν εὐθὺς ἅμα παρέδωκεν αὐτὴν εἰς τὴν κυρίαν Μαλβέρτην καὶ, ἐνῶ ὁ Παῦλος καὶ ὁ Ἰούλιος κατεγίνοντο περὶ τὴν ἀποσκευὴν τῆς ἀσθενοῦς, ἡ θεία καὶ ἡ ἀνεψιὰ ἀνέβησαν ἐπὶ τοῦ ὀχήματος καὶ ἀφίκοντο εἰς τὴν ἑπαυλιαν.

Διὰ τὴν ἀπηυδαμένην ἐκ τῆς μακρᾶς καὶ κοινορτώδους ὁδοῦ, ἡ Ἀλίσκη δὲν ἀνέμεινε τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ἐξαδέλφων τῆς, ἀλλ' ὑπακούσασα εἰς τὴν συμβουλὴν τῆς θείας τῆς ἀνεπαύθη ἐπ' ὀλίγον.

Ἡ πρώτη ἐντύπωσις, τὴν ὁποίαν ἐπροξένησεν ἡ νεαρὰ κόρη εἰς τοὺς δύο ἀδελφοὺς, ὡς πρὸς τὴν καλλονὴν τῆς, δὲν ἦτο πολλὰ εὐνοϊκὴ δι' αὐτὴν.

— Δὲν εἶναι πολὺ ὠραία ἡ ἐξαδέλφη μας, εἶπεν ὁ Παῦλος εἰς τὸν ἀδελφόν του, ἀλλὰ φαίνεται χαρίεσσα· τί λυπηρὸν ὅτι ἡ νόσος τῆς τὴν ἐμποδίζει τὴν κίνησιν ἄλλως ἢ θέλομεν διασκεδάσει αὐτὴν διὰ τινῶν ἐκδρομῶν εἰς τὰ περίχωρα. Ὡς οἰκότροφος τοῦ ἁγίου Διονυσίου θὰ ἀγαπᾷ τὸν καθαρὸν ἀέρα, τοὺς περιπάτους εἰς τὰ δάση καὶ ἐπὶ τοῦ ὕρου καὶ τὰς διὰ τῆς λέμβου διασκεδάσεις. Ἡ ἑπαυλις μας δὲν εἶναι ἀνάκτορον, ἀλλὰ τὰ δάση τῶν ἐλαιῶν ἅτινα τὴν περικυκλοῦσιν, αἱ ἀνθισμέναι ἤδη ῥοδαὶ ἀναδεικνύουσι βεβαίως αὐτὴν παράδεισον ἀπέναντι τῆς φυλακῆς τῆς τοῦ ἁγίου Διονυσίου.

— Εἶναι ἀληθές, ἀπεκρίθη ὁ Ἰούλιος, καὶ νομίζω ὅτι ἡ θεία μας εἶχεν εὐτυχὴν ιδέαν συλλογισθεῖσα ἡμᾶς ὡς νοσοκόμους. Ἡ ὑγεία θέλει βεβαίως μετ' ὀλίγον ἐπανέλθει εἰς τὴν ἑπωχρον ἐξαδέλφη μας. Μετ' ὀλίγου μῆνας θέλομεν τὴν ἐπανίδει εἰς Παρισίους δροσερὰν καὶ ῥοδαλὴν ὅσον οὐδέποτε.

Ὁ μάλιστα ὑπῆρξε πάντοτε ὁ προσφιλῆς τῶν ποιητῶν μῆν, ἀλλὰ πᾶσαι αἱ περιγραφαὶ τῶν καλλονῶν, τὰς ὁποίας ἡ φύσις σπεῖρει δαφνιῶς κατὰ τὸν εὐλογημένον τοῦτου μῆνα, εἶναι πολὺ κατώ-

τεραι τῆς θαμβούσης πραγματικότητος.

Αἱ ἐπαρχίαι, ἡ προσφιλὴς αὐτῆ γῆ τῶν νοσούντων, τῶν ὁποίων αἱ ἡμέραι εἰσὶ μεμετρημένοι, ὁ τελευταῖος οὗτος καὶ ὀδυνηρὸς σταθμὸς πρὸς τὸν αἰώνιου ὕπνου πάντων ἐκείνων, τῶν ὁποίων ἡ καρδία εἶναι προσβεβλημένη, ἀναπτύσσει κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην πλοῦτου φυτικὸν ἱκανὸν νὰ ἀπελπίσῃ καὶ τὴν δεξιωτέραν γραφίδα.

Ὁ πλούσιος τάπης τῆς χλόης, ἐξ οὗ στολίζεται κατὰ τὸν μάϊον εἶναι πεποικιλμένος μετὰ τόσης ἀφθονίας ποικίλων ἀνθέων καὶ ἀρωματικῶν δενδρυλλίων, ὥστε ὁμοιάζει κατὰ τινα λόγον πρὸς οὐρανὸν κατὰστερον, τοῦ ὁποίου ἡ λάμψις ἐμποδίζει τὸν ὀφθαλμὸν νὰ παρατηρήσῃ τὸν βαθυκύανον θόλον. Ὅποια μαγικὴ θέα δι' ὃν τινα εἶναι συνειθισμένος νὰ ζῆ ὑπὸ τὸ παγετῶδες κλίμα τοῦ Βορρᾶ καὶ ἔν τινι πόλει ὅπου ὀλίγοι δημόσιοι κῆποι κατέχουσι θέσις ἐξοχῆς.

Ὅτε ἡ Ἀλίσκη ἠγέρθη τὴν ἐπαύριον, ἡ κυρία Μαλβέρτη ἠνοιξε τὰ παράθυρα τοῦ δωματίου, ὅπου ἡ νεαρὰ κόρη εἶχεν ἀνέτως τοποθετηθῆ κύματα φωτὸς ἐπλημύρησαν παρευθὺς τὸ μικρὸν φιλάρεσκον δῶμά της, ὁ καθαρὸς καὶ ἀρωματώδης ἀήρ, τὸν ὁποῖον ἀνέπνευσε, ἡ ὄψις τῶν θαυμασίων, ἅτινα ἠδύνατο νὰ θεωρῆ ἐκ τῆς κλίνης της καὶ πρὸ πάντων ὁ ἀνευ ὀνόματος ἐκεῖνος θόρυβος τῶν ἐντόμων, ἅτινα ἐβόμβουν ἐν τῷ κήπῳ, ἀφύπνισαν ἐν αὐτῇ εὐεξίαν τινὰ ἀγνωστον αὐτῇ μέχρι τότε, χωρὶς νὰ δύναται νὰ ἐξηγήσῃ τὸ διατί ἐμάντευσεν ἐνστικτως πως, ὅτι οἱ παλμοὶ οἴτινες τὴν ἔκαμον νὰ ὑποφέρῃ ἐξηλείφοντο ἐν τῇ γελώσῃ ταύτῃ γωνίᾳ τῆς γῆς, ὅπου ἡ πρόνοια διέχεε δαφνιῶς τὸν ἥλιον, τὰ ἄνθη, τὸ ὕδωρ καὶ τὴν χλόην.

— Πόσον θελκτικὸν τὸ ἀναχωρητήριόν σας! εἶπεν εἰς τὴν θείαν της. Φθονῶ τὴν τύχην τῶν δύο ἐξαδέλφων μου τοὺς ὁποίους κατεδικάσατε νὰ ζῶσι δεσμῶται εἰς τὴν Ἑδὲμ αὐτῆν.

— Εἰς σὲ ἐναπόκειται, ἀγαπητῆ μου ἀσθενῆς, νὰ μερισθῆς τὴν αἰχμαλωσίαν

αὐτῶν, ὅσον μακρὸν χρόνον θελήσῃς.

Ὁ Παῦλος καὶ ὁ Ἰούλιος δὲν εἶναι πολὺ δυστυχεῖς ἐν τῇ μοναξίᾳ των, καὶ ἂν τὸ εἶδος τῆς ζωῆς τὴν ὁποίαν [διάγομεν ἐδῶ δύναται νὰ σοὶ ἀρέσκῃ καὶ ἀφοῦ θεραπευθῆς, οἱ ἐξαδέλφοί σου θὰ ἦναι πολλὰ ὀλίγον συμπαθεῖς, ἐὰν δὲν ἤθελον ὀρέξει χεῖρα ἐξ ὅλης ψυχῆς εἰς ἐκείνην, ἣτις ζητεῖ νὰ μερισθῇ τοῦ βίου αὐτῶν. Θὰ λάβω τὴν ἄδειαν τῆς ἀδελφῆς μου νὰ σὲ κρατήσω πηλοῦ μου καὶ θὰ σοὶ ἀναθέσω τὴν φροντίδα νὰ ἐπαγρυπνῆς ἐπὶ τῶν πτηνῶν καὶ τῶν ἀνθέων μου.

Μετὰ ἡμίσειαν ὥραν ἡ Ἀλίσκη καὶ ἡ θεία της ἐκάθητο εἰς τὸν κήπον ὑπὸ σκιάδα κεκαλυμμένην ὑπὸ ἀναρριχωμένων φυτῶν, ἅτινα ἐκώλυον τὰς ἀκτίνας τοῦ ἡλίου νὰ πίπτωσι μέχρις αὐτῶν, ἡ δὲ κυρία Μαλβέρτη ὠμίλει εἰς τὴν ἀνεψιᾶν της περὶ τῆς λεπτομεροῦς χρήσεως τῶν ὠρῶν τῆς ἡμέρας.

Ὁ Παῦλος καὶ ὁ Ἰούλιος δὲν ἐβράδυναν νὰ ἔλθωσι. Τὸ πρόγευμα παρετέθη ὑπὸ τὴν σκιάδα, καὶ, ἐπὶ τῇ αἰτήσῃ τῆς κυρίας Μαλβέρτης, ἀπεφασίσθη μέχρις οὗ ἀναρρώσῃ ἡ Ἀλίσκη νὰ παύσωσιν αἱ συνήθεις διατριβαὶ τῶν ἐξαδέλφων της. Ὁ εἰς ἠθελεν ἀρνηθῆ τοὺς θαλασσίους περιπάτους του, ὁ δὲ ἄλλος τὰς μελέτας του ἵνα διασκεδάζωσι τὴν ἐξαδέλφην των. Ἡ πρότασις ἐγένετο προθύμως δεκτῆ, ἡ δὲ μήτηρ ἐπεφύλαξεν εἰς ἑαυτὴν τὴν ἀνωτάτην ἐποπτεῖαν ὡς πρὸς τὴν ὅλην διαίταν.

III

Μεταξὺ τῶν δύο ἐπίσης εὐγενῶν φύσεων τῶν δύο ἐξαδέλφων της, αἱ ἡμέραι τῆς Ἀλίσκης διέρρευον μετὰ ταχύτητος καὶ μάλιστα χωρὶς νὰ ὑποφέρῃ πολὺ.

Ὁ Παῦλος διελέγετο αὐτῇ περὶ τῶν φιλοδόξων του οὐνείρων, τῇ περιέγραφε τὰς καλλονὰς τῶν περιχώρων καὶ ἐσχεδίαζε δι' αὐτὴν, καθ' ἣν ἐποχὴν αὐτὴ ἠθελεν ἀναρρώσει ἐντελῶς, τὰς μᾶλλον εὐαρέστους ἐκδρομὰς.

Ὁ Ἰούλιος ἀνέπτυσσε δι' αὐτὴν τοὺς

θησαυρούς τῆς ἐπιστήμης του· ὁμιλήτης εὐφύης ἐγοήτευε διὰ τῶν διηγήσεών του τὴν φαντασίαν τῆς ἀσθενοῦς, συνέθετε μουσικὰς φαντασίας ἐπὶ τοῦ κλειδοκυμβάλου του δι' αὐτὴν, καὶ πρὸ πάντων τῇ ἀνεγίνωσκε σελίδας τινὰς τῶν προσφιλεστέρων του ποιητῶν.

Χάρις εἰς τὰς λεπτὰς αὐτὰς μερίμνας καὶ εἰς τὴν αὐστηρὰν δίαιταν τὴν διαγραφείσαν ὑπὸ τῆς κυρίας Μαλβέρτης, ἡ Ἀλίσκη ἀνέλαβε ταχέως. Οἱ παλμοὶ τῆς ἔπαυσαν σχεδὸν ἐντελῶς, ὁ ἐν τῷ κήπῳ περίπατος τῇ ἐπετράπη καὶ μετὰ δύο μῆνας ἀπὸ τῆς ἐλεύσεως τῆς νεαρᾶς κόρης, ὁ Παῦλος καὶ ὁ Ἰούλιος ἐξεπλάγησαν παρατηρήσαντες πόσον ἦτο πραγματικῶς ὠραία ἡ ὥχρὰ αὐτῆ, ἰσχυρὴ καὶ ἐλαφρῶς κυρτὴ ἐξαδέλφη των ὅτε κατέβη ἐκ τοῦ ὀχήματος ἐν Ἡέρῃ.

Ἦδη, ὅτε τὰ δροσερὰ χρώματα ἀντικατέστησαν τὴν νοσηρὰν αὐτῆς ὥχροτητα τῶν πρώτων ἡμερῶν καὶ ἔδωκαν εἰς τὴν φυσιογνωμίαν τῆς τὴν συνήθη αὐτῆς ἔκφρασιν, ἡ Ἀλίσκη παρουσιάσθη εἰς τοὺς δύο ἀδελφοὺς, οἷα ἦτο ἀληθῶς, μία τῶν νεανίδων ἐκείνων, τὰς ὁποίας μόνον ἐν Παρισίοις βλέπει τις· χαρίεσσα, λεπτοφυὴς καὶ ἀπαραμίλλου λεπτότητος πνεύματος καὶ συμπεριφορᾶς.

Ἦτο μᾶλλον εὐειδῆς ἡ ὠραία, διότι αἱ γραμμαὶ τοῦ προσώπου τῆς ἐστεροῦντο κανονικότητος, ἀλλ' ἡ λάμψις τῶν ὕγρῶν καὶ μελανῶν ὀφθαλμῶν τῆς ἐθάμβουν ἐπὶ τοσοῦτον τὸν ὄρωντα, ὥσε δὲν παρετῆρει ὅτι τὸ στόμα τῆς ἦτο ἴσως ὀλίγον τι μέγαλον καὶ ὅτι ἡ ῥίς τῆς δὲν εἶχε τίποτε τὸ ἐλληνικόν.

Ἐκτὸς δὲ τούτων εἶχε τὸ ἰδιαίτατον ἐκεῖνο θέλημα, τὸ φυσικὸν καὶ θέλγον ἄνευ προσπαθείας· δὲν εἶχεν ἔτι διδαχθῆ νὰ ἀκκίξῃται καὶ νὰ ζητῆ εἰς τὸ κάτοπτρον τῆς χάριτος ξένας, ὅπερ ὅμως εἰς παρατηρητὴν ματαιόφρονα καὶ φίλου τῆς πλαστῆς καλλονῆς μετρίαν ἤθελε παραγάγει ἐντύπωσιν. Ἐπρεπε νὰ μελετήσῃ τις τὴν μορφήν ταύτην καὶ νὰ συνοικειωθῆ πρὸς αὐτὴν διὰ νὰ ἀνακαλύψῃ πόσον ἐκέκτητο θέλημα, μετὰ τοιαύτην δὲ σπουδῇ ἐξεπλήττετο ὅτι εἶχε σπεύσει

νὰ τὴν ὀνομάσῃ ἄσχημον· τόσον τὴν εὐρίσκε θαυμασίαν.

Χαρακτήρος ζωηροῦ καὶ φιλοπαίγμωνος μετέπιπτεν ἐκ τῆς χαρᾶς εἰς τὰ δάκρυα καὶ ἐκ τῶν δακρῶν εἰς φαιδρότητα τρελλὴν μετὰ ταχύτητος δεικνύουσης φύσιν νευρικὴν εἰς ὑπερβολὴν καὶ κινδυνώδους αἰσθητικότητος.

Οἱ δύο ἀδελφοὶ εἶχον ἀνεπαισθήτως ὑποστῆ πρὸ πολλοῦ τὴν μυστηριώδη ἐπιβροχὴν τῆς εὐειδοῦς ἐξαδέλφης των, εἰς ἣν εἶχον ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἀφίξεώς της ἐπιδείξει πολλὴν στοργήν. Αἱ ἐρώσαι καρδίαι συγχρωτίζονται τόσον καλῶς μετὰ τῆς ὀδύνης τῶν περικυκλούτων αὐτὰς, ὥστε συμμετέχουσιν αὐτῆς· ἐκ τῆς ἀπὸ κοινού δὲ ὀδύνης μέχρι τοῦ ἔρωτος ἡ ἀπόστασις εἶναι τόσον βραχεία, ὥστε ὑπερπηδᾷ τις αὐτὴν χωρὶς νὰ σκεφθῆ.

Μόνοι αἱ γυναῖκες ἀφίνονται νὰ ἀγαπήσωσιν ἐκείνους οἵτινες κάμνουσι νὰ πάλῃ ἐν αὐταῖς ἡ εὐγενεστέρα χορδὴ τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας, ἡ χορδὴ τοῦ ἐλέους.

Ὁ ἔρωσ δι' ὃν ἡ μόνωσις, εἰς ἣν ἔζων πρὸ ἐνὸς ἔτους, εἶχε θαυμασίως προετοίμασει τοὺς δύο ἀδελφοὺς, τοὺς ἀφώπλισε πρὶν μάλιστα σκεφθῶσι νὰ γίνωσιν ἐρασταί.

Μικρὸν κατὰ μικρὸν, αἱ πολεμικαὶ ιδέαι τοῦ Παύλου ὑπεχώρησαν εἰς αἰσθήματα μᾶλλον ἀπαλά· δὲν ὠνειρεύετο πλέον ὡς πρότερον ἐκ τοῦ συστάδην μάχας, λαμπρὰ στρατιωτικὰ κατορθώματα, δόξαν. Ὁλη ἡ στρατιωτικὴ φαντασμαγορία ἐξηλείφθη ὡς διὰ μαγείας ἐνώπιον τῆς χαριέσσης μικρᾶς Ἀλίσκης.

IV

Ὁ Παῦλος καὶ ὁ Ἰούλιος, νεώτατοι ἀμφότεροι, δὲν ἠδύναντο νὰ ἦναι ἐχέμυθοι, πρὸ πάντων δὲ ὄντες λίαν ἐρωτευμένοι δὲν ἠδύναντο νὰ κρύπτωσι τὰ μυστικὰ των καὶ ἀνεκοίνουν ταῦτα ὁ εἰς πρὸς τὸν ἄλλον· ὁ Παῦλος ὡμολόγησε πρῶτος εἰς τὸν ἀδελφόν του τὸ νέον αἰσθημα, τὸ ὅποιον ἐπλήρου καθ' ἐκάστην πλειότερον αὐτόν. Ἡ Ἀλίσκη τὸν ἐγοήτευε καὶ τὸν εἶλκε πρὸς ἑαυτὴν ὅπως

ἡ φλόξ τὴν χρυσαλλίδα· ἡ φλογερά καὶ εὐαίσθητος φύσις του μόλις περιστελλομένη ἐπροδίδετο πολλάκις ἀκουσίως αὐτοῦ ὥστε ἐλαφρά τις ἀδιαθεσία τῆς Ἀλίσκης ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ προέλθῃ εἰς τὴν ἐξομολόγησιν τοῦ πάθους του.

Πρωίαν τινὰ εἰς τὸ πρόγευμα ἀπεφασίσθη νὰ κάμωσιν ἐκδρομὴν τινα ἐπὶ λέμβου τὸ ἑσπέρας μετὰ τῆς Ἀλίσκης. Ὁ Παῦλος εἶχε προετοιμάσει τὰ τοῦ περιπάτου, τοῦ πρώτου τὸν ὅποιον ἡ κυρία Μαλβέρτη ἐσυγχώρησεν εἰς τὴν ἀναρρωνύουσαν.

Ἡ αὔρα, ἡ πνεύουσα ἐκ τῆς τετάρτης ὥρας τῆς ἑσπέρας ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Μεσογείου, ἤθελε πληροῖ τὸ μέγα ἰζίον καὶ ὠθεῖ τὴν λέμβον ἐπὶ τῶν γλαυκῶν κυμάτων μετὰ τοιαύτης ταχύτητος ὥστε ἀνέμενεν οὗτος μετὰ ζωηρᾶς ἀνυπομονησίας τὴν ἄγνωστον τέως διὰ τὴν ἐξαδέλφην του διασκέδασιν ταύτην. Δὲν εἶναι τῷ ὄντι μία τῶν μεγίστων εὐτυχιῶν τῆς ζωῆς τὸ νὰ αἰσθάνεται τις ἑαυτὸν μεταξὺ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τοῦ ὕδατος ἐλαφρῶς ταλαντευόμενον ἐπὶ τῶν κυμάτων καὶ προσβλέποντα τὴν μορφήν ἐκείνης τὴν ὅποιαν ἀγαπᾷ;

Ἀπὸ ἀπλῆν ἰδιοτροπίαν τῆς ἀσθενείας, ἡ Ἀλίσκη ἀπεποιήθη ὅταν ἡ ὥρα τῆς ἀναχωρήσεως ἐσήμανε· δὲν ἐφοβεῖτο τὴν ναυτίαν, ἀλλὰ ὅ,τι τὴν πρωίαν τῆ ἐμειδεία ἀπήρεσκεν αὐτῇ τὸ ἑσπέρας, καὶ ἠθέλησε νὰ ἀφιερῶσιν τὰς ὀλίγας ὥρας τοῦ περιπάτου εἰς τὴν ἡμελημένην ἀλληλογραφίαν τῆς.

Ὁ Παῦλος ζωηρῶς ταραχθεὶς ἐκ τούτου ἔσυρε τὸν Ἰούλιον πρὸς τὴν ἀκτὴν καὶ ὅτε τὸ ἰζίον ἀνεπετάσθη ὤθησαν τὴν λέμβον πρὸς τὴν ἀναπεπταμένην θάλασσαν ἀμεριμνούντες περὶ τῆς ἐπιστροφῆς.

Ἡ ὥρα καὶ ὁ τόπος ἦσαν καλῶς ἐκλεγμένα διὰ τοὺς ἀποδυρμούς τοῦ Παύλου.

Ὁ Ἰούλιος ἤκουσε σιωπῶν τὴν λεπτομερῆ ἐξομολόγησιν τοῦ Παύλου καὶ τὸ σχέδιον, ὅπερ εἶχε συλλάβει, νὰ ζητήσῃ τὴν χεῖρα τῆς Ἀλίσκης μετὰ τὴν προηγουμένην συγκατάθεσιν τῆς μητρὸς του.

Ἐπὶ τῆς παλαιᾶς αὐτῆς ἱστορίας, ἡ πάντοτε ἀνανευμένη, ἐτελείωσε τέλος πάντων, ὁ Παῦλος ἠρώτησε τὸν ἀδελφόν του διὰ τοῦ βλέμματος καὶ εἶτα τῷ εἶπεν

(Ἐπετα τὸ τέλος.)

A. B.

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΜΑΝΙΑΚΗ

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΑ

A'.

Ὁ Νικόλαος Μανιάκης ἐγεννήθη ἐν Πάργῃ τῷ 1789. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ Ἰωάννης τῶν εὐγενῶν Παργίων ἠθέλησε νὰ δώσῃ ὑψηλοτέραν ἀνατροφὴν εἰς τὸ τέκνον του. Διὸ ἐκπαιδευθέντα τὰ γράμματα ὑπότινος τῶν ἱερέων ἐν Πάργῃ ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς Ἰωάννινα καὶ ἐδιδάσκετο ἐκεῖ τὰ Ἑλληνικὰ ὑπὸ τοῦ διδασκάλου Ψαλίδας καὶ τὰ ἄλλα στοιχειώδη τοῦ ἐκεῖ γυμνασίου. Ὁ Ψαλίδας τὴν μὲν φιλομάθειαν τοῦ νέου καὶ τὸ εὐδόκιμον εἰς τοὺς ἀρχαίους κλασικοὺς διακρίνων, ὑπόδειγμα πρὸς τοὺς λοιποὺς συνταξιώτας ἐποιεῖτο. Τῷ δὲ πατρὶ παρίστα συνεχῶς, ὅτι ὁ παῖς ἐπεθύμει νὰ ἀπολαύσῃ ἐπιστημονικῆς τινος ἀνωτέρας παιδείας. Ἄλλ' ὁ πατὴρ εἶτε ἐξ ἀποριῶν, εἶτε ὑπ' ἄλλων φροντίδων οἰκογενειακῶν κωλυόμενος, ἀνέβαλλε τὸν καιρὸν, καὶ μόνον πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν προέτρεπε τὸν νέον, ὅπως μὴ ἡμιμαθῆς, ἀλλὰ τελειομαθῆς ἀποκαταστή· καὶ ἐκ τῆς διδασκαλίας αὐτῆς ποριζόμενος, ἠθέλεν οἰκονομήσει οὐ μόνον τὰ πρὸς τὸ ζῆν, ἀλλὰ καὶ ἐφοδιασθῆ τὰ χρειώδη ὅπως μεταβῆ εἰς ἐκπαιδευτήριον ἐπιστημονικὸν τῆς Εὐρώπης, καὶ τύχη τοῦ ποθουμένου. Τοσοῦτο δὲ ἐν τοῖς μαθήμασι εὐδοκίμησεν, ὥστε, ὡς λέγει ὁ ἐγκωμιάζων αὐτὸν Βονιαμῖνος καθηγητῆς τοῦ ἐν Πίζῃ πανεπιστημίου, δεκαπενταετῆς ὧν ὁ Νικόλαος ἐγίνωσκεν ἄριστα τοὺς ἀρχαιοτάτους κλασικοὺς Ἕλληνας καὶ Λατίνους, ἠρίστευσεν εἰς τὰ μαθήματα τῆς γεωμετρίας καὶ λοι-

πῆς μαθηματικῆς, καὶ τελειοδίδακτος ἐγένετο εἰς τὴν φιλοσοφίαν.

Διηγούνται ὅτι κατὰ τὰς ἐξετάσεις τοῦ σχολείου ὁ νέος Μανιάκης, ἐτοιμῶς ἀποκρινόμενος διήγειρε τὴν περιέργειαν πάντων. Ὁ δὲ Ἀλῆ-Πασᾶς, ὅστις ἤθελε νὰ κατέχη ὁμήρους ἐκ τῶν ἐπιφανεστέρων καὶ νοσημονεστέρων παιδῶν καὶ ἀνδρῶν Παργίων, ὅπως ἀναγκάσῃ εὐκολώτερον τοὺς ἀνθισταμένους Παργίους εἰς ὑποταγὴν, πληροφορηθεὶς τὸ εὐδόκιμον τοῦ νέου καὶ τὸ ἐπιφανές τῆς οικογενείας παρήγγειλε τῷ Ψαλῖδα ἐπὶ ἀπειλῇ νὰ κρατῇ τὸν νέον ὡς ἐν εἰρκτῇ εἰς τὸ σχολεῖον. Ἄλλ' ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἰωαννίνων Ἱερόθεος, γνώσκων τὸν ἐπίβουλον σκοπὸν τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ, συνήργησε διὰ τοῦ διακόνου του εἰς τὴν ἀποδρασίην τοῦ νέου Μανιάκη μετὰ τοῦ Δουρούτη καὶ ἄλλων εἰς Ἄρταν, καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἑλλάδα. Ἐν Ἄρτῃ ὅμως αὐθις ἀναγνωρισθεὶς καὶ συλληφθεὶς, μετεφέρθη εἰς Ἰωάννινα, καὶ ἠπειλήθη ὅτι θὰ ἀποκοπῇ ἡ κεφαλὴ του ἐὰν φύγῃ. Οὗτος ἀπεστάλη ἐκ νέου εἰς τὸ σχολεῖον, ἐνῶ ὁ Δουρούτης ἐφυλακίσθη. Ὅτε δὲ ὁ Ἀλῆ Πασᾶς ἔτυχε νὰ ἐκστρατεύσῃ ἐκ τῶν Ἰωαννίνων ὁ νέος Μανιάκης ὠφελόμενος τῆς περιστάσεως, λάθρα διέφυγεν εἰς Κέρκυραν. Ἐκεῖ μετ' ὀλίγον μετέβησαν καὶ οἱ ἐξορισθέντες γονεῖς του· ὁ δὲ νέος σπουδάζων εἰς τὰ σχολεῖα Κερκύρας, κατεγίνετο εἰς τὴν Ἰταλικὴν καὶ Ἀγγλικὴν γλῶσσαν.

Κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἢ παρὰ ταῖς Ἰουλοῖς νήσοις Ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἐπρότεινε βραβεῖον χρυσοῦν, πρὸς ὅτινα λύσει τὸ φιλολογικὸν πρόβλημα — Ποία διαφορά μεταξὺ ἀρχαίας καὶ νεωτέρας γλώσσης τῶν Ἑλλήνων, καὶ τίς ἢ εὐκολωτέρα μέθοδος τοῦ σπουδάζειν ἀμφοτέρας. Εὐφύεστατα ὁ νέος Μανιάκης ἔλυσεν αὐτὸ καὶ μετὰ τὸ βραβεῖον τὸ χρυσοῦν ἠμείφθη. Ὁ ἀείμνηστος κόμης Γυλφὸρδ, ὅστις παρουσιάσθη εἰς τὰς ἐξετάσεις, καὶ ὡς ἀγωνοθέτης ἐτίμησε τὸν νέον μετὰ τὸ ἀριστεῖον διὰ τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος, διέταξεν ἵνα ὁ νέος συνοδευθῇ εἰς τὴν οἰκίαν μετὰ μουσικῆς καὶ

εὐφημιῶν. Τότε ὁ πατὴρ ἰδὼν τὸν υἱὸν του τοσοῦτον τιμηθέντα, ἀπόπληκτος ἐγένετο ἀπὸ ὑπερβολῆν χαρᾶς. Ὁ δὲ κόμης Γυλφὸρδ θέλων νὰ τελειοποιηθῇ ἢ ἐκπαιδεύσῃ τὸν νέον, προσέλαβεν αὐτὸν μετὰ τῶν ἄλλων Ἑλληνοπαίδων ὡς ὑπότροφον. Τούτους ἤθελε νὰ ἐκπαιδεύσῃ εἰς τὴν Εὐρώπῃν ἐν ἐπιστήμαις καὶ κλασσικῇ φιλολογίᾳ, ὅπως καταστήσῃ καθηγητὰς ἐν τῷ Ἰονίῳ πανεπιστημίῳ, ὅπερ ἡ Ἰόνιος κυβέρνησις, κατὰ τὰ ἐν τῷ συντάγματι ὀρισμένα καὶ τῇ συνεργείᾳ τοῦ εὐεργέτου τῆς Ἑλλάδος κόμητος, ἔμελλε νὰ ιδρύσῃ.

Ὁ νέος Μανιάκης ἀπεχαιρέτισε τοὺς ἐν Κερκύρᾳ τότε διαμένοντας γονεῖς του, οἵτινες εἶχον πολιτογραφηθῆ Ἰόνιοι πολῖται κατὰ ψήφισμα τῆς Ἰουλοῦ Κυβερνήσεως. Μετὰ τοῦ λόρδου Γυλφὸρδ μετέβη τῷ 1819 εἰς Ἀγγλίαν, ἀφοῦ ἐκ Παρισίων διερχόμενος, ἐσχέτισθη μετὰ τοὺς ἐκεῖ λογιῶν Ἕλληνας Κοραῖν, Κοδρικᾶν, Βογορίδην, καὶ τοὺς σπουδαστὰς Κλονάρην, Κοντουμᾶν καὶ Πολυχροναῖδην. Μετ' αὐτῶν διετήρησεν ἀλληλογραφίαν, ἧς μέρη διασώζονται ἐν τῷ ἀνεκδότῳ ἐπιστολαρίῳ αὐτοῦ, ὅπερ ὁ ἀξιότιμος υἱὸς αὐτοῦ Κωνσταντῖνος, δικαστῆς ἐν Ζακύνθῳ, ἐνεπιστεύθη ἡμῖν πρὸς ἔρευναν. Ἐνταῦθα εὐρομεν πολλὰς πληροφορίας αἰτινες ζωγραφίζουσι τὰς εὐγενεῖς διαθέσεις τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, τὴν ἄκραν φιλοπατρίαν, τὸν ζῆλον πρὸς δόξαν τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους, τὰς ἀθήσεις πρὸς εὐδοκίμησιν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, καὶ τὴν χαρὰν καὶ συναίσθησιν εἰς τὴν ἐγκαθίδρουσιν ἐλευθέρως πολιτείας τῆς Ἑλλάδος, καὶ τὸ ἐνδιαφέρον ὅπερ ἐλάμβανεν ὑπὲρ πολλῶν ὁμογενῶν πασχόντων τότε ὑπὸ δειῶν ἐν Εὐρωπαϊκαῖς χώραις. Σὺν τούτοις ἐτύχομεν καὶ σπουδαιότατον ἀντίγραφον, ἐπιγραφόμενον « Ῥήγα τοῦ Φιλοπάτριδος Νέα πολιτικὴ διοίκησις τῶν κατοίκων τῆς Ῥούμελης, τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τῶν Μεσογείων Νήσων, καὶ τῆς Βλαχομπογδαυίας. » Τὸ πόνημα εἶναι ὁ ὀργανισμὸς τῆς ἐταιρίας τοῦ Ῥήγα καὶ ἡ προπαρα-

σκευὴ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, καὶ ἡ πολιτικὴ διοργάνωσις κατὰ δημοκρατίαν ὄλων τῶν ἐλευθερουμένων Ἑλληνικῶν τόπων, ὅσοι συνίσταν τὴν Βυζαντινὴν Ἀυτοκρατορίαν. Ἐνομιζέτο δὲ ἕως τοῦ νῦν ἀπολεσθῆν, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Περαιβὸς ἐν τῷ βίῳ τοῦ Ῥήγα, ἂν καὶ λέγῃ ὅτι εἶχε τυπωθῆ ἐν Βιέννῃ καὶ καταστραφῆ διὰ φόβον. Ἡμεῖς ὁμῶς θέλομεν ἐκδώσει αὐτὸ, ἐὰν ὁ υἱὸς τοῦ καθηγητοῦ Ν. Μανιάκῃ μᾶς τὸ ἐπιτρέψῃ. Περὶ δὲ τούτων ἀπάντων θέλομεν ἐκθέσει μετ' ἐπιστάσις ἀκολουθῶς.

Ἐν Δουδίνῳ ὁ σπουδαστὴς νέος Μανιάκῃ διατρίψας ἐπ' ὀλίγον ἐσχετίσθη μετὰ τοῦ Φωσκόλου, Ζακυνθίου, συγγραφέως καὶ προμάχου τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Ἰταλικῆς ἐλευθερίας. Ἐκεῖ εἶρε τοὺς δύο ἀπεσταλμένους τῶν Παργίων Μάστρακαν Δεσίλαν καὶ Γρηγόριον Μαυρογιάννην, ὅπως ὑποβάλωσι τὰ παράπονα τῶν συμπολιτῶν εἰς τὸ Ἀγγλικὸν κοινοβούλιον, ὅτε ὁ Ἀρμοστὴς Μαίτλανδ παρερμήνευσε τὴν συνθήκην τῶν 1815 ὑπὲρ τῆς συστάσεως τοῦ Ἰουίου Κράτους. Μὴ συμπαραλαβὼν δὲ τὴν χώραν τῶν Παργίων μετὰ τοῦ Κράτους ἐκείνου, παρέδωκε τὴν Πάργαν καὶ τὰ περιχώρα αὐτῆς εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ, ζητήσας μόνου ἀποζημίωσιν τῆς ἰδιοκτησίας πρὸς ὅσους τῶν Παργίων ἠθέλησαν νὰ ἀναχωρήσωσι. Τὴν σύνταξιν τῶν παραπόνων ἀνέλαβεν ὁ Φώσκολος. Καὶ ἔγραψε τὸ βιβλίον περὶ Πάργας, ὃ ἐμελλε νὰ καθυποβληθῆ κατὰ τὰ κοινοβουλευτικὰ ἔθιμα τοῦ Ἀγγλικοῦ παρλαμέντου εἰς τὴν Βουλὴν τῶν κοινοτήτων. Ἠγανάκτησε δὲ ἡ ψυχὴ τοῦ σπουδαστοῦ Μανιάκῃ ὅτε ἔμαθεν ὅτι οἱ δύο ἀπεσταλμένοι Ἴονες παρὰ τοῦ Μαίτλανδ Βασίλειος Ζαβὸς Γερουσιαστὴς, καὶ Πέτρος Πετριτσόπουλος Δευκάδιος νομοθέτης, ἀπελογοῦντο κατὰ τῶν τότε μορφῶν. Ὁ δὲ Ζερβὸς ἔλεγε πρὸς τὸν λόρδον Δόδαρδερ ἀδελφὸν τοῦ Μαίτλανδ, ὅτι πρὸς τὰ κατηγορούμενα κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ περὶ Πάργας, ὁ Ἀρμοστὴς Μαίτλανδ μᾶλλον εὐεργέτησε τοὺς Παργίους, ἢ ἔβλαψε· διότι ἢ μὲν χώρα των

ἦτο ἐξηρημένη τοῦ νὰ συντελῆ μέρος τῆς Ἰουίου χώρας, καὶ παραδοθῆ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς Τουρκίας. Κατὰ δὲ τὴν συνθήκην τῶν 1800 δὲν συμπεριλήφθη εἰς τὴν συνθήκην περὶ Ἰουίου Κράτους τῶν 1815. Ἐπομένως οἱ Πάργιοι παρήτησαν τὴν χώραν των οἰκειοθελῶς, ἀφοῦ συνήργησεν ἡ φιλανθρωπία τοῦ Σὶρ Θωμᾶ Μαίτλανδ νὰ πληρωθῶσι διὰ τὰ ἀγαθῶν. Αὐτοὶ ὁμῶς δὲν ἐδέχθησαν τὸν προσφερθέντα αὐτοῖς τόπον πρὸς κατοικίαν κακῶς συμβουλευόμενοι ὑπὸ τῶν ἐξ αὐτῶν, οἵτινες ἤθελον νὰ ᾔναι προεστῶτές των. Ἀλλὰ ὁ Μανιάκῃς γράφων περὶ πάντων τούτων πρὸς τὸν Κωνσταντῖνον Πολυχρονιάδην ἔλεγεν ἀγανακτῶν «Αὐταὶ εἰσὶ, φίλε, αἱ καλαὶ πατριωτικαὶ πράξεις τῶν Π. Πετριτσόπουλου καὶ Β. Ζαβὸυ ἀπεσταλμένων, ἃς ἀφοῦ ἀνέγνωσα ἐθρήνησα τὴν κατάστασιν καὶ τὴν φθορὰν τῶν ἡθῶν σωζομένην εἰς τινὰς Γραικοὺς ἄνευ αἰσθήματος πατριωτισμοῦ. Καὶ πάραυτα ἐνεθυμήθην τὸ τοῦ Ἀριστοτέλους εἰς τὸ περὶ πολιτειῶν. Διὰ γὰρ τὸ δουλικώτερον εἶναι φύσει οἱ μὲν βάρβαροι τῶν Ἑλλήνων, οἱ δὲ περὶ τὴν Ἀσίαν τῶν περὶ τὴν Εὐρώπην ὑπομένουσι τὴν τυραννικὴν ἀρχὴν οὐδὲν δυσχεραίνοντες.— Ἐν τοιαύτῃ ἐλεεινῇ καταστάσει καὶ ἡμεῖς εὐρισκόμεθα σήμερον, ἀλλ' ἴσως δαίμων τις εὐμενὴς καὶ ἡμῖν γενήσεται.»

Κατὰ διαταγὴν τοῦ λόρδου Γυλφὸρδ ὁ Μανιάκῃς μετέβη εἰς Καμβρίγγην ἔνθα ἐμελλε νὰ σπουδάσῃ τὰ νομικὰ, ἐνταῦθα δὲ ὀδηγηθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐπιστάτου αὐτοῦ κυρίου Ρούφου ἄλλου ὑποτρόφου τοῦ Γυλφὸρδ, παρέστη πρὸς τὸν κύριον Φρέρον καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου. Καὶ ἐνεγράφῃ ἐν τῷ μητρώῳ τῶν φοιτητῶν τῆς νομικῆς σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Καμβρίγγης ἐν τῇ σχολῇ τῆς Ἁγίας Τριάδος. Ἐνεδύθη τότε τὸ γαλάξιον μάλινον ῥάσον, καὶ ἐφόρει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τὸ τετράγωνον μαῦρον κάλυμμα μετὰ τῶν πλεκτάνων, δι' ὧν ἐχαρακτηρίζοντο καὶ οἱ ἄλλοι τῆς νομικῆς σπουδασταὶ· τὸ δὲ λευκὸν ἐφόρει πορευόμενος εἰς τὸν ναὸν ἐπὶ προσευχῇ.

Ἄοκνος δὲ τοῖς νομικοῖς μαθήμασιν ἐπασχολούμενος, δὲν ἡμέλει τῶν κλασικῶν σπουδῶν, καὶ μάλιστα τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἐνταῦθα, ὡς λέγει ἐν ἐπιστολῇ, εἶρε πλείονας Ἄγγλους καθηγητὰς καὶ σπουδαστὰς γινώσκοντας καὶ λαλοῦντας καὶ γράφοντας τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν, ἢ ἐν Ἑλλάδι, ὅπου παρ' οὐδενὸς τῶν λογίων ἤκουσε ποτὲ νὰ λαλῇ ἀκωλύτως καὶ γραμματικώτερον ἀρχαῖστί. «Μετ' ὀλίγον παρέστην εἰς τὴν ὀμήγουριον τοῦ Πανεπιστημίου Κανταβρηγίας (Καμβριγίας) ἐν ἣ ὁ εὐεργέτης Λόρδ Γουλφὸρδ προσηγορευθὴ νομοδιδάσκαλος, καὶ ἀνεγνωρίσθη Καγγελάριος τῆς Ἴονικῆς Ἀκαδημίας.» Γράφει δὲ περὶ αὐτῆς πρὸς τὸν Βογοριδην, (ὅρα ἐπιστολὴν τῷ Ἀθανασίῳ Βογοριδῇ εἰς Λονδίνον.) — Ἐγὼ δὲ νομίζομαι εὐτυχῆς ὅτι εὐρέθην καὶ εἶδον ὀφθαλμοφανῶς αὐτὴν τὴν παράταξιν, τὴν ὁποίαν νομίζω εὐλογον νὰ τὴν κοινολογήσητε διὰ τοῦ λογίου Ἐρμοῦ, πρὸς κοινὴν πληροφориαν τοῦ καθ' ἡμέραν προοδεύοντος εἰς τὴν παιδείαν ἡμετέρου Ἑλληνικοῦ γένους. Ἦδη ἀνέδυσεν ἡ κ' τοῦ λήξαντος Σεπτεμβρίου, ὅτε περὶ τὴν ἐνδεκάτην ὥραν π. μ. ἡ Α. Κυριότης ὁ Λόρδ Γουλφὸρδ, συνοδευόμενος ἐκ τῆς οἰκίας παρὰ τοῦ ὑποκαγγελαρίου Κυρίου Φρέρου (ἐπέχουτος τὸν τόπον τοῦ Προέδρου τῆς Ἀκαδημικῆς ἐταιρίας κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον), καὶ ὑπὸ πολλῶν καθηγητῶν, εἰσήλθεν εἰς τὴν Γερουσίαν. Προηγούντο δὲ δύο θεράποντες, καὶ ἐπικολούθει εἰς, βαστώντες ἀνὰ χεῖρας ἕκαστος σκῆπτρον ἀργυροῦν.

» Σέβας τοσοῦτον εἶχε καθ' ἕκαστον ἀφορώντα τὴν σεμνοτάτην ταύτην Ἐκκλησίαν, συνθεμένην ὑπὸ πάντων τῶν ἐν τῇ παιδείᾳ προϋχόντων ἀνδρῶν, ἐνδεδυμένων σεμνοπρεπῶς τὸν ποδῆρη σχολαστικὸν χιτῶνα, παρόντων πολλῶν θεατῶν, ἕκ τε τῶν σπουδαζόντων καὶ τῶν ἀρίστων τῆς Κωμοπόλεως. Τῶν πάντων ἤδη καλῶς ἐχόντων, ὁ Πρόεδρος τῆς Γερουσίας ἔλαβε τὴν ἑαυτοῦ καθέδραν περὶ τὸν βωμόν. Ἡ δὲ Α. Κυριότης ἐνδεδυμένη ποδῆρη πορφύραν, συ-

νωδευμένος παρὰ τοῦ Νομοδιδασκάλου Κλάρκου, ἐκ τοῦ τέλους τῆς οἰκίας σεμνῶς βαδίζων, παρεστάθη ἔμπροσθεν τοῦ Προέδρου. Ἐδῶ, λογιώτατε Κύριε, δὲν ἤξεύρω πῶς νὰ ἐκφράσω τὸ αἴσθημα, ὅπερ διήγειρεν εἰς πάντας τοὺς παρόντας τὸ λογίδριον λατινιστὶ ἐκφωνηθὲν ὑπὸ τοῦ ῥηθέντος λογίου ἀνδρὸς Κλάρκου, εἰς τὸ ὁποῖον τοσοῦτον ζηρωῶς ἐξεφράσθησαν αἱ ἀρεταὶ τοῦ εὐγενεστάτου Λόρδου, καὶ ζωηροτέρως προσέτι ἡ χαρὰ, τὴν ὁποίαν αἰσθάνεται πᾶσα ἡ τῶν πεπαιδευμένων ἐταιρία ταύτης τῆς Ἀγγλικῆς Κωμοπόλεως διὰ τὴν πρόοδον εἰς τὰς Μούσας τοῦ Ἡμετέρου γένους, ὥστε πάντες οἱ παρεστώτες βαθεῖα προσοχῇ ἴσταντο ἀκροαζόμενοι τὸν λόγιον τοῦτον ἄνδρα.

» Τοῦ λογιδρίου τέλος λαβόντος τότε ὁ τῆς Γερουσίας πρόεδρος ἔλαβε τῆς δεξιᾶς τῆς Α. Κυριότητος καὶ ὠδήγησέ του εἰς τὸν βωμόν, ὅπου ὠρκίσθη ὡς συνήθως. Καὶ οὕτως ἐτελείωσεν ἡ τελετή. Τούτου γενομένου ἡ Α. Κυριότης ἐνδεδυμένος τὸν ποδῆρη τοῦ Νομοδιδασκάλου χιτῶνα, καὶ τὸ τετράγωνον μετὰ τῶν πλεκτάνων κάλυμμα, συνωδευμένος ὑπὸ τῶν προϋχόντων τῆ τε παιδεία καὶ τῆ τάξει, παρήλθεν ἐπισκεπτόμενος τὰ διάφορα σχολεῖα, βιβλιοθήκας καὶ βοτανικοὺς κήπους ἐν ταύτῃ τῇ Κωμοπόλει.

» Μοὶ κακοφαίνεται, ὅτι δὲν ἔχω ἀνὰ χεῖρας τὸ εἰς τὴν τοιαύτην λαμπρὰν τελετὴν λογιδρίου, ἵνα σᾶς τὸ ζεῖλω· ἀλλὰ ἐλπίζω νὰ τὸ λάβω σέλλοντάς το πρὸς τὴν λογιότητά σας, μετὰ παρακαλέσεως νὰ κοινολογηθῇ διὰ τοῦ λογίου Ἐρμοῦ. Νομίζω εὐλογον προσέτι νὰ σοὶ γνωστοποιήσω τὰ περὶ ἐμὲ ὅτι, ἀφοῦ μοῦ ἐγενίαν αἱ ἀνήκουσαι ἐξετάσεις πρὸς τοὺς Ἑλληνας καὶ Λατίνους κλασικοὺς ἔλαβα τὴν τιμὴν νὰ συγκαταριθμηθῶ μετὰ τῶν σπουδαζόντων ἐν τῷ τῆς Ἀγίας Τριάδος ἐπικαλουμένῳ σχολεῖῳ. Ἐν τοσοῦτῳ δὲ ἔχω τὴν τιμὴν νὰ ἡμαι-

Ἀκολούθως μετὰ τοῦ λόρδου Γουλφὸρδ ὁ Μανιάκης διέτριψεν εἰς τὴν πλουσίαν ἔπαυλιν αὐτοῦ εἰς Ῥοξτόνην ἐπὶ ἡμέρας τινάς, συνευφραυνόμενος μετὰ τῶν φίλων μεγιστάνων τοῦ λόρδου κατ' εὐωχίαν καὶ μεγάλα κυνήγια· εἶτα μετέβη εἰς τὴν πόλιν Ὁξφόρδ (Ὁξόνιον). Ἐδῶ ἐπισκέφθη τὸ Πανεπιστήμιον, βιβλιοθήκας, ταμεία ἐπιστημῶν, κήπους βοτανικοὺς καὶ ἄλλα ἔκπαιδευτικὰ καθιδρύματα καὶ σοφὰς ἐταιρίας πρὸς διάδοσιν ἐπιστημῶν καὶ γραμμάτων, ἐν οἷς προσφοιτῶντες Βασιλόπαιδες τῆς Ἀγγλίας καὶ υἱοὶ μεγιστάνων καὶ πλουσίων, ἀρύονται πάνταν ἐπιστήμην πρὸς ἠθικοποίησιν ψυχικὴν καὶ εὐδαίμονα βίον. Ἐπιστρέψας δὲ εἰς Καμβρίγγην, ἐπιμόνως κατεγίνετο εἰς τὰς μελέτας τῆς ἐπιστήμης παρὰ πάντων τῶν Καθηγητῶν δεικνύμενος ὡς Ἑλληνικὸς νοῦς εὐδοκίμωτάτος εἰς παιδείαν καὶ μόρφωσιν ἀρχαίου κλέους. Διὸ καὶ ἀγαλλόμενος ἐπὶ τοιαύτη τιμῇ ἔγραφε πρὸς τὸν αἰδεσιμώτατον Γεώργιον Βινόκα (Winok) εἰς Κενσιγκτῶνα.

«Ἐχω τὴν τιμὴν νὰ σὰς φανερώσω ὅτι εἰσήχθην εἰς τὸ τῆς Ἀγίας Τριάδος σχολεῖον πρὸς τὸ ἀκροασθῆναι τὰ Ἑλληνικὰ μαθήματα καὶ πολιτικούς νόμους. Καὶ κατὰ τοῦτο ἐγὼ εὐφραίνομαι διότι εἰμὶ ὁ πρῶτος τῶν συμπατριωτῶν μου, ὅστις ἔσχε ταύτην τὴν τιμὴν εἰς μίαν Ἀγγλικὴν Ἀκαδημίαν. Ἐγὼ δὲ οὐκ ἔχω εἰ μὴ ἐλπίσαι, ὅτι αὕτη ἡ ἀρχή μου ἔσεται εἰσαγωγή πρὸς πολλοὺς ἄλλους Ἑλληνας, ἵνα μοὶ ἀκολουθήσωσι πρὸς ἀπόκτησιν γραμματικῶν γνώσεων. Ἐγὼ θαυμάζω, θεωρῶν τοιαύτην καλὴν τάξιν καὶ παιδεῖαν τῶν σπουδαζόντων ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ ταύτῃ. Τὸ γὰρ σχολαστικὸν τετράγωνον καλυμμάτιον καὶ ῥάσον, τὸ φοιτᾶν εἰς τὰς προσευχὰς πρωτὶ καὶ ἑσπέρας ἐστὶν ἔμποδον τοῖς νέοις πασῶν τῶν πράξεων ἐναντίον τῆς ἠθικῆς, ἥτις μόνη ποιεῖ τὸν ἄνθρωπον, καὶ διδάσκει τὸ ἑαυτοῦ ἐν τῇ κοινωνίᾳ καθῆκον..... Ἐγὼ δὲ δυνάμενος λαλήσαι ἐπ' ὀλίγον τὴν Ἀγγλίδα φωνῆν, αἰσθάνομαι μεγά-

λην εὐχαρίστησιν. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ μέσον δι' οὗ συλλαλῶ μετὰ τῶν πεπαιδευμένων τούτων ὧν τῆς καλοκαγαθίας καὶ φιλδξενίας ἐγὼ ἔσχον πλεῖστα τεκμήρια, μάλιστα δὲ τῆς χαρᾶς αὐτῶν ἧς αἰσθάνονται ἔνεκα τῆς προόδου τῶν Ἑλλήνων.»

Τοὺς γονεῖς δὲ αὐτοῦ ἐνθυμούμενος καὶ ὑπὸ τοῦ καθήκοντος τοῦ ἀποδίδειν τὰ τροφεῖα παροτρυνόμενος δὲν ἠδιαφόρει κατὰ τὰς δυσχερεῖς αὐτῶν περιστάσεις. Δέκα τάλληρα μηνιαίως διώρισε τὸν ἐν Κερκύρα φίλον Παπαντόπουλον νὰ παρέχῃ πρὸς αὐτοὺς, ἃ ὤφειλε νὰ ἀποδίδῃ ἐκ τοῦ μισθοῦ, τὸν ὅποιον ὁ λόρδος ἐχορῆγει πρὸς ἐπαρκῆ διατροφήν αὐτοῦ κατὰ τὰς σπουδὰς. Ἐσύσταινε πρὸς αὐτὸν καὶ τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ ἀδελφοῦ Βασιλείου καὶ τὴν εὐτυχή ἀποκατάστασιν καὶ συζυγίαν τῆς ἀδελφῆς. Καὶ οὐδένα τῶν συγγενῶν ἢ γνωρίμων παρέλειπε, παρακαλῶν αὐτοὺς τὰ προσδόντα φροντίδος καὶ ἐπιμελείας ἐπὶ αἰσίᾳ καταστάσει τῆς οικογενείας. Οὕτως ἐνδιαιτώμενος καὶ παρ' ἀπάντων τιμώμενος, ἔσπευδε νὰ οικειοῦται καὶ πρὸς Ἀγγλοὺς καὶ ὁμογενεῖς, ὅπου συνετύχχανον αὐτῷ ἢ ἐν Καμβρίγγῃ, ἢ ἐν Λουδίνῳ, ἢ ἄλλαις πόλεσι τῆς Ἀγγλίας ἔνθα ἐπορεύετο χάριν σπουδῆς ἢ περιηγήσεως, ἢ θαυμασμοῦ πρὸς τὸ μέγα Βρετανικὸν ἔθνος. Τούτου ἐθαύμαζε τὰς μεγάλας πολιτικὰς ἀρετὰς, τὰς προόδους εἰς κοινωνίαν καὶ ὑλικὴν εὐημερίαν, τὸν ἔξοχον πλοῦτον καὶ τὴν δύναμιν καὶ ἐπιβρόχην, ἣν ὡς ἰσχυρὸν κράτος ἀπήλαυεν ἐν Εὐρώπῃ, Ἀσίᾳ καὶ λοιποῖς τοῦ κόσμου μέρεσιν. Ὑπογραμμὸν δὲ αὐτὸ ἐποίηετο, καὶ τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ προέτρπευεν εἰς μίμησιν τῶν ἀρετῶν αὐτοῦ πρὸς τὴν μελετωμένην Ἑλληνικὴν παλιγγενεσίαν καὶ σύστασιν Ἑλληνικοῦ Κράτους.

Διὸ εἶτε ἐμνήθη ἐν τῇ φιλικῇ ἐταιρίᾳ, εἶτε παρωρμάτο τὴν καρδίαν εἰς τὸ κλέος τῆς πατρίδος, προητοιμάζετο εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας. Ἐπὶ τούτῳ οὖν ἔγραφε κατὰ τὸ 1820 πρὸς τὸν ἐν Παρισίοις τότε Μιχαὴλ Σχιωῶν διατρίβοντα «Δύναμαι νὰ σὲ βεβαιώσω

ὄτι ὑπέρθερμος ἐστὶν ἡ ἐπιθυμία μου, ἵνα ἴδω τὸ ἡμέτερον γένος εἰς ἡμέραν ἐλευθέραν, καὶ ἀναλάβῃ κἂν μέρος τῆς προτέρας αὐτοῦ εὐκλείας. Ἄλλὰ τοῦτο πῶς δύναται γενέσθαι, ἂν τὰ μέρη μὴ ἐνωθῶσι τῷ ὄλῳ μὲ τοιοῦτον δεσμὸν, ὥστε πᾶν ἄτομον νὰ συσταίῃ μέρος ἀναγκαῖον τῆς ἐθνικῆς ταύτης ἀλύσου; Ἄνὰ μνήμης ἔχω, ὡ φίλε, ὅταν ἔλαβα τὴν τιμὴν τοῦ νὰ σὲ συναναστραφῶ ἐν Παρισίοις, ὅτε τὰ αἰσθήματά σου ὡς πρὸς τοῦτο ἦσαν σφόδρα σημαντικὰ, καὶ τὰ μέτρα τοῦ συμπεράσματος τοῦ διαλόγου μας ἐτελείωσαν, ὅτι ἀδύνατον νὰ συστήσωμεν ἐθνικὴν ἄλυσον μετ' ἀναγκαίας σχέσεως, ἂν τὰ ὑγιεινότερα ἄτομα τοῦ ἔθνους μὴ ἐνωθῶσι μετ' αἰσθημάτων ἀδελφικῆς ἀγάπης, ὅπερ οὐκ ἂν δύναίτο νὰ γείνῃ ἄλλως, εἰμὴ διὰ τῶν ἑταίριων. Τότε εἶπομεν ὅτι ἀγαθὸν ἐστὶ πάντες οἱ ἐν διαφόροις μέρεσι τῆς Εὐρώπης σπουδάζοντες νέοι νὰ συστήσωσι τοῦτο, ἵνα ἔχωσι συνεχῆ μεταξύτων ἀνταπόκρισιν, καὶ μέρος αὐτῶν πορευθῶσιν εἰς διάφορα τῆς Ἑλλάδος μέρη, ἵνα μετὰ προσοχῆς καὶ εὐφυΐας ἀποκαταστήσωσιν ἐκεῖ ἄλλας ἑταιρίας. Ἐχομεν ἕως τοῦ νῦν ἱκανὰ παραδείγματα εἰς τὴν Ἰσπανίαν, Νεάπολιν καὶ Σικελίαν· καὶ πόσον τῶν ἑταίριων τούτων, ἡ εὐκλεία ἵνα ἀποβάλῃ τὸν τυραννικὸν ζυγόν. Πανσώμεθα τέλος τοῦ νὰ φαινώμεθα δουλικώτεροι φύσει, καὶ νὰ ὑποφέρωμεν τὸν ζυγόν, οὐδὲν δυσχεραίνοντες. Ὁ Κοραῆς ἀνὴρ τῶν λογίων ἠδύνατο νὰ θέσῃ τάξιν καὶ σύστημα εἰς τὴν ἐν Παρισίοις ἡμετέραν ἑταιρίαν. Καὶ ἂν τύχη περίστασις προσφέρετε αὐτῷ τοὺς ἀσπασμούς μου. Ἄν δὲ νομίζετε, ὅτι καὶ ἐγὼ δύναμαι νὰ συνεισφέρω τὸ μέρος μου εἰς τοὺς ὑγιεῖς τούτους φιλοπάτριδας, οὐ λείψω, ἵνα μετὰ ζήλου πράξω ὅ,τι ἂν ἐντέλλοιτέ μοι.

Ἐρῶ σο

τῆ 15'. Αὐγούστου αἰκ'. ἐν Λονδίμφ.»

Ἀκάθεκτος δὲ ἦν ὁ ἐνθουσιασμός του, ὅτε ἔλαβε τὸ κήρυγμα τοῦ Ἀλεξάνδρου Ἐψηλάντου ἐν τῇ ἐξόδῳ κατὰ Ἰάσιον τὴν

22 Φεβρουαρίου 1821 εἰς τὸν Ἀγῶνα ὑπὲρ ἐλευθερίας μὲ τὸ σύνθημα «Μάχου ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος.» Τοῦτο, ὡς μαρτυρεῖται, ἔγραψεν ὁ Γεώργιος Τυπάλδος Κοζάκης, τότε ἐν Μολδαυίᾳ διάγων. Ἀντέγραψε καὶ διεκοίνωσεν αὐτὸ μεταφράσας ἀγγλιστὶ πρὸς ἅπαντας τοὺς ἐν Ἀγγλίᾳ ὁ Μανιάκης. Ἡθέλησε δὲ καὶ αὐτὸς νὰ λάβῃ τὰ ὄπλα καὶ νὰ τρέξῃ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν στρατόπεδον, εἰ μὴ ἐκράτει αὐτὸν ὁ ἔρωσ του πρὸς τὴν ἐκλαμψιν τῆς πατρίδος διὰ τῶν γραμμάτων καὶ ὅτι ἠδύνατο νὰ ὠφελήσῃ αὐτήν, τὸν πνευματικὸν ἀγῶνα ἀναδύμενος. Χαίρων δὲ καὶ ἀγαλλόμενος ἤκουε τοὺς θριάμβους, καὶ ὠμίλει περὶ τοῦ ἀγῶνος τῆς ἐλευθερίας εἰς τὰς διαφόρους πολιτικὰς ὁμηγύρεις τῶν Ἀγγλῶν, καὶ οἱ Ἀγγλοὶ ἐχειροκρότουσιν τὰς ἐνθουσιώδεις ὁμιλίαις του ὑπὲρ τῶν μαχητῶν τῆς ἐλευθερίας. Μετέφρασε ταῦτοχρόνως ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν καὶ ἐκοινοποιεῖ πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς τὴν ἀπάντησιν τοῦ Ἰω. Κουίνσι Ἀδάμ (Quincy Adams) προέδρου τῆς Ἀγγλοαμερικανικῆς ὁμοσπονδίας πρὸς τὸν Ἀνδρέαν Λουριώτην ἀπεσταλμένου τῆς προσωρινῆς Διοικήσεως τῶν Ἑλλήνων. Αὐτὸς διὰ τοῦ ἐν Λονδίμφ πρέσβευς τῶν Ἡνωμένων πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἐζήτησε τὴν ἀναγνώρισιν τῆς αὐτονομίας τῆς Ἑλλάδος παρὰ τῆς Ὁμοσπονδίας καὶ βοήθειαν αὐτῆς. — Ἐλεγε δὲ ὁ πρόεδρος ἐν τῇ ἀπαντήσει· «Τὰ αἰσθήματα, διὰ τῶν ὁποίων ἐμαρτύρησα τὰς μάχας τῶν ὁμογενῶν σου διὰ τὴν ἐθνικὴν ἐλευθέρωσιν καὶ αὐτονομίαν τῶν ἐγνωστοποιήθησαν εἰς τὸν κόσμον μὲ δημόσιον λόγον πρὸς τὴν συνέλευσιν τῶν Ἡνωμένων πολιτειῶν. Αὐτὰ ἔλαβον μεγίστην ὑποδοχὴν ὑπὸ τοῦ λαοῦ τῶν συμμαχικῶν τούτων πόλεων· ὅστις βλέπων μετὰ χαρᾶς τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας καὶ αὐτονομίας πόλεμον, ὅπου καὶ ἂν κινήθῃ ἡ σημαία του, θεωρεῖ μὲ μεγίστην εὐχαρίστησιν τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν δραστηριότητα τῶν Ἑλλήνων πολεμούντων ὑπὲρ τῶν ἰδίων πολιτικῶν

δικαιωμάτων, καὶ τὴν ὁμοιότητα τῶν παρόντων ἡρωϊκῶν ἀγώνων μὲ τὰ ἔνδοξα κατορθώματα τοῦ παλαιοῦ καιροῦ εἰς τὴν γῆν τοῦ Ἐπαμινώνδα καὶ Φιλοποίμενος.

» Ἀλλὰ ἐνῶ ἐπιθυμοῦσιν ὀλοφύχως τὴν ἀγαθὴν ἔκβασιν τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων αἱ Ἠνωμένοι πολιτεῖαι ἐξ αἰτίας τῶν καθηκόντων τῆς θέσεώς των ἐμποδίζονται νὰ λάβωσι μέρος εἰς τὸν πόλεμον, πρὸς τὸν ὅποιον ἡ πολιτικὴ σχέσις των εἶναι νὰ φυλάξωσι τὴν οὐδετερότητα. Ἐπειδὴ δὲ εἶναι εἰς εἰρήνην μὲ ὅλον τὸν κόσμον ἡ καθιστώσα πολιτικὴ των, καὶ ἡ πρὸς τοὺς Νόμους τῶν ἐθνῶν ὑποχρέωσις τῶν Ἠνωμένων πολιτειῶν, δὲν τὰς συγχωροῦσι νὰ γείνωσιν ἐθελονταὶ συμβοηθοὶ εἰς πράγματα, τὰ ὁποῖα ἤθελε τὰς ἐμπλέξωσιν εἰς πόλεμον. Ἐὰν δὲ μὲ τὴν πρόοδον τῶν πραγμάτων οἱ Ἕλληνες δυνηθῶσι νὰ στερεωθῶσι καὶ ὀργανισθῶσι εἰς ἔθνος αὐτόνομον, αἱ Ἠνωμένοι πολιτεῖαι θέλει εἶναι μεταξὺ τῶν πρώτων νὰ τοὺς δεχθῶσιν ἐλευθέρως εἰς τὴν γενικὴν οἰκογένειαν, νὰ καταστήσωσι διπλωματικὰς καὶ ἐμπορικὰς σχέσεις μετ' αὐτῶν, συμφωνούσας μὲ τὰ ἀμοιβαία συμφέροντα τῶν δύο τόπων, καὶ νὰ ἀναγνωρίσωσι μὲ ἄκραν εὐχαρίστησιν τὴν συσταθεῖσαν διοίκησιν εἰς χαρακτήρα ἀδελφῆς πολιτείας. Μένω μὲ ἄκραν ὑπόληψιν, Κύριε, ταπεινὸς καὶ ὑπήκοος δοῦλός σου . . . Ἰωάννης Κουνίνσους Ἀδάμς. Ἐκ τῆς γενικῆς Γραμματείας.

Ὁμοσικτῶν 18 Αὐγούστου 1822.»

Κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας δὲ ὁ Ἄγγλος αἰδισιμώτατος ἱερεὺς P. Ὅσες (R Hedges) ἐδημοσίευσεν τὸ 1822 φυλλάδιον Ἀγγλιστὶ, προτρέπων τοὺς ὁμογενεῖς αὐτοῦ εἰς σύστασιν ἐπιτροπῆς ἐν Ἀγγλίᾳ, ὅπως βοηθήσωσι τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν. Ὁ Μανιάκης εὐχαρίστει αὐτὸν δι' ἐπιστολῆς Ἀγγλιστὶ, λέγων ὅτι πᾶσα βοήθεια χρηματικὴ παρὰ τῶν Ἀγγλων εἶναι καθήκον χριστιανικὸν διότι βοηθοῦσι χριστιανοὶ τοὺς Ἕλληνας μαχομένους ὑπὲρ πίστεως καὶ

πατρίδος. Ὡσαύτως δι' ἄλλης ἐπιστολῆς εὐχαρίστει τὸν Ἄγγλον Ἰωάννην Βαούριγγ ὅστις ἐπιβεβαίωσεν τὴν σύστασιν ἄλλης ἐπιτροπῆς καὶ ἀποστολὴν βοηθειῶν εἰς Ἑλλάδα, ἃς τῇ συνεργείᾳ τοῦ Μανιάκη ἔλαβον οἱ ἀγωνιζόμενοι. Συνεχαίρετο δὲ καὶ τὸν Ἀδρδ Γουλφόρδ ὅτι ὁ ἐμπορικὸς οἶκος τοῦ Ριχάρδν ἀνεδέχθη τὸ Ἑλληνικὸν δάνειον 2,000,000 λιρῶν στερλινῶν, καὶ ὅτι ὁ Ἕλληνας αὐτὸς κόμης βλέπει πραγματοποιημένους τοὺς πόθους τοῦ ὑπὲρ Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας.

Ἐνθουσιασθεὶς δὲ διὰ τὰ κατορθώματα τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου καὶ διὰ τὴν ἀνδρομαχίαν τοῦ Κανάρη, συνέθεσε τὸ ποίημα Κανάρης ἀπλοελληνισί. Τοῦτο ἐτυπώθη ἐν Καμβρίγῃ τὸ 1824 καὶ ἀφιερῶθη πρὸς τὸν κόμητα Γουλφόρδ.

Κατὰ τὴν ἀφιέρωσίν του λέγει πρὸς αὐτὸν — ὁ ἱερὸς τῶν Ἑλλήνων πόλεμος κατὰ τῶν θηριωδεστάτων τυράννων των εἶναι τὸ ὑποκείμενον τοῦ μικροῦ τούτου ποιήματος, τὸ ὁποῖον προσφέρω πρὸς τὴν ὑμετέραν εὐγένειαν. Ἡμεῖς βλέπομεν εἰς τοὺς χρόνους μας τὸ Ἑλληνικὸν φρόνημα πάλιν ἀναγεννώμενον ἰσχυρὸν, ὡς καὶ τὸ πάλαι. Νικηταὶ κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν εἶναι ἄξιοι νὰ ἐπαινῶνται, καὶ ἴσως ὑπὸ καλᾶμον μᾶλλον ἐπιστήμονος ἢ τοῦ ἐμοῦ . . . Ἡ γλῶσσα καὶ τὰ αἰσθήματα τοῦ μικροῦ τούτου ποιήματος, εἶναι ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα πάντες οἱ Ἕλληνες λαλοῦσι τὴν σήμερον καὶ εἶθε ὁ Θεὸς βοηθήσῃ καὶ ἐνισχύσῃ αὐτοὺς νὰ λαλῶσιν αὐτὰ πάντοτε. Ἀξιόλογος δὲ ἡ περιγραφή τῆς ἀναφλέξεως τοῦ πυρπολικοῦ (burlotto), ὃ διέδωκε τὸ πῦρ εἰς τὰ Τουρκικὰ.

Ὅτω τὰ πυροβόλ' ἔκει ἤστραπτον, ἐβροντοῦσαν, κλιππειροὶ σφαῖραι σιδηραὶ εἰς θάλασσαν πηδοῦσαν Ἡ γῆ ἔστοναχίζετο, τὰ σπῆλαια ἐκινούντο Ἐφριττον οἱ αἰγιαλοὶ, τὰ κύματα πονοῦντο. Τότε Κανάρης ἔθηκε τὴν ὕλην τὴν φλογώδη, ἐφ' ἣν καὶ μὲ τὴν χεῖρά του ἔψ' ἄνθρακα πυρῶδη. Εὐθύς δὲ τὸ παμφάγον πῦρ ἦναψ' ἠγριωμένον

Ὡσὰν βοσκὸς ἀνὴρ εἰς δάσος βαθύ βάλη σπινθῆρα καὶ αὐτοστιγμὶ φλόξ γίνεται μεγάλη, τὰ δένδρα τότε ἀνάπτουσι καὶ ἐν τὸ ἄλλο καίει, ἐνῶ καὶ ἄνεμος σφοδρὸς ἀπὸ τῆς ἄρκτου πνέει·

Ἐάν δὲ τύχη νησός τις ἢ στερεὰ πλησίον φωτίζεται ὡς μὲ ἀυγὴν φωτός πολλῶν ἡλίων, καὶ μήτε παύη ὁ θυμός πυρός τοῦ δεινοτάτου πρὶν ὕλη πάσα ἐκκαῆ δάσους τοῦ βαθυτάτου. Οὕτω τὸ πῦρ ἐκόλλησε κ' εἰς ἄλλα πολλά πλοῖα ἐμεταδόθη παρευθὺς καὶ μήτ' ἐλπίς καμμία ἦτο νὰ φυλαχθῆ ποτὲ οὐδέν τι πλοῖον ὅλως· εἰς τέτοιον ἦτο κίνδυνον ὁ τουρκικός ὁ στόλος. Τότε ἔκοπτον τὰς ἄγκυρας κ' ἀλαλητὸς ὁρῶρει ὁ μὲν εἰς πρύμνην ἔτρεχεν ὁ δ' ἔφευγ' εἰς τὴν [πρώρη.

Τὸ πᾶν τῶντι σύγγυσις ἦτον, οὐδὲ τις τάξις ὦρπ' εἰς τὸν βαρβαρικὸν στόλον οὐδ' ἄλλη πράξις, εἰμὴ τίς πρώτος κυβερνῶν τὸ πλοῖόν του ν' ἀφήσῃ λιμένα κ' εἰς τὴν ἀνοικτὴν αὐτὸ νὰ δεηγήσῃ θάλασσαν. Μέγα θέαμα τότε ἦτον εἰς τὸ στόμα νὰ ἴδῃ ὅστις εἰς σκοπιὰν εἶχεν ἄγρυνον ὄμμα.

Ταῦτοχρόνως ὁ Μανιάκης μετέφρασεν ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ εἰς στίχους καὶ συνετύπωσε μετὰ τοῦ ποιήματός του ὁ Κανάρης τὸν Ἑλληνικὸν Παιᾶνα Ἀγγλου τινὸς φιλέλλημος. Τούτου καταχωροῦμεν τὴν ἀρχὴν ὧδε

ΕΓΕΙΡΟΥ πνεῦμ' ἑλληνικόν, ξύπνησον πνεῦμ'

[Ἑλλάδος

Ὅπερ λάμπον καὶ ζωपुरοῦν, ἔς τὰ τῶν Ἡρώων [στήθη

Ἐλευθερία ἄναπτε, καὶ δύναμις Παλλάδος, δι' οὐ ἄπειρ' ἐφάρτησαν ἐχθρῶν βαρβάρων πλήθη.

Ἑλλάδος πνεῦμ' ἐξύπνησον, καὶ πάτησον δουλείαν, κ' ἐλευθερίας ὕψωσον λαμπρότατα σημεῖα, υἱῶν σου αἶμα ἐκπλυνον, κηλίδα δ' οὐδέμειαν εἰς ἱερὰς ἀφες πηγὰς. Ἑλλάς, γενοῦ ἀνδρεία.

Ὁ ἐλευθερίας πόλεμος, μίασμ' οὐ μόνον πλύνει, ἀλλὰ μὲ δόξας καὶ τιμὰς, (θάνατα βραβεῖα!) τὸ τῶν Ἡρώων ὄνομα στολίζει καὶ ἐνδύνει, ἐγείρει δ' εὐκλεῖα αὐτῶν καὶ θαυμαστὰ μνημεῖα.

Ἰδοῦ Ἑλλάς, εἰς ὄρη σου τὰ γαληνὰ, ζοφώδης ἐγείρεται κακὸς χειμῶν, ὁ σωτηρίας δ' ἤχος δεινὸς καλεῖ σε, εὐγενής, οὐχὶ ἀνδραποδώδης ὅπως ἐσὺ ἀσφαλισθεῖς μ' ἐλευθερίας στίχους.

Παῖδες Ἑλλήνων ὦ υἱοὶ ἀθανάτων πατέρων ἐμβλέψατε τριγύρω σας, ἴδετε πῶς τὰ πάντα πράξεις προγόνων οὐ θνητῶν ἀλλὰ τι θειοτέρων, κ' εὐψυχα πάnu κ' εὐτυχησῆς δειχνοῦσι συμβάντα.

Ἐκαστον ὄρος καὶ κοιλάς ἐργ' ἐνδοξ' ὑπομνήσκουν μαθήματα δὲ ποταμὸς τιμῆς, πᾶς τις παρέχει· αἱ Θερμοπύλαι λέγουσι πῶς Ἡρωες ἀποθνήσκουν τὴν δόξαν δὲ ὁ Μαραθῶν τῶν νικητῶν παντ' ἔχει.

Ἀκολουθῶς ὁ Μανιάκης ἐβοήθησε τὸν ἀπεσταλμένον παρὰ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως Λουριώτην εἰς Λονδίνον, ἵνα ἐπιτευχθῆ τὸ ἑλληνικὸν δάνειον. Γράφων

δὲ καὶ ὁμιλῶν πρὸς πολλοὺς τῶν ἐπιφανῶν Ἀγγλῶν παρώτρυνεν αὐτοὺς, ὅπως τὸ Ἀγγλικὸν ἔθνος εὐμενῶς διαθεθῆ εἰς τὸν Ἑλληνικὸν ἀγῶνα, καὶ κηρυχθῆ ὑπὲρ αὐτοῦ. Καρπὸς δὲ τῶν ἐνεργειῶν τούτων καὶ τῆς Ἀγγλικῆς δημοσιογραφίας ἐγένετο ἡ διακήρυξις τῆς οὐδετερότητος παρὰ τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως, καὶ ἡ εὐμένεια, ἣν ἐξεδήλου πρὸς τὰ Ἑλληνικὰ συμφέροντα ὁ τότε μέγας ὑπουργὸς τῆς Ἀγγλίας I. Κάνιγγ. Ἐθλίβετο δὲ ἡ καρδιά του διὰ τὰς ἀναφύεις στάσεις καὶ διχονοίας ἐπὶ ἀνταρσίας. Περὶ πάντων τούτων ἔγραφε τὴν ἐξῆς ἐπιστολὴν Ἑλληνιστί.

Πρὸς τὸν Ἐκλαμπρότατον πρόεδρον τοῦ ἐκτελεστικοῦ Κύριον Γεώργιον Κουντουριώτην

Λόνδρα γ'. Φεβρουαρίου 1825

Ἐκλαμπρότατε,

«Ἐλπίζω ὅτι ἡ ἐκλαμπρότης σου θέλει συγχωρήσει τὴν ἐλευθερίαν, τὴν ὁποῖαν λαμβάνω εἰς τὸ νὰ γράψω τὴν παρούσαν ἐπιστολὴν πρὸς τὸ ὑποκείμεόν σου, ἀποδίδων τὸ αἶτιον τούτου τοῦ θάρρους εἰς τε τὸ πρὸς σὲ σέβας μου, εἰς τὴν ἀγάπην καὶ φιλίαν τοῦ γυναικαδέλφου σου, τὴν ὁποῖαν κατ' ἀγαθὴν τύχην ἀπολαμβάνω, καὶ ἐπὶ τούτοις εἰς τὸν ζῆλον καὶ προθυμίαν μου, τὴν ὁποῖαν καὶ ἐγὼ ὡς Ἕλληνα αἰσθάνομαι διὰ τὰ ἱερὰ δίκαια καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῆς φιλότατης πατρίδος μου. Ἀγκαλὰ καὶ ἡ ἀναχώρησίς μου ἀπὸ τὴν πατρίδα ἔγεινε πρὶν τῆς ἀρχῆς τοῦ παρόντος ἱεροῦ ἀγῶνος ὑπὲρ ἐλευθερίας τοῦ γένους, ὁμῶς ἀφοῦ ὁ πόλεμος ἤρχισεν, ἐγὼ ἐπροσήλωσα κατὰ χρέος πᾶσαν τὴν προσοχήν μου εἰς τὰ γιγαντιαῖα κινήματα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ· καὶ ἐπειδὴ ἔκαμα τὰς σπουδὰς τῆς νομικῆς ἐπιστήμης εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῆς Κανταβριγίας, ἣτις νομίζεται ἐκ τῶν πρώτων Πανεπιστημίων τῆς Μεγάλης Βρετανίας, ἔλαβα περίστασιν, ἐκεῖ διατρίβων, νὰ γνωρισθῶ μὲ πολλὰ σημαντικὰ ὑποκείμενα. Ὅθεν δὲν ἔλειψα τὸ κατὰ δὺναμιν καὶ λέγων καὶ γράφων νὰ παρα-

στήσω εἰς πολλοὺς τὸ δίκαιον τοῦ τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν βαρβάρων τυράννων πολέμου, καὶ νὰ στρέψω τὰ αἰσθήματά των ὅσον ἐνδέχεται πρὸς ἀγαθὸν τῆς πατρίδος. Καὶ δὲν τὸ λέγω μὲ κανένα φίλαυτον σκοπὸν, ὅμως ἡ παρακίνησίς μου πολλὰ συνέβαλεν εἰς τὸ νὰ συστηθῇ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον ἐκεῖνο ἑταιρία τῆς ὁποίας ἡ ὑπὲρ Ἑλλήνων ἐνεργητικὴ προσκάλεισι συνήγησεν εἰς τὸ νὰ φιλιώσῃ τὰ αἰσθήματα πλείον τοῦ μέρους τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ μὲ τὴν Ἑλλάδα ἐξ αἰτίας τῆς ὑπολήψεως τὴν ὁποίαν ὁ λαὸς φέρει εἰς τοὺς πεπαιδευμένους τῶν τοιούτων καταστημάτων. Αἰσθάνομαι δὲ μὲ ἄκραν χαρὰν νὰ βεβαιώσω τὴν Ἐκλαμπρότητά σου ὅτι ὁ Βρετανικὸς λαὸς φρονεῖ φιλικῶς ὑπὲρ Ἑλλάδος. Καὶ ἐξ αἰτίας τούτου εἶδαμεν, ἕως τῶρα φανερώς καὶ ἐμπράκτως, πόσον ἡ πολιτικὴ τοῦ γένους τούτου ἠλλαξεν ὑλικῶς ὡς πρὸς τὰ πράγματα τῆς πατρίδος μας τόσον, ὥστε ἡ οὐδετερότης τοῦ λαμπροῦ καὶ κραταιοῦ τούτου ἔθνους δύναται νὰ ἐννοηθῇ μᾶλλον ὑπὲρ ἡμῶν ἢ ἀλλεοτρόπως. Ἦτον δι' ἀγαθὴν τύχην τῆς Ἑλλάδος, ὅτι ὁ παρὼν ὑπουργὸς τῆς ἐδῶ διοικήσεως ἀνέλαβε τὴν Κυβέρνησιν τῶν ἐξωτερικῶν πραγμάτων, διότι ἡ πορεία καὶ πολιτικὴ σύνεσις τοῦ ἀνδρὸς εἶναι τόσον βαθεῖα ὥστε εὐθὺς ἐλθὼν εἰς τὰ πράγματα ἐνόησεν, ὅτι ἡ ἐλευθερία καὶ αὐτονομία τῆς Ἑλλάδος συμφέρει πολλὰ εἰς τὴν Μεγάλην Βρετανίαν, καὶ ὅτι δὲν εἶναι ἄλλο μέσον ἐκτὸς τούτου, διὰ τοῦ ὁποίου νὰ βασταχθῇ ἡ ἰσοσταθμία τῶν δυνάμεων, καὶ διὰ νὰ ἐμποδισθῇ ἢ περαιτέρω ἐπαύξησης τοῦ κολοσσαίου ἀρκτικοῦ ἔθνους, τὸ ὁποῖον στέκει πάντοτε μὲ ἀνοικτὸν στόμα παρατηροῦν τὰς περιστάσεις διὰ νὰ καταπνίξῃ ἐκεῖνο τὸ μέρος τῆς Εὐρώπης, τὸ ὁποῖον ἐκαλεῖτο ἕως τῶρα Εὐρωπαϊκὴ Τουρκία. Ἐπειδὴ ὅμως αἱ διὰ τέσσαρα ἔτη σωζόμεναι διαπραγματεύσεις καὶ διαφοραὶ μεταξὺ Ῥωσσίας καὶ Ὄθωμανικῆς Πόρτας ἐτελείωσαν φιλικῶς, φαίνεται κατὰ τὸ παρὸν, ὅτι δὲν εἶναι ὑποψία νὰ κηρυχθῇ πόλεμος μεταξὺ τούτων τῶν δύο δυνά-

μεων..... Ἄλλ' ὅσον αὐταὶ αἱ νίκαι καὶ μάλιστα ἡ τελευταία ἡρωϊκὴ ναυμαχία καὶ νίκη τῶν ἀνδρείων θαλασσιῶν κατὰ τοῦ Αἰγυπτιακοῦ στόλου εἰς τὰ νερά τῆς Κρήτης ἐχαροποίησαν τὸν κόσμον, τόσον αἱ κατ' ἀτυχίαν ἀνάφασαι πάλιν διχόνοιαὶ εἰς Πελοπόννησον ἐκ μέρους στασιωτῶν καὶ πλεονεκτῶν καὶ παρανόμων τινῶν ἀνθρώπων, ἐλύπησαν κατὰκαρδὰ ὅλους τοὺς εἰς τὴν Εὐρώπην εὐρισκομένους Ἑλληνας καὶ φιλέλληνας, ὅσον αἱ ἐλπίδες περὶ τῆς παντελοῦς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος ἤρχισαν νὰ ἐπιστηρίζωνται ἐξ αἰτίας τῶν μεγάλων νικῶν. Εὐτυχῆς ἤθελε ἦτον τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, εἰάν ὅλοι ἤθελε δεῖξωσιν, ὅτι ἔχουσιν ἐκεῖνον τὸν ἀληθῆ πατριωτισμὸν καὶ τιμῆς χαρακτῆρα, τὸν ὁποῖον οἱ νησιῶται ἐδείξατε. Τί οἱ παράνομοι καὶ φθοροποιοὶ αὐτοὶ στασιῶται νομίζουσι; Στοιχάζονται ἄρα ὅτι τὸ γένος ἀνέλαβε τὰ ὄπλα διὰ νὰ χορτάσῃ τὴν πλεονεξίαν καὶ αἰσχροὺς φιλοδοξίας των; ἢ δὲν λογιάζουσιν ὅτι, ἀν ὅλον τὸ ἔθνος δὲν ὁμοιοῖ, τὰ πράγματα δὲν εἶναι δυνατόν νὰ λάβωσι μίτη στερεώσιν καὶ τάξιν ἐσωτερικῶς, μίτη ἀσφάλειαν καὶ ὑπόληψιν ἐξωτερικῶς; Καὶ ἐδῶ τίς εἶναι ὁ κίνδυνος ὁ ἐπαπειλῶν τὴν Ἑλλάδα, εἰάν κατ' ἀτυχίαν αἱ διχόνοιαὶ αὐταὶ προχωρήσωσι περαιτέρω; Ἡ ἱερὰ συμμαχία θέλει εὔρει πρόφασιν διὰ νὰ εἴπῃ: «Ἑλληνας, ἐξ ἀρχῆς τῆς ἐπαναστάσεώς »σας ἡμεῖς ἐμείναμεν οὐδέτεροι ἀν καὶ »ἐναντίον τῆς θελήσεώς μας, νομίζοντες »ὅτι σεῖς ἀνελάβετε τὰ ὄπλα κατὰ τῶν »Τούρκων, μὲ σκοπὸν τοῦ νὰ εἰσάξῃτε »εὐνομίαν, τάξιν καὶ πολιτισμὸν εἰς τὸν »τόπον σας. Τώρα ὅμως ἡμεῖς βλέπομεν »ὅτι ἐπήρατε τὰ ὄπλα κατὰ τῶν Τούρ- »κων μόνου πρὸς καιρὸν κατὰ τῶν Μου- »σουλμάνων, διὰ νὰ ἐκπληρώσῃτε τὰ »αἰσχροῦσας ἰδιοτελεῖ συμφέροντα, καὶ »διὰ νὰ τὰ στρέψῃτε ἔπειτα ὁ εἰς κατὰ »τοῦ ἄλλου, καὶ νὰ φονεύῃτε ὁ εἰς τὸν »ἄλλον ἀδίκως καὶ παραλόγως. Ἡμεῖς »δὲν δυνάμεθα πλέον νὰ ὑποφέρωμεν »τοιαύτην ἀναρχίαν. Καὶ ὄντες δικαιο- »μένοιο ἀπὸ τὸν νόμον τῆς φύσεως καὶ

ἡ ἀπὸ τὸ δίκαιον τῶν ἐθνῶν, καὶ ἐπιθυ-
 » μόντες πρὸς τούτοις τὴν εἰρήνην ὄλων
 » τῶν γενῶν τῆς Εὐρώπης, ἡμεῖς ἀναγ-
 » καζόμεθα νὰ μεσιτεύσωμεν διὰ νὰ
 » μεταβάλωμεν τοιαύτην ἀναρχίαν.»
 "Ὅτι αὐτὰ θέλει εἶπει ἡ ἱερά συμμαχία,
 ἂν τὰ πράγματα προχωρήσωσι νὰ εὐρί-
 σκωνται εἰς τοιαύτην ἀκαταστασίαν, δὲν
 εἶναι ἡ παραμικρὰ ἀμφιβολία εἰς τὸν
 σκεπτόμενον κατ' ὀλίγον τὴν παρούσαν
 τῆς Εὐρώπης κατάστασιν.

«Αὐτὸς λοιπὸν εἶναι ὁ κίνδυνος τὸν
 ὁποῖον ἡ Ἑλλάς τρέχει, ἂν ἡ Διοίκησις
 δὲν λάβῃ τὸ γληγορώτερον τὰ πλέον
 δραστήρια μέτρα, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν
 συμφορὰν, τὴν ὁποῖαν οἱ κακόφρονες
 αὐτοὶ στασιῶται ἀγωνίζονται μὲ τὸ φέρ-
 σιμόντων νὰ φέρωσιν εἰς τὸ ἀναγεννώ-
 μενον γένος μας. Ἄλλ' αὐτοὶ ἄρα ἀφ'
 ἑαυτοῦτων ποιοῦσιν αὐτὰς τὰς ταραχὰς,
 καὶ ἐξ ἰδίας προαιρέσεως ἀντιπολιτεύον-
 ται κατὰ τῆς νομίμου Διοικήσεως; ἢ
 εἶναι εἰς τὸ μέσον καὶ μηχανουργήματα
 ξένων; Δὲν εἶναι ἀπίθανον ὅτι καὶ ξένοι
 ἀγωνίζονται νὰ διαταράξωσι τὴν Ἑλλά-
 δα διὰ τὰ ἰδιά των συμφέροντα. "Ὅλος ὁ
 κόσμος ὁμολογεῖ ὅτι θέσπισμα τῆς Βου-
 λῆς, τὸ ὁποῖον ἐδιώρισε τὴν πραγμάτευ-
 σιν τοῦ δανείου εἰς τούτην τὴν πόλιν,
 ἦτον ἐν μέτρον πολλὰ συνετὸν καὶ πολι-
 τικόν, τοῦ ὁποῖου τὸ ἀποτέλεσμα δὲν
 ἠδύνατο νὰ ἦναι ἄλλο, παρὰ ὠφελιμό-
 τατον καὶ σωτηριωδέστατον εἰς τὴν Ἑλ-
 λάδα. Καὶ ἂν κατ' ἀτυχίαν ἡ πρώτη
 πληρωμὴ τοῦ δανείου τούτου δὲν ἤθελεν
 ἐμποδισθῆ εἰς Ζάκυνθον, ἐξ αἰτίας τοῦ
 θανάτου τοῦ μακαρίτου λόρδου Βύρωνος,
 καὶ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ συνταγμα-
 τάρχου Στανώπη, ἀναμφιβόλως ἡ συμ-
 φορὰ τῶν Ψαρρῶν δὲν ἤθελε συμβῆ,
 καὶ οὕτως ἡ Ἑλλάς ἤθελεν ἔχει ἐν δυ-
 νατὸν προπύργιον κατὰ τὸν κατὰ θάλασ-
 σαν δυνάμενον τοῦ ἐχθροῦ. Ἄλλ' ὡς καὶ
 εἰς αὐτὴν τὴν κρίσιμον περίστασιν,
 καθὼς καὶ εἰς ὅλας τὰς ἄλλα; ὁ ζῆλος
 καὶ ἡ προθυμία τῶν Ἰδραίων εἶναι
 πολλὰ ἀξιεπίαιος· διότι ἀμέσως, ἀφοῦ
 ἐμαθητεύθη, ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἀπέβη τὰ
 Ψαρρὰ, βλέποντες αὐτοὶ ἡμεῖς τὴν ἀνάγ-

κην, καὶ πρὶν φθάσωσι τὰ χρήματα τοῦ
 δανείου ἀπὸ Ζάκυνθου, ἐσυνεισφέρατε
 χρήματα ἱκανὰ, διὰ νὰ ἐτοιμασθῆ ὁ ἐθني-
 κὸς στόλος καὶ νὰ κατορθώσῃ ἐκείνας
 τὰς μεγάλας νίκας, τὰς ὁποίας ὅλος ὁ
 κόσμος θαυμάζει. Ὅλιγον δὲ μετὰ τὴν
 ἐκπλευσιν τοῦ στόλου, καὶ τὰ χρήματα
 τοῦ δανείου ἔφθασαν, καὶ ἡ νόμιμος διοί-
 κησις ἐδυνήθη νὰ βαστάξῃ τὸν στόλον
 εἰς τὴν θάλασσαν, ὅστις ἐμπόδισε τὸν
 ἐχθρὸν ἀπὸ τὸ νὰ βάλῃ εἰς πρᾶξιν τὰ
 προμελετημένα σχέδιά του. Φαίνεται δ'
 ὅτι ἡ πραγμάτευσις τούτου τοῦ δανείου
 εἰς Ἀγγλίαν ἔπρεπε βέβαια νὰ μὴ εὐχα-
 ριστήσῃ μερικὰ ἔθνη, τῶν ὁποῖου τοὺς
 σκοποὺς καὶ τὰ συμφέροντα δὲν ὠφε-
 λούσιν ὥστε ἡ Ἀγγλία νὰ λάβῃ μεγάλην
 καὶ οἰκιακὴν σχέσιν μὲ τὴν Ἑλλάδα.
 "Ὅθεν καὶ ἐστοχάσθησαν νὰ στείλωσιν
 ἀνθρώπους ὁμογενεῖς μὲν καὶ ἀγαθο-
 ποιούς κατὰ τὸ φαινόμενον, ἑτεροφρο-
 νούτας δὲ καὶ ταραχοποιούς εἰς τὸ κρυ-
 φόν. Νομίζω περιττὸν νὰ ἀναφέρω τὸν
 ὑψηλὸν Κανδιώτην καὶ ἄλλους. Ὅταν
 ὁμως ὁ Γεροβαρβάκης ἦλθεν εἰς Ἑλλάδα,
 ὅλαι αἱ ἐφημερίδες τῆς Εὐρώπης ἀντή-
 χησαν ὅτι ἦλθε μὲ σκοπὸν διὰ νὰ δαπα-
 νήσῃ τὸν μέγαν πλοῦτόν του πρὸς ὠφε-
 λος τῆς πατρίδος. Πόσον διαφορετικὸν
 δὲ φαίνεται τώρα τὸ φέρεσιμότου; ὅταν
 μαυθάνωμεν ὅτι αὐτὸς ὁ ἴδιος γενόμενος
 στασιώτης ἔλαβε τὴν αὐθάδειαν νὰ προ-
 βάλλῃ εἰς τὴν διοίκησιν νὰ στείλῃ ὀπίσω
 εἰς Ἀγγλίαν τὰ χρήματα τοῦ δανείου,
 καὶ ὅτι αὐτὸς θέλει προβλέψει, ὅσα χρή-
 ματα εἶναι ἱκανὰ διὰ τὴν χρεῖαν τοῦ
 ἔθνους; Ἄν τοῦτο ἦναι ἀληθές, μένει
 ἄρα ἀμφιβολία, ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι
 ἀπεσταλμένος ἀπὸ τὸ Ἀρκτικὸν γένος,
 ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἦλθε διὰ νὰ διασπείρῃ
 ζιζάνια μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων, διὰ νὰ
 χαλάσῃ ἐκείνην τὴν ὑπόληψιν καὶ σχέ-
 σιν, τὴν ὁποῖαν ἡ Ἀγγλία διὰ τῆς με-
 τρίας καὶ φιλικῆς πολιτικῆς τῆς ἤρχισε
 νὰ ἀποκτᾷ εἰς Ἑλλάδα; » 1)

1) Περὶ Βαρβάρου ἐπὶ δανείου καὶ τοῦ εἰλικρι-
 νοῦς αὐτοῦ σκοποῦ σαφέστερον θὰ διαλάβω ἐν τῇ
 μετ' ὀλίγον ἐκδοθησομένη ἱστορίᾳ περὶ τοῦ Ἰονίου
 Κράτους.

Τὰ αὐτὰ δὲ ἐπανελάμβανε καὶ ἐν ἄλλῃ ἐπιστολῇ ἐκ Λουδίνου τῷ 1824 ἀπαντῶν πρὸς τινα τῶν ἐν Ναυπλίῳ φίλων του. Ἐχαίρετο δὲ ὅτι τότε ἡ Κυβέρνησις διοργάνισε δικαστήρια καὶ στρατὸν τακτικόν. Ἐγραφευ οὖν καὶ περὶ τούτων. — «Ὁ σχηματισμὸς τακτικῶν στρατευμάτων καὶ ὁ διοργανισμὸς κριτηρίων, διὰ τὰ ἐνεργῆται ἡ δικαιοσύνη εἶναι δύο πράγματα οὐσιωδέστατα συμβάλλοντα πρὸς τὴν συγκαταρτίθμισιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Γένους μὲ τὰ λοιπὰ πεπολιτισμένα ἔθνη τῆς οἰκουμένης καὶ πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν του, ἣτις εἶναι ὁ μόνος καὶ κυριώτερος σκοπὸς πάσης πολιτικῆς κοινωνίας. Διότι τὸ μὲν στερεώνει παντοιοτρόπως τὴν ἀσφάλειαν τῆς πατρίδος, τὸ δὲ ἐκατονταπλασιάζει τὸν πατριωτισμὸν καὶ φιλελεύθερον ζῆλον πάσης κλάσεως τῶν πολιτῶν, ὅταν βλέπωσιν ὅτι ἡ δικαιοσύνη ἐνεργεῖται ἀπροσωπολήπτως, καὶ ὅτι οἱ Νόμοι ὑπερασπιζοῦνται τὴν ζωὴν, τὴν τιμὴν καὶ τὴν περιουσίαν των. Ἡ καλλιέργεια τοῦ ἠθικοῦ χαρακτῆρος παντὸς ἔθνους συμβάλλει σφόδρα πρὸς τὴν τελειοποίησιν τῆς καταστάσεώς του. Ὅθεν καὶ ἡ κοινὴ παιδεία καὶ ἡ ἐκρίσις τῶν ἐλαττωμάτων, τὰ ὅποια ἡ δουλεία καὶ ἡ βαρβαρότης εἰσήγαγον εἰς τὸ γένος, καὶ τὰ ὅποια ἦσαν τότε ἀναπόφευκτα, εἶναι ὑποκείμενα μεγάλα καὶ ἄξια τῆς σπουδαίας μελέτης τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς Ἑλλάδος. Κρίνω νὰ σοὶ εἴπω ὅτι ἡ δυναστεία εἶναι μία νόσος φθοροποιὰ καὶ δὲν συμφέρει νὰ εὐρίσκηται εἰς ἐν ἐλεύθερον ἔθνος. — » Γράφων δὲ καὶ περὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος πρὸς τὸν Ἰωάννην Σκαυδαλιδὴν γραμματέα τοῦ βουλευτικοῦ τὸ αὐτὸ ἔτος, ἔλεγε. — «Προχθὲς ἔλαβον τὸν 98ον ἀριθ. τοῦ φύλλου τοῦ Νόμου. Καὶ πολλὰ ἐχάρην ἰδὼν, ὅτι ἡ διοίκησις ἐσύνηθεσε σύστημα νόμων, οἱ ὅποιοι εἶναι ἤδη εἰς τύπον. Τοῦτο εἶναι πρᾶγμα καὶ δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι θέλει ἐκτελεσθῆ μὲ ἐκείνην τὴν σοφίαν καὶ σύνεσιν, τὴν ὅποιαν τὸ δύσκολον τοῦτο ἐπιχείρημα ἀπαιτεῖ. Ἐγὼ ἐλπίζω ὅτι νόμος περὶ ἱεροσυλίας

δὲν θέλει τεθῆ. Διότι τοιοῦτος νόμος εἶναι πολλὰ ἐπικίνδυνος, μήπως καὶ δώσῃ εἰς τοὺς ἱερεῖς μεγάλην δύναμιν, τὴν ὅποιαν πρέπει καὶ συμφέρει τὸ γένος πάντοτε νὰ ἐπιφυλαχθῆ. Ἡ ἱστορία μᾶς παρέχει ἄπειρα παραδείγματα παλαιότατα καὶ νέα εἰς ποίαν ἐλευσίαν κατάστασιν κατήτησαν ἐκεῖνα τὰ ἔθνη, ὅσα κακῇ τύχῃ ἔπεσαν εἰς τὴν ἱεραρχίαν. Ἐπιβεβαιοῦν δὲ τοῦτο καὶ τὰ πρόσφατα συμβάντα εἰς Ἰσπανίαν, ἡ ὅποια ἀναμφιβόλως ἤθελε κατορθώσῃ νὰ ἐλευθερωθῆ ἀπὸ τὸν δεσποτισμὸν καὶ φαύλην δεισιδαιμονίαν, ἐὰν τὸ ἱερατεῖον εἶχεν ὀλιγωτέραν δύναμιν. Ἄρκει οἱ ἱερεῖς νὰ περιορισθῶσι, καὶ νὰ ἐπιμελῶνται τὰ τῆς ἐκκλησίας, καὶ οὐδὲν περαιτέρω. Ἄν δὲ τύχῃ τις νὰ ἐκλέξῃ πρᾶγμα, ἢ ἂν ἀτακτῆσῃ ἄλλως πως, νὰ τιμωρῆται ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἐγκληματίαι. Ἡ θρησκεία εἶναι πάντοτε τὸ θεμέλιον τῆς κοινωνίας, πρέπει ὅμως νὰ ἦναι περιορισμένη, καὶ τοσοῦτον, ὥστε νὰ μὴ φέρῃ τὸν λαὸν εἰς τοιαύτην κατάστασιν, διὰ τὰ νομίξῃ τὴν δεισιδαιμονίαν ὡς ἀληθῶς θρησκείαν..... Τίς πλέον δὲν ἐννοεῖ ὅτι ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν Γεώργιος Κάνιγγ ἐχει φιλελεύθερα αἰσθήματα, καὶ ὅτι ἡ Ἀγγλία θέλει εἶναι μεταξὺ τῶν πρώτων, διὰ τὰ γνωρίσῃ τὴν αὐτονομίαν τῆς Ἑλλάδος, ὅταν αὕτη δώσῃ ἱκανὰ παραδείγματα ὅτι εἶναι ἱκανὴ νὰ διασώσῃ τὸ πολῦτιμον τοῦτο προτέρημα; Ἡ φιλία τοῦ κραταιοτάτου τούτου γένους συμφέρει οὐσιωδῶς εἰς τὰ τῆς Ἑλλάδος πράγματα, καὶ ἀνάγκη ἢ Ἑλλὰς νὰ τὴν καλλιεργῆ ὅσον δύναται. Τὸ νέον δάνειον ἐβγήκεν εἰς τὴν ἀγορὰν πρὸ δύο ἔβδομάδων. Καὶ ἐπειδὴ ἡ οἰκία, ἡ ὅποια ἐπεχειρίσθη τὴν πραγματέυσιν εἶναι μίαν τῶν πλουσιωτάτων τῆς Ἀγγλίας, θέλει συμβάλλει πολὺ νὰ αὐξήσῃ τὴν ὑπόληψιν τοῦ γένους. Ὁ κόσμος ἐδῶ προσμένουσι τὴν ἐκπόρθησιν τῆς Πάτρας διὰ τὰ ἐμψυχωθῶσιν.»

Ἐγαλλιάσατο δὲ ἡ ψυχὴ τοῦ Μανιᾶκη, ὅταν εἶδε πραγματοποιουμένους τοὺς πόθους του ὑπὲρ Ἑλλάδος καὶ συ-

νετέθη ἡ συμμαχία τῶν τριῶν δυνάμεων ὑπὲρ Ἑλλάδος, καὶ ὑπέγραψαν τὴν συνθήκην τὴν 6 Ἰουλίου 1829 ἐν Λονδίνῳ οἱ τρεῖς πληρεξούσιοι Ἀβερδῆν, Πολινιάκ καὶ Διέβεν. Ταύτην δημοσιευθεῖσαν τὸ πρῶτον ἐν τῷ Ἀγγλικῷ Ταχυδρόμῳ, μετέφρασε καὶ ἐκοινοποίει πρὸς τοὺς ἐν Ἑλλάδι ὁμογενεῖς καὶ φίλους. Τοιαύτη ἡ Ἑλληνικὴ ψυχὴ ἀνεδείχθη τοῦ Μανιάκη ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος χάριν σπουδῶν μένοντος ἐν Ἀγγλίᾳ. Ἀκολουθῶς θέλομεν ἰδεῖ καὶ ἄλλας συνεργείας αὐτοῦ ὑπὲρ τοῦ δημοσίου καλοῦ καὶ τῶν προσφιλῶν συμπολιτῶν Παργίων καὶ τῆς προόδου τῶν γραμμάτων.

(Ἐπεταί τὸ τέλος.)

Π. ΣΙΩΤΗΣ

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

Ο ΠΑΡΑΦΡΩΝ ΕΡΗΜΙΤΗΣ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΙΑ

ΥΠΟ

Α. Γ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ

Ἡ μυθιστοριογραφία ἐν Ἑλλάδι εἰσέτι νηπιάζει· οὐδὲν ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς φιλολογία ἔχομεν νὰ ἐπιδείξωμεν τούτου τοῦ εἶδους προῖον ἄξιον λόγου, πλὴν ὀλιγίστων ἐπιτυχῶν μυθιστορικῶν διηγημάτων· καὶ ταῦτα ἐνῶ τὸ εἶδος οὗτο τῆς φιλολογίας τοσαύτην ἔλαβεν ἐσχάτως ἀνάπτυξιν καὶ μέχρι κόρου ἐπίτασιν καθ' ἅπασαν τὴν σύγχρονον Εὐρώπην. Ἴσως διότι ἡ μυθιστορία εἶναι τὸ τελευταῖον εἶδος τῆς φιλολογίας, τὸ ἀναπτυσσόμενον ἐν τῇ φιλολογικῇ παρακμῇ τῶν ἐθνῶν· ἀλλ' ἡμεῖς οὔτε ἠκμάσαμεν εἰσέτι ἐν τῇ φιλολογία, ἐν ἣ ἐκτὸς εὐαριθμῶν ἐξαιρέσεων οὐδὲν ἔχομεν νὰ ἐπιδείξωμεν ἢ πτωχὰ τινὰ ἀνθύλλια, ἄοσμα τὰ πλείστα καὶ χαμαιγενῆ, ὡσεὶ ἐβλάστησαν ὑπὸ τὴν σκιὰν μᾶλλον ἢ ὑπὸ τὸ φῶς καὶ τὸν ἥλιον.

Ἡ Ἑλλάς ἀπείρους ἔχει ἐθνικὰς περιπετείας καὶ παραδόσεις προσφόρους πρὸς ὑπόθεσιν μυθιστορίας· ἡ Βυζαντινὴ ἐποχὴ εἶναι μεταλλεῖον παρθένον εἰ-

σέτι· ἡ ὑπὸ τῶν Φράγκων καὶ τῶν Τούρκων κατάκτησις τῶν διαφόρων Ἑλληνικῶν χωρῶν, ἡ ἐποχὴ τῶν ἀρματωλῶν, ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις, ὅλα τὰ μεγάλα ταῦτα καὶ φοβερὰ ἐπεισόδια τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας παρέχουσιν ὕλην εἰς κατασκευὴν πλείστων ἄλλων μερικωτέρων ἐπεισοδίων, δι' ὧν δύναται ν' ἀπεικονισθῇ λεπτομερέστερον ἢ ἐν ἱστορίᾳ σύμπας ὁ Ἑλληνικὸς βίος τῶν ἐποχῶν ἐκείνων. Οὕτως εὐχόμεθα νὰ μελετηθῇ προσφόρως καὶ καταλλήλως ἀπεικονισθῇ ἐν μυθιστορικῶν συγγράμμασιν ὁ ἐθνικὸς ἡμῶν βίος καὶ αἱ δραματικαὶ περιπέτειαι τῆς ἡμετέρας ἱστορίας. Τοιοῦτό τι πράξας ὁ ἄριστος τῶν νεωτέρων μυθιστοριογράφων Βάλτερ-Σκῶτος ἔγραψε τὰ ἀθάνατα ἐκεῖνα μυθιστορήματα, περὶ ὧν ὁ πολὺς Βιλλεμαῖν ἀπὸ Ἀκαδημαϊκῆς ἔδρας εἶχεν εἰπεῖ ἄλλοτε τὸ πολυθρύλητον ἐκεῖνο: *Εἶναι ἀληθέστερα τῆς ἱστορίας.*

Ἡ ἤδη ἀναγγελλομένη μυθιστορία «ὁ Παράφρων Ἐρημίτης» εἶναι τὸ μυθιστορικὸν πρωτόλειον νέου συγγραφέως· ἡ ὑπόθεσις τοῦ μυθιστορήματος εἶναι Ἑλληνικὴ, ἔχει πολλὴν τὴν σχέσιν μὲ Ἑλληνικὰ ἥθη καὶ ἔθιμα· ἡ διαπλοκὴ τοῦ ἔργου εἶναι δραματικὴ, ἡ ἔκφρασις ζωηρὰ, αἱ περιπέτειαι χωροῦσι φυσικῶς καὶ ἀβιάστως, λίαν δὲ ἐπιτυχῆς ἡ λύσις καὶ ἡ δέσις τοῦ μύθου. Πολλαχού τοῦ βιβλίου ἀπαντᾷ ὁ ἀναγνώστης ιδέας ὠραίας καὶ ὑψηλᾶς, καταλλήλως ἐγκατεσπαρμέναις ἐν τῷ μυθιστορήματι καὶ ἐπικοσμούσας αὐτό· μόνον θέλομεν παρατηρήσει εἰς τὸν συγγραφέα τοῦ Παράφρονος Ἐρημίτου. Φαίνεται ὅτι κατακόρως ἀναγινώσκει καὶ δὴ καὶ πῶς μιμεῖται τοὺς συγχρόνους Γάλλους μυθιστοριογράφους, ὧν τὰ ἄνοστα καὶ κακέμφατα ἔργα μεγάλη ὑπάρχει ἀπό τινας προθυμία καὶ ζήλος ὅπως πολιτογραφηθῶσιν εἰς τὴν σύγχρονον ἡμῶν φιλολογίαν. Ἡ μελέτη καὶ ἀπομίμησις αὐτῶν εἶναι λίαν ἐπιβλαβὴς εἰς νέον ἐν τῇ ἀρχῇ ἔτι τοῦ σταδίου του εὐρισκόμενον. Ἐὰν καταφύγη ζητῶν μαθήματα εἰς τοὺς μεγάλους μυθιστορικοὺς συγγραφεῖς,

ιδίως δὲ εἰς τὸν Βάλτερ-Σκῶτων πραγμα-
τευθέντα ὑποθέσεις ἀναλόγους πρὸς τὰς
ἐθνικὰς ἡμῶν ὑποθέσεις. Τοῦ Δουμᾶ,
τοῦ Φεβάλ, τοῦ Τερράλ καὶ τοσοῦτων
ἄλλων προτιμότεροι ὁ Κούπερ, ὁ Δίκ-
κενς, ὁ Βοῦλβερ ἢ ἐκ τῶν Γάλλων ὁ Βαλ-
ζάκκαϊ ἢ Σάνδη. Τὰς παρατηρήσεις ταύ-
τας κάμνομεν εἰς τὸν πρωτόπειρον συγ-
γραφέα, διότι βλέπομεν αὐτὸν ὑποσχό-
μενον ἐν τῷ σταδίῳ, εἰς ὃ προηλείφθη.
Ἰδίως δὲ ἀντὶ μερικῶν καὶ ιδιωτικῶν
οὕτως εἰπεῖν ὑποθέσεων προτρέπομεν
αὐτὸν γράφοντα νὰ θίγῃ γενικωτέρας
καὶ γενναιοτέρας ὑποθέσεις.

Συγχαίροντες τὸν νέον συγγραφέα
ἐπὶ τῷ πρώτῳ τούτῳ ἔργῳ, ἀναμένομεν
πλείονα καὶ γενναιοτέρα ἀπὸ τοῦ καλά-
μου του.

N. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΠΟΙΗΣΙΣ

ΘΡΗΝΟΣ ΙΑΤΡΟΥ

ἐπὶ τῷ θανάτῳ

ΤΟΥ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΥ *).

Α΄.

Ἄς κλαύσω καὶ τὸ ἄλγος μου ἄς ἐκχυθῆ εἰς θρήνον
Καὶ εἰς καρδίας σπαραγμῶν,
Ἄφου τὴν νόσον πολεμῶν,
Δὲν ἔσωσα ἐκεῖνον!

Καὶ ἠκολούθησα πενθῶν τοῦ φίλου μου τὸ σῶμα,
Εἰς τὴν οἶδον τὴν θλιβεράν,
Κρατῶν τοῦ πόνου τὴν ἀράν,
Εἰς τὸ ὠχρόν μου στόμα...

Καὶ πάλιν, πάλιν, θάνατε, μ' ἐνίκησες· ματαίως
Τὸ θυμά σου ἀμφοσθητῶν,
Ἦλθον τὸν δρόμον σου κρατῶν,
Κ' ἐπάλαισα γενναίως!

(*) Τὸ ποίημα τοῦτο ἐγράφη κατ' αἴτησιν φί-
λου ἱατροῦ, λίαν γνωστοῦ εἰς τὴν κοινωνίαν ἡμῶν,
ὅστις, ἀφου ἐμόχησε παρὰ τὸ προσκεφάλαιον
τοῦ προσφιλοῦς αὐτῷ ἀσθενοῦς καὶ εἶδε τὴν ἐπι-
στήμην ὑποχωρήσαντα πρὸ τοῦ θανάτου, μὲ πα-
ρεκάλεσε νὰ γράψω ἀντ' αὐτοῦ τὸν βαθὺν αὐτοῦ
πόνον καὶ τὴν βαρεῖάν του θλίψιν διὰ τὸ ἀνεπαρ-
κὲς τῆς ἐπιστήμης. Αἱ πλεῖστα τῶν ἐν τῷ ποιή-
ματι ἰδεῶν εἶναι ἰδιαιτέρως ἐξαιρέσι, καὶ τῆ
ἀληθείᾳ πολὺ ἀσθενῶς ἐγράφη ὅτι, ἡσθάνθη ἢ εὐ-
γενῆς τοῦ καρδία.

Νοῦς, ἐπιστήμη, φλογεραὶ φιλίας μόχοι τόσοι!
Ἄς φεύγουν τὸν Ἀσκληπιῶν,
Τοῦ ψεύδους τοῦτον τὸν Θεόν,
Τὸν γρίφον τῆς ὑγείας!

Β΄.

Φεῦ ὅσοι ἔχουν εὐγενεῖς καὶ συμπαθεῖς καρδίας,
Ἄς φεύγουν τὸν Ἀσκληπιῶν,
Τοῦ ψεύδους τοῦτον τὸν Θεόν,
Τὸν γρίφον τῆς ὑγείας!

Εἶναι θεότης ἄπιστος, ἀχάριστος καὶ εἴρων,
Εἶναι Σαχάρα φλογερά,
Πάντοτε μένουσα ξηρά,
Καὶ ἄνθος χωρὶς μύρον.

Πτωχὴ ἐλέους ἀδελφῆ, βαδίξ' εἰς τὴν σκοτίαν
Μὲ κεκλεισμένον ὀφθαλμῶν,
Καὶ ψηλαφεῖ μετὰ παλμῶν,
Νὰ εὑρῇ τὴν ὑγείαν...

Τὸ πᾶν ἀπὸ τοῦς μύσας τῆς ἡ ἀπληγῆς λαμβάνει·
Τὴν ἦβην των τὴν ἀνηράν,
Πᾶσαν τοῦ βίου των χαράν,
Ποτὲ δὲν λέγει «φθάνει.»

Καὶ τί προσφέρ' εἰς ἀμοιβήν, καὶ τί προσφέρεις
[μόνον

Λέξεις, φρασιδία κοινὰ,
Πάσης ἐννοίας ὀρφανὰ,
Ἄντὶ τοσοῦτων πόνων.

Γ΄.

Φεῦ εἴχον ἄλλοτε κ' ἐγὼ ἀκόμη ἓνα φίλον·
Πῶς τὸν ἠγάπων! τοῦ Θεοῦ γνωρίζει μόνον τ' ὄμ-
[μα...

Ἄλλὰ τὸν εἶδον κάτωχρον ὡς φθινοπώρου φύλλον,
Ἐχοντα τὸ περίλυπον ἐκεῖνο ἔτι χρῶμα,
Τὸ χρῶμα τὸ ἐπάραιτον ὕπερ ἢ φθίσις ἰδίδει,
Καὶ ὕπερ φέρει δάκρυα εἰς ὃν τινα τὸ ἰδεῖ...

Πάντοτε, φθίσις, εὐγενῆ καταδιώκεις στήθη·
Μὲ ἄνηθ στέφεις καλλονῆς, ἢ ἀρετῆς, ἢ ἡθῆς
Τὴν ἐπὶ θυμῶν σου κεφαλήν, καὶ ἡτμονεῖς τὰ πλῆθη.
Κατηραμένε ἐκλογεῦ.. γνωρίζεις ποίους θλίβεις;
Στανίως σὲ ἀπήνητσα εἰς ἀγενεῖς ἀνθρώπους·
Ἦ, ἢ φιλοκαλία σου ἐκλέγει ἄλλους τόπους...

Ἢ φθίσις, τέρας μὲ μορφήν ὠχροῦ ἀγγέλου, δαίμων
Μὲ θυμάτος μετὰ ἰαμα καὶ μὲ μαρτύρων ὄμμα,
Εἰς τὴν ἀνύποπτον ζωὴν ὡς κλέπτει βαινὲς τρέμων
Καὶ πίνει, πίνει τρυφηλῶς τὸ ἀπληστόν της στόμα,
Τὸ αἷμα τῆς καρδίας μας, ράνιδα πρὸς ράνιδα...
Κ' ἐνφ' ὀφθαλμοῦ μειδιᾶ... καὶ τρέφει τὴν ἐλπίδα!

Μάτην ἐκ τῶν ὀνύχων τῆς ἐμόχθησα νὰ σώσω,
Τὸν προσφιλέμου ἀσθενῆ, τὸν δὺσμοιρόνμου φίλον·
Μάτην ἐζήτουν τὴν ζωὴν ὀπίσω νὰ τοῦ δώσω·
Ἐἶχεν εἰσέλθει πρὸ πολλοῦ ὀσκώληξ εἰς τὸ μῆλον...
Καὶ ἤττημένος, ἀπελπὶς, καμφθεὶς ὑπὸ τῆς μοίρας,
Ἐχουσα δάκρυ ἀΐματος κ' ἐσταύρωσα τὰς χεῖρας...

Ὡ, ν' ἀγαπᾷς καθὼς ἐγὼ τὸν φίλον σου, νὰ ἦσαι
Τί εἰρωνεία! ἱατρός... ἐκ σοῦ νὰ περιμένη
Ἡγαπημένος ἀσθενῆς νὰ εἴπῃς μόνον, «ζῆσε,»
Καὶ σὺ τὰς χεῖρας νὰ σαυροῖς! ὦ, τοῦτο ὑπερβαίνει
Τοῦ Δάντου πᾶσαν κόλασιν· ὁ Δάντης ψάλτης ἦτο,
Ἄλλ' ὅμοιο ἱατρὸς ποτὲ, ποτὲ δὲν ἐκαλεῖτο...

Φεῦ· ὅσοι ἔχουν εὐγενεῖς καὶ συμπαθεῖς καρδίας,
Ἄς φεύγουν τὸν Ἀσκληπιὸν,
Τοῦ ψεύδους τοῦτον τὸν Θεόν,
Τὸν γρίφον τῆς ὕψιαις!

ΑΣΚΛΑΕΥΣ ΠΑΡΑΣΧΟΣ

ΣΚΕΨΕΙΣ ΕΝΟΣ

—

Φοβοῦμαι τὰς γνώμας, τὰς ὁποίας
χρόνοι ὅλοι προητοίμασαν, ἐκύρωσαν,
παρεδέχθησαν, ἐπέβαλον· φοβοῦμαι τὰ
τοιαῦτα σοφὰ παραγγέλματα. Εἶνε ταῦτα
ὡς ἐνδύματα ἔτοιμα, τὰ ὁποῖα πᾶς
τις δύναται νὰ φορέσῃ, ἀλλὰ, ἀληθῶς εἴ-
πειν, εἰς κἀνένα ἀκριβῶς δὲν ἐφαρμό-
ζονται. Ἐκαστος κατὰ τὴν ἑαυτοῦ φύ-
σιν πρέπει νὰ σχηματίσῃ καὶ πεποιθή-
σεις δυναμένας οὕτω καλῶς νὰ ἐφαρμο-
σθῶσιν ἐπ' αὐτοῦ.

* * *

Λέγουσιν ὅτι ὁ ἔρως εἶνε παράδεισος.
Ἀφότου ἠράσθην ἔχω ἐπὶ τῆς τραπέζης
μου τὴν Κόλασιν τοῦ Δάντου πρὸς
παρηγορίαν μου.

* * *

Προσβάλλει τις ἑαυτὸν λέγων ὅτι στε-
νωχωρεῖται ἐν τῇ ἐρημίᾳ μακρὰν πάσης
κοινωνίας· διότι ἐκεῖ ζῆ τις μετὰ τοῦ
ἑαυτοῦ του. Εἶνε λοιπὸν τόσον βλάξ;

* * *

Τί ἐστὶ Θεός; Αἱ ἐπιθυμίαι τῶν θνη-
τῶν. Ὅ,τι ἐπόθησεν ἀόριστον ὁ ἄνθρω-
πος, ὅ,τι ἐπεθύμησεν, ὅ,τι ἠυχήθη ἄλ-

γῶν ἐπὶ τῇ ἀληθείᾳ του καταστάσει,—
τοῦτο ἀπεκάλεσε Θεόν. Τὸν θνητὸν, ὃν
ἐφαντάσθη δυνάμενον πᾶν ὅ,τι δὲν δύ-
ναται, φεύγοντα ὅ,τι ἀδυνατεῖ νὰ ἀπο-
φύγῃ ὑπὸ τὴν καταδίωξιν ἤδη τῆς Μοί-
ρας, ἀπολαύοντα ὅ,τι οὐδέποτε θερμῶς
ποθῶν ἀπήλαυσε, σκεπτόμενον ὅ,τι τὰ
στενὰ τῆς διανοίας του ὄρια δὲν τῷ ἐπι-
τρέπουσι νὰ σκεφθῇ,—τὸν τοιοῦτον θνη-
τὸν ἀπεκάλεσε θεόν. Θεὸς ἐστὶν ἡ ἰδα-
νικοποίησις τοῦ ἀνθρώπου. Παρατηρή-
σατε· ἀπεκάλεσε τὸν Θεὸν Παντοδύνα-
μον· τοῦτο ἐπόθει· ἀπεκάλεσεν αὐτὸν
ἀθάνατον· τίς ὁ θνητὸς ὁ δυνάμενος ν'
ἀποφύγῃ τὸν θάνατον; Ἐκάλεσεν αὐ-
τὸν ἐλεήμονα, μέγαν δικαστὴν· τίς ὁ
μὴ παθὼν θνητὸς ἐκ τῆς κακῶς ἐννοου-
μένης δικαιοσύνης, τίς ὁ ἀδικήσας ἄνευ
ἐλέγχου, τίς ὁ μὴ εὐχρηθεὶς ἑαυτῷ τοι-
αύτην ὑπεροχὴν καὶ ἐλευθερίαν, ὥστε ν'
ἀποδίδῃ τὸ δίκαιον, ὑφ' οὐδενός ποτε ἀδι-
κούμενος;

Ὁἴμοι! Πολλαὶ αἱ ἐπιθυμίαι τῶν θνη-
τῶν καὶ ὀλίγαι αἱ δυνάμεις αὐτῶν. Ἐθε-
οποίησαν οἱ δυστυχεῖς τὰ ὄνειρα, τοὺς
πόθους των. Ὁ μὴ σεβόμενος τὰ ὄνει-
ρα καὶ τοὺς πόθους, οὐδὲ τὴν ιδέαν τοῦ
Θεοῦ πρέπει νὰ σέβηται. Εὐτυχὴς ὁ μη-
δὲν ποθῶν ὑπὲρ τὰς δυνάμεις αὐτοῦ.
Ἄθεοι οἱ εὐτυχεῖς.

Ἄλλὰ τίς ἀνθρωπίνῃ δύναμις δύ-
ναται νὰ ἱκανοποιήσῃ τοὺς ὑπερανθρώ-
πους ἡμῶν πόθους; Ὑπεράνθρωπος πρέ-
πει νὰ ἦνε καὶ ἡ ἱκανοποιούσα δύναμις.
Ἄλλ' ὁποῖαν τοιαύτην βλέπομεν ἐπὶ γῆς
ἐνεργοῦσαν; Μόνον τὸν θάνατον. Τα-
λαίπωρε θνητέ! μὴ φοβοῦ τὸν φοβερόν
θάνατον, ἂν ἔχῃς πόθους, ἂν αἰσθάνη-
σαι ψυχὴν ἐν σοί.

* * *

Ἀπὸ τοῦ πρώτου ἁμαρτήματος τῆς
Εὐας, οὐδὲ τῆς Μαγδαληνῆς τὰ δάκρυα,
οὐδὲ τοῦ Χριστοῦ ἠδυνήθησαν ν' ἀπο-
πλύνωσι τὸν ῥύπον τῆς γῆς. Ὁ καθα-
ρώτερος ποταμὸς κυλῖει εἰς βάθος αὐ-
τοῦ ἐχίδνας, διὰ μέσου τῶν βράχων,
ἂφ' ὧν διέρχεται· αἱ σινδόνας τῆς χιό-
νος ἔχουσι κηλίδας καὶ εἰς τῶν Ἄλπεων

ἀκόμη τὰ ὕψη. Καὶ ἡ λευκὴ ἐσθῆς τῆς παρθένου ἔχει κηλίδα μεταξὺ τῶν διπλώσεων αὐτῆς.

*
**

Ἦγάπησα οὐράνιον πλάσμα. ὦ! γνωρίζω καλῶς ὅτι μεγαλειτέρα εἶνε ἢ ἀπόστασις μεταξὺ ἐμοῦ κ' ἐκείνης, ἢ μεταξὺ ἐκείνης καὶ τοῦ οὐρανοῦ. Ἄλλ' ὑπάρχει καὶ ἔρωσ ἰσχυρὸς τοσοῦτον, ὥστε νὰ διασχίξῃ τὰς ἀβύσσους.

*
**

Ἡ Ἀσπασία εἶπεν ἡμέραν τινὰ εἰς τὸν Πλάτωνα μετὰ μακρὰν αἰσθηματικὴν συνδιάλεξιν· «Πόσον δρόμον ἐκάμαμεν! — Διὰ νὰ φθάσωμεν ποῦ; ἐπηρώτησεν ὁ Πλάτων. — Εἰς τὴν ἀρχὴν ἀκόμη! ἀπάντησεν ἡ ἑταίρα.»

*
**

Καὶ ἀληθῶς! Μ' ἀρέσκει ἐν αἴσθημα, πρὶν ἀναπτυχθῆ, νὰ ἔχῃ προηγουμένως βάσιν τινά. Τὸ πτηνὸν ἀπὸ κλάδου θὰ πετάξῃ, καὶ ἀπὸ φιλήματος ὅταν ἀρχίσω, ἵπταμαι εἶτα εἰς τὰς ὑψηλοτέρας σφαίρας τοῦ αἰσθήματος τῆς ἀγάπης. Πάντα λόγον μου τότε φίλημα θὰ ἐπικυρόνη. Καὶ ἡ Ἀσπασία αὐτὴ δὲν θὰ δύναται νὰ μοὶ ἀντιλέγῃ.

*
**

Ἐνθυμοῦμαι ὅτι φίλος μοῦ τις παρήτησεν αἴφνης πᾶσαν ἑταίραν φίλην του, διότι, μὲ εἶπεν, εὗρεν εἰς τὰς ἑταίρας τόσον ψεῦδος, ὅσον καὶ εἰς τὰς τιμίας γυναῖκας.

*
**

Λοιπὸν πρέπει νὰ γνωρίσωμεν ἂν ὁ γάμος ἦεν ἐν τῶν ἐπτά μυστηρίων, ἢ ἐν τῶν ἐπτά θανασίμων ἁμαρτημάτων.

*
**

Ἡ τραγωδία τοῦ χαρτοπαιγνίου ἔχει ἐνότητα χρόνου. Πληρόνει τις κατὰ κανόνα τὸ χρέος του ἐντὸς τῆς αὐτῆς ἡμέρας, διότι πάντοτε μετὰ τὸ μεσονύκτιον, πρὸς τὴν αὐγὴν, γίνονται αἱ μεγαλήτεραι ἀπώλειαι.

*
**

Τί ἐστὶν ἀρετή; Ὁ φιλόσοφος θ' ἀπαντήσῃ σχεδὸν διὰ τῶν ἐξῆς λέξεων: Ἀρετὴ εἶνε ἡ τοῦ ἀνθρώπου ἀξιοπρέπεια. Οἱ Ἕλληνες λέγουσι τὴν Ἀρετὴν θυγατέρα τῆς Ἀληθείας. Παρὰ Ῥωμαίοις εἶνε αὕτη θεὰ λευκὰ ἐνδεδυμένη κρατούσα ἀνὰ χεῖρας κλάδον δάφνης, ἢ σκῆπτρον ἢ ἄλλο τι, δὲν ἐνθυμοῦμαι καλῶς, καὶ καθημένη ἐπὶ κύβου νομίζω. Παρὰ τοῖς Χριστιανοῖς ἡ ἀρετὴ ἔχει πτερὰ καὶ ἵπταται πρὸς τὸν οὐρανόν... δι' αὐτὸ ἀρά γε δὲν εἴμεθα ἐνάρετοι;

Οἱ σοφοὶ τῆς Ἑλλάδος δὲν ἠδυνήθησαν νὰ διατυπώσωσι τὸν ὅρισμόν τῆς ἀρετῆς. Κατὰ τὸν Ζήνωνα ἀρετὴ εἶνε ὁ ἄρμονικὸς βίος· ἀλλ' ἄρμονία βίου ὑπάρχει ἐν τῇ ἀναχαιτίσει τοῦ πάθους ἢ ἐν τῇ περιστολῇ αὐτοῦ; Ὁ Σενέκας ἀσαφέστερος ἔτι, λέγει: Ἀρετὴ εἶνε τὸ θέλειν καὶ τὸ μὴ θέλειν διαρκῶς τὸ αὐτὸ πρᾶγμα. Κατὰ τὸν Σωκράτην, εἶνε ὁ ὑπέρτατος καρπὸς τοῦ ὀρθοῦ λόγου, κατὰ τὸν Κλεάνθη, τὸ ἄνθος τῆς φύσεως!

Οἱ ἀρχαῖοι εἶχον τέσσαρας μεγάλας ἀρετάς. Τὸν ἠρωϊσμόν, τὴν σοφίαν, τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν σωφροσύνην· μία τῶν ἀρετῶν τούτων πλεονάζει· ἂν ὁ ἠρωϊσμός ἦεν ἀρετὴ, ἢ σωφροσύνη πῶς δύναται καὶ αὕτη νὰ κληθῆ ἀρετὴ;

Ὁ χριστιανισμὸς καθιέρωσε τρεῖς θεολογικὰς ἀρετάς: τὴν Πίστιν, τὴν Ἐλπίδα, τὴν Ἐλεημοσύνην. Ἀλλ' ἀφοῦ ἡ Ἐλπίς εἶνε πίστις, διατί δὲν ἀντικατέστησαν οἱ σεβαστοὶ πατέρες τὴν Ἐλπίδα διὰ τῆς μενανολίας ἢ τῆς ἐγκαρτερήσεως;

Τί ἐστὶν ἀρετή;

Οἱ μὲν δὲν εὕρισκουν αὐτήν, οἱ δὲ τὴν ἀνευρίσκουσι πανταχοῦ, ἀλλὰ μεταξὺ τῶν δὲν συμφωνοῦσιν. Ὁ εἰς δεικνύει ἡμῖν τὴν Σαπφῶ ῥιπτομένην εἰς τὴν θάλασσαν ἀπὸ τῆς Λευκάδος πέτρας. Ἄλλος τὴν ἁγίαν Θηρεσίαν ἐν παραζάλλῃ ῥιπτοῦσαν τὴν καρδίαν της εἰς τὴν ἄβυσσον τοῦ οὐρανοῦ!... Οὗτος ὀρκίζεται εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Βρούτου φονεύσαντος τὸν τύραννον, λησμονῶν τὸ «λέξις κενὴ, ὦ Ἀρετά!» Ἐκεῖνος εἰς τὸ ὄνομα τῆς Δουκρητίας αὐτοκτονούσης... Καὶ

οὕτω καθεξῆς, μέχρι τοῦ διορισμοῦ καθηγητοῦ τινος ὑπὸ ὑπουργοῦ τινος φθάνοντες.

Ἴσως ἀρετὴ εἶνε ἀπλῶς τὸ αἰσθημα ἐκεῖνο, ὅπερ ἱκανοποιεῖ πᾶν πλάσμα, ὡς πρὸς τὰς περὶ ἀξιοπρεπείας κοινωνικῆς ἀπαιτήσεις του.

*
**

Οἱ βραχίονες τοῦ καθήκοντος πολὺ θλιβουσιν· ἀλλ' ἡ ἀγκάλη αὐτοῦ εἶνε ψυχρά· ἀποτροπιάζεται τις καὶ τοι περιπαθῶς θλιβόμενος, πιέζεται, ἀποχωρεῖ. Καὶ πλέον κλείει ἡ ἀγκάλη ἐκεῖνη ἐγκλωπθεῖσα τὸ κενόν. Πότε πάλιν θ' ἀνοιχθῆ; Ἰδοὺ διατὶ πολλοὶ παύουσιν ἐκπληροῦντες τὰ χρέη αὐτῶν. Εἶνε βαρὺ φορτίου τοῦτο ἐπιβληθέν σοι πρὶν ἐπιγενηθῆς.

*
**

Εἰς τὰς Ἀθήνας ἅμα πλησιάσητε ὡς ἀναπαυθῆτε ὑπὸ τὴν σκιὰν δένδρου, νομίσετε ὅτι τὸ ταλαίπωρον τοῦτο σᾶς λέγει· «Δότε μοι ἐν ποτήριον ὕδατος, διότι ξηραίνομαι ὑπὸ δίψης.» Λυπεῖσθε καὶ φεύγετε.

*
**

Ἡ εὐτυχία εἶνε στιγμιαία· εἶν' ἐλευθερία· μὴ ζητήσης νὰ τὴν κρατήσης. Ἐσο εὐτυχῆς, ἔστω καὶ ἐπὶ ἐν μόνου λεπτόν. Ἡ εὐτυχία εἶνε ἡ ἀηδῶν· συλληφθεῖσα καὶ ἐντὸς κλωβοῦ τεθείσα δὲν ψάλλει πλέον, ἀλλὰ θνήσκει.

*
**

Τὴν ὄραν τοῦ περιπάτου, αἱ Ἀθηναῖοι φεύγουσι πρὸς τὴν ὁδὸν τῶν Πατησίων, σπεύδουσαι, ὡς ἂν ἐπρόκειτο ἐκεῖ νὰ προφθάσωσι τὸ ὑπέρτατον ἀγαθόν. Οἱ μεταβαίνοντες εἰς τὰ Πατήσια, ἔχουσιν ἀγνωστὸν ὅποιόν τι μεδίωμα εἰς τὰ χεῖλη, ὡς ἐλπίδα. Νομίζεις ὅτι κατὰ ἀναμένει αὐτοὺς εἰς τὴν ἄκραν τοῦ περιπάτου.

*
**

Ἡ πολυτέλεια ὑπερτερεῖ τὰ πρὸς ταύτην μέσα πάντων. Τὸ περιττὸν κατέστη σήμερον ἀναγκαῖον καὶ τὸ περιτ-

τὸν τοῦτο ἐν ἀνάγκῃ τὸ κλέπτουσιν ἀπὸ τοῦ κιβωτίου τοῦ γείτονος. Παραδρομὴ γενικὴ! Πάντες ζῶμεν ἐν ἀπαιτητικῇ καὶ φιλοδοξῶ πτωχείᾳ.» Ναί· ἄς τὸ εἴπωμεν. Τὰ πάντα μὲν γίνονται διὰ τῶν χρημάτων, ἀλλὰ καὶ οὐδὲν, οὐδὲν εἶνε πλέον δυνατὸν νὰ γίνῃ ἄνευ τῶν χρημάτων. Ὅσα λοιπὸν γίνονται εἶνε ἀντάξια χρημάτων· οὐδὲν ὑπεράξιον τελείται· δι' αὐτὸ κατέπεσε τὸ ἀνθρώπινον γένος, διότι πράττει ὅσα δύναται νὰ μετρήσῃ μόνον μὲ τὸ μέτρον τοῦ χρυσοῦ, ὃν αὐτὸ ἐθέσπισε. Θεότης πλέον· δὲν μετρεῖ τὰς πράξεις ἡμῶν· οὐδὲ τείνουσιν αὐταί, οὐδὲ τείνει ἡ διάνοια ἡμῶν πρὸς ὑπερτέραν δύναμιν, πρὸς ἀποθέωσιν.

*
**

Τρία δικαστήρια οὐδέποτε εἰσὶ σύμφωνα· τὸ τῶν νόμων, τὸ τῆς θρησκείας καὶ τὸ τῆς τιμῆς.

Ἄλλὰ τὸ δικαστήριον τῆς κοινῆς γνώμης; Ἔψιστε Θεέ! πόσον ταλαυσιζόμεθα!

*
**

Τίς ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῆς μεγάλης κωμωδίας τῶν κοινωνιῶν καὶ τῆς ἀπὸ σκηνῆς κωμωδίας; Ὅτι ἡ τελευταία αὐτὴ ἀποστηθίζεται πρότερον.

*
**

Μ' ἀρέσκει ἡ νύξ, διότι τὴν νύκτα τοῦλάχιστον μόνου τὸν οὐρανὸν βλέπω.

*
**

Ἄν ἐφημερὶς δὲν ὑπῆρχεν, αἱ γυναῖκες θὰ τὴν ἐφεύρισκον.

*
**

Αἱ ἐφημερίδες παρ' ἡμῶν οὐδὲν ἀποδεικνύουσιν εἰμὴ ὅτι οἱ ἐφημεριδογράφοι ἔχουσιν ἄλλοι πλειότερον, ἄλλοι ὀλιγότερον πνεῦμα· ἄρα αἱ ἐφημερίδες μόνου εἰς τοὺς γράφοντας αὐτὰς εἶναι χρήσιμοι.

*
**

Τοῦ πολιτισμοῦ προβαίνοντος, μία μόνη τέχνη θὰ ἀπομείνῃ ἡμῖν, ἡ μουσική. Ἡδὴ ἡ ἀνακάλυψις τῆς φωτογραφίας κατέβριψε τὴν γλυπτικὴν καὶ τὴν ζωγραφικὴν. Τὰ βιβλία ἐπέρχονται ἀλλεπάλληλα, ὡς κύματα· ἀλλὰ τίς κοπιᾷ ν' ἀνεύρῃ κόκκον ἐν ἀχύροις; Εἰς τὸ μέλλον, ἡ ζωὴ θὰ ἦνε τὸ μόνον ἀναγινωσκόμενον βιβλίον· μὴ δὲν φέρει ἐν ἑαυτῷ ὁ ἄνθρωπος σήμερον ὀλόκληρον βιβλιοθήκην; μὴ δὲν ἔχει ἐν τῇ κεφαλῇ του ὅλας τὰς φιλοσοφικὰς πραγματείας; ἢ τί μανθάνει μελετῶν;

Ἄλλ' ἡ ἱστορία; Εἶνε κόραξ ἄνω τοῦ πτώματος τοῦ παρελθόντος, νεκρὰ ἐπιστήμη, βεβιασμένη ἀλήθεια. Ὁ Βολ-

ταῖρος εἶπεν: «Ἡ ἱστορία δὲν ἐγένετο, ὅλον ἐν γίγεται.» — Μὴ δὲν ὑπάρχουσι σήμερον δόκτορες ὑποστηρίζοντες ὅτι ὁ Θεὸς δὲν ὑπάρχει; οὐδὲ Χριστὸς, οὐδὲ Παναγία; Λοιπὸν μετὰ εἴκοσιν αἰῶνων λατρείαν τὰ πρόσωπα ταῦτα μηδενίζονται, ὡς οἱ Θεοὶ τοῦ Ὀλύμπου.

*
**

Αἱ γυναῖκες ἔχουσι μέγα ἄδικον ὅτι δὲν ἔχουν δίκαιον.

*
**

Τί ἀποδεικνύει τὸν βίον; Ὁ ἔρως
Τί τὸν ἔρωτα; — Ὁ θάνατος.
Τί τὸν θάνατον; — Ἡ ζωὴ.

ΤΡΙΣΤΑΝ

ΛΥΣΙΣ ΤΩΝ ΕΝ ΤΩ ΣΤ' ΦΥΛΛΑΔΙΩ ΑΙΝΙΓΜΑΤΩΝ

Σταυρός. — Ὁβολός.

Τὸ μὲν πρῶτον ἐκ τῶν αἰνιγμάτων τούτων ἔλυσεν ἐπιτυχῶς πρῶτος ὁ Κ. Α. Ἀντωνόπουλος, τὸ δεύτερον ὁ Κ. Παντιᾶς Μ. Καράλης, ἀμφοτέροι συνδρομηταὶ Ἀθηνῶν, οἵτινες καὶ ἔλαβον τὰ ὑποσχεθέντα κυτία. Τρίτος ἐν Ἀθήναις ἐπιλαχὼν εἶναι ὁ κ. Ὅθων Ἡλιόπουλος.

Ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν πρῶτος πέμψας ἡμῖν τὴν λύσιν ὑπῆρξεν ὁ ἐπαρχὸς Παξῶν κ. Θεοχάρης Ἡλιόπουλος. Ἐκ δὲ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἔπεμψαν τὴν λύσιν τοῦ πρώτου οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει διαμένοντες ΚΚ. Χ. Δ. Χαριτωνίδης καὶ Ν. Μάκαρος.

Αἶνιγμα ε'.

Εἰς τὰ ὀπισθὲν σου κεῖμαι
Κ' ἐν ἐκ τῶν μελῶν σου εἶμαι·
Ἄν μὲ ἀποκεφαλίσῃς,
Φίλη μου, θὰ σχηματίσῃς
Μίαν νῆσον γεννηθεῖσαν
Κ' ἐν πελάγει ἀφθεῖται.
Ἄλλ' ἐὰν ᾿ς τὸ οὕτω μένον
Μέρος μου κεχωρισμένον
Τὰ στοιχεῖα μεταλλάξῃς,
Νόμισμά τι θὰ παράξῃς.

Ν. ΜΑΚΑΡΟΣ

Ὁ πρῶτος ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν πέμψων τὴν λύσιν συνδρομητῆς λαμβάνει ἀπὸ τὸ γραφετόν μας (δὲν ἀναλαμβάνομεν ὅμως νὰ τὸ στείλωμεν ταχυδρομικῶς διότι ἀφεύκτως ἀπόλλυται) ἐν ἀντίτυπον τοῦ ὄραϊου μυθιστορήματος «Τὰ ἀπόκρυφα τῶν μοναστηρίων τῆς Νεαπόλεως.» Ὁ ἐπιχειρήσων τὴν λύσιν παρακαλεῖται νὰ μὴ ἐμποδισθῇ ἀπὸ τοὺς κανόνας τῆς ὀρθογραφίας.

Ἐκ τοῦ συναγωνισμοῦ ἀποκλείονται οἱ συνδρομηταὶ Ἀθηνῶν καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ.